NATIONAL UNION OF ERITREAN YOUTH & STUDENTS

መንእሰይ

መጽሔት ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

- ወትሩ ዓወት ንሓፋሽ
- ዓሚ ዝሞተ ምራኽ ፈኑ
- ቅሉዕ መልእኽቲ ንህዝቢ ትግራይ
- ሓዲሽ ሓሳባት ብዛዕባ መጎነን ጣይታን
- ደፋእቲ ረቛሒታት ኣብ ገስጋስ ትምህርቲ

ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

ታሕሳስ 2023 ቁ. **78**

መሸጢ ዋጋ ኣብ ኤርትራ **10 ናቕፋ**

ዋና ኣሰናዳኢ
መስፍን ገብረሂወት

ለይ ኣውት
MG

ዲዛይን ሕብራዊ ገበር
ከማል ዲኖ

ስእሊ
ኣርካይቭ ሃማመተኤ
ኣርካይቭ ሚ/ዜና
ኣርካይቭ ሚ/ምክልኻል

ናብ መጽሔት መንእሰይ ክትሰዱዎ እትደልዩ ርእይቶ፡ ሓበሬታ፡ ኣበርክቶ፡ መአረምታን ነቐፌታን ብዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ክትልእኩልና ትኽእሉ፥

መጽሔት መንእሰይ
ቁ.ሳ.ጶ 1042
ቁ.ስ.ልኪ 291-1-202592
ፋክስ 291-1-125981

መርበብ ሓበሬታ ማሕበር
www.eriyouth.org

ዘርጋሒ መጽሔት
ቁ.ስ.ልኪ 200454

መጽሔት መንእሰይ ብተወሳኺ ኣብ
www.shabait.com (menesey magazine)
ክትረኽብዎ ትኽእሉ።

ትሕዝቶ

ቃል ኣሰናዳኢ

ህዝቢ ኤርትራ ድሕሪ ናጽነት ዘሕለፎ ገድሊ ካብቲ ቀዳማይ ተጋድሎ ዝሰንፍ ኣይነበረን። ብርግጽ ድማ ኣብዚ ዝሓለፈ 20 ዓመታት፡ ብተዶም ኣብ ሓርነታዊ ቓልሲ ዝሓለፎም ክብርታት ዘበርዓኖም ተጻብኦታት ቀሊልቲ ኣይነበሩን። ዝዓበየ መርኣያ ናይ'ዞም ተጻብኦታት፡ እቲ ናይ 1998 ቅሉዕ ወተሃደራዊ ወራር'ዩ ነይሩ። እቲ ወራር ምስ ፈሸለ ድማ፡ ድምጽና ንምዕባስ፡ ናይ ርእሱምክልኻል ጉልበትና ንምምካን፡ ካብ እገዳ ጀሚርካ ማእለያ ዘይብሎም ሸርሕታት ሰዒቦም። ሃገር ሰብ ንምብዳም ብዙተወደበ ኣገባብ፡ ኣብ ልዕሊ መንእሰያት ክፍጸም ዝጸንሐ ናይ ፍልሰት ገበናት፡ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባውን ዲፕሎማስያውን ተጻጺሎ ንምስግዳድ ዝተኻየደ ስኡ-ኣእምሮኣዊ ኲናት ኩሉ፡ ዕላማኡ ኮቲ ብዓረርን ሓውን ዘይተኻእለ ጽንዓት ህዝቢ ኤርትራ ምልሕላሕን ምጽዓድን እዩ ነይሩ።

ሎሚ እዚ ኹሉ ተጻብኦታት ብጽንዓት ተመኪቱ ብፍሽለት ተደምዲሙ፡ ታሪኽ ኮይኑ እዩ። ወትሩ ዓወት ናይ ሓፋሽ ህዝቢ ምኳኑ ኣረጋጊጽና ናብ ሓድሽ ምዕራፍ ተሰጋጊርና፡ ኣብ ድርኩኹት መስተርሆት በጺሕና ኣለና። የግዳስ ኣብዚ ሓድሽ መድረኽ'ዚ እውን እቲ ዓወትና ናይ ግድን ዝጠበቖ ያታናን ክብርናን ወትሩ ዕጥቅና ክንገብር የድሊ። ከም ዝፍለጥ ባህጊ ህዝብና ሰልጥንትን ብልጽግትን ሃገር ምህናጽ እዩ። እዚ ኣቲናዮ ዘለና ሓድሽ ምዕራፍ ከኣ፡ ነዚ ህዝባዊ ባህጊ'ዚ ብምልኣት ከነተግብሮ ዓብ ኣርሒዩልና፡ ምቹእ ዕድል ፈጢሩልና ኣሎ። ባህግናን ድሌትናን ብዋዕባ እንጭብጦ ኸኣ፡ ንዕኡ ዝበቅዕ ክብርታት ሒዝና ጥራይ እዩ። ሓደን ቀንድን ካብ'ዞም ክብርታት፡ እቲ ጽንኩር እዋን ክንሰግር ዘኽኣለና ክብርታት ዓወት ንሓፋሽ እዩ። ስለዚ፡ ድርኩኹት ብሩህ መጻእን መስተርሆትን ረጊጽናሉ ኣብ ዘለና እዋን፡ ዕላማና ብምልኣት ጨቢጥና፡ ኣብቲ እንብህሃ ኣጻደ ራህዋን ምዕባለን ክሳብ እንዓርፍ ምስኩር ትዕግስትና ክብታኡ ክጎድል ኣይግባእን። ንሱ እንተ ጎዲሉ ኣሳልጦ ስለ ዘይርከብ።

ኣብ ናይ ሎሚ ሕታም መጽሔትና፡ እዋናዊ ኩነታት ዝምልከቱ ዓንቀጻት፡ ብወትሩ፡ ዓወት ምስ ሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ ምኳኑ ብዘረጋግጽ ዓንቀጽ ተሰኺዖም ኣብ ዓምድታት ጉዳያትን ሓሳባትን ተኣንጊዶም ኣለዉ። ታሪኽ ወራርን ስዕረትን ዝሓለፉ ሰለስተ ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ፡ ሓንሳብን ንሓዋሩን ትምህርቲ ተቐሲሞም፡ ልቦና ህዝብን መሪሕነትን ህዝቢ ትግራይ ኮነ ፖለቲካውያን ሓይልታት ኢትዮጵያ ከዕቢ ትጽቢት ከም ዝገበረሉ ዘረጋግጽ ቅሉዕ ደብዳቤ'ውን ኣብቲ እዋናዊ ጉዳያት ዝእንገደሉ ዓምዲ ጉዳያት ቀሪቡ ኣሎ።

ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፡ "መሰረታዊ ሓቅታትን ደፋእቲ ረቛሒታትን ኣብ ገስጋስ ትምህርቲ" ብዝብል ኣርእስቲ እተዳለወ ቀዳማይ ክፋል ጽሑፍ፡ ምምሃርን ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድን ጠቢዩ ምኳኑ፡ ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድ ማለት ምምሃር ተሳሊጡ ማለት ከም ዘይኮነ፡ ብዙሓት ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ኣብ ናይ ምምሃር ቅልውላው ከም ዝርከባ፡ ዚ መርትዖ ዝኾነና ድማ ተመሃሮ ናይ ምንባብን ቁጽራዊ ስራሕን ብቕዓቶም ምስ ክበጽሕዎ ዘለዎም ደረጃ ክነጻረር ከሎ ትሑት ከም ዘሎን፡ ድኽነት፡ ግርጭት፡ ምምዝባል፡ ጾታዊ ኣፈላላይን ትሑት ብቕዓት ስርዓተ ትምህርትን ድማ ገለ ካብ'ቶም ዕንቅፋታት ምምሃር ምኳኖም ተገሊጾምና። ኣብ ናይ ሎሚ ሕታም ድማ ጠንቂ ዘይብቑዕ ምምሃርን ትሑት ብቕዓት ትምህርትን እንታይ ምኳኑን ዚ ትሑት ናይ ምምሃር መስርሕ ንምምሕያሽ እንታይ ክግበር ከም ዝከኣልን ዘብርህ ካልኣይ ክፋል ጽሑፍ ተዳልዩ ኣሎ። ኣካላት ሚኒስትሪ ትምህርትን ኣብ ገስጋሳዊ ስርሓት ዝጠዓሙ ኣካላት ግንባርን ገለ መማእዚ ሓሳባት ክረኽብሉ ድማ ትጽቢት መጽሔት መንእሰይ እዩ።

ጣይታ ሓደ ኻብ'ቶም ብዝዘፍ ክፋል ሕብረተሰብና ዝዘውተር ኣካል ባህላዊ ምግቢ እዩ። ተመራማርን ክኢላ ጂኦፊዚክስን ፕሮፌሰር ጉብረብርሃን ዑቕባዝጊ፡ ብዛዕባ መንገን ጣይታን ንተሳተፍቲ ሓባራዊ ዘተ ኣዳራሽ ዳዕሮ (ጁንጃር) ዘቕረቦ ሓድሽ ሓሳባት ተጸሚቑ ንንባብ ቀሪቡ ኣሎ። መሃዘትን ተመራመርትን እንተላይ ተመሃሮ ኮሌጃት፡ ከም መበገሲ ሓሳብ ተጠቒሞም፡ ናብ ግብራዊ ስራሕ ንኸሰጋግርዎ እዩ ቀንዲ ዕላማ ናይ'ቲ ሓባራዊ ዘተ።

ብዘይካ'ዚ መጽሔት መንእሰይ ኣብ ሕክምና፡ ትምህርቲ፡ ስነጥበብን ስፖርትን ዕዉታት ምስ ዝኾኑ መንእሰያት ዝተኻየዱ ቃለመጠይቓት ኣኣብ ዓምዶም ኣኣንጊዶዶም ኣሎ። ኣብ'ቶም ልሙዳት ዓምድታታ'ውን ንኣንበብቲ ይምህሩ፡ የማእዝኑ፡ ይሕብሩን የዘናግዑን'ዮም ዝበሉዎም ትሕዝቶታት ሒዛ ቀሪባ ኣላ። መጽሔት መንእሰይ ካብ'ዚ ዝሓለፎ ዝያዳ ክትሕይል፡ ዝያዳ ክትስዉድን ዝያዳ ተነባቢት ክትከውንን ከም ወትሩ ተሳታፍነት፡ ምትብባዕን ኣበርክቶን ኣንበብታ ወሳኒ'ዩ።

ደሃይኩም

ወናኒት ድርብራብ ሞያ

ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ ምስ ስነጥበበኛ ሊድያ በረኸት ዝተኻየደ ዕላል መሳጢ ነይሩ። ኣብ ድራማታትን ፋሽን ሸውን እርኢያ ስለ ዝነበርኩ፡ ክሳዕ ክንድኡ ዝተደራረበ ሞያ ዝነበራ ኾይኑ ይስመዓኒ ኣይነበረን። ናይ'ቲ መልክዐኛ ኣበርኛ ዝኡበል ብሂል ኣባዋት ጽልዋ ኣሕዲሩለይ ግዲ ኾይኑ፡ መልክዐኛታት ደቀንስትዮ እሞ ኸኣ መልክዐን ንምርኢት ኣብ ኣዳራሻት ዘቃልዓ ማዕረ ኽንድኡ ቀም ነገር ዘለወን ኮይኑ ይስመዓኒ ኣይነበረን። ምስ ምርቓቲ ስነፍልጠት ፖለቲካ፡ ጋዜጠኛ፡ ጸሓፊት፡ ተዋሳኢትን ሞዴሊስትን መንእሰይ ሊድያ በረኸት ዝተኻየደ ዕላል ግና ንኹሉ ዝነበረኒ ግጉይ ኣተሓሳስባ ክቕይር ደራኺ ተራ ነይርዎ። ኣብ መጻኢ ብዙሕ ስራሕ ሒዝትልና ክትቀርብ ምኻና ብዓል ምሉእ ተስፋ'የ። ኣብ ስራሓ ዓወትን ኣሳልጦን እምነየላ።

ፍትሓዊ ባህልቢ ካብ ቴራሮሎ

ብዙዕባ መጽዕናታዊ ምርምር ዝሰፍሐ ሓበሬታ ምደለና

ኣብ ዓምዲ ኽፉት ዘተ፡ ምስ

ፕሮፌሰር ገብረብርሃን ዑቕባዝጊ ዝተኻየደ ቃለመጠይቕ፡ ዓሚቕ መልእኽቲ ዝሓዘለ ብምንባሩ ኣድናቖተይ እገልጸሉ። መጽሔት መንእሰይ፡ ነዞም ወነንቲ እኩብ ፍልጠትን ተሞኩሮን ዝኾኑ ሞያተኛታት ኣያታትና፡ ሓሓሊፋ ሒዛትልና ትመጽእ ብምህላዋ ኸኣ ከየመስገንክዋ ክሓልፍ ኣይደልን።

ኣብ ዝተኻየደ ቃለመጠቕ፡ ፕሮፌሰር ገብረብርሃን ኣብቲ ንጉዳይ ምንቅጥቃጥ ምድሪ፡ ትምህርቲ፡ ምህዞን ስንዓን ዝሃቦ ሓበሬታ ሰፊሕን ዕምቈት ዘለዎን ብምንባሩ ዝድነቕ እዩ። ኣብ'ታ ንኣገዳስነት መጽናዕትን ምርምርን ዝቐረበትሉ ሕቶ ግና ሓጺር መልሲ ብምሃብ፡ ዳርጋ ሸፈፍ ኢልዋ እዩ ሓሊፉ። ብኸመይ መጽናዕትን ምርምርን ተካይድ? ኣብቲ መጽናዕቲ ዝሳተፉ ሰባት ከመይ ዝበሉ ክኾኑ ከም ዘድሊ፡ ሓፈሻዊ ኣገባብ ኣተገባብራኡን ናብ ባይታ ብኸመይ ከም ዝወርድን ውጽኢቱን ዝርዝራዊ ሓበሬታ ምደለና። ፕሮፌሰር፡ ኣብ ብዙሕ መጽናዕትን ምርምርን እተሳተፈ ስለ ዝኾነ፡ ኣብ መጻኢ ንግብራዊ ተመኩሮኡ ኣብ ኣገባብ ኣተገባብራ መጽናዕትን ምርምርን ኣመልኪቱ ዝሰፍሐ መብርሂ ክህበና እትስፎ።

ኢብትሳም ዑስማን ካብ ከረን

ንመንእሰያት ዘገድሱ ከይጕሰዩ

ደረጃ ትሕዝቶን ኣቀራርባን መጽሔት መንእሰይ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ይብርኽ ብምህላዉ ሓበን ይሰምዓኒ። ኣብ'ቲ ንእዋናዊ ኩነታት ዝምልከት ኣብ ዓምድታት ጉዳያትን ሓሳባትን ዝወጹ ጽሑፋት እዋናዊ መልእኽቲ ዝሓዘሉ ስለ ዝኾኑ፡ ብዝሓየለ ክትቅጽሎም ከም ዝግባእ ኣብ ምልክት ሕቶ ዝኣቱ ኣይኮነን።

ኑቶም ዝወጹ ጽሑፋት ዝድርዕ፡ ምስ ሓለፍትን ዝምልከቶም ኣካላትን ቃለመጠይቕ ብምክያድ ዝያዳ ከም ዝህብትሙ ኣብ ምግባር ብዕቱብ እንተ ትሰርሓሉ ድማ ጽቡቕ ነይሩ።

ኢብራሂም ኣቡበከር

ፍሉይነት ዝነበራ ጽሕፍቲ

"ምስፍሕፋሕ ዘየቃዱ ሕማም" ብዝብል ኣርእስቲ ኣብ ዓምዲ ጉዳያት ዝወጸት ዓንቀጽ፡ ፍሉይ እዋናዊ መልእኽቲ ስለ ዝነበራ፡ ፍሉይነት ነይርዋ እዩ። ግጉይ ግሎባዊ ስትራተጂ፡ እምነት ኣብ ሓይልታት ግዳም፡ ጽውጽዋያዊ ታሪኽ፡ ሕማም ምስፍሕፋሕ፡ ህርፋን ባሕሪ፡ ዘይናትካ ምምናይ ወዘተ. እንትርፎ ዘይተኣደነ ሰባውን ንዋታውን ክሳራ ምንም ረብሓ ከም ዘይተረኽቦን፡ ካብዚ ተደጋጋምን መሪርን ተሞኩሮ ህዝቢ ኢትዮጵያ ዝኣክል ተማሂሩ ስለ ዘኾነ፡ በዚ ፍሹል ፖለቲካ'ዚ ክደናግር ዝኽእል ከም ዘየለን ከሎ ገና ገሊጻ። ኣብ መጻኢ'ውን መጽሔት መንእሰይ ኣብ ከምዚኦም ዝመሰሉ እዋናዊ ኣርእስትታት ብዕቱብ ሒዛ ቅልጡፍ ሓበሬታ ክተስንቐና እትስፎ። ቪቫ ንመጽሔት መንእሰይ!

ፍናን ተኽለ

ካብ ኮርፖረሽን ጥሪትን ዘርእትን

ሰልጠንቲ ምሕደራን መሪሕነትን ተመሪቖም

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተማሃሮን ኤርትራ፡ ምስ ቤት ትምህርቲ ምሕደራ ዋኒነይ ብምትሕብባር ብምሕደራን መሪሕነትን ንልዕሊ ሸሞንተ ኣዋርሕ ከምህሮም ዝጸንሐ ኣባላቱ፡ ብ13 ሕዳር ኣምሪቑ። ኢቶም 20 ተመረቕቲ፡ ካብ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት፡ ዞባ ሳዋን ትካላት ላዕለዋይ ትምህርትን ዞባ ማእከልን ዝተዋጽኡ ምዃኖም ኣብቲ ናይ መመረቕታ ዕለት ተገሊጹ።

ወኪል ተመረቕቲ መንእሰይ ሃብቶም ኣርኣያ ኣብ ዘስመዖ መደረ፡ እቲ ዝተዋህበ ትምህርቲ ኣዝዩ ሰፊሕ፡ ብዓብራዊ መጽናዕትን ብተመኩሮ ዘለዎም ዕዱማትን ዝተሰነየ ብምንባሩ ዝያዳ ኣርባሒ ምንባሩ ገሊጹ። መንእሰይ ሃብቶም ኣስዒቡ፡ "ማሕበር ፍልጠትናን ዓቕምናን ንምዕባይ ግዜፍ ወፍሪ ብምግባር ኣምሂሩና እዩ። ንሕና ድማ ንዝረኸብናዮ ፍልጠት ብግብሪ ክንሰርሓሉ ምዃንና ቃል ንኣቱ" ብምባል ቃሉን ቃል ተመረቕትን ኣስሚዑ።

ዳይረክተር ቤት ትምህርቲ ዋኒነይ ወይዘሮ ምብራቕ ገብረወልድ ብወገና ኣብ ዘስመዓቶ ቃል፡ "እዚ ስልጠና እዚ ዋጋ ናይ'ዞም ኣርባዕተ ዓበይቲ ነገራት ከም ዘቕሰመኩም እየ ዝኣምን። ንሳቶም ድማ ሓላፍነት፡ ተሓታትነት፡ ጻዕርን ንጽህናን። ሃገርን ማሕበርን ድማ ኣብ ልዕሌኹም ልዑል ትጽቢትን እምነትን እዩ ዘለዎ። ነዚ ትጽቢትን እምነትን ብትብዓት ክትዋጽእዎ ድማ በዚ ኣጋጣሚ እዚ እላቦ" ብምባል ቃላ ኣስሚዓ።

ኣቦመንበር ማሕበር ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን ኣብ ዘስምዖ ናይ መዛዘሚ ቃል፡ ንተመረቕቲ እንቋዕ ሓጎሰኩም ድሕሪ ምባል፡ "ኣብ'ዘን ዝሓለፋ 8 ኣዋርሕ፡ ዝተወሰነ ፍልጠት ቀሲምኩም ኣለኹም። እዚ ፍልጠት እዚ ብዝያዳ ብምምርማርን ኣብ ግብሪ ብምውዓልን እዩ ዝዓቢ። ነዚ ሓቂ እዚ ኣብ ግምት ኣእቲኹም ኣብ ስራሕኩም ትጉሃትን ንፋዓትን ክትኮኑ እላቦ፡" ብምባል ዘለዎ መልእኽቲ ኣመሓላሊፉ።

ኣብ መውዳእታ፡ ተመረቕቲ፡ ዝተዳለወሎም ምስክር ወረቐት፡ ካብ ሓለፍትን መምህራንን ተቐቢሎም።

ማሕበር ብዘይካ'ዚ ኣብ ዝሓለፈ ሰለስተ ኣዋርሕ፡ ኣብ ነፍሲ ወከፍ ዞባ ዓቕሚ መንእሰያት ዘዕብዩ ብርክት ዝበሉ ስልጠናታት ክህብ ጸኒሑን ኣሎን። ኣብ ጨናፍር ኣብያተ ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ ፍሉይ ኣተኩሮ ብምግባር ዝተጀመረ ጎስጓሳዊ መደባት፡ ኣስተምህሮታትን ስልጠናታትን እውን ብጽቡቕ ይቕጽል ከም ዘሎ ካብ ኩለን ዞባታት ዝረኸብናዮ ሓበሬታ የረድእ። ካብ ታሕቲ ጀሚሩ ክሳዕ ብደረጃ ዞባታትን ሃገርን ዝካየድ ዓመታዊ ገምጋም ስራሕ ምርኻስ ብምግባር፡ ዝርዝር ሓበሬታ ኣብ ዝቕጽል ሕታም ክነቕርቦ ኢና።

ሚኪኤል በርሀ

ዓሚ ዝሞተ ምሪኽ ፈነ

ኣብ ዝሓለፈ 80 ዓመታት፡ ዓለማውያን ሓይልታት ዕብለላ፡ ከም ኣካል ናይቲ ‘ግሎባዊ ስትራተጂ’ ኢሎም ዝጽውዕዎ ጸወታ ብዕድልን መሰልን ህዝብታት፣ ቁጽጽሮም ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃን ቀይሕ ባሕርን ብዘላቕነት ንምውሓስ ክጥቀምሉ ካብ ዝጸንሑ ሸጣራታት ሓደ፡ ከምቲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ኣብ ጽንብል ናጽነት 2023 ዝገለጾ፡ ‘ንህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን እናናቖትካ’፡ ኣብ ካልእ ጉዳያት ናይ’ዚ ዞባ እውን ብቐጻሊ ጣልቃ እናኣተኻ ዘይዓርፍ ኩናት ምስዋር እዩ ነይሩ።

ከም ውጽኢት ናይ’ዚ ግሎባዊ ስትራተጂ’ዚ፡ ኣብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን፡ ኤውሮጳዊ መግዛእቲ ድሕሪ ምብቅዑ፡ ዞባና ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ብቐጥታ ኣብ ዓዘቕቲ ግጭታትን ንሱ ዘስዓቦ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባውን ማሕበራውን ቅልውላዋትን’ዩ ተሸሚሙ። ርግጸት መሰል ህዝቢ ኤርትራ ንርእሱ ውሳነ ዘይሕጋዊ ጎበጣ ኤርትራን፡ ኣብ ኣፍሪቃ እቲ ዝነውሐ ሓርነታዊ ቓልሲ ምኽታሉ ዝፍለጥ እዩ። ናይ 70ታት ኩናት ሶማልን ኢትዮጵያን፡ ናይ 90ታት ሕንፍሽፍሽ ሃገረ ሶማል እውን ብቐጥታ ውጽኢት ናይ’ቲ ኣብ ዘመነ ዝሑል ኩናት ዝነበረን ድሕሪኡ ዝተኸስተን ግሎባዊ ስትራተጂ ርእሰ ሓያላን እዩ። መወዳእታኡ ንሃገረ ሱዳን ኣብ ክልተ ዝመቐለ ግጭት ሰሜንን ደቡብን ሱዳን ብተመሳሳሊ፡ ዘቤታዊ ድኻማት ብምምዝማዝ ብጣልቃ ግዳማውያን ሓይልታት ዝተባልሐ ግርጭት እምበር፡ ናይ ህዝቢ ሱዳን ጸገም ጥራይ ኣይነበረን።

እዚ ኩነታት’ዝን ካልእ ብዙሕ ሸርሕታትን ተደማሚሩ፡ ሰላምን ቅሳነትን እዚ ዞባ ብምዝራግ፡ ወርቃዊ ግዜን ዕድላትን ህዝብታት ናይ’ዚ ዞባ ኣባኺኑዎ እዩ። ብስእነት ሰላም፡ ህዝብታት’ዚ ዞባ ኣብ መንጎኦም ቅርዑይ ዝምድናታት ፈጢሮም ዘለዎም ገዚፍ ጸጋታትን ዕቑር ሃብትን ንልምዓት ክጥቀምሉ ኣይከኣሉን። ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ እምበኣር በዚ ግሎባዊ ስትራተጂ’ዚ ምሒር ተሳቒዩ፡ ብዙሕ ዕንወት ወሪዱዎ ብኹሉ መዳይ ንድሕሪት ተጎቲቱ ዝጸንሐ ኾይኑ፣ ካብዚ ኩነት’ዚ ሓንሳብን ንሓዋሩን ንምልቃቕ ኣብ ዝህቅነሉ ናይ ምስግጋር መድረኽ’ዩ ዘርከብ።

ከም ኣካል ናይዚ ግሎባዊ ስትራተጂ’ዚ፡ ንህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንምግጫው ከገልግል ተባሂሉ ካብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን ጀሚሩ ዝተሃንደሰ ብኣእምሮ ሰባት ዘላገጸ ሓደ ዝንቡዕ ምጉት ኣሎ። “ኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ የድልያ’ዩ” ዝብል ዘገርም ምጉት። እዚ ዛዕባ’ዚ ንመስፍናዊ ጥሙሕ ምስፍሕፋሕ ግዝኣቲ ኢትዮጵያ ብምምዝማዝ ዝተመርጸ’ዩ። እምበር ብስልጡን ኣመለኻኽታ ዘዛርብን ዘጋጨን ጉዳይ ኣይኮነን፤ ክኸውን እውን ኣይክእልን። ከመይሲ ኩለን ሃገራት ግድን ኣፍደገ ባሕሪ የድልየን’ዩ። ኣብዚ ዘለናዮ ዘመን ቁጠባውን ንግዳውን ንጥፈት ሃገራት ኣብ ውሽጢ ሓደ ሃገርን ህዝብን ዝተወሰነ ኣይኮነን። ዓለማዊ ቁጠባ፡ ኣብ ገፊሕ ሓድሕዳዊ ምምልላእ ዝተመርኰሰ ብምዃኑ፡ ሃገራት ብዘይ ኣፍደገ ባሕሪ ክነብራ ኣይክእላን እየን። ባህርያዊ ጠለብ ናይ ኩሎም ሃገራትን ህዝብታትን ስለ ዝኾነ ድማ ‘ኣፍደገ ባሕሪ የድልየካ’ ኢሉ ዝዛረብ ናይ ርሑቕ ወጻእተኛ ኣማኻሪ ወይ ቀስቃሲ ዘድልዮ ኣይኮነን።

እቲ ሓቂ እዚ ኾይኑ፡ ጂኦግራፍያዊ ኣደኳኹና ሃገራት ዝፈጠሮ ክዉንነት ከኣ ኣሎ። ኩለን ሃገራት ኣብ ገማግም ባሕሪ ክድኮና ኣይክእላን እየን። ገለ ኣብ ገማግም ባሕሪ ገለ ድማ ኣብ ማእከል እንተ ተደኮና ድማ መርገም ወይ ምርቓ ኣይኮነን። ብሰፊሕ ኣእምሮ፡ እተን ምስ ባሕሪ ዘይራኸባ ሃገራት ምስ’ተን ኣብ ገማግም ባሕሪ ዘለዋ ሃገራት ልዑል ቁጠባዊ ምትእስሳር ፈጢረን ጸጋታተን ብምምልላእ፡ ዝያዳ ይረብሓን ይምዕብላን እምበር፡ ዝጉድኣሉ ምኽንያት ክህሉ ኣይክእልን። በዚ ዝመጽእ ጥምረት ነቲ ረብሓ ተዓጻጻፊ ይገብሮ እምበር ኣይንክዮን። ተሞኩሮ ዓለምና ነዚ እዩ ዘረጋግጽ።

ኣብ 1991 ኤርትራ ናጽነታ ምስ ተጓናጸፈት፡ እቲ ንህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንምግጫው ዝተማህዘ ጽውጽዋያዊ ስግኣት ኣፍደገ ባሕሪ ትርጉም ከም ዘይነበሮ ተቓሊዑ’ዩ። ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ነበር መለስ ዜናዊ፡ “ገመሎም የስትይሉ” ኢሉ ወደባት ኤርትራ ባዕሉ ክሳብ ዝሕስሞ፡ ኢትዮጵያ ንወደባት ኤርትራ ብናጻ ትጥቀመሉ ነይራ እያ። ፕረዚደንት ኢሳይያስ እውን ኣብ ዝተፈላለየ ኣጋጣሚታት፡ ወደባት ኤርትራ ንኢትዮጵያ ኾነ ንዝኾነ ክግልገለሉ ዝደሊ ወገን ክፉት ምዃኑ ደጋጊሙ ክገልጽ ምጽንሑ ዝፍለጥ እዩ።

ካብ ሃገራት ዓለም 44 ሃገራት ኣፍደገ ባሕሪ የብለንን። ኣብ ኤውሮጳ ጥራይ፡ ልዕሊ ደርዘን ሃገራት ከም ኣብነት ምጥቃስ ይከኣል። ኣብ ኣፍሪቃ 16 ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብለን ሃገራት ኣለዋ። ጉዳይ ምውናን ኣፍደገ ባሕሪ ድማ ብዘኾነ ምጉት ማሕንቖ ቁጠባዊ ዕበየት ተባሂሉ

ክግለጽ ኣይክእልን። ባሕሪ ዘይምህላው ኣብ ዕብየትን ግስጋሰን ክኽልክል ወይ ዕብየት ከቀላጥፍ ኣይተራእየን። ብዙሓት ኣብ ገማግም ባሕሪ ዝተደኮና ገና ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ኣለዋ፣ ብኣንጻሩ ኣፍደገ ባሕሪ ዘይብለን ኣዝዩን ሃብታማት ሃገራት ኣለዋ። ንኣብነት እታ ብዓመታዊ እቶት ዜጋታታ (GDP per capita) ሓንቲ ካብ ሃብታማት ሃገራት ተባሂላ እትጥቀስ ስዊዘርላንድ፡ ኣፍደገ ባሕሪ የብላን። ብኣንጻሩ ኢትዮጵያ ኣብ ታሪኻ ብደገፍ ምዕራባውያን ሃገራት ኣውራ ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ን30 ዓመታት (ኣብ እዋን ስርዓት ሃይለስላሰን ደርግን) ገማግም ቀይሕ ባሕሪ ክትቆጻጸር ዕድል ረኺባ ነይራ እያ። የግዳስ ኣብዚ ዝተጠቕሰ ግዜ ገማግም ባሕሪ ክትረክብ ብምኽኣላ ኣብ ቁጠባ ዘመዝገበቶ ተኣምር ኣይነበረን። ኣብ 1974፡ ከምኡ'ውን ኣብ መፋርቕ 80ታት ኣብ ኢትዮጵያ ዘጋጠመ ናብ ሓደ ሚልዮን ዝጽጋዕ ህዝቢ ዘህለቐ ጥሜት፡ ኢትዮጵያ ገማግም ባሕሪ ኣብ እትቆጻጸረሉ ዝነበረት እዋን ዝተኸስተ እዩ። ምንጪ ቁጠባዊ ዕብየት እምበኣር፡ ብቐንዱ ኣእምሮኣዊ ዕብየት ኮይኑ፡ ንስራሕን ምዕባለን ምቹእ ባይታ ዝፈጥር ርጉእን ሰላማዊ ሃዋህውን ከኣ እቲ ቀንዲ መሰረትን ዋሕስን ምዕባለ እዩ።

ሓይልታት ዕበለላ፡ ነዚ ሓቒ'ዚ ልዕሊ ዝኾነ ወገን ይርድእዎ እዮም። የግዳስ እቲ ዕላማ፡ ኣጎምጃዊ ሕልሚ ፈጢርካ፡ ኣእምሮ ገዛእቲ ኢትዮጵያ ብምቁጽጻር፡ ሽቀልቲ ግሎባዊ ስትራተጂኦም ከም ዝኾኑ ምግባር'ዩ። ስርዓታት ሃይለስላሰን ደርግን ነዚ ውዲት'ዚ ኣይነቕሕሉን። ሃገራዊ ረብሓኦም ክሕልዉ ሓላፍነት ዝተሰከሙ እናመሰሎም፡ ንኣጀንዳ ሓይልታት ግዳም እዮም ዘገልግሉ ነይሮም። ስርዓት ወያነ ኸኣ፡ ናቱ ካልእ ፍልይ ዝበለ ናይ ምስፍሕፋሕ ጥሙሕ ሒዙ፡ ዘይሰምር ሕልሚ ኩተግብር ኣገልጊሉ። ግዳማውያን ሓይልታት ኮይኑ፡ ምስ ኤርትራ ትርጉም ኣብ ዘይብሉ ኲናት ጸሚዱ። ጠንቂ ውድቀት ናይ'ዞም ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ ክኸውን ካብ ዝጸንሐ ረቛሒታት እቲ ዝዓበየ እምበኣር፡ እዚ ንግሎባዊ ስትራተጂ ከገልግል ብፍላጥ ዝተኸተለኦ፡ ታሪኻዊ መሰረት ዘይብሉ ናይ ባሕሪ ሕማምን መስፍናዊ መስፋሕፍሒ ባህርያትን እዩ።

ኣብ 1952 ጆን ፎስተር ዳላስ፡ ድልየት ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ክኣቱ ዝግባእ እኳ እንተ ነበረ፡ 'ንስትራተጂያዊ ረብሓ ኣመሪካን ዓለማዊ ሰላምን ጸጥታን' ከምኡ'ውን 'መሓዟና ኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ ምእንቲ ክትረክብ፡ ኤርትራ ብፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ክትቁረን ተወሲኑ' ክብል፡ ብፍግሪ መሰል ህዝብታት ምቕይዑ ዝፍለጥ እዩ። እዚ ላግጺ'ዚ፡ ንህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣይጠቐመን፤ ሰላምን ጸጥታን ኣየምጽኣን፤ ንኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ ኣየውሓሰላን። ቀዳሞት ገዛእቲ ኢትዮጵያ፡ መጋበርያ ናይ'ዚ ግሎባዊ ስትራተጂ'ዚ ብምዃን፡ ብፈጠራዊ ታሪኽ ህዝቢ እናጋገዩ፡ ናጽነት ኤርትራ ምስ ምብታኽ ክሳድ ኢትዮጵያ እናነጻጸሩ፡ ብኣጉል ስግኣት ህዝቢ እናረሳሰሱ ብሃብትን ህይወትን ህዝቢ ኢትዮጵያ፡ ገበጣኦም ክሳብ ዝውዳእ ተቛመሪሮም። መጨረሽታኡ ኸኣ፡ ኲናት ኤርትራ ብዘእተወሎም ሰሎሎ ቡብተራ ናብ ውድቀት ኣቕኒዮም። ግዳይ ናይ'ዚ ግሎባዊ ስትራተጂ'ዚ ዝኾነ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኸኣ፡ ከቢድን ዘይግባእን ዋጋ ከፊሉ። እቲ ጽቡቕ ነገር ግዳ መወዳእታኡ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኑቲ ሸጣራ ነቒሑሉ'ዩ። መዋእሉ እናተዓሸወ ዝነበር ህዝቢ ስለ ዘየለ።

ኣብ 2018፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሰላምን ምሕዝነትን ምምራጸን፡ እቲ ንህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን 80 ዓመታት ዘናቖተን ዘድምየን ግሎባዊ ስትራተጂ ብፍሽለት ምብቃዑን ንቕሓት ህዝብታት ምብራኹን ዘኣመተ ምዕባለ'ዩ ነይሩ። የግዳስ፡ ዘራእቲ ዕግርግር ሽዑ እውን ኣይቀሰኑን። ብዋጋ ህዝቢ ትግራይ፡ ታሪኽ ንድሕሪት ክመልሱ፡ ተወሲኹ ካልእ ግጭት ብምውላዕ ተወሲኹ ገበን ፈጺሞም። ምህርቱ ድማ፡ ዝኸፍአ መቕዘፍትን ዕንወትን ኮይኑ። እዚ ናይ መወዳእታ ጸወታኦም እውን Game Over! ተባሂሉ ከም ኩሉ ዝሓለፈ ሃቐነታት ብስዕረት ኣኽቲሙ።

ግጉይ ግሎባዊ ስትራተጂ፡ እምነት ኣብ ሓይልታት ግዳም፡ ጽውጽዋያዊ ታሪኽ፡ ሕማም ምስፍሕፋሕ፡ ህርፋን ባሕሪ፡ ዘይናትካ ምቕማዕ፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ብዘይካ ዕንወትን ህልቂትን፡ ዘጽዓየሉ ረብሓ ከምዘየለ ሕሉፍ ታሪኽ ደጋጊሙ መስኪሩ እዩ። ካብዚ መሪር ተሞኩሮ'ዚ ህዝቢ ኢትዮጵያ ቀሲምዎ ዘሎ ምህሮ ግና ዓቢ መኽሰብ እዩ። ሎሚ ንቕሓት ህዝብታት ኣብ ዝበረኸሉ፡ ነዚ ቀደም ሓመድ ተደብዩ ተዝኮሩ ዝተበልዐ ሸጣራ'ዚ ኩተልዓዕል ምፍታን 'ዓሚ ዝሞተ ምራኽ ፈኑ' ዝዓይነቱ ከንቱነት እዩ። እንተ ኾነ ዝጠፈሸ ነጋዳይ ናይ ቀደም መዛግብቱ ስለ ዝግንጽል፡ ኮን ዶኾን መጋበርያ እንተ ተረኺቡ፡ ብሓይልታት ግዳም ነዚ ብሉይ ድርሳን ናይ ምቕስቃስ በጨቕታ ክንሰዕ ይስማዕ እዩ። እቲ ጽቡቕ ነገር ግዳ፡ ድሕሪ ደጊም፡ ንህዝቢ ኢትዮጵያ ብባሕሪ ኣተሃራሪፍካ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ኩተናቖቶ ዝከኣል ኣይኮነን። 'ዓሻስ ምዉት ይናፍቕ' ከም ዝበሃል፡ ነዚ ምዉት ላግጺ ዝናፍቑ ቁንጣሮ ኣይሰኣኑን ይኾኑ። ንዕኦም 'ምሕረት የውርደሎም!' እዚ ዛዕባ'ዚ ግን ናይ ህዝቢ ኢትዮጵያ ኣይኮነን። ዋናታቱ ካልኦት ምዃኖም ሎሚ ኹሉ ስለ ዝነቕሓሉ፡ ከም ኩሉ ዝሓለፈ ውዲታት ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ብዘይ ፋይዳ ዝበነነ ምዃኑ ከሎ ገና ንምግንዛቡ ኣየጸግምን።

ቅሉዕ መልእኽቲ
ንህዝቢ ትግራይ

ካብ ቃላት ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ. . .

“ካብ ሕጂ ንድሓር፡ ማእዝኑ ዝሰሓት ስብከት፡ ህድማ ንቓድሚት ንህዝቢ ትግራይ ዘርብሕ ኣይኮነን። ህዝቢ ትግራይ ዝሓለፈ ጸገማት ብግብሪ ርእይዎ፣ ተማሂርሉ ኣሎ። ሕጂ’ውን ሃናጺ ኣበርክቶ ክገብር፡ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ዝምድናኡ ክደልድል፣ ምስ ህዝብታት ኢትዮጵያ ዘለዎ ሰፊሕ ረብሓ ተወሃሂዱ ክሰርሓሉ ዕድል ኣለዎ። ብዛዕባ’ዚ መምህር ዘድልዮ ኣይኮነን። ናይ ቀደም ታሪኽ ከይጸብጸብካ፡ ዝሓለፈ ሰለስተ ዕንደራታት እኹል ትምህርቲ’ዩ። ኣብ ቅድሚ ህዝቢ ትግራይ ዘሎ ሕርያ ንጹር እዩ፣ መኻርን መዓድን ዘድልዮ ኣይኮነን።”

እዚ ቃላት’ዚ፡ ብኣጋጣሚ ሓድሽ ዓመት 2023 ኣብ ዝተኻየደ ቃለ-መጠይቕ፡ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ናብ ህዝቢ ትግራይ ካብ ዘመሓላለፎ መልእኽቲ ዝተወስደ እዩ።

ህዝቢ ትግራይ፡ ብሰንኪ ግጉይ ሕርያ መሪሕነትን ንዕንደራ ዘደፋፈረ ምትብባዕ ኣመሪካን መሻርኽታን ተሰኪምዎ ዘሎ መግደራ ኣዝዩ መሪርን ዘሕዝንን እዩ። የግዳስ፡ ምስ ሰሓትካ እግሪ ይእከብ ከም ዝበሃል፡ እዚ መሪር ተሞኩሮ’ዚ፡ ካብ ዕጹው ልቦናን ጸቢብ ኣተሓሳስባን ናብ ስትራተጂያዊ ጠመተ ክሰጋገር እንተ ኸኢሉ፡ ነቲ ክሳራ ዝድብስ እዩ። ስለዚ ድማ፡ ህዝቢ ትግራይ ልቦናን ቅኑዕ ውሳነን ኣብ ዝሓትት መስቀላዊ መገዲ ይርከብ።

ከም ዝፍለጦ ህዝቢ ትግራይ፡ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ናይ ቃልሲ ምሕዝነት ብምፍጣር፡ ኣብ ኢትዮጵያ ማዕርነት ህዝብታት ዝኸበረሉ ስርዓት ንምምጻእ ንስለ ፍትሒ ረዚን መስዋእቲ ዝኸፈለ ህዝቢ’ዩ። የግዳስ፡ መስዋእቲ ንጹሃን ወየንቲ ናብ መንበረ-ስልጣን ዘምጽኡ፡ ሓደ ጸቢብ ጉጅለ፡ ንባህግን መስዋእትን ህዝቢ ትግራይ ጠሊሙ፡ ውልቃውን ስድራቤታውን ማሕፉዳ ከህጥር፡ ኣብ ዘመነ ስልጣኑ፡ ብዙሕ ነውርን ጽዩፍን ገበናት ብምፍጻም፡ በቲ ኽቡር ታሪኽ ህዝቢ ትግራይ ኣላጊጹ።

እዚ ጸቢብ ጉጅለ’ዚ፡ መስፋሕፍሒ ሸውሃቱ ከዕግብ፡ ንህዝቢ ትግራይ ምስ’ቲ መናብርቱን ቀንዲ ጸግዑን ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኩናት ሸሚሙዎ። “ባድመ ናትና እያ” ብዝብል ጸዕዳ ሓሶት መላእ ሃገር ኣታሊሉ ወራር ብምእዋጅ፡ ብሃብትን ህይወትን ህዝቢ ኢትዮጵያ ተጣሊዑ። ከም ኣካል ናይ’ቲ ኩናት ኣብ ልዕሊ ኤርትራውያን ነበርቲ ኢትዮጵያ፡ ስርዓታት ሃይለስላሰን ደርግን ዘይፈጸምዎ ዘስካሕክሕ ግፍዕን ራስያን ፈጺሙ፣ ብወራር ኣብ ዝበጽሖ መሬት ኤርትራ፡ ብዙሕ ኣነዋሪ ተግባራት ፈጺሙ። ንረብሓ ሓይልታት ግዳም ክሸቅል፡ ን20 ዓመታት ዝኣክል፡ ትግባረ ብይን ኮምሽን ዶብ ዓንቂጹ፡ ኣብ መንጎ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣይሰላም-ኣይኩናት ሃዋህው ብምፍጣር ብቐንዱ ንህዝቢ ትግራይ ዓበይቲ ዕድላት ኣኽሲርዎ።

እቲ ዝኸፍአ ተግባር ናይ’ዚ ጉጅለ’ዚ፡ ህዝቢ ኢትዮጵያ፡ ኣብ 2018 ካብ ስልጣኑ ምስ ደርበዮ፡ ንህዝቢ ትግራይ ብሓሸከት ጸላእቲ ከም እተኸበ ኣምሲሉ ብምርስሳን፡ ብኣጉል ጃህራን ፈኸራን፡ ህዝባዊ ሸኽራን ብምፍጣር ዘስዓቦ ኣደዳ ህልቂትን ዕንወትን እዩ።

ከም ዝፍለጥ ምርጫ ኩሎም ህዝብታት ሓደን ንጹርን እዩ። ሰላምን ልምዓትን። ህዝቢ ምስ ህዝቢ ድማ ጽልኢ የብሉን። ህዝቢ ኤርትራ ኮነ ህዝብታት ኢትዮጵያ ጽልኦም ምስ’ቲ ኣብ ስልጣን እንከሎ ብዙሕ በደላት ዝፈጸመ ጸቢብ ጉጅለ እምበር፡ ምስ ህዝቢ ትግራይ ኮይኑ ኣይፈልጥን። ህዝቢ ትግራይ፡ ከም ኩሎም ህዝብታት ደላይ ሰላምን ልምዓትን ምዃኑ ኣጸቢቖም ይፈልጡን ይርድኡን እዮም።

ከምቲ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ዝበሎ እምበኣር፡ ዝሓለፈ ስኽራንን ዕብዳንን ዓቢ ትምህርቲ ተቐሲምዎ ስለ ዘሎ፡ ድሕሪ ደጊም መገዲ ጽልእን ቅርሕንትን ከተያ ክግበረሉ ዝግባእ’ዩ። ህዝቢ ትግራይ ምስ ህዝብታት ኢትዮጵያ ኮነ ምስ ህዝቢ ኤርትራ ብሰላም ብሓባር ካብ ምንባር ወጻኢ፡ ካልእ መተካእታ ምርጫ የብሉን። ብሰፊሕ ልቦና ተሻራኺ ሰላም፡ ምሕዝነትን ምትሕብባርን ብምዃን፡ ምስ ህዝብታት ኢትዮጵያን ኤርትራን ብሕውነት እናነበረ፡ ኣብሊጹ ዝረብሓሉ ዕድል

ዝሰፍሐ'ዩ። ካልኦት ወገናት ከኣ ብዕንደራ'ዚ ጉጅለ'ዚ ዝያዳ ዝተሃሰየ ህዝቢ ትግራይ ምዃኑ ብምግንዛብ እቲ ጉጅለ ዝፈጠሮ ጽልኢን ቅርሕንትን ንታሪኽ ገዲፎም፡ ንቕድሚት ክጥምቱን ሃገራዊ ስኒት ዝሰረቱ ንቡር ህይወት ንምፍጣር ክጽዕቱን ልቦና ይሓቶም።

ንረብሓ ህዝቢ ትግራይ ዝቔምኩ'የ ዝብል ብሱል መሪሕ፡ ግጭት ምስ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን እዋን ከመርጾ ኣይክእልን። ምኽንያቱ ካብ ሰላማዊ ጉርብትና ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝያዳ ኹሉ ዝረብሕ ህዝቢ ትግራይ'ዩ። መሪሕነት ወያነ፡ ነዚ ሓቂ'ዚ ከየመዛዘነ፡ ኣብ 1998፡ ኣጀንዳ ግዳማውያን ሓይልታት ተሰኪሙ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዝፈጸሞ ወራር፡ እቲ ዝዓበየ ስትራተጂያዊ ጌጋ እዩ ነይሩ።

ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ፡ ብዘይ ተቔጠብ ደገፍ ህዝቢ ኤርትራን መሪሕ ውድቡ ህዝባዊ ግንባርን ንዓወት ከም ዘበቕዐ ህዝቢ ትግራይን መላእ ህዝቢ ኢትዮጵያን ኣዳዕዲያም ዝፈልጥዎ፡ ነዊሕ ዘይገበረ ታሪኽ'ዩ። የግዳስ መሪሕነት ወያነ፡ ናይ ርሑቕ መወልቲ ኣሚኑ፡ ነቲ ኣብ መንጎ ህዝብታት ኤርትራን ትግራይን ዝተፈጥረ ናይ ቃልሲ ምሕዝነት በቲኹ፡ ብዶብ ኣመሳሚሉ ወራር ብምህቃን፡ ነቲ ብሓባራዊ መስዋእቲ ዝተሃንጸ ምሕዝነት ኣፍሪስዎ። ጉዳይ ዶብ ብይን ምስ ተዋህቦ ኸኣ፡ ነቲ ብሰንኪ ቀዳማይ ጌጋ ዝተበላሸወ ዝምድና ክፍውስ ኣብ ክንዲ ምጽዓር፡ ዳግማይ ብድርኺት ግዳማውያን ሓይልታት ዘርኣዮ ሕንጋደ፡ ካብ ካልኦት ህዝብታት ኢትዮጵያ ንላዕሊ ንህዝቢ ትግራይ ዘኽፈሎ ዋጋ ይኸብድ።

መሪሕነት ወያነ ብቑጥዐ ህዝቢ ኢትዮጵያ ካብ ስልጣን ምስ ተባረረ፡ ካብ ጌጋኡ ተማሂሩ፡ ረብሓ ህዝቢ ትግራይ ዘውሕስ መገዲ ክሓሪ ዕድል ነይሩዎ'ዩ። ኲናት ዘምርጽ ምኽንያት ከም ዘይብሉ፡ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ዝለገሶ ምኽሪ እውን ዝርሳዕ ኣይኮነን። እንተ ኾነ፡ ብኣጕል ትምክሕትን ጃህራን፡ ኣድላይነት ዘይነበሮ ኲናት ወሊዑ፡ ንህዝቢ ትግራይ ንዝኸፍአ መቕዘፍትን ዕንወትን ኣቃሊዕዎ።

ድሕሪ'ዚ መሪርን ኣዕናውን ተሞኩሮ'ዚ እምበኣር፡ መዓድን መኻርን ዘድሊ ኣይኮነን። ህዝቢ ትግራይ፡ ብስለት ዘይብሉ መሪሕነት ዘምጽኣሉ መከራን መግደራን ብግብሪ ስለ ዝርኣየ፡ ድሕሪ ደጊም ኣብ ቅድሚኡ ዘሎ ሕርያ ንጹር እዩ። ብቐዳምነት ሰላም ምስ ህዝቢ ኤርትራ ንህዝቢ ትግራይ መተካእታ ዘይብሉ ሕርያ'ዩ! ካብዚ ስትራተጂያዊ ጠመተ'ዚ ወጻኢ ካልእ መገዲ የለን። ክንዲ ዝኾነ ዝሓለፈ "ይኣክል!" ክብል ክኸእል ኣለዎ። እዚ ኹሉ ዘጋጠመ ዕንወት ኣብ ምንቲ ምንታይ? ካብ ኲናት ምስ ጎረባብትን ውሽጣዊ ግጭታትን እንታይ ረቢሕና? ዘዋጽኣና መገዲ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ምስ ጎረባብትን ብሰላምን ምክብባርን ምንባር'ዩ ክብል ክኸእል ኣለዎ።

ህዝቢ ኢትዮጵያን ፖለቲካውያን ሓይልታቱን እውን ካብዚ መሪር ተሞኩሮ'ዚ ክቐስምዎ ዝግባእ ትምህርቲ ዓቢ እዩ። ዕብለላ ውሑዳን ኣብ ልዕሊ ብዙሓን ንምርግጋጽ ዝተሃንደሰ ዓሌታዊ ፖለቲካ፡ ምህርቱ ጽቡቕ ገይሩ ተራእዩ ኣሎ። ስልጣን ዝጨበጡ ውሑዳን፡ ዕብለላ ጉጅለኦም ንምውሓስ፡ ማዕርነትን ፍትሕን ዝበሃሉ ኣብ ህይወት ህዝብን ሃገርን ወሰንቲ ኣነባበርቲ ረቛሒታት ድሂኾም፡ ህዝቢ ብዓሌት፡ ሃይማኖትን ካልእ ትሕተ-ሃገራዊ ፖለቲካን ሓድሕድ እናናቖቱ ክገዝኡ ብምህቃኖም ወሪዱ ዘሎ ዕንወትን መቕዘፍትን እምብዛ ከቢድ እዩ።

ብዘይካ'ዚ ዝተጠቕሰ ዓሌታዊ ፖለቲካ፡ ሓደ ካብ ዓበይቲ ጠንቅታት ውድቀት ሃገረ ኢትዮጵያ ክኸውን ዝጸንሐ ሕማም ምስፍሕፋሕ እዩ። ስርዓታት ሃይለስላሰን ደርግን፡ መሬትን ባሕርን ኤርትራ ብሓይሊ ንምግባት ዕምሮም ምሉእ ሃሊኾም። ህዝቢ ኢትዮጵያ ከኣ ደቁ እናገበረ ብግዜን ዕድላትን እምበረ መጠን ከሲሩ። ወያነ እውን ካብ ሕሉፍ ኣይተማህረን። ስልጣነይ ኣደልዲለ ኣብ ዝበለሉ እዋን፡ ካብ ኤርትራ ዝሃረፎ መሬትን ኣፍደገ ባሕርን ናብ'ቲ ሕልማዊት ሪፓብሊክ ንምጽንባር፡ ብጉዳይ ዶብ ኣሳቢቡ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኲናት ኣዊጁ። ህዝቢ ትግራይን ህዝብታት ኢትዮጵያን ድማ ዳግማይ ዘይግባእ ከቢድ ዋጋ ክኸፍሉ ተቐሲቦም።

ታሪኽ ወራርን ስዕረትን ዝሓለፉ ሰለስተ ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ እምበኣር፡ ሓንሳብን ንሓዋሩን ትምህርቲ ተቐሲምዎ፡ ልቦና ህዝብን መሪሕነትን ህዝቢ ትግራይ ኮነ ፖለቲካውያን ሓይልታት ኢትዮጵያ ከዕቢ ትጽቢት ይግበረሉ። እንተ ህዝቢ ኤርትራ ወትሩ ደላይ ሰላምን ሰናይ ጉርብትናን ምዃኑ መስካሪ ዘድልዮ ኣይኮነን። ኣብ ጎድኒ ፍትሓዊ ቃልሲ ህዝቢ ትግራይ ኮነ ህዝቢታት ኢትዮጵያ ደው ብምባል ዝኸፈሎ ረዚን መስዋእቲ ምስክሩ እዩ።

ወትሩ ዓወት ንሓፋሽ

ኑዩም ዘርኩበሉ መዘናኸሪ ኑዩም ዘየርኩበሉ ንዘንታ፦

ኣብ ፈለማ 70ታት፡ ቀዳሞት ተቓለስቲ ተጋሩ፡ ንዕጥቃዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ከም ተባዕ ውሳነን ሞዴልን ብምውሳድ፡ ዕጥቃዊ ቓልሲ ንምብጋስ ምስ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ርክብ ምስ ጀመሩ፡ ንኡብሶም "ተጋድሎ ሓርነት ህዝቢ ትግራይ" ክብሉ እዮም ሰምዮሞ። እቲ ስም ቅድሕ/ልጥፍ (Copy/Paset) እዩ ዝነበረ። ኣይጸንሑን፡ 'መገዲ ዓወት ምስ ህዝባዊ ግንባር'ዩ' ስለ ዝበሉ፡ ንተሓኤ ገዲፎም ምስ ህዝባዊ ግንባር ምጽጋዕ መሪጾም። ስሞም ድማ ናብ "ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ትግራይ" ክቕይርዎ ወሲኖም። እንተ ኾነ "ኣይፋልኩምን! እቲ ስም ምድንጋር ከይፈጥር ካልእ ድኣ ሕሰቡ ተባህሉ፡ "ናይ ኣቦታትኩም፡ ዘሎብን ታሪኽ መኹተ 'ወያነ ትግራይ' ንምዝካር፡ 'ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ' እንተ ሰመኹሞ ከመይ ይመስለኩም ዝብል ምኽሪ ቀዳሞት ኤርትራውያን ተቓለስቲ ስለ ዝረኸቡ ድማ፡ እታ 'ግንባር' እትብል ቃል ብ'ወያነ' ተለዊጣ፡ እቲ ስም ጸዲቑ።

"ህዝባዊ ግንባር" ዝብል ስም ከም "ትእምርቲ ዓወት" ብምውሳድ ምንቅስቓሳቶም በዚ ስም'ዚ ዘጠመቑ ፖለቲካውያን ሓይልታት ዝተፈላለያ ሃገራት ዞባና ውሑዳት ኣይኮኑን። ምስ ህዝባዊ ግንባር ዝተራጸመ ኩሉ ክስዓርን ውድቀቱ ከቀላጥፍን ብኣንጻሩ ህዝባዊ ግንባር ወትሩ ኣብ ጎደና ዓወት ክምርሽ፡ ህ.ግ. ዘደገፎ ወገን ዓወታት ክግዝእም ዝተዓዘቡ ሓያሎ ወገናት እዚ ስም'ዚ ምትሃታዊ ሓይሊ ዘለዎ ኮይኑ'ዩ ዝስምዖም።

ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ነዊሕ ፖለቲካዊ ቃልሱ ዝፈጠሮ መሪሕ ውድብ ህዝባዊ ግንባር፡ ኣብ ፈለማ 70ታት "ንሕናን ዕላማናን" ብዘርእስቱ መዘክር፡ ሃገራውን ህዝባውን ዕላማኡ ከም ብርሃን ጸሓይ ኣነጺሩ፡ ሐደት ተቓለስቲ ሐዚ፡ ኣብ መንጎ ክልተ በሊሕ መላጸ ተቐርቂሩ፡ ጉዕዞ ታሪኽ ካብ ዝጀምር፡ ወትሩ ብዓወት ምስ መረሸ እዩ።

ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ መሪሕ ውድቡ ህዝባዊ ግንባር ኣጽሊሉ ዝፈጸሞ ቅያታትን ዝተጓናጸፎ ዓወታቱን ጸብጺብካ ኣይውዳእን። ህዝባዊ ግንባር ኣብ ውሽጢ ሃገር፡ ንኹሉ ናይ ጸላእን ዝጠፈሹ ደቂ ሃገርን ጸቢብን ከፋፋልን ስምዒታት ዝሰገረ ህዝባዊ ሓድነት ብምንዳቕ፡ መላእ ህዝቢ ኣብ ሰጡም ሃገራዊ መስርዕ ዘሰመረ፡ ንንእሽቶ ዓቕሚ ህዝቢ ኤርትራ ናብ ብርቱዕ ሓይሊ ብምቕያር፡ ብኣንጻባራቒ ታሪኽ ዝተመንዘዐ መሰል ህዝቢ ኤርትራ ዘረጋገጸ፣ ብተረር መኹተኡ ኑቲ ግዚፍ ደገፍ ኣመሪካን መሻርኽታን ዝነበሮ ስርዓት ሃይለስላሰ ካብ ስልጣኑ ኸግለፍ ዝደረኸ፣ ኑቲ ብሓገዝ ሕብረት ሶቭየትን ደምበኣን ኣብ ጸሊም ኣፍሪቃ ዝሓየለ ሰራዊት ዝሃነጸ ስርዓት ደርግ ኣብ ነዊሕ ምርብራብ ጸሚዱ ዘሰናበተ፣ ታንከታቱ ሰሪዑ ኣራት ኪሎ ብምብጻሕ ወያነ ኣብ መንበረ ስልጣን ኣዲስ ኣበባ ክቕመጥ ወሳኒ ደገፍ ዘበርከተ፣ ኣመሪካን መሻርኽታን ንወያነ ዓሲቦም ልኡላውነት ሃገሩ ንምቕልባስ፡ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ዳግም ኩናት ምስ ኣወጁ፡ ሃቐነኦም ኣላሽ ኣቢሉ ውጥኖም ናብ ጉሓፍ ታሪኽ ዝደርበየ፣ ነዚ ናይ መውዳእታ ሰለስተ ዕንደራ ቅብጸት ኣምኪኑ ዞባዊ ሰላም ዘውሓሰ፣ ተኣምረኛ ውድብ'ዩ - ህዝባዊ ግንባር። እቲ ህዝባዊ ግንባር ዝብል ስም ከም ትእምርቲ ዓወት እንተ ተወሰደ እምበኣር ዘገርም ኣይኮነን።

ኤርትራ ኣብ መፋርቕ ዝሓለፈ ዘመን ካብ ካርታ ዓለም ክትሕከኽ ካብ ዝተበየነሉ እዋን ጀሚሩ፡ ህዝቢ ኤርትራን መሪሕ ውድቡን ብበዙሓት ስርዓታትን ዘራያቶምን ንሞት ተፈሪዱ'ዩ። እንተ ኾነ፡ እቶም ንሞት ዝፈረድዎ ኩሎም ግብኣተ መሬቶም ኣቀላጢፎም ቡቡተራ ሲኦል ክወርዱ ተዓዚቡ፡ ተዘኪሮም ጸንቢሉ እምበር፡ ንሱ ኣይሞተን። ምስጢር ዓወት ናይ'ዚ ብድሩት ዓቕሙ፡ ብዘይ ዝኾነ ዘራይ፡ ኣብ ኑበሱ ተኣማሚኑ ዝጓዓዝ ዘሎ ገድለኛ ህዙብን መሪሕ ውድቡ ህዝባዊ

ግንባርን እንታይ ምዃኑ ንምግላጽ ሓያሎ ጸሓፍትን ተመራመርቲ ታሪኽን ዝመስሎም ጽሒፎምን ብዙሕ ትንታነታት ኣቕሪቦምን እዮም።

ምስጢር ኣንጸባራቒ ዓወት ህዝቢ ኤርትራን መሪሕ ውድቡን ብዝምልከት ብዙሕ ክበሃል ይከኣል ይኸውን። ብሓጺሩ ግን እቲ ብዘሎ ሓይሊ ዘይንደል ነቕ ዘይብል ህዝባዊ ዕላማኡን ኣዚ ዕላማ'ዚ ንምዕዋት ዝተኸሰኩሰ ኩበርታትን እዩ። ህዝባዊ ግንባር ብህዝቢ ዝተፈጥረ ናይ ህዝቢ ውድብ እዩ። ኩበርታቱ ድማ ህዝባዊ ባህሊ ክኸውን ዝበቕዐ እዩ። ህዝቢ ስለ ዘይስዓር ከኣ ኩሉ ውዲትን ሽርሒን መዋቲ፡ 'ዓወት ሓፋሽ!' ከኣ ነባሪ ኾይኑ ይቕጽል ኣሎ፣ ገና እውን ክቕጽል እዩ.. ህዝቢ ብልዑል እምነት መሰዋእቲ ዝኸፈለሉ ባህጊ ምሉእ ብምሉእ ክሳብ ዝሰምር።

ዘለናዮ ግዜ፡ ብመንጽር ህዝቢ ኤርትራ ዝሰገሮ ነዊሕን ፈታንን ተጋድሎ ኣዝዩ ዝበለጸ መድረኽ እዩ። ዝሓለፍናዮ ታሪኽ ተመሊስና ምስ እነስተንትኖ፡ እቲ ነዊሕ ለይቲ ሓሊፉ፡ ኣብ እዋን ወጋሕታ ከም እንርከብ ምግንዛቡ ኣየጸግመናን። ዝሓለፉ ሰለስተ ወለዶታት ኤርትራ፡ መወዳእታኡ እንታይ ክኸውን እዩ ብርግጽ ኣብ ዘይፍለጥ ግብ ዝበለ ጸላም እናነበሩ፡ ካብቲ ጸላም ንምውጻእ ናይ ሞትን ሕየትን ቃልሲ እናካየዱ እዮም ንህይወት ሓሊፎም። ሓደ እምነት ግን ነይሩዎም፡ "እንተ ጸኒዕካ ግድን ዓወት ኣሎ" ዝብል ነቕ ዘይብል እምነት።

ዘለናዮ ግዜ መሳግሮ ናብ ሓድሽን ዝተፈልየን ምዕራፍ እዩ። እዚ ማለት ዝጸንሐ ጸገማትናን ብድሆታትናን ከም-ቅጽበት ህልም ኢሉ፡ ብጣንን ራህዋን ክትካእ'ዩ ማለት ኣይኮነን። እቲ ሰናይ ዘመን ብጥዜ ርሑቕ ኣይኸውን እምበር፡ ደረጃ ብደረጃ ስለ ዝመጽእ ዝጠልቦ ግዜን ዓቕልን ስራሕን ኣሎ። ከምቲ ብርሃን ወጋሕታ ምምጽኡ ርጉጽ ምዃኑ ፈሊጥና እንጽበዮ፡ እቲ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ዝኸሰት ሰፊሕ ዕድላትን ረብሓታትን እውን፡ ንእሹቶ ዓቕልን ናብኡ ዘብጽሕ ስራሕን የድልዮ እዩ። እቲ ጽቡቕ ነገር ግዳ፡ ሕጂ ዝሕተት ትዕግስቲ ከም ዝሓለፈ መድረኻት ኣብ ግብ ዝበለ ጸላም ዘይኮነ፡ ኣብ ትሕቲ ብሩህ መጻኢ ምዃኑ እዩ።

ከም ህዝቢ፡ ኑቲ ነዊሕ ጸላም ሰጊርና፡ ናብዚ ብርሃን'ዚ ክንበቅዕ ዘኽኣለና፡ እቲ ኣብ ትሕቲ ጽላል ህዝባዊ ግንባር ዝፈጠርናዮ ጥምረትን ውዳበን ኣብቲ መሪር ቃልሲ ዘኸሰኩስናዮ ኩበርታትን እዩ። ብርቱዕ ፍቕሪ ሃገር፡ ነቕ ዘይብል ዕላማን ዘይጸዓድ መንፈስን፣ ጅግንነትን ተበፃዕነትን፣ እቶም ዓወት ንሓፋሽ ግድን ዝገበርዎ ድሙቓት ሃገራዊ ኩበርታትና እዮም። ተጻዋርነት ከኣ ከም ኩበራ፡ ዓንዲ ማእከል ናይ'ዞም ኩሎም'ዩ ነይሩ።

ህዝቢ ኤርትራ ድሕሪ ናጽነት ዘሕለፎ ገድሊ ካብቲ ቀዳማይ ተጋድሎ ዝሰንፍ ኣይነበረን። ብርግጽ ድማ ኣብዚ ዝሓለፈ 20 ዓመታት፡ በቶም ኣብ ሓርነታዊ ቃልሲ ዝሃነጾም ኩበርታት ዘበርዓኖም ተጻብኦታት ቀለልቲ ኣይነበሩን። ዝዓበየ መርኣያ ናይ'ዞም ተጻብኦታት፡ እቲ ናይ 1998 ቅሉዕ ወተሃደራዊ ወራር'ዩ ነይሩ። እቲ ወራር ምስ ፈሸለ ድማ፡ ድምጽና ንምዕባስ፡ ናይ ርእሰ-ምኽልኻል ጉልበትና ንምምካን፡ ካብ እገዳ ጀሚርካ ማእለያ ዘይብሎም ሽርሒታት ሰዒቦም። ሃገር ሰባ ንምብዓም ብዝተወደበ ኣገባብ፡ ኣብ ልዕሊ መንእሰያት ክፍጸም ዝጸንሐ ናይ ፍልሰት ገበናት፡ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባውን ዲፕሎማሲያውን ተጎጺሎ ንምስግዳድ ዝተኻየደ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኩናት ኩሉ፡ ዕላማኡ፡ ኑቲ ብዓረርን ሓውን ዘይተኻእለ ጽንዓት ህዝቢ ኤርትራ ምልሕላሕን ምጽዓድን እዩ ነይሩ።

ሎሚ እዚ ኹሉ ተጻብኦታት ብጽንዓት ተመኪቱ ብፍሽለት ተደምዲሙ፡ ታሪኽ ኮይኑ እዩ። ወትሩ ዓወት ናይ ሓፋሽ ህዝቢ ምዃኑ ኣረጋጊጽና ናብ ሓድሽ ምዕራፍ ተሰጋጊርና፡ ኣብ ድርኩኹት መስተርሀት በጺሕና ኣለና። የግዳስ ኣብዚ ሓድሽ መድረኽ'ዚ እውን እቲ ዓወትና ናይ ግድን ዝገበሮ ያታናን ኩበርናን ወትሩ ዕጥቅና ክንገብሮ የድሊ። ከም ዝፍለጥ ባህጊ ህዝብና ስልጥንትን ብልጽግትን ሃገር ምህናጽ እዩ። እዚ ኣቲናዮ ዘለና ሓድሽ ምዕራፍ ከኣ፡ ነዚ ህዝባዊ ባህጊ'ዚ ብምልኣት ከነተግብሮ ዓብ ኣርሒዩልና፡ ምቹእ ዕድል ፈጢሩልና ኣሎ። ባህግናን ድሌትናን ብግብሪ እንጭብጦ ኸኣ፡ ንዕኡ ዝበቅዕ ኩበርታት ሒዝና ጥራይ እዩ። ሓደን ቀንድን ካብ'ዞም ኩበርታት፡ እቲ ጽንኩር እዋን ክንሰግር ዘኽኣለና ኩበርታት ዓወት ንሓፋሽ እዩ። ስለዚ፡ ድርኩኹት ብሩህ መጻኢን መስተርሀትን ረጊጽናሉ ኣብ ዘለና እዋን፡ ዕላማና ብምልኣት ጨቢጥና፡ ኣብቲ እንበህጎ ኣጺደ ራህዋን ምዕባለን ክሳብ እንዓርፍ ምስኩር ትዕግስትና ክብታኡ ክጎድል ኣይግባእን። ንሱ እንተ ጎዲሉ ኣሳልጦ ስለ ዘይርከብ።

ዝሓለፈ ሰለስተ ወለዶታት ህዝቢ ኤርትራ፡ ናይ ገድሊ ወለዶ እዩ ነይሩ። እዚ ሓድሽ ወለዶ ግን ወለዶ ልምዓት እዩ። ተልእኾኡ ብዓወት ንምፍጻም ከኣ፡ ካብ ኩሉ ዓይነት ዕጥቅታትን ጸጋታትን ንላዕሊ፡ ዘድልዮ፡ እቲ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ነዊሕ ቃልሱ ዝሃነጾ፡ ንዘሎ ብድሆ ብዓወት ክወጾ ዘኽኣሎ ስነ-ኣእምሮኣዊ ጥንካረ እዩ። ዝሓለፈ ጉዕዞ፡ ኣዝዩ ዕዉትን ውሑስን ከም ዝኸውን ዝገበረ፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ጥንካረና እዩ። ሕጂ እውን ዋሕስ ዓወትናን ልምዓትናን ንሱ እዩ። እቲ ዝዓበየ ዕንቅፋት ሰጊርና፡ ኣብ ውሑስ ባይታ ረጊጽና፡ ካብ ዝሓለፈ መድረኻት ዝበለጸ ዕድላት ኣብ ቅድመና ኣብ እንርእየሉ ዘለና እዋን፡ ኩበርታትና ዓቂብና፡ እንተ ሰሪሕና ኸኣ፡ ኣብ ጎደና ዘላቒ ዕብየት እንጽንበረሉ፡ ዓቢ ልዑል ተጻዋርነትና ብኻዕቡት እንሓፍሰሉ ግዜ ኣብ ቀረባ እዩ ዘሎ። ወትሩ፡ ዓወት ምስ ሓፋሽ ህዝቢ ኤርትራ እዩ።

ሻርነት ሚድያ

ብ7 ጥቅምቲ 2023 ዝተወልዐ ግጭት ቓዛ ቀንዲ ዛዕባ ማዕከናት ዜና ዓለም ኮይኑ ይርከብ። ኑቲ ኣቓዲሙ ዓብላሊ ዜና ዝነበረ ኲናት ዩክረይንን ሩስያን ከምኡ'ውን ኲናት ሓድሕድ ሱዳንን ካልእ ጉዳያት ዓለምን ድማ ዳርጋ ከም ዝርሳዕ ገይሩዎ ኣሎ ክበሃል ይከኣል። ነዚ ብምዕዛብ፡ ግጭት ቓዛ፡ ኲናት ዩክረይንን ሩስያን ንምርሳዕ ወይ ንምህዳእ ደይ መደይ ኢልካ ዝተወልዐ ኪይከውን ዝጥርጥሩ ወገናት ኣይተሳእኑን። ምኽንያቱ፡ ምዕራባውያን ንሩስያ ንምድኻም ዘወልዕዎ ኲናት፡ ከምቲ ዝሓሰብዎ ኣይከደሎምን ጥራይ ዘይኮነ፡ ምውጽኡ ኣብ ዘሸግር ከቢድ መዋጥር እዩ ሸሚምዎም።

ብዛዕባ ሃንደበትነት መጥቃዕቲ ሓማስ ኣብ ልዕሊ እስራኤል እውን ብዙሕ ትንታነታት'ዩ ዝወሃብ። ትካል ስለያ እስራኤል ምስ'ቲ ኹሉ ዓቕሙን ርቀቱን ብሓቂ ድዩ ብዛዕባ'ቲ መጥቃዕቲ ኣቐዲሙ ኣፍልጦ ወይ ኣመት ዘይነበሮ? ትካል ስለያ ግብጺ፡ ብዛዕባ ምቅርራብ ሓማስ፡ ንትካላት ስለያ እስራኤል ሓበሬታ ሂቡዎም ምንባሩ ምግላጹ ድማ፡ ኑቲ ጥርጣረ ዝያዳ ዘሐይል ረቛሒ'ዩ ኾይኑ። ምናልባት ዶኾን፡ መጥቃዕቲ ሓማስ እናተፈልጠ እንከሎ፡ ካልእ ዝዓበየ መደብ ንምትግባር ከም ምኽንያት ከገልግል ሸለል ተባሂሉ ይኸውን ዝብል ትንታነታት ከኣ ኣስዒቡ።

ጠንቅን ኣቢጋግሳን ግጭት ቓዛ ንጎድኒ ገዲፍና፡ ኣብዚ ኲናት'ዚ፡ ንህዝቢ ዓለም ዘሰደመመ ተርእዮ ቅሉዕ ሻርነት ሃገራት ምዕራብን ሚድያታቶምን ብእኦም ዝዝወራ ኣህጉራውያን ትካላትን እዩ። ርኡይ ጸግዕን መርገጽን ሃገራት ምዕራብ፡ ቃና መቓልሕ ዓበይቲ ማዕከናት ዜና ዓለም፡ ሰኸቻ ተሓለኽቲ ሰብኣዊ መሰል ትካላት ወዘተ. ህዝቢ ዓለም ብኣንክሮ ዝዕዘቦ ዘሎ መርመም ተርእዮ ኮይኑ ኣሎ።

ማዕከናት ዜና ምዕራብ፡ ኣብ ኲናት ዩክረይን ኮነ ኣብዚ ሕጂ መሰክሕ መቕዘፍቲ ዘኸትል ዘሎ ግጭት ቓዛ ብዛዕባ ሰብኣዊ መሰል፡ ድሕነት ህዝቢ፡ ምቍራጽ ተኹስን ሰላማዊ ፍታሕን ብጩቕ ክብላ ኣይተሰምዓን። ከምቲ ኣብ ኲናት ሰሜን ኢትዮጵያ፡ 'ጀኖሳይድ ይፍጸም ኣሎ፡ ብዘይ ቅድመ ኩነት ተኹሲ ክቋረጽ ኣለዎ' እናበላ እዝኒ ማሕበረሰብ ዓለም ዘጽምማ ዝነበራ፡ ኣብ ህልቂት ቓዛ በጺሐን ኣይገዓራን። እኳ ድኣ ሃገራት ምዕራብ፡ ተኹሲ ደው ክብል ዝጽውዕ ኣብ ሕቡራት ሃገራት ዝቐረበ እማመታት ኮነ ኣብ ልዕሊ ሰላማዊ ህዝቢ ብፍላይ ድማ ቆልዑ ዝፍጸም ዘሎ መቕዘፍቲ ዝኹንን ውሳነታት ብተደጋጋሚ ይነጽግኦ እየን ዘለዋ።

ድሕሪ ካልኣይ ኲናት ዓለም፡ ሕቡራት ሃገራት ቆይሙ፡ እዚ ሎሚ ዓለምና እትምርሓሉ ዘላ ኣህጉራዊ ሕጋጋትን ስልጡን ተባሂሉ ዝግለጽ መትከላትን ድሕሪ ምጽዳቑ ዝተኻየደ ውግኣት ውሑድ ኣይኮነን። ኣብ ክፍላ ሰብዓታት ኣብ ኲናት ኢንዶቻይና፡ ኣመሪካ ብፍሽለት ወተሃደራዊ ሓይላ ካብ ቬትናም ድሕሪ ምውጽኣ ጥራይ፡ ኣብ ሓያሎ ኩርናዓት ዓለም ብዙሕ ውግኣት ቀጺሉ'ዩ። ብዘይካ'ቶም ኣብ ኣፍሪቃን ማእከላይ ምብራቕን ዝተኻየዱ ዘይቀጥታዊ ግደ ዓበይቲ ሓይልታት ዝነበሮም ውግኣት፡ ቀጥታዊ ምትእትታው ኣመሪካ ወይ ኔቶ ዝነበሮም ውግኣት ኣብ ሶማልያ፡ ቦስኒያ፡ ኣፍጋኒስታን፡ ዒራቕ፡ ሊብያን ሶርያን ተኻይዶም እዮም። ማዕከናት ዜና ዓለም ከኣ፡ ኣብቲ ጉዳይ ሚዛናዊ ኣቀራርባ ነይሩወን ክበሃል ኣይከኣልን። የግዳስ ከምዚ ናይ ሎሚ ዝባነን ቀሊዐን መላእ ህዝቢ ዓለም ዝዕዘቦን ዝኽዕቦን ርኡይ ጸግዒ ብምሓዝ ክሳብ ክንዲ'ቲ ኣይተቓልዓን።

ርግጽ'ዩ ሓበሬታ ዝፍንዉ ዝበዝሑ ምንጪታት፡ ኣብ ህዝቢ ከሰርጽዎ ዝደልዩ መረዳእታ ብረብሓ ወነንቶም ዝተቓነየ ወይ ንርእይቶን መርገጺን ወነንቶም ዘንጸባርቕ እዩ። እቲ ናብ ህዝቢ ዓለም ከሰርጽዎ ዝህቅኑ ውሰጠዘ መልእኽቲ ድማ፡ ኣብ መንጎ መስመራት ዘሎ ቃና ንዘንብብ ከለልዮ ዘጸግሞ ኣይኮነን።

ኣብ ኲናት ዩክረይንን ሩስያን ዝቃላሕ ዝነበረ ዜናን ትንታነታትን ምስ እንዕዘብ ፍሉይ መለለዩ ነጥብታቱ ኣነጺርካ ምውጻእ ይከኣል'ዩ። ማዕከናት ዜና ምዕራብ ሕሉፍ ሓሊፈን እቲ ውግእ ብሓደ ሰብ ዝተወለዐ ናይ ሓደ ውልቀ ሰብ ባህርያት፡ ብፍላይ ናይ ፑቲን ጭካነ ዝፈጠሮ ከም ዝኾነ ንህዝቢ ዓለም ከእምና እየን ዝፍትና ነይረን። ድሕሪ ባይታን ጠንቅን ናይቲ ውግእ ከይገልጻ፡ እቲ ኲናት ሃንደበታዊ ወራር ሩስያ ኣምሲለን ሓቅነት ዘይብሉ ሓበሬታ እየን ዘቃልሓ ነይረን። ብሸነኽ እቲ ካልእ ወገን (ብሩስያ) ንዝወሃብ ሓበሬታ ምዕባላን ምኽታትን ከም ዘይሰማዕ ምግባርን ከኣ፡ እቲ ኻልእ ዝጥቀማሉ ሜላ'ዩ። ናብ ዕርቅን ዘተን ኩብጽሕ ዝኽእል መራሕቲ ወይ ካልኦት ግዱሳት ሕልፍ ኢሎም ዘስምዕዎ ርእይቶ ኣብ ውሑዳት ምንጪታት

ዜና እንተ ዘይኲይኑ፡ ኣብቶም ዓበይቲ ዝበሃሉ ማዕከናት ዜና ፍጹም ኣቓልቦ ክወሃቦ ኣይጸንሐን። ናብ ሰላም ዘአንፍት ደሃይ ካብ ውሑዳት ምንጭታት ጥራይ እዩ ዝሰማዕ ነይሩ።

ኣብዚ ናይ ቃዛ ግጭት እውን ብተመሳሳሊ፡ ንሰላም ዝጽውዕ፡ ተኹሲ ደው ምባል ዝጠልብ፡ ነቲ ዝፍጸም ዘሎ ተግባር ዝኹንን ድምጺ ብፍላጥ ከም ዝዕበስ እዩ ዝግበር ዘሎ። ርግጽ'ዩ እስራኤል፡ ከም መልሰ ግብሪ ናይ'ቲ ዝወረዳ መጥቃዕቲ፡ ተመጣጣኒ ስጉምቲ ክትወስድ መሰላ እዩ፣ ዓንቀጽ 51 ቻርተር ሕቡራት ሃገራት እውን ዘፍቅዶ እዩ። የግዳስ ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነት፡ ድሕነት ሰላማዊ ህዝቢ ልዑል ጥንቃቐ ክግበረሉ እቲ ሕጊ ይእዝዝ እዩ። ማዕከናት ዜና ምዕራባዊ ዓለም ግን፡ ነዚ ሸነኽ ናይ'ቲ ሕጊ ፍጹም ከልዕልእ ኣይደልያን እየን። ርኡይ ጸግዒ ብምሓዝ ነቲ ዘጋጥም ዘሎ ሰብኣዊ ህልቂት ምኽኑይ ከምስልኦ እየን ዝህቅና ዘለዋ።

ኣብ ከባቢና ምስ እንመጽእ፡ ዝሓለፈ 20 ዓመታት፡ ማዕከናት ዜና ዓለም፡ ንህዝቢ ኤርትራ ዒላማ ብምግባር፡ መሰረት ዘይብሉ ኣሰይጣኒ ዜናታት እናዘርግሓ፡ ምስሊ ህዝቢ ኤርትራን መንግስቱን ንምድዋን፡ እቲ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝነበረ ኩነት ተጻብኦ ተዓቂቡ ከም ዝቕጽል ንምግባር ብዘይ ዕረፍቲ ክሰርሓ ምጽንሐን ኩሉ ዝፈልጦ እዩ።

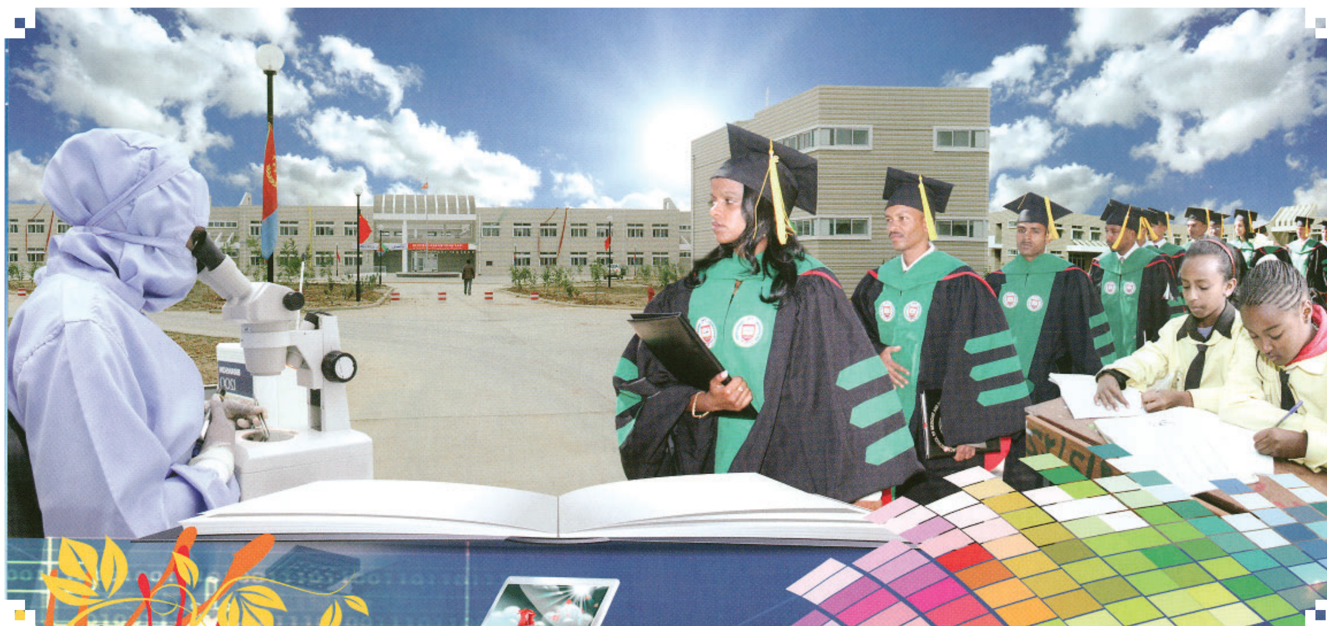
ሓደ ካብ ስልጡን መትከላት ናይ'ዛ ዘለናያ ዓለም ተባሂሉ ዝጥቀስ፡ መሰረታዊ ሰብኣዊ መሰል ተባሂሉ እውን ብዙሕ ስብኮት ዝቐየደሉ፡ ሓሳብካ ናይ ምግላጽ ሓርነትን ናጽነት ፕረስን እዩ። እዚ መሰል'ዚ ኣብ ኣድማሳዊ ኣዋጅ ሕቡራት ሃገራት እውን ብወግዒ ዝጸደቐ እዩ። ምዕራባውያን ሃገራት ከኣ፡ ቀንዲ ተሓለቕቲ ናይ'ዚ መሰል'ዚ መሲለን ክወራዝያ ምስማዕ ህዝቢ ዓለም ዝረብረበሉ ተዋስኦ እዩ። እንተኾነ ህዝቢ ዓለም ብግብሪ ክዕዘቦ ዝጸንሐ፡ ኣብዚ ሕጂ እዋን ድማ ዝያዳ ዝተቓልዐን እዚ መሰል'ዚ ፍቑድ ከምዘይኮነ፣ ኣድላዪ ኣብ ዝኾነሉ ክዕበስን ክኽልከልን ከምዝኽእል ጥራይ እዩ።

ኣብዚ ውህሉብ ዓለም፡ ተክኖሎጂ ሓበሬታ ብደረጃ ዓለም ብውሑዳት ኮርፖረሽናት ዝተዓብለለ እዩ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ብሕትውና፡ ሓሳብካ ናይ ምግላጽ ሓርነት ክህሉ፡ ሓቀኛን ወድዓውን ሓበሬታ ብልክዕ ክግለጽ ወይ ድምጺ ግፉዓትን ግሉላትን ብዘማእ ክቃላሕ ትጽቢት ዝግበረሉ ኣይኮነን። ብግብሪ ሚድያታት ዓለም ንረብሓ ናይ ወነንቶም እዮም ዝሰርሓ። ከምቲ ኣብ ቁጠባ ግብታ እምበር ፍትሕን ምዕሩይነትን ትጽቢት ዘይግበረሉ፡ ኣብ ማዕከናት ዜና እውን ርትዕን ምዕሩይ ዕድልን ዝበሃል የለን።

ምዕራባዊ ሚድያ ዕላማኡን ኣተሓሳስባኡን ንምስራጽ ዝጥቀመሉ ረቂቕ ሜላታት ብምጽናዕ፡ ኣናቶም መግለጺታት ዝሃብሉ ተመራመርቲ ብዙሓት እዮም። ሓደ ካብኦም ፍሉጥ ፖለቲከኛን ጸሓፍን ኣመሪካዊ ናኦም ቾምስኪ ኮይኑ፡ ኣብ ምዕራባዊ ዓለም ናጽነት ፕረስ ምስ ምውሓስ ረብሓታት ብኸመይ ተጠዓዒሙ ይሰርሕ ንምቅላዕ ኣብ ዝጸሓፎ መጽሓፉ፡ ንተልእኾን ዕላማን ምዕራባዊ ሚድያ፡ "ምምስራሕ ምእዙዝነት" (Manufacturing Concent) ኢሉ እዩ ገሊጽዎ።

ብኣገላልጻ ናኦም ቾሚስኪ፡ ማዕከናት ዜና ዓለም ብሓፈሻ ኣውራ ድማ ማዕከናት ዜና ምዕራባዊ ዓለም፡ ብዓበይቲ ኮርፖረሽናትን ኩባንያታትን እናተወነነ፡ ንጸቢብ ረብሓ ወነንቱ እዩ ዘገልግል። እዚ ብቐንዱ መኽሰባት ምግሓጥ ዝዕላማኡ፡ ብገንዘብ ዝዘወርን ዝዕደግን መራኸቢ ብዙሓን እቲ ዝዓበየ ዕላማኡ ኣብ ህዝቢ ዓለም፡ ንረብሓ ናይቶም ላዕለዎት ቀጸላ ዘውሕስ ናይ ተማእዛዝነት ባህሊ ምፍጣር እዩ። ብሓጺሩ፡ ነቲ ንሳቶም ዝደልይዎ ሓሳብን ናቶም መገድን ርእይቶን ርዒምካን ከም ቅቡል ወሲድካን ከም እትኸይድ ምግባር እዩ። በዚ ዕላማ'ዚ ዝቃን ዘይቅኑዕ ሓበሬታ ኸኣ፡ ነቲ ሓቀኛ ጠንቂ ኣብ ርእሲ ምኽዋል፡ እቲ ዝኸፍአ ሳዕቤኑ መጻኢ ወለዶ ዘንብቦ ግጉይ ወይ ናይ ሓሶት ታሪኽ ዝሰንድ ምዃኑ እዩ።

መሰረታዊ ሓቅታትን ደፋእቲ ረቛሒታትን

ኣብ ገስጋስ ትምህርቲ

ዶክተር ኣሚነ ተኽላይ

ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፡ ምምሃርን ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድን በበይኑ ምዃኑ፡ ናብ ቤት ትምህርቲ ምኻድ ማለት ምምሃር ተሳሊጡ ማለት ከም ዘይኮነ፡ ብዙሓት ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ኣብ ናይ ምምሃር ቅልውላው (Learning crisis) ከም ዝርከባ፡ ነዚ መርትዖ ዝኾኑና ድማ ተመሃሮ ናይ ምንባብን ቁጽራዊ ስራሕን ብቕዓቶም ምስ ክበጽሕዎ ዘለዎም ደረጃ ክነጻረር ከሎ ትሑት ከም ዘሎን፡ ድኽነት፡ ግርጭት፡ ምምዝባል፡ ጾታዊ ኣፈላላይን ትሑት ብቕዓት ስርዓተ ትምህርትን ድማ ገለ ካብ'ቶም ዕንቅፋታት ምምሃር ምዃኖም ተገንዚብና።

ጠንቂ ዘይብቑዕ ምምሃርን ትሑት ብቕዓት ትምህርትን እንታይ'ዩ?

ነዚ ንምምላስ ጠንቂ ቅልውላው ምምሃር ዝኾኑ ረቛሒታት ምትንታን የድሊ። ብውሕዱ ኣርባዕተ ንቅልውላው ምምሃር ዘቃልዑ ወሰንቲ ረቛሒታት ምግላጽ ይከኣል። ንሳቶም ድማ ድልውነት ተመሃራይ፡ ክለትን ድርኺት (ምትብባዕ) መምህር፡ ህላወ ኣገደስቲ ጾጋታት ከምኡ'ውን ምሕደራን መሪሕነትን ቤት ትምህርቲ ምጥቃስ ይከኣል።

ቀዳማይ፦ **ተመሃራይ ንኽምሃር ድሉው ኮይኑ ዘይምምጽኡ**

ካብ ትሑት መነባብሮ ወይ ካብ ዘይምቹእ ድሕረ ባይታ ዝመጹ ቈልዑ ናይ ምምሃር ሕጽረት ድሮ ናብ ቤት ትምህርቲ ቅድሚ ምኻዶም'ዩ ዝጅምሮም። እዚ ቅድሚ ትምህርቲ ምጅማሩ ዘጋጥም ሕጽረታት ድማ ኣቲ ወግዓዊ ትምህርቲ ዝጠልቦ ጻዕሪ እኹል ምድላዋት ንኸይገብሩ ዓንቃጺ ረቛሒ ይኸውን ማለት'ዩ። ኣብ ግዜ ቁልዕነት መሰረታውያን ክእለታት ምምላኽ መሰርሕ ምምሃር ብዝበለጸ ንኽሳለጥ ኣገዳሲ ረቛሒ ኣብ ርእሲ ምዃኑ፡ እቲ ቈልዓ ኣብ ቀጻሊ ልዑል ውጽኢት ምምሃር ንኽጭብጥ ወሳኒ ኣበርክቶ ኣለዎ። ጉድለት ኣመጋግባ፡ ሕማም፡ ትሑት ሓገዝ ወለዲ፡ ዘይምቹእ ኣከባቢ ምስ ድኽነት ተደሚሩ ናይ'ቲ ቈልዓ መሰርሕ ምምሃር ክተዓናቐፍ ይኽእል። ኣስታት 30 ሚእታዊት ትሕቲ ሓሙሽተ ዓመት ዝዕድሚኦም ኣብ ምምዕባል ኣብ ዝርከባ ሃገራት ዝርከቡ ቈልዑ፡ ዕቤቶም ዝተዓገተ (Stunted) ምዃኖም ጸብጻባት ይሕብሩ። እዚ ማለት ድማ ብሰንኪ ጉድለት ምግቢ፡ ምስ ዕድሚኦም ዘይከይድ ትሑት ቁመት ይውንኑ ማለት'ዩ። ሓደ ቈልዓ

ኣብ ቅድመ ትምህርቲ ኣገደስቲ ክእለታት ከማዕብል እንተ ዘይክኣሉ እምበኣር ንትምህርቲ ድሉው ስለ ዘይከውን ኣብ'ቲ ስሩዕ ትምህርቲ ክረኽቦ ዘኽእል ክእለትን ረብሓን ዝተሓተ ይኸውን ማለት'ዩ። መጽናዕትታት ከም ዝሕብርዎ፡ ኣብ ድኻታት ስድራቤታት ዝመጹ ቈልዑ ኣብ'ቶም ኣብ ሃብታማት ስድራቤታት ዝመጹ መዛኑኦም፡ ኣብ ብቕዓት ምምሃር ብሰለስተ ዓመት ንድሕሪት ይግተቱ። እዚ ጋግ'ዚ ዕድመ እናወሰኹ ክኸዱ ኸለዉ ድማ እናዓበየ ይኸይድ። ብፍላይ ኣብ ምልከት ቋንቋን ናይ ምብልሓት ክእለታትን ዝረአ ጋግ ኣብ ዝቕጽል ናይ ትምህርቲ ዘመን ኪጋጥም ንዘኽእል ትሑት ብቕዓት ንምግማት ዘኽእል'ዩ።

ብዘይካ'ዚ ትሑት መሰረታት ቅድመ ትምህርቲ ኣብ ካልኦት ተግባራት ትምህርቲ ከም ማሕበረ - ስምዒታውን ፈጸማዊ ተግባራትን ርኡይ ሳዕቤናት የኸትሉ። ማሕበረ-ስምዒታዊ ክእለታት ዝበሃሉ ናይ ጋንታ/ሓባራዊ ስራሕ፡ ድርኺት፡ ርእሰ-ተኣማንነት ዘጠቓልሉ ክኾኑ ኸለዉ፡ ፈጻማዊ ተግባራት ዝበሃሉ ድማ ውጥን ምውጻእ፡ ምውዳብን ትግባረን ከምኡ'ውን ብዙሓዊ ስራሕ ኩተሰላሰል ምኽኣል የጠቓልል። ኣብ ቅድመ ትምህርቲ መሰረት ዘይሓዙ ቈልዑ እምበኣር ነዞም ዝተጠቐሱ ተግባራት ንምፍጻም ይጸገሙ።

ትሑት ድሉውነት ንትምህርቲ ኣብ'ቶም ኣብ ድኻታት ስድራቤታትን ዘይምቹእ ኩነት-መነባብሮን ዝመጹ ቈልዑ ጥራይ ዝምልከት ኣይኮነን። ኣብ ሃብታማት ስድራቤታትን ምቹእ ድሕረ-ባይታን ዝመጹ ቈልዑ'ውን ብሰንኪ ትሑት ናይ ወለዲ ሓገዝ፡ እኹል ኣቓልቦን ወፍርን ኣብ ትምህርቲ ብዘይ ምግባር፡ ቈልዓ እኹል ምድላዋት ከይገበረ ናብ ትምህርቲ ክኸይድን ግዳይ ትሑት ውጽኢት ምምሃር ይኸውንን ከም ዘኽእል ክኢላታት ይገልጹ። ብኣጠቓላሊ ትሑት ውጽኢት ምምሃር ኣብ ድልውነት ተመሃራይን ወለድን ዝበገሰ ምኽንያት ምርዳእ ኣገዳሲ'ዩ። ብዘይካ'ዚ ብሰንኪ ብተደጋጋሚ ክኽሰት ዝጸንሐ ትሑት ውጽኢት ምምሃር፡ ብወገን ገለ ወለዲ ኣብ ትምህርቲ ዘለዎም እምነት እናጎደለ ክኸይድ ብምጽንሐ፡ ናይ ተመሃራይ ድሉውነት ንትምህርቲ ብኣሉታ ክጸሎ ጸኒሑ'ዩ። እንተ ኾነ ትምህርቲ

ከም ቀንዲ ባእታ ውልቃውን ሓባራውን ዕቤት ኣገዳስነቱ ኣብ ዝኾነ ኣልእ ግዜ ንላዕሊ ኀሊሑ ዘለወሉ ዘመን ምህላውና ምግንዛብ ኣገዳሲ'ዩ። ተራና ከም ወለድን ሕብረተሰብን መሰርሕ ምምሃርን ውጽኢቱን ዝመሓየሽሉ ኩነታት ክፍጠር ሓላፍነትና ምኳኑ ክንዘንግዕ የብልናን።

ካልኣይ፡- ክእለትን ድርኺትን መምህራን

ቅድሚ ኹሉን ልዕሊ ኹሉን መምሃራን ኣብ ምዕዋት መሰርሕ ምምሃር ልዑል ኣገዳስነትን ወሳኒ ተራን ኣለዎም። ብሉጽን ዓይነታውን ትምህርቲ ንምውሓስ ተራ መምሃራን ብቐዳማይ ደረጃ ይስራዕ። ብሉጽ ውጽኢት ትምህርቲ ድማ ብብሉጽ መምህር ይረጋገጽ። ብመንጽር ተራን ኣገዳስነትን መምህራን ደረጃን ብሉጽነትን መምህራን ንምዕባይን ንምሕያልን ኩለን ሃገራት ዝበህግኦን ዝሰርሓሉን እዩ። ብሉጽ መምህር ዝበሃል ብቐዳምነት ንትሕዝቶ ዝምህረሉ ዓውደ ትምህርቲ ብዓሙቕ ዝርዳእን ዝመልኽን፡ ሃገራዊ ካሪክለም ብዓሙቕ ዝግንዘብ፡ ናይ ምምሃር ባህግን ድሌትን ዘለዎ፡ ንውልቃዊ ዕቤቱን ዕቤት ትምህርትን ብቑጻሊ ዝጽዕር ክኸውን ኣለዎ። ብዘይካ'ዚ ብሉጽ መምህር ናይ ተመሃሮኡ ስነ-ኣእምሮ ዝርዳእ፡ ብስነ-ምግባሩን ጠባዩን ብኣብነት ዝጥቀስ ንኩሉ ወጣንን ኣተግባርን ትምህርታዊ ስትራተጂ ወዘተ. ክኸውን ይግባእ።

እንተ ኾነ ብፍላይ ኣብ ትሑት ኣታዊ ዘለወን ሃገራት፡ ሕጽረት ቀረብ ብሉጻት መምሃራን ልዑል ጸገም ኣብ ዝኸውን ነዊሕ ግዜ ኣቕጺሩ ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ትሕቲ ሳሃራ ኣፍሪቃ ዝርከባ ሃገራት፡ ትሕቲ 25 ሚእታዊት ኣብ ምምህርና ዝሰርሑ፡ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርቲ ዘይዛዘሙ ምዃኖም መጽናዕትታት ይሕብሩ። እዚ ማለት ድማ ብቕልል ዝበለ ኣዘራርባ፡ ኑቲ እናዓበየ ዝኸይድ ጠለብ መምህራን፡ እኹላትን ብቑዓትን ሑጹያት መምህራን ንምርካብ ኣጺጋሚ ኮይኑ ከም ዘሎ ንምርዳእ ኣየጸግምን። ኣብ ገለ ሃገራት ናይ መምህራን መሰልጠኒ ኮለጃት፡ ዝሰልጥኑ መምህራን ንምስሓብ፡ መእተዊ ነጥቢ ክትሕትአ ዝግደዳሉ ኩነታት ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ሃገራት ላቲን ኣመሪካ ናብ ሞያ ምምህርና ዝኣትዉ ሕጹያት፡ ብኣካዳሚ ትሑት ነጥቢ ዘለዎም ምዃኖም መርትዖታት ይሕብሩ። ብዘይካ'ዚ ትሑት ደረጃ ትምህርቲ ዘለዎም መምህራን ኣፍልጦኦም ብዛዕባ'ቲ ዝምህርዎ ዓውደ ትምህርትን ዘለዎም ክእለት ፐዳጎጂን ዘደኽመ ክኸውን ትጽቢት ይግበር።

ንኣብነት ኣብ 14 ሃገራት ትሕተ ሳሃራ ኣፍሪቃ ሓደ ሻዱሻይ ክፍሊ ዝምህር መምህር፡ ኣብ ናይ ምንባብ ፈተና ኣብ'ቲ ዝሓፍዐ ተመሃራይ ናይ'ታ ኽፍሊ ዘይፍለ ኮይኑ ተረኺቡ። ስለዚ ኣብ ገለ መምህራን ንዝምህርዎ ዓውደ ትምህርቲ ዘይመልክዎ ምዃኖም ጠንቂ ትሑት ውጽኢት

ምምሃር ይኸውን ኣሎ ማለት እዩ። እኹል ክእለት ፐዳጎጂ ዘይምህላው'ውን መምህራን ብቐዓትን ገስጋስን ተመሃሮኦም ብዐገቡእ ከይግምግሙ ዓንቃፊ ረጃሒ'ዩ። ኣብ ሽዱሽተ ሃገራት ትሕተ ሳሃራ ኣፍሪቃ ማለት ኬንያ፡ ሞዛምቢክ፡ ናይጀርያ፡ ታንዛንያ፡ ቶጎን ዩጋንዳን ኣብ ዝተገበረ መጽናዕቲ፡ 40 ሚእታዊት መምህራን መባእታ ደረጃ፡ ደረጃ ፍልጠቶም ምስ'ቶም ዝምህርዎም ተመሃሮ ተመሳሳሊ ምዃኑ ተረጋጊጹ።

ካልእ ንውጽኢት መምህር ብኣሉታ ዝጸሉ ዘሎ፡ ምብኻን ናይ ምምህርና ክፍለ ግዜ እዩ። ዘይተኣወጀ ዑደት ናብ መባእታ ደረጃ ኣብያተ-ትምህርቲ ሽዱሽተ ሃገራት ከም ዘመልከቶ፡ ኣብ ናይ መንግስቲ ቤት ትምህርቲ ብዝምጋም ሓደ ካብ ሓሙሽተ መምህራን ካብ ትምህርቲ ከም ዝበኩር ተሓቢሩ። ሓድሓደ ግዜ መምህራን ዋላ'ውን ኣብ ቀጽሪ ቤት ትምህርቲ እናሃለዉ ግና ከም ዘይምህሩ ብዙሓት ትዕዝብትታት ኣለዉ። ኣብ ሸውዓተ ሃገራት ትሕተ ሰሃራ ኣፍሪቃ ዝተገበረ መጽናዕቲ፡ ተመሃሮ ካብ'ቲ ክመሃርዎ ዝግበኦም ሰዓታት ኣብ መዓልቲ ኣስታት ክልተ ሰዓትን ፈረቓን ጥራይ ከም ዝመሃሩ ተሓቢሩ። ንኣብነት ኣብ ኢትዮጵያ፡ ጋናን ጓቲማላን ብሰንኪ ብኩራት መምህራን፡ ትሑት ግዜ ምምህርና ኣብ ክፍሊ፡ ምስ ዘይወግዓዊ ምዕጻው ትምህርትን ብኩራት ተመሃሮን ተደሚሩ፡ ኣስታት ሓደ ሰሶ ካብ'ቲ ጠቕላላ ናይ ትምህርቲ ግዜ ጥራይ ኣብ መዓላ ከም ዘውዕል ይግለጽ። ኣብ'ተን ማእከላይ ኣታዊ ዘለወን ሃገራት ላቲን ኣሜሪካ'ውን እንተ ኾነ፡ ኣስታት 20 ሚእታዊት ክፍለ ግዜ ከም ዝባኽን እዚ ማለት ድማ ካብ ነፍሲወከፍ ሰሙን ሓደ መዓልቲ ከም ዝኸሰር የብርህ።

ንብኽነት ግዜ ትምህርቲ ዝምልከት ብዙሕ ምኽንያት'ኳ ክቐርብ ዝኽእል እንተ ኾነ፡ እቲ ምኽንያት ብዘየገድስ ግና፡ ብኽነት ናይ ትምህርቲ ግዜ ናይ ተመሃራይ ናይ ምምሃር ውጽኢት ዘናኽም ምዃኑ ክንግንዘብ ክንክእል ኣሎና።

ሳልሳይ፦ ትሑት ክእለት ምሕደራ ቤት ትምህርቲ

ብሉጽ ምሕደራ ትምህርቲ ምስ ናይ ተመሃሮ ውጽኢት ምምሃር ቀጥታውን እወታውን ምትሕሓዝ ኣለዎ። ብቑዕ ምሕደራ ኣብያተ ትምህርቲ ብቐንዱ ኣብ ዓቕሚ ዝምርኮሰ'ኳ እንተ ኾነ፡ ብደረጃ ቤት ትምህርቲ ዝግበር ናይ ወሳንነት ናጽነት'ውን ይጸልዎ እዩ። ብሉጽ ምሕደራን መራሕነትን ኣብ ትምህርቲ ንናይ ተመሃራይ ብሉጽ ውጽኢት ልዑል ድርኺት ኣለዎ። ኣመሓደርትን መራሕትን ቤት ትምህርቲ ውጥን ኣብ ምውጻእ፡ ሓፈሻዊ ሃዋህው ቤት ትምህርቲ ኣብ ምምሕያሽ፡ ተሳታፍነት ሕብረተሰብ ኣብ ምሕያል፡ ናይ ምምሃርን ምስትምሃርን ጸጋታት ኣብ ምውዳብ፡ ሞያዊ ምዕባለ መምህራን ኣብ ምዕባይ፡ ካሪክለም ብዐገቡእ ምርዳእን ትግባረኡ ምክትታልን ብበቐዓትን ብንጥፈትን ምውሳእ ኣብ ዕቤት ምምሃርን ምስትምሃርን ሓያል ኣበርክቶ ኣለዎ።

እንተ ኾነ ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ብቑዕ ምሕደራ ትምህርቲ ዳርጋ ዘየለ'ዩ ክበሃል ይከኣል። ዘይብቑዕ መራሕነት ኣብ ትምህርቲ ማለት ርእሰ መምህራን ኣብያተ ትምህርቲ ኣብ ንትምህርትን ንምምሃርን ዘገድሱ ጉዳያት ዘለዎም ተዋሳእነት ዝደኸመ ክኸውን፡ ናይ ስነ-ምምህርና ምኽሪ ክህቡ ዓቕሚ ዘይብሎም፡ ንምምሃር ቀዳምነት ዝሁብ ሽቶ ከቐምጡ ዓቕሚ ዝሓጽሮም ይኾኑ። እንተ ኾነ ምሕደራን መራሕነትን ቤት ትምህርቲ ንርእሰ-መምሃራን ጥራይ ዝምልከት ኣይኮነን። ናይ ወለዲ ኮሚቴ፡ ኮሚቴ መምህራንን ካልኦት ንውሱን ንጥፈታት ዝቖማ ኮሚቴታትን'ውን፡ ኣብ ምምራሕን ምምሕዳርን ቤት ትምህርቲ ደራኺ ተራ ኣለወን። ሓያል ምሕደራ ቤት ትምህርቲ ንዘመሓድሮ ቤት ትምህርቲ ንምሕያል ምስ ዝምልከቶም መሻርኽቲ ብምምኽኻር ውሳነ ዝወስድ ክኸውን ኣለዎ። ንዝርኣዮ ቀለልቲ ጸገማት ካብ ላዕሊ ዝመጽእ ውሳነ ጥራይ ከይተጸበየ፡ ውሽጣዊ ፍታሓት ዘናዲ ክኸውን ኣለዎ። ንኣብነት ኣብ ዩጋንዳ 57 ሚእታዊት ኣባላት ኮሚቴ ቤት ትምህርቲ፡ መምርሒ ኮሚቴ ከም ዘንበቡ ይግለጽ። እቶም 43 ሚእታዊት ግና፡ ኣባላት ኮሚቴ እናተባህሉ እቲ መምርሒ እንታይ ይብል'ውን ኣይፈልጡን። ኣብ ኡታር ፕራደሽ ዝበሃል ዞባ ህንዲ ሓደ ርብዒ ካብ ዓዳዊ ኣባላት ኮሚቴ ትምህርቲ፡ ኣባላት ኮሚቴ ምዃኖም'ውን ዘይፈልጡ ምዃኖም ዝተገበረ ዳህሳስ ይሕብር።

ራብዓይ፦ ሕጽረት ጸጋታት ኣብ ቤት ትምህርቲ

ጸጋታት ቤት ትምህርቲ ናይ መምሃሪ ክፍልታት፡ መምሃሪ መጻሕፍቲ፡ ህላወ ኣብያተ ንባብ፡ ህላወ ቤተ-ምርምር ምስ

ኣቐሒሖቱ፡ ህላወ ናይ ሓበሬታን መራኸቢታትን ተክኖሎጂ፡ ህላወ ናይ ስፖርትን ምዝንጋዕን መሳለጥያ ወዘተ. የጠቓልል። ኣብ ሙብዛሕትኦን ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት፡ ዝርግሐ ጺጋታት ምስ ዕቤት ዝምዝገቡ ተመሃሮ ዝዘመድ ዘይምኻኑ ጸብጻባት ይሕብሩ። መንግስቲ ብጠዘሐ መምሃሪ ክፍልታት ክሃንጽን መምሃራን ክቖጽርን'ኳ እንተ ኸኣለ፡ ምስ እናወሰኸ ዝኸይድ ብዝሒ ተመሃሮ ክዳረግ ግና ዛጊት ኣይከኣለን ዘሎ። ንኣብነት ኣብ ማላዊ ካብ 2008-2015፡ ሓፈሻዊ ምዝገባ ተመሃሮ ኣብ መባእታ ደረጃ ካብ 131 ናብ 146 ሚእታዊት ክዓቢ ብምኽኣሉ፡ ገምጋም ብዝሒ ተመሃሮ ኣብ ሓደ ክፍሊ ካብ 85 ናብ 126 ክዓቢ ክኢሉ። ዩጋንዳ ኣድማሳዊ መባእታ ደረጃ ትምህርቲ ብ1997 ድሕሪ ምትእትታዋ፡ ነዚ ተኸቲሉ ዝሰዓበ ዕቤት ምዝገባ ተመሃሮ ኣብ መባእታ ደረጃን ዕቤት ምጣኔ መምህር ንተመሃራይ ካብ 1መምህር ን 38 ተመሃሮ ኣብ 1996 ናብ 1 መምህር ን 80 ተመሃሮ ኣብ 1997 ክዓቢ ከሎ። ብዝሒ ተመሃሮ ኣብ ሓደ ክፍሊ ድማ ኣብ 1996 ኣብ ሓደ ክፍሊ 68 ተመሃሮ ዝነበሩ፡ ኣብ 1997 ኣብ ሓደ ክፍሊ 105 ተመሃሮ ክመሃሩ ምኽኣሎም ጸብጻባት ይሕብሩ። ብኻልእ መዳይ ድማ እኹል ጺጋታት እናሃለወ ትሑት ብቕዓት ተጠቃምነት ዝርኣየሉ ኩነታት'ውን ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ሰራልዮን ቅድሚ ብዙሕ ዓመታት መምሃሪ መጻሕፍቲ'ኳ ተዘርጊሖ እንተ ነበረ፡ ብሰንኪ ምክትታልን ምቁጽጻርን ዘይምግባር፡ ሙብዛሕትኦም እቶም መጻሕፍቲ ኣብ ኣርማድዮ ተዓጺዮም ከም ዝተረኽቡ ይፍለጥ። ብተመሳሳሊ ብዙሓት ምስ ትምህርቲ ዝኸዱ ናይ ተክኖሎጂ መሳርሒታት ናብ ተጠቀምቲ ተመሃሮ ከይበጽሑ ግዚኦም ከም ዘብቅዕ ይንገር። ንኣብነት፦ ኣብ ብራዚል ሓንቲ ላፕቶፕ ንሓደ ቘልዓ ኣብ ዝብል ተበግሶ ብዘጋጠመ ምድንጓይ፡ ዋላ'ውን ኣብ መውዳእታ እተን ላፕቶፓት እንተ መጻ፡ ልዕሊ 40 ሚእታዊት ካብ መምሃራን ነተን ላፕቶፓት ንንጥፈታት ምምህርና ከም ዘይተጠቐሙለን ይሕብሩ። እዚ ማለት ሕጽረት ጺጋታትን ትሑትን ዘይብቑዕን ተጠቃምነትን ጠንቂ ድኹም ውጽኢት ምምሃርን ምስትምሃርን ክኾውን ከም ዝኽእል እኹል መርትዖ እዩ።

ነዚ ትሑት ናይ ምምሃር መስርሕ ንምምሕያሽ እንታይ ክግበር ይከኣል?

ቀዳማይ፦ መንእሰያትን ቈልዑን ንኽመሃሩ ድሉዋት ምግባር፡

ተመሃሮ ብሓያል ድርኺትን ሞራልን ተሰንዮም ንኽመሃሩ ድሉዋት ከም ዝኾኑ ምግባር ቀዳማይ መድረኽ ንምምሕያሽ ትምህርትን ምምሃርን እዩ። ድሉውነትን ድርኺትን ተመሃሮ ከይተረጋገጸ፡ ካልኦት ዝሕንጸጹ ፖሊሲታትን ፕሮግራማትን ትምህርቲ እቲ ዝድለ ውጽኢት ክህቡ ኣይክእሉን እዮም። ኣብዚ መዳይ'ዚ ድሉውነት ተመሃሮ ከሕይሉ ዝኽእሉ ሰለስተ መእተዊ ነጥብታት ምጥቃስ ይከኣል።

ብመጀመርታ፡ ቆልዑ ብኣመጋግባ፡ ምንቕቓሕን ክንክንን ብምግባር ኣብ ናይ ምዕባለኦም ጎደና ክንርግጾም ክንክእል ኣሎና። ነዚ ንምዕዋት ብመጀምርያ ኣዴታትን ህጻናት ደቀንን ብመዳይ ጥዕናን ኣመጋግባን ዒላማ ገይርካ ምስራሕ የድሊ። ብፍላይ ኣብ'ተን ቀዳሞት 1,000 መዓልታት ዕድመ ህጻን፡ ዝተመጣጠነ ኣመጋግባን ኣካላዊ ዕቤትን ንድልውነት ቆልዓ ንምምሃር ወሳኒ ድፍኢት ኣለዎ። ብኻልኣይ መዳይ፡ ቆልዑ ኣእምሮኦም ዘለዓዕሉ ኣብ ግዜ ዝምሃርሉ ዕድላትን ምጥጣሕ ናይ ቋንቋ ምልኩዖም ንኽሕይልን ናይ ምንቅስቓስ ዕቤቶም ንኽዕብን ከምኡ'ውን ብልሓታዊን (Cognitive) ማሕበረ-ስምዒታዊ ክእለታት ክለማመዱ ዝዓበየ ዕድል ይህልዎም። ብዘይካ'ዚ ህላወ ማእከላት መውዓሊ ህጻናትን መደባት ቅድመ-ትምህርትን፡ ቆልዑ ኣብ ሓጺር እዋን፡ ብልሓታዊን ማሕበረ-ስምዒታውን ክእለታት ከማዕብሉ፡ ኣብ ዝቐጽል እዋን ድማ ኣብ ትምህርትን ናይ ዕዮ ዕዳጋን ንጡፋትን ተዋሳእትን ተወዳደርቲን ክኾኑ ዝያዳ ዕድል ይህልዎም።

ብዘይካ'ዚ ናይ ትምህርቲ ወጻኢታት ምጉዳል፡ ድርኺትን ጻዕርን ዘሐይሉ መደባት ምትእትታው፡ ተመሃሮ ብኣጋኡ ናይ ምምሃር ምድላዋት ክገብሩ ዘተባብዕ እዩ። ሸውሃት ምምሃር ንምሕያል ናይ ትምህርቲ ተበጻሕነት ዘስፍሑ ንኣብነት መግቢ ኣብ ቤት ትምህርቲ፡ ዝተጸንዐ ናይ ካሽ ገንዘብ ምስግጋር፡ ምትብባዕ ፈጢሩ ጻዕሪ ምምሃር ከዛይድ ዝኽእል ምኻኑ መርትዖታት የብርሁ።

ካልኣይ፦ ብቕዓት ምምህርና ምሕያል

ብቑዕ ምምህርና ኣብ ናይ መምህር ክእለትን ድርኺትን (ምትብባዕ) ዝምርኮሰ እዩ። ኣብ ምምዕባል ኣብ ዝርከባ ሃገራት፡ ደሞዝ መምሃራን ዝለዓለ ባጀት ኣብ ጽላት ትምህርቲ ዝውክል'ኳ እንተ ኾነ፡ ሚላ ትምህርቲ እዘን ሃገራት ግና ዛጊት ንፉዓት መምሃራን ከውሕስ ኣይከኣለን ዘሎ። ብኻልእ ወገን ድማ መምሃራን ምልኩዕ ዓውደ-ትምህርቲ ይኹን ክእለት ፕዳጎጂ ስለ ዘየጥርዩ፡ ኣብ ክፍሊ ኣትዮም ክጣርዑ ምርኣይ ብጡዙሐ ዝገጥም ተርእዮ እዩ። መምሃራን ሓንሳብ ምስ ተቖጸሩ ዝወሃቦም ሞያዊ ስልጠና'ውን እንተ ኾነ፡ ምስ ዓውደ-ትምህርቶም ዘይቃዶን ክልሰ-ሓሳብ ዝዓብለሎን ስለ ዝኾውን ኣድማዕነቱ ድሩት ይኾውን። ብዘይካ'ዚ ሙብዛሕትኡ ስርዓተ-ትምህርትታት ንመምሃራን ንምኽሳስን ንምሕጋዝን ምትብባዕን ዘኽእል ኣገባባት ስለ ዘይብሎም፡ ናይ ምስትምሃር ብቕዓቶም ሕጹር ይኾውን። ነዚ ኣብ ግምት ዘእተወ ናይ መማህራን ክእለትን

ድርኺትን(ምትብባዕ) ብምሕያል ንዚያዳ ጻዕሪ ድፍኢት ዝፈጥሩ ትሰፉዋት መትከላት ኣለው።

ብቐዳማይ ደረጃ፦ ስልጠና መምሃራን ብቐጻልን ብስሩዕን ምኽያድ። እዚ ድማ ንውልቃዊ ብቕዓት ኣብ ግምት ዘእተወን ኣብ ዝተወሰነ ቴክኒክ ፕዳጎጂ ንተኸታታሊ ስልጠና ዕድል ዝሁብ ክኸውን ኣለዎ። ዛጊት ክወሃብ ዝጸንሐ ስልጠና መምሃራን ብግዜ ሓጺር፡ ብቕዓቱ ትሑት ኮይኑ ስለ ዝጸንሐ ኣብ ምምሕያሽ ዓቕሚ መምሃራን ርኡይ ፍልልይ ከምጽእ ኣይጸንሐን። እንተ ኾነ ስልጠና መምሃራን ኣብ መቓን ዝተናወሐ እዋን ኣትዩ ምስ ዝስርሓሉ ኣድማዒ ውጽኢት ከም ዝህልዎ ክኢላታት የብርሁ።

ብኻልኣይ ደረጃ፦ ተመሃሮ ኣብ ዝምሃርሉ ክፍሊ ካብ ምትራፍ ንምድሓን፡ መሰርሕ ምምህርና ብደረጃ ዓቕሚ ተመሃራይ ተለኪዑ ክወሃብ ልዑል ኣገዳስነት ኣለዎ። ጸብጻባት ከም ዘብርህዎ፡ ዳርጋ ኣብ ኩሉ ክፍልታት ብዘለ ብቕዓት ዝሓልፉን ዝቐጸሉን ተመሃሮ ብቑጽሪ ውሑዳት፡ እቶም ዝበዝሑ ግና፡ ንድሕሪት ዘልሓጥ ዝብሉን፡ ገሊኦም ከኣ ጠቕላላ ኣብ ምምሃር ዝበኾሩን ምዃኖም ዘሰክፍ ተርእዮ እዩ። ጠንቂ ናይ'ዚ ድማ ብኸፊል፡ መምህራን ይኹን ካሪክለም ኣብ'ቶም ዝፍዑ ውሑዳት ተመሃሮ ብዝያዳ ስለ ዘተኩሩ'ዩ ይብሉ ክኢላታት እቲ ዓውዲ። ኣድማዒ ዝበሃል ናይ ምምህርና ስትራተጂ እምበኣር፡ ብመንጽር ዓቕሚ ተመሃራይ ምምሃር እዩ። ካብ'ዚ ኣካይዳ'ዚ ንድሕሪት ዝተርፉ ድማ ኮማዊ መምሃራን ብምቕጻር ከከም ዓቕሞም ከም ዝምሃሩን ከም ዘርክቡን ክግበር ይክኣል።

ብሳልሳይ ደረጃ፦ ድርኺትን ምትብባዕን መምሃራን ንምሕያል ገንዘባውን ዘይገንዘባውን መተባብዒ ምውዳድ ንውጽኢት ምምሃር ንምምሕያሽ ልዑል ተራ ኣለዎ። መብዘሕትኡ ሜላ ትምህርቲ፡ ንንፉዓት መምሃራን ዘይተባብዕ፡ ንሕማቓት ድማ ዘይቀጽዕ እዩ። ዝወሃቡ መተባብዒታት እምበኣር፡ ንመምሃራን ብቐጥታ ዝጸልዉን ውጽኢት ዘመሓይሹን ክኾኑ ኣለዎም። ኣብ ዝተናውሐ እዋን፡ ናይ መምህር ዓቕምን ድርኺትን ንምሕያል እቲ ዝበለጸ መገዲ ውሽጣዊ ባህጊ ምምህርናን ዓቕሚን ዘለዎም ናብ'ቲ ሞያ ከም ዝስሓቡ ምግባር እዩ። ናብ ሞያ ምምህርና ዝኣትዉ መንእሰያት ብኣካዳሚ ሓያላት ክኾኑ ኣለዎም። ንኣብነት ኣብ ፊንላንድ፡ ሞያ ምምህርና ኩሉ ሰብ ሃረር ዝብሎ ሞያ እዩ። ናይ'ዚ ቀንዲ ምኽንያት ድማ መምህር ዝለዓለ ክብረት ዝወሃቦ፡ ብቑዕ ስልጠና ዝወሰደ፡ ርትዓዊ ደሞዝ ዘለዎ ደረጃኡ ዝሓለወ መስርሕ ምስትምሃር ከተግበር ናጽነት ዘለዎ ስለ ዝኾነ እዩ። ብኣንጻር ናይ'ዚ፡ ኣብ ምምዕባል ኣብ ዝርከባ ሃገራት፡ ገምጋም መምህር ዝኽፈሎ ደሞዝ ምስ ካልኦት ሞያታት ብምንጽጻር እናንደለ ክኸይድ ጸኒሑ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኣብ ሞንጎ ብሉጻን ንፉዕን ሕማቓን ህኩይን መምህር ዘሎ ጋግ ናይ ክፍሊት ጸቢብ ምዃኑ ኣሉታዊ ድርኺት ዘይፈጥር ኣይኮነን። ብመሰረቱ ድማ ንህኩይን ጻዕራምን ብሓደ ዓይኒ ምርኣይ ቅቡል ክኸውን ኣይግባእን።

ሳልሳይ፦ ኩሉ ኣቓልቦ ኣብ ምምሃርን ምስትምሃርን ከተኩር ኣለዎ።

ጸጋታት ቤት ትምህርቲ፡ ምሕደራን መሪሕነትን ቤት ትምህርቲ ቅድም ቀዳድም ናይ መምህርን ተመሃራይን ዝምድና ዘሐይል ክኸውን ኣለዎ። መምሃሪ መጻሕፍቲ፡ ህላወ ተክኖሎጂ፡ መሳለጥያን ትሕተ-ቕርጽን ትምህርቲ ወዘተ. ንውጽኢት ምምሃር ካብ ዘሐይሉ ተባሂሎም ዝእመኑሎም ረቛሒታት እዮም። እንተ ኾኑ ብቑዕ ኣጠቓቕማ ጸጋታት'ውን ግምት ክወሃቦ ዘለዎ እዩ። ብዘይካ'ዚ ተወሰኽቲ ጸጋታትን ሓደስቲ ትክኖሎጂን ንጻዕሪ መምህር ዝድርዑ እምበር ንመምህር ዝትክኡ ክኾኑ የብሎምን።

ኣብ መውዳእታ ሃገራት ኣዝዮም ብዙሓት ቁልዑን መንእሰያትን ኣብ መኣዲ ትምህርቲ የሳትፉ ኣለዋ። ሕጂ ዝድለ ውጽኢት ምምሃር ብምዕባይ መብጽዓ ትምህርቲ ምርግጋጽ እዩ። እቲ ሓቀኛ ትምህርቲ ንምምሃር ዘተባብዕ ክኸውን ይግባእ። ልዑል ውጽኢት ምምሃር ድማ ሓባራዊ ብልጽግና ንምጭባጥን ድኽነት ንምውጋድን ናይ ሕጂ ናይ መጻእን መሳርሒ ኾይኑ ክቕጽል እዩ። ልዕሊ ኹሉ ናብ ትምህርቲ ምኻድን ምምሃርን በበይኖም ምዃኖም ምግንዛብ ኣገዳሲ እዩ።

ኣረገት ዘረባ **ብሓድሽ ልሳን**

ስምኦን ወልደሚካኤል

ባህጊ ቐይሕ ባሕሪ ሓደ ካብቶም ዘይሞቱ ባህግታት መራሕቲ ኢትዮጵያ ኾይኑ ይቕጽል ኣሎ። እዚ ባህጊ'ዚ ኣብቲ መንግስቲ ኤርትራ ንጉዱሳት ወገናት "ኣይትተንከዩ" ኢሉ ሓጺር መልሲ ዝሃበሉ መግለጺ ብዕሊ ተንጸባሪቑዩ። ሕቶ ዋንነት ቀይሕ ባሕሪ ምሉብ ብምኳኑ ቀይሕ ባሕሪ ናይ መን፡ ንመን ኢልካ ከም ሕቶ ዝቐርብ ኣይኮነን። ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ዋና ዘጽበ ዝተደርበየ ምድሪ የለን። ገዛእቲ ኢትዮጵያ ንናይ ህልውና ጉዳይ ናይ ኢትዮጵያ ምስ ምውናን ቀይሕ ባሕሪ ኣተኣሳሲሮም ክገልጽዎ ምስማዕ ካብ ዘረብረበና ዘረባ'ዩ። ከምዚ ዓይነት ዘረባ ንሃገራዊ ረብሓን ጸጥታን ናይ ኢትዮጵያ ኣገልጊሉ ይፈልጥ'ዶ? ዝብል ሕቶ ነፍሲወከፍ ኢትዮጵያዊ ክምልሶ ዘለዎ ሕቶ'ዩ። ንዘይናትካ ናትካ ንምግባር ዝፈሰሰ ደም ኢትዮጵያውያን እንተ ዝዕቀር ቀይሕ ባሕሪ ምኾነ።

ዕላማ ጽሑፈይ ነቲ ኣብ ቀረባ እዋን ዝተዋህበ መግለጺ ንምምላስ ኣይኮነን። እቲ ሓሳብ ብመሰረቱ ፍሩስ ስለ ዝኾነ ኣፍራሳይ ዝደሊ ኣይኮነን። እቲ ዘረባ፡ ዋላ እቶም ቃላት ሕጂ ንፈለማ እዋን ንሰምዖም ዘለና ቦኾሪ ስማዕ ኣይኮኑን። እቶም ንኸምዚ ዓይነት ዘረባ ንኽመጽእ ዝደፍኡ ውሽጣውያንን ግዳማውያንን ረቛሒታት፡ እቶም ትጽቢት ዝግበረሎም ውጽኢታት'ውን ከይተረፉ ሓደስቲ ኣይኮኑን። እቲ ተዛራባይ ጥራይ እዩ ሓድሽ። ከምኡ ስለ ዝኾነ እየ 'ኣረጊት ዘረባ ብሓድሽ ኣፍ' ዝብል ኣርእስቲ መሪጸሉ ዘለኹ።

ኣብ ታሪኽ፡ ገዛእቲ ደርብታት ኢትዮጵያ እታ ዝመርሕዋ ሃገር ክትሓምም እንከላዮም ንቐይሕ ባሕሪ ከልዕልዎ ጸኒሖም። ናይ ኢትዮጵያ ኢሊት ነቲ ሱር ሕማም ናይ'ታ ሃገር ፈሊጦም ኣብ ክንዲ ምፍዋስ፡ ናብ ግዝያዊ መዐገሲ ቃንዛ ምጉያይ ልማዶም'ዩ። ንኢትዮጵያ ዝምጥን ፖሊሲ ስኣን ምውጻእ ንዘኽሰት ቅልውላው "ወደብ ስለ ዘይብልና'ዩ" ዝብል መመኽነይታ'ዩ ክወሃቦ ጸኒሑ። ብዓይኒ መራሕቲ ኢትዮጵያ፡ ወደብ ብፍላይ ከኣ ወደብ ዓሰብ) ክፍውሶ ዘይክእል ጸገም ናይ ኢትዮጵያ የለን። ኢትዮጵያ ሕማማ ካልእ፡ እቲ ዝእዘዘላ መድሃኒት ከኣ ካልእ እናኾነ ካብ ሕማማ ክትናገፍ ኣይከኣለትን። ብሓቂ ድዩ ሕማም ናይ ሃገሮም ምንጻር ኣብይዎም ከምኡ ዝገብሩ?

ኣብ ፖለቲካ ኢትዮጵያ ዝነጥፉ ሰብ፡ ኣብ ጉዳይ ኤርትራ ብዘለዎ መርገጺ እምበር፡ ነታ ሃብቲ ተተርኢሳ ዝተረመሰት፡ ብዕዳ ዝተለጠጠት፡ ጸጥታኣን ሓድነታን ዝተዘርጋ ሃገር ንምዕራይ ብዘመርጽ ፖሊሲ ተራእዩ ኣይፈልጥን'ዩ። ኣብ ግዜ ሃይለስላሴን ደርግን ጉዳይ ኤርትራ መዐቀኒ ኢትዮጵያዊ ሃገራውነት ኮይኑ ኣገልጊሉዩ። ኤርትራ ብሓይልን ብድምጽን ናጻ ሃገር ምስ ኮነት፡ ንናጽነት ኤርትራ ከም ውዱእ ዝተቐበልዎ'ኳ እንተ ነበሩ፡ መዓልቲ ንቐይረሉ ዝዓይነቱ መርገጺ ዝወሰዱ ብዙሓት ኤሊት ከም ዝነበሩ ዝተፈልጠ'ዩ። ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፍወርቂ ኣብ ሰነ 1991 ኢህወደግ ኣብ ዝካየዶ "ዋዕላ ሰላምን ደሞክራስን" ተረኺቡ "ንሕና እቲ ዝግባእ መሰልና እቲ ዝኽፈል መስዋእቲ ከፊልና ኣረጋጊጽና ኣሎና። ካብዚ ኮንፈርስ እዚ ይኹን ካብኡ ዝወጹ ናይ መንግስቲ ትካላት ክንፈልጦ እንደሊ ኸኣ፡ እዚ ስርዓት እዚ ወይ እዚ ዝፍጠር ዘሎ ኩነታት በቲ ናይ ቅድሚ ሕጂ ክካየድ ዝጸንሐ ኣገባብ ጽውጹዋይ ብፍጣር ኮነ ዝተፈላለየ ምስምሳት ብምምሃዝ ኩናት ክቕጽል ድዩ ዝደሊ ሰላም እዩ ዝደሊ ክንዕዘብ ኢና መጺእና" ክብል ዘገደዶ ምጥርጣራት ስለ ዝነበረ'ዩ።

እቲ ዘገርም፡ ዕብየትን ድሕነትን ኢትዮጵያ ምስ ምውናን ኣፍደገ ባሕሪ ኣጣሚሩ ዝርኢ ሰብ ክሳብ ሕጂ ምህላዉ እዩ። ሃይለስላሴ ኣብ 10 ግንቦት 1958 ኣብ ወደብ ዓሰብ እምኒ መሰረት ከንብር እንከሎ፦ "ኣብዛ ንመሬትና ምስ ውቅያኖሳት ናይ ዓለም እትሕውስ ወደብ ዓሰብ መሰረት ከነንብር እንከለና ንኹሉ ኣብ ንግስነትና ዝነብር ህዝቢ ማዕጾ ብልጽግናን ጽቡቕ ዕድልን ንኸፍተሉ ኣሎና" ኢሉ ነይሩ። መንግስቱ ሃይለማርያም'ውን ኣብ ሰነ 1978 ብራድዮን ተለቪዥንን ናብ ህዝቢ ኣብ ዘመሓላለፎ መልእኽቲ፦ "እዚ ዘሎ ወለዶ፡ እቲ ንኢትዮጵያ ዘድምያ ዘሎ፡ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ሽግር

ከይተፈትሐ፡ ሰውራን ታሪኻዊ ሓድነት ናይ ኢትዮጵያን ውሑስ ከም ዘይከውን ተረዲእዎ ኣሎ” ክብል መደረ። ናይ ኤርትራ ጉዳይ መንልበቢ ቁጠባውን ፖለቲካውን ዘይብቑዓት ኢትዮጵያ ኮይኑ ዝጸንሐ ልምዲ'ዩ። “ወደብ እንተ ዝህልወና ነይሩ…” እናበልካ ኑቲ ኣብ ኢድካ ዘሎ ወርቂ ከም ጨርቂ ምሕሳብ እምበኣር፡ መቐጸልታ እምበር ሓድሽ ኣይኮነን።

መጠኑ ዝሓለፈ ናፍቖት ቀደም ኣብ ተኸታተልቲ መራሕቲ ናይ ኢትዮጵያ ዝንጸባረቕ ካልእ ተርእዮ እዩ። ነታ ናይ ሕጂ ኢትዮጵያ ከም ዘላታ ኣይቅበልዋን እዮም፣ እታ ናይ ጽባሕ ኢትዮጵያ ኸኣ ኣይትርኣዮምን'ያ። ናብ ሕሉፍ ብናፍቖት ብምኻድ ኑቶም ንንሓድሕዶም እናተዋግኡ፡ ንገባር ከም ቁርዲድ ኮይኖም እናመጸዩ፡ ምስ ናይ ወጻኢ ሓይልታት እናተዋደዩ ግዜኦም ዘሕለፉ መሳፍንቲ ምጥቃስ ይብርሆም። ዝኾነ ህዝቢ-ብዘይተረፍ-ታሪኽን ኣመጻጽኣን ኣለዎ። ከም ሳዕሪ፡ ትማሊ ማይ ምስ ሃረመ ሎሚ ዝቦቖለ ህዝቢ የለን። መጠኑ ዝሓለፈ ቁሊሕ ንድሕሪት መግለጺ ስክፍታ ድዩ መግለጺ ኩርዓት? ሃይለስላሴ ኣብ 1954 ናብ ኣመሪካ ምስ ከደ፡ “ሓደ እዋን ኢትዮጵያ ንኽልተኡ ደንደስ ቀይሕ ባሕርን ብሰሜን ከኣ ክሳብ ላዕላይ ግብጽን ትበጽሕ ነይራ እያ” ክብል ተዛሪቡ ነይሩ። ኢትዮጵያ ከም ሃገር መዓስ ድያ ነይራ?

እዚ ኣሉላ ኢልዎ ተባሂሉ ዝቐርብ መደረ'ውን ቦኽሪ እዝንና ኣይኮነን። ኣብ 1879 ኣሉላ ንመረብ ሰጊሩ ኣብ ጉራዕ ምስ ዓረደ፡ ንሓደ ዱፍሎስ ዝተባህለ ፈረንሳዊ ሚስዮን “ንባጽዕ ካብ ግብጻውያን ክምንጥል'የ መጽየ፡ ፈረሰይ ካብ ቀይሕ ባሕሪ ከይሰተየ ኸኣ ኣይከይድን እየ” ከም ዝበሎ ኣብቲ ንታሪኽ ሂወት ኣሉላ ዝገልጽ መጽሓፍ ሰፊሩ ኣሎ። እንተ ኾነ ግን ኢጣልያውያን ገዛእቲ ንባጽዕ ኣብ ለካቲት 1885 ክሕዝዋ እንከለዉ፡ ኣብ ትሕቲ ምምሕዳር ግብጺ እያ ጸኒሓቶም። ኣሉላ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ጨብረቕ ኢሉ ድዩ ኣይበለን ካብ ኣዘራርባኡ ክትፈልጦ ዘጸግም ኣይኮነን- ፈረስ ደኒኑ ኣብ ማይ ባሕሪ ክሰቲ ስለ ዘይክእል። ጽውጽዋይ ጥዑም'ኳ እንተ ኾነ፡ ክሳብ ትብጠስ ንድሕሪት ተመጢጥካ ጽውጽዋይ ምግፍጋፍ፡ ብሰላም ዘነብር ስለ ዘይኮነ እንተ ዝግደፍ ክንደይ ምጸበቐ።

ንፖለቲካዊ ካርታ ናይ ኢትዮጵያ ክትቅይሮ ምድላይ'ውን ካልእ ዝደጋገም ተርእዮ'ዩ። ቅድሚ ኢንዱስትርያዊ ሰውራ፡ መስፍናዊ ንግስነታት ክሕይላ እንከለዋ ይምጠጣ፡ ክደኽማ እንከለዋ ኸኣ እናተጨበጣ እየን ዝነብራ ነይረን። ድሒሩ ግን ብልፍንቲ ናይ ሕግን ሓይልን ሃገራት ቀዋሚ ዶብ ሒዘን፡ መንግስታት ከኣ ኣብ ውሽጢ ዶባቶም ልኡላዊ ስልጣን ጨቢጦም። ኣብ ኢትዮጵያ እቲ መስፍናዊ ስርዓት ዓሚቕ ሰረት ተኺሉ ንዘበናት ብምቕጻሉን ንዕኡ ዝድምስስ ሰውራ ብዘይምክያዱን እቲ መስፍናዊ ኣተሓሳስባ መሊኡ ኣይተኣልየን። ሃይለስላሴ ንፖለቲካዊ ካርታ ናይ መነሊክ ኢትዮጵያ ክቕይር ዘይገበሮ የለን-ሰድሪ ግን ኣይወሰኸላን። መሬት እንዳማቱ ክመጣጠር እንከሎ ነታ መነሊክ ዝሓደጋ ኢትዮጵያ ብምልኣት ዘመሓድር መንግስታዊ ስልጣን ኣይነበሮን። ዝበዝሕ ቦታታት ብመሳፍንቲ እዩ ዝመሓደር ነይሩ። ደርግ ምስ መጸ ነታ ካብ ሃይለስላሴ ዝወረሳ ኢትዮጵያ ክመጣ ብዙሕ ተጓኒጹ ኣብ መወዳእታ ግን ከምታ ዝነበረታ ኾይና። ወያነ ምስ መጸ ኸኣ ነታ ካብ ደርግ ዝወረሳ ኢትዮጵያ መልክዓ ክቕይራ (ትሕዝቶኣ ኣይኮነን) ብኢዱ ዝሰኣሎ ካርታ ኣሕቲሙ (ጥቅምቲ 1997) ንዕኡ ንምትግባር ናብ ጎንጺ ኣትዩ። ኣብ መወዳእታ ኢትዮጵያ ከምታ ቐደማ ኮይና። ሕጂ'ኸ!

ኢትዮጵያ መሬት ሂባ ባሕሪ ክትውንን (ባሕሪ ብለውጢ) ካብ ትሓስብ ቀሊል ኣይገበረን። ንጉስ ሃይለስላሴ ብሸነኽ ዘይላ ኣፍደገ ባሕሪ ንምርካብ ንኦጋደንን ሃውድን ንእንግሊዝ ክህብ ተቐሪቡ ነይሩ'ዩ። እተን ንጉዳይ ግዙኣት ኢጣልያ ነበር ዝሓዛ ኣርባዕተ ሓያላት ሃገራት ንሶማል ኣብ ትሕቲ ኢጣልያዊ ሞግዚትነት ክትኣቱ ምስ ወሰና፡ እቲ ንሰፊሕ መገሃጫ ሃውድ ምስ ዘይላ ናይ ምልዋጥ ሓሳብ ኢትዮጵያ ፈሸለ። እንግሊዛውያን ንጉዳይ ኤርትራ ይሓኖኽርዎ ብምንባሮም ግን ተሰፋኦም ናብ ኤርትራ ኣበለ። ጉዳይ ኤርትራ ኣብ 1950 ብፈደረሽን ምስ ተወሰነ ኸኣ፡ ኢትዮጵያ ንወደባት ኤርትራ ከምድላያ ተጠቕመትለን። ዓንቀጽ 1 ናይ'ቲ ብይን፡ ኤርትራ ርእሳ ዝኸኣለት ሓንቲ ኣካል ኮይና ኣብ ትሕቲ ስልጣን ወይ ልኡላውነት ዘውዲ ኢትዮጵያ ብፈደረሽን ምስ ኢትዮጵያ ክትከውን ዝእዝዝ ነበረ። ውዕል ፈደረሽን ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ዝተገብረ ውዕል እዩ ነይሩ። ሃይለስላሴ ኣብ 14 ሕዳር 1962 ኑቲ ውዕል ምስ ኣፍረሶ እቲ ተወዓዓልን ኣውሓስን ዝኾነ ው.ሕ.ሃ. ተቓውሞ ኣየሰምዐን። ኤርትራውያን ግን ኣብ መስከረም 1961 ብረታዊ ቓልሲ ብምጅማር ድሮ ኑቲ ውዕል ውዱቕ ገይሮሞም እዮም።

ብዙሓት ናይ ኢትዮጵያ ምሁራት እቲ ዕላማ ናይ ፈደረሽን፡ ኢትዮጵያ ኣፍደገ ባሕሪ ክትረክብ ምእንቲ ዝተገብረ'ዩ ኢሎም ይኣምኑ። ናይ'ዚ መረጋገጺ ኸኣ “ውዱብ ሕቡራት ሃገር ንፈደረሽን ምስ ኣፍረስናዮ ተቓውሞ ኣየርኣየን” ብምባል ይምጉቱ። ዝኾነ ስምምዕ

ዕላማ ክህልዎ ንቡር'ዩ። ዕላማ ናይ'ቲ ፌደራላዊ ውሳነ ንምርዳእ፡ ጆን ፎስተር ዳላስ ትኽ ብዝበለ ቋንቋ ስለ ዝገለጸ፡ ንዕኡ ደጊምካ ምርኣይ የድሊ። እቲ ንኣመሪካዊ ረብሓ ኣብ ቀይሕ ባሕሪ ንምግልጋል ኣንቂዱ ዝሓለፈ ፌደራል ውሳነ ንኢትዮጵያ እግረ-መገዳዊ ረብሓ (ኣብ ዝተናውሐ ግዜ ዕዳ ዝኾነ) ሂብዋ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ብዙሓት መጽሓፈኛታት ብድብድቡ ዝጠቕሰዎ ኣህጉራዊ ሕጊ'ውን ኣሎ። እንተ ኾነ ግን ክሳብ ሕጂ ርእሲ ኹሉ ኣህጉራዊ ስምምዓት፡ ልኡላውነት ናይ ሃገራት እዩ። ክሳብ ሕጂ ንልኡላውነት ናይ ሃገር ኣብ ሕቶ ዘእቱ ኣህጉራዊ ሕጊ ኣይተጻሕፈን። እቲ ኣብ 1982 ሃገራት ንኽፍርማሉ ዝተኸፍተ ሕጊ ባሕሪ፡ ኣብቲ 320 ዓንቀጻቱ ንልኡላውነት ሃገር ዝጥሕስ ቃል'ውን የብሉን።

ኢትዮጵያ ንወደባት ኤርትራ ናይ ምጥቃም መሰላ ተነፊግዋ ኣይፈልጥን እዩ። ኤርትራ ናጻ ምስ ወጸት ወደባት ኤርትራ ንኢትዮጵያ ኣገልግሎት ንምሃብ ክሳብ'ቲ "ኣግማልኩም ኣስትይሉ" ዝተባህለሉ ግዜ ብዘይገደብ ማዕጾኦም ከፊቶም እዮም። ኣብ እዋን ኩናት ከይተረፈ፡ መንግስቲ ኤርትራ ኑቶም ብጥምየት ተጠቒዖም ዝኑብሩ 14 ሚልዮን ኢትዮጵያውያን ንምድሓን ብደረጃ ዓለም ዝተበገሰ ምንቅስቓስ ተሓዊስዎ፡ ወደባት ዓሰብን ባጽዕን ናብ ኢትዮጵያ ንዝሓልፍ ሰብኣዊ ረድኤት ክፉት ከም ዝጉብር ገሊጹ። እቲ ብ18 ሕዳር 2002 ዝወጸ መግለጺ መንግስቲ ኤርትራ፡ ብሰንኪ ገበን መንግስቲ ኢትዮጵያ ንድኻ ህዝቢ ኢትዮጵያ ክቐጽዕ ድሌት ከም ዘይብሉ ጠቒሱ እዩ። እንተ ኾነ ግን እቲ ሰብኣዊ ሓገዝ ብወደባት ኤርትራ ክሓልፍ እንከሎ ንኤርትራ ዝህባ ጥቕሚ ንምዕጋት ብምሕሳብ ወያነ ነቲ ዕድል ኣይተጠቕመትሉን። መራሕቲ ወያኑ ኢትዮጵያ ክሳራኣ እናተጻወረት ብወደብ ጁቡቲ ክትከይድ ክውሰኑ እንከለዉ ንወደባት ኤርትራ ብምሕሳም ንምንጪ እቶት ኤርትራ ንምንቃጽ'ዩ ነይሩ።

ኣብ መወዳእታ፡ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከም ጎረባብቲ ሃገራት ክወሃሃዳ እንከለዋ፡ ኣበይ ከም ዝበጽሓ ዝረኣያ ሃገራት ስለ ዝኾና፡ ንምውህሃድ ዝወሰድ መገዲ ኣግፊሐን ክጸርጋ ዘለወን ሃገራት እየን። ኣብ መንጎ እዘን ኣሓት ሃገራት ብጸላእቲ ዝተነድቀ መንደቕ ምፍልላይ ንምፍራስ ዝተኣትወ ቃል ንዕኡ ብዝጸረር ቃል ከይፈርስ ጥንቃቐ የድሊ። ብኑብሰ-ምግታእ ዝተመልአ ጥንቁቕ መልሲ መንግስቲ ኤርትራ ንኸነታት ካብ ምንኻዕር ኣድሒኑ ምህላዉ ብኹሉ ክፍለጥን ክድነቕን ይግባእ።

“ክብረት ኣብ ዓድኻ’ዩ”

“ናይ ሎሚ መንእሰያት ኣብ ኣዝዩ ዝማዕበለ ዓለም’ዮም ዝነብሩ ዘለዉ። ዓለም ብሓበሬታን መራኸቢ ብዙሃንን ናብ ሓንቲ ቈሸት ተቐዩራ እያ። ቀደም ኣብ ውሽጢ ሃገርናን ኣብ ውሽጢ ባህልናን ኢና ዝያዳ ንሕጸር ኔርና። ሎሚ ባህልን ምብልጭላጭን ካልኦት፡ ብፍላይ ናይ ሃገራት ምዕራብ፡ ብሳተላይት ዲሽ ናብ’ቲ ዝረሓቐ ገጥራትና ኺይተረፈ ይኣቱ ኣሎ። ኣፍልጦኦም ብዛዕባ ዓለም ሰፊሑ እዩ። እዚ ምዕባለ`ዚ ፈጢሩዎ ዘሎ ዝተቐየረ ኩነታት ኣብ ግምት ኣእቲኻ ኢኻ ምስ መንእሰያት ትዛረብ።

እቲ ዘብለጭልጭ ንመንእሰያት ስለ ዝስሕብ፡ ናብኡ ገጽካ ሃጽ በል ክብሉ ንርእዮም ኣሎና። ኣብ ሃገርና ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ መላእ ኣፍሪቃን ዓለምን። ግን፡ እቲ ዘብለጭልጭ ዋናታት ከም ዘለውዎ፡ ኣሸንኳይዶ ንዓኣቶም ከም ስደተኛታት፡ ንደቂ ሃገሮም`ውን ከም ዘየጫንዉዎም፡ ክንደይ ምዓት ሰጊሮም ኣብኡ ምስ በጽሑ እዩ ዝርድኦም ዘሎ። ብዙሓት ድማ ኣብ ዘይሓሰቡዎ ሽግር ክወድቁ ንርኢ። ሃገሩ ገዲፉ ዶብ ዝሰገረ ሰብ፡ ክብረቱ እዩ ዝድርቢ። ዜግነት ዘይብሉ እዩ ዝኸውን። ኣብ ሃገሩ ጸገም ከጓንፎ ይኽእል`ዩ፡ ወይ ከጓንፉ፡ እታ ኽብረት ግን ኣብ ዓድኻን ምስ ሰብካን እያ ትተርፍ። ትጸብቐ ትኽፉእ፡ ነታ ናይ ሃገርካ ኽብረት ስግር ዶብ ሃንቀው ክትብላ ኢኻ ትበሊ።

ስለ`ዚ መንእሰያትና ኣዕሚቖም ኽሓስቡ ኣሎዎም። ንመጻኢኦም መንጸፍ ዝኾኖም ትምህርቲ ኽድልቡ፣ ስራሕ ክፈትዉን ሞያ ኽጥርዩን፣ ታሪኽ ሃገሮምን ክብርታት ሕብረተሰቦምን ከጽንዑ፣ ክብሪ ግዜ ኽፈልጡን ንግዜ ብግቡእ ኽጥቀሙሉን፣ ዘርብሖምን ዘየርብሖምን መዘና ኽመምዩ፣ ጥዑይ ሓዳር ክምስርቱ ... የድልዮም። ብዘይ`ዚ ዕዉት ዝኾነ ህይወት ክነብሩ ኣሸጋሪ እዩ። ብኽንደይ መስዋእቲ ዝመጸት ክብርቲ ሃገር`ያ ዘላቶም።

ኣብ መደምደምታ፡ መንእሰያትና ኣብቲ ዝማዕበለ ግዜ ስለ ዝነብሩ፡ ካብ ዝሓለፍና ወለዶታት እቲ ዝሓሸ ዕድል`ዩ ዘሎዎም። ነዚ ዕድል`ዚ ኽጥቀሙሉ፡ ነዛ ብብዙሕ ጸበባ ዝሓለፈት ሃገር ናብ ዝለዓለ ደረጃታት ስኒትን ምዕባለን ክብ ንኽብሉዋ ዘኽእሎም ዓቕሚ፡ ስኒት፡ ብልሓትን ዓቕልን ንኽጥርዩ እምነየሎም።

ደራስን ተመራማሪ ታሪኽን ኣቶ ኣለምሰገድ ተስፋይ

መንእሰይ ቑ.66

ምንቀኛን ባህርያቱን

ንምኗኑ ምንቀኛ እንታይ ማለት እዩ? እንታይ'ከ ይመስል? መዝገበ ቃላት ከም ዝብሎ ብኽእለት ናይ ሰብ ምሕራቕ፣ ሓደ ክረኽብ ዓይኒ ደም ምስራብ፣ ሓደ ክሕጎስ ምሕዛን፣ ኣሰናን ሓርቀምቀም ምባል፣ ከንፈር ምንካስ ወዘተ … ከምዝኣየም ዝኣመሰሉ ጠባያትን ተግባራትን ናይ ምንቀኛ ባህርያት እዮም።

ንምንቀኛ ዘለገሰ ተግባራት ከኣ፣ ክፉእን ሕሰምን ናይ ሰብ ምርኣይ፣ ሓደ ክበኪ ምፍንጫሕ፣ ሰብ ክዋረድን ክዋረፍን ምስሓቕ፣ ብሓደጋ ምብራህ፣ ዝሓለፈሉ ሰብ ምስ ወደቐ እሰይ እንቋዕ ምባል እዩ። ምንቀኛ ሰብ ጸቡቕ ባህርያት ኣለዎ ዝበሃል ኣይኮነን፣ ምኽንያቱ ቅሩዕ ዝኾነ መንፈስ ኣረኣእያ የብሉን። ናይ ስነልቦና ሊቕ ወዲ ስዊዘ የንግ ከምዝበሎ፣ ከም ኣመል ካብኻ ዘይፍለ ዝልኣለም ነብራይ ጠባይ እዩ። ኩሉ ግዜ ንውዲሰብ ንምጉዳእ ዕጣቐን ውራዩን እዩ። ሎሚ ሰናይ ክገብር እየ ዝበለሉ እዋን የብሉን።

ኣመል ቀረጽካ ክገድፎ እየ እንተ ኢልካ፣ ከም ሽጋራ ከም መስተ ይግደፍ እዩ። ምንቀኛ ግን ሰር ዝሰደደ፣ ከም ብስሚንቶ ተሃኒጹ ዝደልደለ ነብራይ እዩ። ዝኣርግ ዝሰይብ ዝበሊ ኣይኮነን። ተሓኪሙ'ውን ኣይድሕንን'ዩ። ካብ መዓልቲ ናብ መዓልቲ እናኸፍኣ ክሳብ ህይወትካ ትሓልፍ ሰብ እናጎድኣ፣ ኣብ መጨረሽትኡ ኸኣ ምስ ሬሳኻ ተፋንዩ ኣብ

መቓብርካ ምሳኻ ዝቕበር ሕማም እዩ። ስነልቦና ተመራመርቲ 'ሕማም' ከም ምኳኑ ኣሚናምሉ እዮም። እንተ ኾነ ግን ዘይሓዊ ምኳኑ ኸኣ ፍሉይ ጠባይ ኣለዎ።

ሓደ ባህ ዘብል ነገር እንተ ርእዩ ናይ ሕልና ዕረፍቲ ኣይረኽብን እዩ። ቅሩዕ ነገር እንተ ርእዩ ዓይኑ ኣይክእለሉን እዩ። ምንቀኛ ሰብ ክውግዘን ክሽሃንን ክጸላእን ዘበቅዖ ምኽንያት ንንፉዕ ከሰንፍ፣ ንዘቐንዐ ከንብጥ እምበር ጸቡቕ ተግባር ዝበሃል የብሉን።

ጸቡቕ ደሙቕ ዝኾነ ሓዊር ኣብ ጎረቤቱ እንተ ርእዩ ይቐንእ። ሓደ ንፉዕ ሰብ ነቲ ንፉዕ ጎረቤቱ ካብ ቁጻስ ቅንኣት ተበጊሱ ንኽርክቦ ብስራሕ ይጽዕር። ንንፉዕ ከኣ የድንቖ፣ ይመራመር ብዙግካል ዘይኮነ ብቐንዕና ይመሃርን ይሓትትን።ምንቀኛ ሰብ ግን ናይ ተንኮል ገመድ ቋጺሩ ይዘርግሕ፣ መጻወድያ የጻውድ፣ ሓጺር የፍርስ፣ ኣጉዶ የንድድ፣ ሽም ሰብ የጥፍእ፣ ኣብ ፈቐዶ ጎደናታት ብኣሽሙር ይሽምጥጥ፣ እቲ ንፉዕ ጎረቤቱ ዝሰርሖ ስራሕ የፅኑ፣ ዘሕርቕ እምበር ዘስሕቕ የብሉን።

ጀርመናዊ ናይ ስነልቦና ተመራማሪ ኣሾን ብስሁ ከምዝበሎ፣ "ክሓስብን ክመራመርን ዝኽእል ሰብ ኣእምሮ ምስ ዝህልዎ እዩ። እሞ ንምንቀኛ ክሓስቦ ዝኽእል ሓንጎል እንተ ዝህልዎ ተንኮል ኣይምለመደን። ስለዚ ምንቀኛ ሓንጎል ኣለዎ ክበሃል ኣይከኣልን እዩ። ኣእምሮ የብሉን ኢልና ናይ ተፈጥሮ ጸጋኡ ክንክሑኖ ኣሸጋሪ ይኹን እምበር፣ ጨገሪ ርእሲ ኣለዎ እሞ ኣእምሮ ኸኣ ኣለዎ ክንብል ኣይንኽእልን።

ምንቀኛ ሰብ ናይ ምምዝዛንን ምምርማርን ክእለቱ ዝደኸመ ኾይኑ፣ ጸቡቓን ክፉእን ከይፈለየ ናይ ምዕናው ተልእኾ ንምፍጻም ዕማም ኣለዎ። ማዕረ

ሰብ እንተ ዘየሰኡ ነይሩ፣ ሰብ ዝዀበሮ ተውዳዲሩ ምዃኑ፡ ስለዚ ምንቅኛ ማዕሪ ሰብ ይቑጸር እዩ ኢልካ ምፍራድ ማለት ፍትሒ ምዝንባል እዩ።

ምንቅኛ ወሽጡ ቆፎ ኽሎ፡ ዘይ ስሩ ፍልጡታዊ ሸፋን እናተ ጠቕመ ብኣፉ ዓፈርፈር እናበለ ፈላጥ እውን ይመስል እዩ።

ሓደ ስሱዕ ሰብ ስሱዕ ከም ምዃኑ ኣይእመን እምበር፡ ገዛዚእ ከም ዝፈቱ ኣይክሕደን እዩ። ከም ጅግንነት ሓሰቦም እውን "ፈታዊ ገዛዚእ" እዩ ኢሎም ዝደናገሩ ኣይሰኣኑን እዮም። ምንቅኛ እዩ ኢሉ ዝደሃር ሰብ ግን ኣይተፈጥረን። ሓላዪ ሓዛሊ፡ ተስቆርቋሪ መሲሉ ብሕቡእ እናታለለ መሳምር ይወግእ፣ ኣብ ካልእ ስራሕ ኣእምሮ የብሉን። ኣብ ናይ ተንኮል ማእለማታት ከሎ ግን ሓንጎሉ ይሰርሓሉ እዩ።

ቅንኢ ምስ ፍቕሪ ተወሊዱ ምስ ፍቕሪ ይመውት። ንኣብነት ፍቕሪ ምስ በርትዓካ ትቐንእ። ፍቕሪ ምስ በለየልካ ቅንኢ ምስኡ ይጠፍእ። ምንቅኛነት ግን ምስ ጠቕሚ ተፈጢሩ ምስ ረሰኻ ይቕበር። ቅንኢ እዚ ንዓይ እዩ ዝዋንኣ እዚ ናተይ እዩ ይብል። ወሰን ኣለዎ። ደርሳዕ እዩ፣ ፈታውን ጸላእን ይፈሊ እዩ። ምንቅኛነት ግን መጠን ወሰን የብሉን። ንፈታውን ጸላእን ኣሕቢሩ ይጎድእ። ቅንኢ ይመራመር የመዛዝን ይርዳእ እዩ። ምንቅኛነት ግን ዘይመራመር ዕዉር እዩ።

ምንቅኛ ሰቡ ቤተሰቡ ሰድራ ፋሕ ብትን የእቱ። ክሳብ ሕጂ ፍልጡ ዘመሓየሸ ዘማዕበለ ምንቅኛ ኣብ ዓለም ኣይተራእየን፤ እንትርፎ ንድሕሪት ከም ሸንኳ ገመል ዝተመልሰ። እቲ ዓቢ ተግባሩ ግን ንሰብ ምጉዳን ንርኩብ ሰብ ምቕናእ። ብጸቢቕ ሓዳር ብምዕባለ ብንብረት ሰብ ተኾኺኽ ምባል። ብዘሉበስዎ ጫማ ክዳን ብዘድቀሰሉ ዓራት፣ ኮፍ ብዝበልሉ ሳሎን ብዘርእይዎ ተለቪዥን ቪድዮ፣ ብዝሰምዕዎ ራድዮ ቴፕ ምሕራር፡ ድቃስ ምስኣን ዓሱ ዓሱ ኣሕ ጸር ጸር... እዩ ተግባሩ።

ኣይረድ ደኣ'ምበር ብዙሓ ምንቅኛን ባህርያቱን ክንንበብ ጸኒሕና፣ እሞ'ኸ ነፍስወከፍና ኣንቢብና ኣብ ናይ ባህርያት ከም ንርኩብ ንኡስና ንሕተት። ኣብ ከምዚ ባህርይ እንተለና ኣይፋልናን ዓጕብ። ንለወጥ።

ሕብረተሰብ ካበይ ናበይ ብኸመይ

ብደራሲ ሲራክ ክፍለ

ደራሲ ሲራክ ክፍለ፡ ኣብ ፋልማይ ሰሙን ወርሒ ሕዳር 2023፡ ብዛዕባ "ሕብረተሰብ፡ ካበይ ናበይ ብኸመይ" ዘርእስታ መጽሓፉ፡ ኣብ ኣዳራሽ ዳዕሮ (ጁንየር ሃማመተኤ) ምስ ኣንበብትን ግዱሳትን ሓባራዊ ዘተ ኣካይዱ ነይሩ።

ደራሲ ሲራክ ፈለማ ንምንታይ እዚ መጽሓፍ'ዚ? ንዝብል ሕቶ'ዩ ኣብሪሁ፡-

ኤርትራዊ እየ። ከም ኩሉ ኤርትራዊ፡ ኤርትራዊ ምዃነይ ሕጉስ፡ ኩሩዕ ኤርትራዊ!

ኤርትራዊ እየ፤ ኤርትራዊ ብመበቆል፣ ኤርትራዊ ብትምኒት፣ ኤርትራዊ ብድምጺ።

ትውልዲ ብዙሕ መግለጺ ኣየድልዮን እዩ፡ ከም ዓለምና ካብ ወለድና ንወርሶ ማሕበራዊ መንነት ስለዝኾነ።

ንዓና ፍሉይ ዝገብረና ሃገር ናይ ምዃን ትምኒትና ብዓውታ ገሊጽና፡ ብዓመጽ ዝተነፈገና መሰል ንምርግጋጽ ከኣ መሪር ቃልስን ክቡር ዋጋን ስለዝኸፈልና እዩ። ንምብርሁ፡- ኤርትራ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ እንከላ፡ 'ኤርትራውነት ዝበሃል ነገር የለን' እናተባህለ እንከሎ፡ 'ኣይፋልን ንሕና ሓደ ህዝቢ! ሓደ ሃገር! ኢና' ብምባል፡ ኣብ ትሕቲ ታህዲድን ዓመጽን ትምኒት ኤርትራዊ መንነትና ዝገለጽና ህዝቢ ኢና።

ሕጋዊ ኣህጉራዊ ተፈላጥነት ዘይብሉ ሃገርን ሃገራዊ መንነትን ግን ትርጉም የብሉን። ትምኒትና ክዉን ንምግባር ፈለማ ብሰለማውን ሕጋውን መንገዲ ሞጒትና። ገዛእትናን ኣሳሰይቶምን ነቲ ሰለማውን ሕጋውን ሕቶ ልኡላውነትና ብትዕቢትን ንዕቀትን ጉስዮም ክሓልፍዎ ፈቲኖም ጥራይ ዘይኮነ፡ ብሓይሊ ከምክንዎ ምስ ፈተኑ፡ በቲ ዝርደኦም ቋንቋ ከነረድኦም ብረት ኣልዒልና ኣላሽ ኣቢልና ኣንበርኪኽናዮም። ኣብ ግንቦት 24 1991 ድማ ብቕልጽምና መላእ ህዝብናን ሃገርናን ከየጉረፍና ከየሸፍርና ሓሪርና። ነቲ ብሓይልን ክቡር መስዋእቲ ላህመት ሕብረተሰብናን ዘረጋገጽናዮ ናጽነት ድማ ኣህጉራዊ ሕጋውነት ከነልብሶ፡ ብወለንታና ረፈረንዱም ኣካይድና፣ ብዓውታን ብዘየዋላውልን 99.8% 'እወ ንናጽነት' ድምጺ ድልየትና፥ ባህግና ብዘየወላውል ዘስማዕናን ዘተግበርና ህዝቢ ኢና። እወ ኤርትራዊያን ምዃንና የሐጒሰናን የኹርዓናን! መን እሞ ከማና! ኤርትራዊ ምዃነይ ሕጉስ እየ። ከም ኤርትራዊ ኣብ ውሽጠይን፡ ኣብ መንነ ኤርትራውያንን፡ ኣብ ቅድሚ ካልኦትን ብመንነተይን ብታሪኽ ህዝበይን ሕቡን እየ።

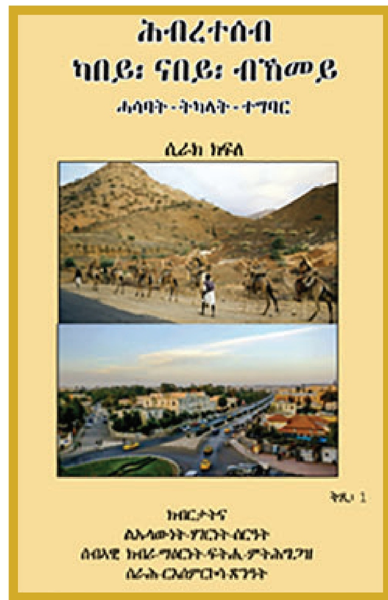
ከም ኤርትራዊ ምስ ኤርትራውያን ህይወት ከስተማቕር፡ ኤርትራዊ ተሞክሮ ክዝክርን ከዘንትዉን ደስ ይብለኒ። ሓበን ይስመዓኒ። እቲ ምንታይሲ፡ ንካልኦት ብዘይ ምንእኣስን ብዘይትምክሕትን መን ከም ኤርትራዊት ኣደ፡ መን'ሞ ከም ኤርትራውያን ወላዲን ውልዱን።

ናይ ኤርትራውያን ሃገርነት፡ ሓድሕዳዊ ፍቕሪ፡ ክብሪን ጥምረትን ኣብ ስድራቤት ተሃኒጹ፡ ብመቕርብ፡ መተዓብይትን ሰውራን ተኾስኪሱ፡ ንመላእ ሃገር ዘጠቓልል ፍሉይ ተርእዮ እዩ። ከምኡ ስለ ዝኾንና እዩ ኸኣ፡ ኤርትራውያን ንስድራቤትና ይኹን ንሃገርና ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ኩነታት ኣሕሊፍና ዘይንህብ። እዚ ክብሪ'ዚ ኣቡቶም ኣብ ደገ ተወሊዶም ዝዓበዩ ደቅና እውን ተሰጋጊሩ እዩ። ንኣብነት፡ ኣዶራ ጓሊይ ንዙረት ለንደን ከይዳ ምስ ምሓዛኣ ኣብ ከተማ እናዞራ እንከለዋ፡ ኣብ ጽርግያ ዘይሕጋዊ ነገራት ዝሸጡ መዛንኣ ደቂ 19 ዓመት ይላኸፉወን። ዝሸጥዎ ከምዘየድለየን ምስ ገለጻሎም፡ ሓደ ካብኣቶም "Are you Habesha" ኢሉ ይሓታ? "ኤርትራዊት እየ" ኢላ መለሰትሉ። "ኣነውን

ኤርትራዊእየ" ምስ በላ "ንምንታይ ዘይሕጋዊ ነገራት ትሸይጥ" በሎ። "ኣደይ ወዲ 16 ዓመት እንከለኹ ካብ ገዛ ስለ ዝሰጎገትኒ" በላ። "ውላዳ እትሰጉግ ኤርትራዊት ኣደ የላን" በሎ። እቲ ዕላል ድማ ብኡ ተቛጽዩ። ኣብቂዑ። ከምዚ ኢላ ምስ ኣዕለለትኒ፡ ኣድኒቐያ ተሓጒሰ ድማ። ንሕና ከምኡ ኢና። ንሕና ከምቲ ወለድና ኣሕሊፍና ዘይንህብን ውሉዳትና ኣሕሊፎም ዘይህቡናን፡ ሃገርና ህዝብና መንግስትና ኣሕሊፍና ኣይንህብን ኢና። እዚ ናትና ክብሪ ኣብ ነዊሕ መስርሕ ውረድ-ደይብ ዝተጨበጠ ሕላገት እዩ።

ንሕና መወከስን፡ መዐቀኒን መንነት ካብ ካልኦት ምልቃሕ ዘየድለየና ኢና። መን ከማና። ብመንነትናን ሃገርናን ኩሩዓት፡ ብህዝብናን መንግስትናን ሕቡናት፡ ብምክልኻል ሃገርናን ውሽጣዊ ጸጥታናን ቅሱናት። መን እሞ ከማና?

ንሕና ሃገርና ዘላቶ ወድዓዊ ኩነታትን መድረኽን ኣይንስሕቶን። ንሕና ውሽጣዊ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባውን ማሕበራውን ሕጽረታትናን ድኻምናን ብግቡእ ንግንዘብ። ግን፡ ምእንቲ እቲ ዓሰርተታት ኣሽሓት ብሉጻት ኣሕዋትናን ደቅናን ከፊልና ዘረጋገጽናዮ ናጽነትን፡ ዘውሓስናዮ ልኡላውነትናን ግዝያዊ ሽግር ንጻወር፥ ንምክት ከኣ። ጉድለታትን ጌጋታትን ንጽመም ወረጃ ህዝቢ ኢና። መን እሞ ከማና?

ልኡላውነትና ክደፍር ዝህቅንን ዝፍትንን ተጻባኢ ሓይሊ ክመጽእ እንከሎ፡ ፖለቲካውን ቁጠባውን መደባትና ኣወንዚፍና ወይ ካልኣዊ ገይርና፡ ንሕና ክንብድሆ ዘይንኽእል መኪትና ዘይንስዕሮን ሸረፉ ዘየትሓዝናዮ ዝተጻባኣና ሓይሊ የለን። ዝፈተኑ ተደርዒሞም ንዕርበቶም ዝሃጠሙ ወይ ድማ ኣደብ ገዚኦም እዮም።

ህዝቢ ኤርትራ ዝህዝቡ፡ ኤርትራ ዝሃገሩ፡ ብመንነቱ ዘይሕጉስን ዘይኮርዕን ኤርትራዊ፡ ወይ'ውን ብዝኾነ ይኹን ምኽንያት ኣንጻር ኤርትራን ህዝባን ደው ዝብል ኤርትራዊ ክህሉ ኣይምተገበኣን። ግን፡ ቁንጣሮ ወይ ኣዝዩም ውሑዳት ድኣ ይኹኑ'ምበር ገለ ዝንጉዓት'ስ ኣለዉ። ቀንዲ-ጸላኢቲ (archy-enemy) ኤርትራን ኤርትራውነትን ታሪኽና ክሰረቁ፡ ታሪኽና ክብልሉን፡ ግጉይ ስእሊ ኤርትራን ህዝባን ኪጋውሑን ተልእኾና ኢሎም ተታሓሒዘሞ ኣለዉ። ኣብዚ ሰይጣናዊ ተግባር ከኣ፡ ንገለ ገርሂ ኤርትራውያን ዝንቡዕ ዝተሰነዐ ታሪኽ ኣእሚኖም ከም መሳርሒ ክጥቀምሎም ይፍትኑ።

ጓኖት ታሪኽና ከመራስሑን ብታሪኽና ከባጭው ዕድል ዝረኸቡ ብመጠኑ ናትና ድኻም እዩ። ኣብ ግዜ ቃልሲ ይኹን ድሕሪ ናጽነት ታሪኽ ጀጋኑና፡ ታሪኽ ሰውራና፡ ታሪኽና ምግላጽ ይተባባዕ ስለ ዘይነበረ። ዘሕብን ታሪኽ ህዝብና፡ ሰውራናን፡ ሃገርናን ብግቡእ ክስነድን ክንቡብን ክንገርን ኣለዎ። መጻኢ ወለዶ ክፈልጦ። ነዚ መጽሓፍ ክጽሕፍ ዝደረኸኒ እምበኣርከስ ነዚ ቅዱስ ዕላማ ብዓቕመይ ከበርክት ብዝብል ሰናይ ድልየት እዩ። እዚ ማለት ኑቲ ታርኻዊ ፍጻሜምታ ኣብ ሃገርና ኣብ ዝተፈላለየ መዋእላትን ብቕንዱ ድም ኣብ'ዚ ዝሓለፈ መዋእል ሚእቲ ዓመታት ዘጋጠሙ ማሕበርውን፥ ፖለቲካውን፥ ቁጠባውን መወከሲ ኑቶም ተርኽትን ኣንበብትን

ክኸውን ይእኽል'ዩ ዝበልክዎ ጽሒፈዮ ኣለኹ።

ታሪኽ ክትረኽ ዝበዝሕ ግዜ ብውሑዳት ነገስታትን ካልኦት ውልቃውያን ሰብ ዝናን ዝዓብለሎ ፍጻሜታት እኹብካብ ዘይኮነስ ምሉእ ሕብረተ ሰብ ዝተሳተፎ ማለት ዓበይትን ንኣሽቱን፥ ርኹባትን ስኡናትን በለሕትን፡ ተባዓትን-ድኹማትን፡ መራሕትን ተመራሕትን ተሳቲፎም ካብ መድረኽ ናብ መድረኽ ዝሰጋገር ዘየቋርጽ ዋሕዚ ፍጻሜታት እዩ። ስለዚ ርእሱ ዝኻእለ ዓውዲ ስነፍልጠት፡ ድሕሪት ተመሊሱ እናጠመተ ንቕድሚት ዝእምት እዩ። ስለዚ ታሪኽና ካብ ሕሉፍ ናብ ማንዛ ሎሚ ክምለስ ሓላፍነት ናይ ኩሉ ግዱስ ኤርትራዊ ከቢድ መዚ እዩ። ታሪኽ ባዕሉ ታሪኽ ኣይደግምን'ዩ። ሰብ'ዩ ዝደግሞ፡ ንሕና። ስለዚ እቲ ዝደግም ክንደግሞ ኑቲ ዘይድግም ክንፈልጦን ክንምሃሩሉን ብዝግባእ ቅኑዕን ስነፍልጠታዊ ሞጎት ክንዓጠቕን ዝሕግዝ ቅጽታት እዩ።

ደራሲ ሲራክ፡ መጽሓፍ "ሕብረተሰብ ካበይ ናበይ ብኸመይ" ኣብ ሰለስተ ቅጽታት ዝተኸፍለ ምኳኑ ብምግላጽ፡ ቅጺ ሓደ ብቐንዱ ኣብ መንነት፡ ምምስራት ዘመናውያን ሃገራት፡ ኣመሰራርታን ኣቃውማን ሃገራት ኣፍሪቃ ዘተኮረ እዩ። ቅጺ ክልተ ኸኣ ኣብ ማሕበረሰብ፡ ምሕደራ ማሕበራዊ ውዳበ፡ ደሞክራሲ እንታይ'ዩ? ማሕበራዊ ምሕደራ፡ መትከል፡ ቅዋም፡ ደሞክራስ ከተኩር እዩ። ቅጺ ሰለስት ከኣ ውልቃዊ ሓርነት፡ ዘላቒ ልምዓት፡ ፍሉይነት ሃገረ ኤርትራ፡ ብናህ መጻኢ ኤርትራ ዝድህስስ ምኳኑ ኣብሪሁ።

ሓዲሽ ሓሳባት ብዛዕባ
መጎጎን ጣይታን

ብተመራማሪን ክኢላ ጂኦፊዚክስን ፕሮፌሰር ገብረብርሃን ዑቕባዝጊ

ጣይታ ሓደ ካብቶም ብገዚፍ ክፋል ሕብረተሰብና ዝዘውተር ኣካል ባህላዊ ምግቢ እዩ። ተመራማሪን ክኢላ ጂኦፊዚክስን ፕሮፌሰር ገብረብርሃን ዑቕባዝጊ፡ ብዛዕባ መጎጎን ጣይታን ሓድሽ ሓሳባት ሒዙ'ዩ፡ ሓሙስ 12 ጥቅምቲ፡ ኣብ ኣዳራሽ ዳዕሮ ንሓባራዊ ዘተ ኣቕሪቡ።

ፕሮፌሰር ገብረብርሃን፡ ኣገባብ ኣሰናኽታ ጣይታ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናተማሓየሸ ይመጽእ ከም ዘሎ ንተሳተፍቲ ሓባራዊ ዘተ ገሊጹ። ቀጺሉ፡ እንተ ኾነ እቲ ክሳብ ሕጂ ዝዘውተር ዘሎ ኣገባባት ብዙሕ ጽዓት ዘህልኽን ብሃገር ደረጃ ክርአ እንከሎ ድማ ብዓሰርተታት ሚልዮናት ናቕፋ ኣብ ዓመት ክሳራ ዘኸትል ከም ዝኾነ ብምዝኽኻር፡ ኣብ መጻኢ መሃዝትን ተመራመርትን ኣቓልቦ ሂቦም ኣብ ምምሕያሹ ተጊሆም ክሰርሕሉ ከም ዝግባእ'ዩ ተላብዩ።

ፕሮፌሰር ገብረብርሃን፡ ኣብ ህልዊ ጸገማት መጎጎ ዝርዝራዊ መብርሂ ድሕሪ ምሃብ፡ ነቶም ጸገማት ሓድሽ ርኽበታት ሳይንስን ተክኖሎጂን ተጠቒምካ ብኸመይ ኣገባባት ክማሓየሹ ከም ዝኽእሉ ኣብ ምግላጽ እዩ ኣትዩ።

ገለ ካብ'ቶም ጸገማት ጣይታ ከም ባኒ ካብ ድኳን ኣብ ክንዲ ዝግዛእ፡ መብዛሕትኡ ኣብ ገዛውቲ እዩ ዝስንከት። ኣብዚ ዘሎ ናይ ሃልኪ ጽዓት ንምርዳእ መባእታዊ ኣሰራርሓ መጎጎ ብምግላጽ፡ ነቲ ዝተረፈ ድማ ከምዚ ዝስዕብ ኣብነት ብምሃብ ኣብሪሁ፦

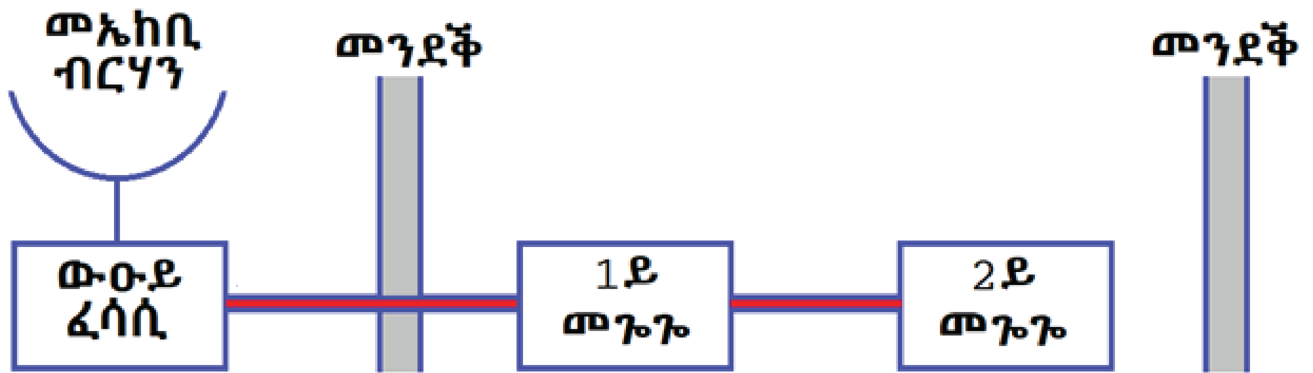

መጎጎ ክስንከት፡ ክውዒ ኣለዎ፡ ንበል ን10 ደቒቕ። ኣብ መወዳእታ ምስንኻት ድማ ብውዕዩ እንከሎ ይግደፍ። ንኣብነት 100 ጣይታ ክንስንክት ምስ እንደሊ፡ ኣብ ምእኩል ኣገባብ እንተ ኾይኑ እተን 100 ሓደ መውዓይን ሓደ ድማ መዝሓልን ኣለወን። ኣብ 10 መጎጎ እንተ ኾይኑ ዝስንከት ግን 10 መውዓይን 10 መዝሓልን ኣሎ። ሓደ 3 ኪሎዋት መጠን ሓይሊ ዝወስድ መጎጎ እንተ ወሰድና፡ እሞ ዋጋ ናይ ሓደ ኪሎዋት ጸዓት ድማ 2.52 ናቕፋ እንተ ኾይኑ፡ ካልእ ነገራት ሓደ ኾይኑ፡ ሃልኪ ጽዓት ናይ'ተን 10 ሞጎጎ ካብ'ታ ምእክልቲ ጠጠው ከይበለት እትሰንክት ሞጎጎ ብ 7.56 ናቕፋ ይልዕል።

ካልእ ጉዳይ ብዛዕባ ዝተፋላለየ ዓይነት ጣይታ፡ ማለት ረጉድ ወይ ረቂቕ፡ ናይ ማሽላ ወይ ናይ ጣፍ፡ ወይ እውን ሕውስዋስ ናይ ክልቲኡ ናይ ምስንካት ሚላታትን ናይ ጽዓት ሃልክን ብሳየንሳዊ ኣገባብ ዝተጸንዐ

ስእሊ ቁ. 1. እቲ ኣብ ደገ ኾይኑ ናይ ጽሓይ ጽዓት ዝእክብ መሳርሒ፡ ንሓደ ፈሳሲ ዝሓዘ መትሓዚ የውዒ እሞ፡ እቲ ፈሳሲ ድማ ነተን ኣብ ውሽጢ ዘለዋ ሞጎጎታት የውዒ።

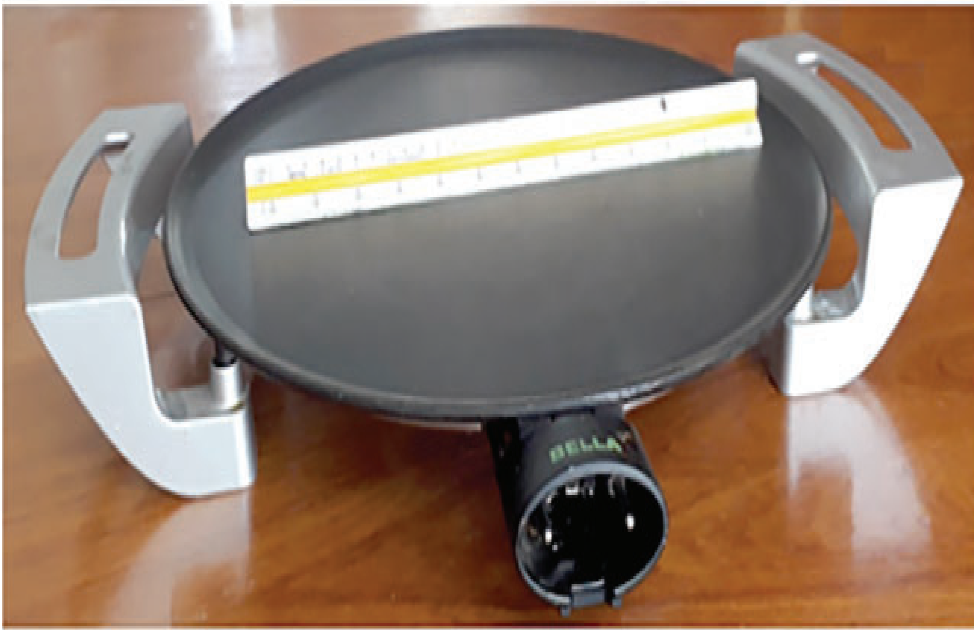
ፍልጠት ስለ ዘየሎ፡ ነቲ ምዕባለ ዓጊትዎ ከም ዝርከብ እዩ ገሊጹ ፕሮፌሰር። ንኣብነት ረጉድ ጣይታ ብጣዕሙ'ን ብኻልእ ጠባያቱን ከም ረቒቕ ጣይታ እንተ ኾይኑ፡ መጠን ሃልኪ ጽዓት ግን ዝተፈልየ እዩ። እታ ረቓቕ ብዙሕ ጽዓት እያ እተህልኽ። ምኽንያቱ ድማ እታ ረቃቕ ጣይታ ካብታ ረጓድ ዝበዝሐ ማይ እያ ተህፍፍ። ካብ ንማይ ምውዓይ ድማ ንማይ ምህፋፍ ዝበዝሐ ጽዓት ስለ ዘህልኽ እዩ። ንኣብነት ሓንቲ ግራም ማይ እንተ ወሰድና ካብ 20 ክሳብ 100 ዲግሪ ሰንቲግረይድ ከተውዒ ዘድሊ ጽዓት 80 ካሎሪ እዩ። ሓንቲ ግራም ከተህፍፍ ግን ዘድሊ ጽዓት 540 ካሎሪ እዩ። እዚ ድማ መውዓዪ 13%። መህፈፊ ድማ 87% ማለት እዩ። ካልእ ረጃሒታት እውን ብደቂቕ ክጽናዕ ከም ዘድሊ'ዩ ተገሊጹ።

ካልእ ጉዳይ ህላወ ዝተፋላለዩ ዓይነት ጽዓት እዩ። ናይ ዕንጨይቲ፡ ኩቦ፡ ወዘተ. ናይ ጸሓይ፡ ናይ ቡታ ጋዝ፡ ናይ ኤለክትሪክ፡ ከም ዘለዉ ተገሊጹ። ኣብዚ ግዜ'ዚ ናይ ጽሓይ ጽዓት ኣዝዩ ተደላዪ ይኾውን ኣሎ። ኣብ ምእኩል ጌርካ ትሰርሕ እንተ ዄንካ ዝማዕበለ ጌርካ ክትሰርሕ ተኽእሎ ኣሎ። ኣብ ገዛ ክትገብሮ ግን ክቡርን ኣጸጋምን ከም ዝኾነ እዩ ኣብሪሁ ፕሮፌሰር። ካልእ ምስ'ዚ ዝተታሓሓዘ ጉዳይ ናይ ጽሓይ ጽዓት ብቐጥታ ጣይታ ንምስንካት ከነውዕሎ እንኽሎና፡ እቲ ዝሰንክት ሰብ ኣብ ጽላል፡ ካብ ጽሓይን ንፋስን ደሮናን ለጊሱ፡ ኣብ ገዛ ክኸውን እዩ ዝምረጽ። እዚ ክኸውን እንተ ኾይኑ ድማ ፍልይ ዝበለ ሜላ ክንጥቀም የድሊ። ኣብ ስእሊ ቁጽሪ 1 ተራእዩ ከም ዘሎ፡ እቲ መጎጎታት ኣብ ውሽጢ ገዛ ኾይኑ፡ እቲ ናይ ጽሓይ ጽዓት ንፈሳሲ የምውቕ። እቲ ዝሞቐ ፈሳሲ ድማ ብቱቦታት ኣቢሉ፡ ነተን ኣብ ውሽጢ ገዛ ዘለዋ ሞጎጎታት የምውቕ ማለት እዩ። ኣብዚ ኣርእስቲ'ዚ ብዛዕባ መቐረትን ኣብ ጥዕና ዘኸትሎ ጸገምን ናይ ጣይታ ምጽናዕ ከም ዘድሊ እውን ተጠቒሱ።

እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቕሱ ጉዳያት ኣብ ጣይታን ሞጎጎን ጽዑቕ መጽናዕቲ ከም ዘድሊ ይሕብሩ። እቶም ክሳብ ሎሚ ብመጽናዕቲ ዝግበር ስራሓት ከይረኽቡ ዝገበርዎ ጥበባዊ ኣበርክቶኦም ኣዝዩ ኣገዳሲ ከም ዝነበረ፡ ሕብረተሰብና ድማ ከመስግኖም ከም ዝግባእን እውን ተጠቒሱ። ኣብዚ ግዜ'ዚ ግን፡ ኣብ ሃገርና እውን እንተ ኾነ፡ ነዚ ዝድለ መጽናዕትታት ክካይዱ ዝኽእሉ ክኢላታት ስለ ዘለዉ ብምትሕግጋዝ ክስራሕ የድሊ። ኣሰናኽታ ቀሊል ኣብ ምግባር፡ ተክኖሎጂ ክታኣታቶ ከም ዝግባእ እውን ተገሊጹ።

ኣብዚ ክነስተብህለሉ ዝግባእ ጉዳይ፡ ክልተ ናይ መጽናዕቲ መስመራት ከም ዘለዉ እዩ። እቲ ቀዳማይ መስመር ኣብ ጣይታ ዝተኰረ ሳየንስ መስመር እዩ። ኣብዚ ጠባያት ናይ ዝተፋላለየ ዓይነት ጣይታ ከም ናይ ጣይታ ናይ ጽዓት ሃልኪ፡ ከምኡ'ውን ከሚካላውን ባዮሎጂካውን ጠባያት ዳህሲሱ ኣብ ጥዕናን ኣብ መግብን ዘለዎ ትሕዝቶ ብግቡእ ዘጽንዕ'ዩ። እቲ ኻልኣይ መስመር ድማ ኣብ ሞጎጎ ዘተኮረ ናይ ተክኖሎጂ መስመር እዩ። ኣብዚ ናይ ዲጂታል ተክኖሎጂን ካልእ ናይ ኤለክትሮኒክ ሜላታትን ተጠቒምካ ናይ መጎጎ ናይ ጽዓት ሃልኪ ኣዝዩ ዝተሓተ ዝገብርን፡ ሞጎጎ ድማ ዝተፈላለየ ዓይነት ጣይታ ክሰንክት ተዓጻጻፍነት ከም ዝህልዎ ኣብ ምግባርን ዘተኮረ እዩ። ኣሰራርሓኡ እውን ነቲ ዝሰንክት ሰብ ቀሊል ከም ዝኸውን ምግባር የድሊ። ነዚ ከምዚ ዝኣመሰለ መስመር ተበግሶ ሞዴል ኣብ ስእሊ ቁጽሪ 2 ተዋሂባ ኣላ።

ምስናዕ ኣብ ውሽጢ ሃገርና ዘይከኣል እንተ

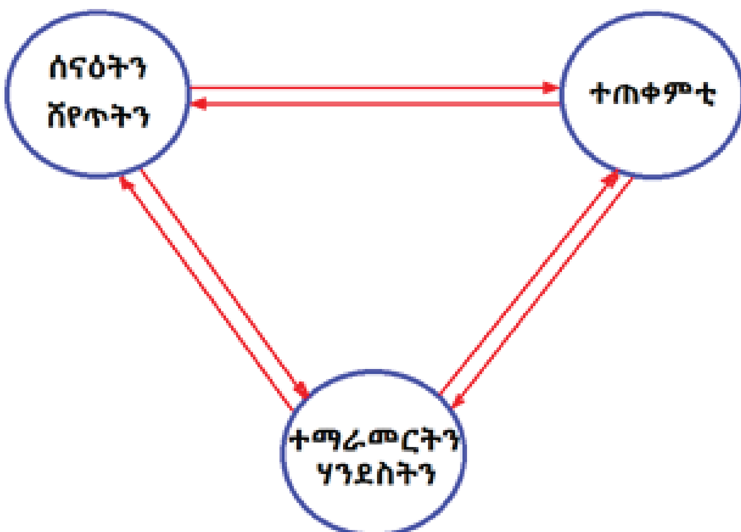

ስእሊ ቁ. 2. ኣብ (ሀ) እታ ሞጎጎ ትረአ ኣላ። እታ ናይ 30 ሰንቲሜተር መስመር ኣብ ውሽጣ ትርአ ኣላ። ክልተ መትሓዚ ኣብ የማንን ጸጋምን ይራኣያ ኣለዋ። እታ ኣብ (ለ) ትርኤ ዘላ ናይ ኤለክትሪክ ገመድ ዘለዋ ክፋል ድማ ኣብታ 'BELLA' ትብል ትገጥም ኮይና ናይ ኤለክትሪክ ጽዕት ተቐብል እያ። እዛ ኣካል እዚኣ ኩሉ እቲ ዘድሊ ናይ ዲጂታል ክፋል ዝሓዘል እያ። ናይ ኤለችትሪች ሃልኪ መቖጻጸሪን መላዋወጢን እውን ኣለዋ።

ኾይኑ፡ ገለ ክፋላት ብውሑድ ዋጋ ኣብ ደገ ብብዝሒ ክስራሕ ይከኣል እዩ። እዚ ሜላ'ዚ ኣብ ወጻኢ ሃገራት ኣዝዩ ልሙድ እዩ። እቲ ዘፍሪ ሃገራዊ ትካል እናሓየለ ክመጽእ እንከሎ ድማ፡ እቲ ኣገባብ ኣብ ውሽጢ ሃገር ቀስ ኢልካ ከም ዝተኣታቶ ምግባር እዩ።

እቶም ተማራመርትን ሃንደስትን መብዛሕትኦም ኣብ ትካላት ላዕለዋይ ትምህርቲ እዮም ዝርከቡ። ስለዚ ነዚ ኣብ ስእሊ ቁ. 3 ተዋሂቡ ዘሎ ኣገባብ ተኸቲልካ ምስራሕ ክልመድ ከም ዝግባእ እዩ ፕሮፌሰር ገብረብርሃን ሓቢሩ።

ኣብ መወዳእታ፡ ካብ ተሳተፍቲ ዝቐረበ ሓሳባት ነይሩ። ኣባላት ትካላት ላዕለዋይ ትምህርቲ፡ ሞጎጎ ዝበለጸ ጌርካ ኣብ ምስራሕ ብዙሕ ኣዝዩ ጠቓሚ ዝኾነ መጽናዕትታት ምስ ተመሃሮኦም ኮይኖም ከም ዘካይዱ፡ ንዕኡ እውን ምስ ሰናዕቲ ኾይኖም ተግባራዊ ክገብርዎ ድሌት ከም ዘለዎም'ዩም ገሊጾም። ካብ ሰናዕቲ እውን እንተ ኾነ ኣብ ዝሓለፈ ግዜ ሞጎጎ ከማሓይሹ ዝገበርዎ ጻዕሪ ድሕሪ ምግላጽ፡ ሓድሽ ሜላ ኣምጺእካ ምምሕያሽ ድሌቶም ከም ዝኾነ ገሊጾም። ብዛዕባ መቐረት ናይ ጣይታን ኣብ ጥዕና ክህሉ ዝኽእል ጽልዋ እውን ተላዒሉ ተዘራብሉ። እዚ ዘተ'ዚ ኣብ ሰፍሕ ዝበለ መድረኽ ክቐርብ ከም ዝግባእ እውን ብተሳተፍቲ ሓሳብ ቀሪቡ።

ስእሊ ቁ. 3. ስሉሳዊ ርክባት ኣብ መንጎ፡ ሰናዕትን ሸየጥትን፡ ተማራመርትን ሃንደስትን፡ ተጠቀምትን።

ወግዒ ምስ ሓኪም ስነ

ዶ/ር ዓልያ ኢብራሂም

ካብ መሰረት ክንጅምር ዶክተር

ዓልያ ኢብራሂም መዓልም እበሃል። ብ1984 ካብ ኣቦይ ኢብራሂም መዓልም ኣደይ ከድጃ ዑስማን ኣብ ፖርት ሱዳን ተወሊደ። ኣብ 1994 ጓል 10 ዓመት ኣብለ ምስ ኮንኩ፣ ናብ ኣስመራ መጺእና። ኣቦይ ኣብ ናቕፋ ስለ ዝነበረ፡ ኣደይ'ውን ናብ ናቕፋ ኸይዳ። ኣነ ክመሃር ኢለ ምስ ሓትነይ ኣብ ኣስመራ ተሪፈ። ኣብ ኣስመራ ኽልተ ዓመት ጸኒሐ፤ ካልኣይን ሳልሳይን ክፍሊ ኣብ ቤት ትምህርቲ ጃልያ ተማሂረ። ድሕሪኡ ኣነ'ውን ናብ ናቕፋ ኸይደ።

ናይ እዋን ቁልዕነት ተዘክሮኺ

ከምዚ ዝበልኩኻ እዩ፣ ዝበዝሐ ኣብ ሱዳን እዩ ነይሩ። እቲ ናይ ሱዳን ድማ ብዙሕ ኣይዝክሮን እየ። ሱዳንሲ ከም እተወለድኩሉ ጥራሕ እየ ዝዝክሮ። ኣብ ኣስመራ ምስ መጻእኩ ግና፡ ናጽነት ከም ዝበረኒ፡ ድሕሪ ትምህርቲ ምስ ደቂ ገዛውተይ ቴምቦ፡ ሓንዳይ፡ ሃኩቲ እጻወት ምንባረይ እዝክር። እዚ ግበሪ እዚ ኣይትግበሪ ከይተበሃልኩ፡ ከይተቐጻዕኩ ብዘይ ጸቕጢ እየ ዓብየ። እዚ ድማ ኣብ ሂወተይ ብዙሕ ሓጊዙኒ እዩ እየ ዝብል።

ቁልዓ ክቕጻዕ፡ እዚ ግበር እዚ ኣይትግበር ክበሃል የብሉን ድዩ?

ብዙተኻእለ መጠን ብናጽነት ክዓቢ ኣለዎ። እዚ ግበር እዚ ኣይትግበር ዝብል መምርሒታት ክበዝሖ የብሉን። ኣብ ኣእምሮኡ ሕማቕ ስምብራት ዝሓድግ ነገር ክንገድፈሉ የብልናን። ክንእርሞ እንተ ኾይና እውን ብምሕላዩ ክኸውን ዘለዎ። ሰፊሕ ኣርእስቲ'ዩ፤ ከይነውሓና።

ሕራይ፡ ንቐጽል ዶክተር

ድሕሪ ኽልተ ዓመት፣ ኣነ'ውን ናብ ናቕፋ ኸይደ። ካብ ራብዓይ ክሳብ ዓሰርተ ሓደ ኽፍሊ ኣብ ናቕፋ ተማሂረ።

ሳዋ ክሳዕ ትወርዲ ዝበረ ናይ ትምህርቲ ጉዕዞኺ

ኣብ ኣስመራ ማእከለይቲ እየ ነይረ። ማለትሲ ትግርኛን እንግሊዝን ይሓጽረኒ ስለ ዝበረ፡ ቁጽሪ'ውን ንፍዕቲ ስለ ዘይነበርኩ፡ ሳልሰይቲ ተርታ እየ ዝወጽእ ነይረ። ዓረብ ጥራይ እየ ንፍዕቲ ነይረ። ናብ ናቕፋ ምስ ከድኩ ግና፡ ካብ ራብዓይ ክፍሊ ማለት'ዩ፡ ካብ ክፍለይ ቀዳመይቲ፡ ካብ ቤት ትምህርቲ'ውን ናይ "ዩኒት" እናወጻእኩ፡ ሽልማት እናወሰድኩ እየ ትምህርቲ ወዲአየ። መባእታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ላርሽ፡ ማእከላይ ደረጃ ኣብ ቤት ትምህርቲ ናቕፋ፡ ካልኣይ ደረጃ ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሰውራ እየ ተማሂረ።

ኣብ ቋንቋ ዝበርኪ ጸገም ከመይ ቦዲህክዮ?

ብቛንቋ ዓረብ እየ ኣፊይ ከፊተ። ኣብ ሱዳን ዋላ ብሂርካ ትግረ እናሃለወ፡ ከምዚ ንዓብይቲ እምበር ንዓኻ ዘይምልከተካ ጌርካ ኢኻ ትወስዶ። ኣነ ግን ምስ'ቶም ዓብይቲ ሰባት ብትግረ ምዝራብ እፈቱ ስለ ዝበርኩ፡ ዕድል ገይረ፡ ጽቡቕ ክዛረብ ጀሚረ ነይረ። ምስ ትግርኛ ግና ኣብ ኣስመራ ኢና ተራኺብና። ፍጹም ትግርኛ ከይሰማዕኩን ከይከኣልኩን እየ ናብ ኣስመራ መጺአ። ግና ግዜ ኣይወሰደለይን። ምስ'ቲ ቑልዓ ምንባረይ፡ ምስ ቁልዑ ምጽዋተይ፡ ኣብ ሓጺር እዋን እየ ክኢለዮ።

ቅድሚ ናብ ሳዋ ምውራድኪ ዝበረ ጉዕዞ ሂወትኪ ኣጠቓሊልኪ ከተዕልልና

ኣብ ዓሰርተ ሓደ ኽፍሊ ሰለስተ ብልጫታት እየ ወሲደ። ናይ ክፍለይ፡ ናይ ዩኒት፡ ናይ ጠባይ ከኣ። ኣቦይን ኣደይን ትምህርቲ ይፈትዉ ስለ ዝነበሩ፡ ኣብ ትምህርቲ ክግደስን ክትፍዕን ሓጊዞም ነይሮም። ኣብ ትምህርቲ ዘድልየኒ ኹሉ የማልኡለይ ነይሮም'ዮም። ጉዳይ ምብጋስ ናብ ሳዋ ምስ መጸ ግና፡ ማዕረ ማዕሪኡ ጉዳይ መርዓ ኸኣ መጺኡ። ክትምርዓዊ ኣለኪ ተባሂለ። ትምህርተይ ክቕጽል ሳዋ ክኸይድ እየ ዝደሊ ኢለ ምስ ኣቕበጽኩ፡ ደሓን በሊ፡ ዋላ ተመርዒኺ'ውን ክትመሃሪ ትኽእሊ ኢኺ ተባሂለ ማለት'ዩ። ተመርዕየ፡ ሳዋ ወሪደ።

ከመይ እዩ ነይሩ እቲ መርዓ?

ብስድራቤት እዩ ነይሩ። ወርሒ ስነ ተመርዕየ፡ ወርሒ መስከረም ከኣ ሳዋ ኸይደ።

ብዓል ቤትኪ ተቐቢልዎ?

ካብ ፈለማ ይፈልጥ ነይሩ እዩ፡፡ ትምህርቲ ንፍዕቲ ምንባረይ፥ ይግደስ ምኽንያቱ ይፈልጥ ስለ ዝነበረ፥ ከጉናደበኒ ኣይደለየን፡፡ ተመርዐየ ክመሃር ዝኽእል ምኽንያቱ ቃል ኣትዩለይ ነይሩ እዩ፡፡ ተግቢርዎ ድማ፡፡

ጉዳይ ጥንስን ሕርስን'ከ?

ድሕሪ ሓሙሽተ ዓመት'ዩ ነይሩ፡፡

ናይ ክፍልኺ፥ ናይ ዩኒት ብልጫ ክትወስዲ ከሎኺ ንዓኺን ንስድራቤትክን እንታይ ስምዒት ይፈጥረልኩም ነይሩ?

ንዓይ ንውልቀይ እዩ ደስ ዝበለኒ ነይሩ፡፡ ስድራይ ብዙሕ ይርድኡዎ ኣይነበሩን፡፡ ኣብ ምዕጻው ቤት ትምህርቲ ብልጫ ክወስድ ከለኹ፥ ምሳይ ናብ ቤት ትምህርቲ ዝኸይድ፡ ዝሰኣል ገለስ ኣይነበረን፡፡ በይነይ ከይደ ባጀላይን ብልጫይን ሒዘ ናብ ገዛ እመጽእ፡፡ "ኖርማል" እዩ ነይሩ፡፡

ኣብ ናቕፋ፥ ካልኦት ከምዚ ናትኪ ኣብ ትምህርቲ ዝግደሱ፥ ዝወዳደራ፥ ብልጫ ዝወስዳ ደቂ ኣንስትዮ ነይረን ዶ?

ብልጫ ዝወስዳ'ኳ ክንደየናይ፡፡ ኣብ ትምህርቲ ዝግደሳ፥ ናይ ምውድዳር ስምዒት ዝነበረን፥ ኣብ "ቶፕ ቴን" ዝኣትዋ ነይረን እየን፡፡ እተን ንሳዋ ዝወረድና ግና ብኣጻብዕ ንቑጸር ኢና ኔርና፡፡

ጉዕዞ ናብ ሳዋ ከመይ ነይሩ?

ወላዲተይ ኢያ ሒዛትኒ ኸይዳ፡፡ ሓያል ድሌት ትምህርቲ ስለ ዝነበረኒ፥ ጸቡቕ እናተሰምዓኒ እየ ኸይደ፡፡ ነዲይ ግና "ሓንቲ ጓልክስ ናብ ሳዋ ትሰድ'ያ?" ዝበል ወቐሳታት ይመጻ ነይሩ'ዩ፡፡ ንዕኡ በዲሃ'ያ ናብ ሳዋ፥ ናብ ኮ/ል ደብሳይ ግደ ኣረኪባትኒ፡፡

ተመሃሮ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ'ኺ ከመይ ረኺብክዮም?

ኣብ ናቕፋ ብልጽቲ ተመሃሪት ከም ዝነበርኩ፥ ኣብ ሳዋ እቲ ብልጽተይ "ኖርማል" ኮይኑ፡፡ ምስ'ቶም ብሉጻት ክሰርሖ እንተ ኾይኑ፥ ዝያዳ ጻዕሪ፥ ዝያዳ ስራሕ፥ ዝያዳ መጽናዕቲ የድልየኒ ምኻኑ ቀልጢፉ በሪሁለይ፡፡

ደቀንስትዮ'ኸ?

ዳርጋ ማዕረ ደቂ ተባዕትዮ እየን ነይረን፡፡ ምልክት ቋንቋ እንግሊዝን ሓያል ድሌት ትምህርትን ዝነበረን ሓዊ ሓዊ ዝጨንዋ ሓያለ ደቀንስትዮ ነይረን፡፡ ሓጋዚ መወከሲ መጻሕፍቲ (supplementary books) ሒዘን ዝመጻ'ውን ነይረን፡፡

ኣብ ሳዋ ትምህርቲ ከመይ ነይሩ?

ዲሲፕሊን ዝነበሮ ኣካይዳ እዩ ነይሩ፡፡ ኩሉ ብዲሲፕሊን፥ ብመደብ እዩ፡፡ ካልእ ዝውጥጥ ነገር ስለ ዘይብልካ፥ ኩሉ ኣድሃቦኻ ኣብ ትምህርቲ እዩ፡፡ ኩሉ ኸኣ ናይ ሓባር እዩ፡፡ ሓቢርካ ተጽንዕ፥ ሓቢርካ ትረዳዳእ፥ ሓቢርካ ትተሓጋገዝ፥ ሓቢርካ ትመያየጥ፥ ሓቢርካ ትወፍር፥ ሓቢርካ ትኣቱ፥ ኩሉ ነገር ናይ ሓባር እዩ፡፡ ንሓድሕዶካ ትተሃናነጸሉ፥ ትተሓጋገዘሉን ናይ ምብህሃል ዓቕምኻ ተዕብየሉን ቦታ'ዩ ሳዋ፡፡

ሳዋ ምውራድኪ ከመይ ረኺብክዮ? ድሕሪት ተመሊስኪ ኣብ ሕጂ ኳንኪ ክትርእዮ ከለኺ፥ 12 ኽፍሊ ካብ ኣብ ናቕፋን ኣብ ሳዋ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎን ኣበይ ክትመሃሪ ምመረጽኪ?

ብዙሕ ምሕሳብ ዘድልዮ ኣይኮነን፡፡ ኣብ ሳዋ፡፡ ኣብ ሳዋ ምስ ባህልን መንነትን ሕብረተሰብ ኤርትራ ብዕምቈት ክትላለ ሰፊሕ ዕድል ኣሎካ፥ ቀሊል ኣብኡት ክህበካ– ኣብ ናቕፋ ቤታ ዘላትኒ ዓቕሚ፥ ዘረድኣን እምበር ዘረድኣኒ ክረኽብ ኣጸጋሚ'ዩ ነይሩ፡፡ ኣብ ሳዋ ግና ካብይ ዝሰፍሐ ልዕለይ መጻሕፍቲ ዘንብቡ፥ ልዕለይ "ኤክስፖዠር" ዝነበረን ስለ ዝነበራ፥ ካብቲ ሒዘናኦ ዝመጻ መጻሕፍቲ ተጠቒመ ፍልጠተይ ከዕብን ካብኣተን ተማሂረ ማዕረኣን ክሰርሖን ዕድል ረኺበ'የ፡፡ ካልእ ብዙሕ ረብሓታት እውን ኣሎ፡፡ ኣብ ሞንጎ ሳዋ ዝኸደን ሳዋ ዘይከደን ዘሎ ፍልልይ ዓብዩ ክኸውን ግድን'ዩ፡፡ ስለዝስ እንቋዕ እባ ኣብ ሳዋ ኮነ እየ ዝብል፡፡

ማትሪክ ከመይ ነይሩ?

ከምቲ ዝበልኩኻ ሓያል ስራሕን ጻዕርን ሓቲቱኒ እዩ፡፡ ሽዑ ስርዓት ትምህርቲ ተሓዲሱ ስለ ዝነበረ፥ ሕቶታት ካብቲ ናይ ቀደም ድዩ ወይስ ካብቲ ሓድሽ ዝመጽና ቅሩብ ድንግርግር ኢሉና ነይሩ፡፡ ብዘኾነ ጸቡቕ ነጥቢ ኣምጺአ፥ ናብ ኮለጅ ማይነፍሒ ሰጊረ፡፡ ኣብኡ፥ ሓደ ዓመት ናይ "ሳይኮመትሪ" ተማሂረ፥ ኑቲ ኣብ ማትሪክ ዝረኸብክዎ ነጥበይ ዝድርዕ ጸቡቕ ነጥቢ ስለ ዘምጻእኩ፥ ዝደለኽዎ ዓይነት ትምህርቲ ክመርጽ ዕድል ረኺበ፥ ናብ ኮለጅ ሕክምና ስኒ ኣትየ፡፡

ስለ ምንታይ ሕክምና ስኒ?

ባዕ፥ ሓኪም ስኒ ክኸውን ይገርመኒ ስለ ዝነበረ፥ ፍቕሪ ናይ'ቲ ዓውዲ ክህልወኒ ኣብ ኣእምሮይ ኣስሪጹለይ ነይሩ'ዩ፡፡ ኣነ'ውን ኣይጸላእክዎን፡፡ ኩይኑለይ ከኣ፡፡

ጉዕዞ ትምህርቲ ሕክምና ስኒ'ኺ ከመይ ነይሩ?

ነዊሕን ኣድካምን እዩ ነይሩ፡፡ ምጽማም ይሓተካ እዩ፡፡ ንዓና ኣብ መመረቕታ ክንበጽሕ ዓሰርተ ዓመት'ዩ ወሲዱልና፡፡ ማለትሲ ኣብ ማይነፍሒ ሓደ ዓመት ምስ ተመሃርና ኢና ናብ ኮለጅ ሕክምና ኣቲና፡፡ ኣብ ኮለጅ ሕክምና ኸኣ ኣብቲ ፈለማ፥ "ደንታል ስኩል" ምስ "መዲካል ስኩል" ተሓዊሱ ስለ ዝነበረ፥ ብጥበእ ክሳዕ ዝምስረት፥ ሓደ ዓመት ሓባራዊ ኮርስ ኢና ወሲድና፡፡ ኣብ 2005 ማትሪክ ገይረ፥ 2015 ድማ ተመሪቐ፡፡

ትምህርቲ ሕክምና ስኒ ትንፋስ ዝሃብ ዘይምንባሩ ከመይ በዲህክዮ?

እቲ ጸቡቕ ነገር፥ ብዘይካ ትምህርቲ ካልእ ሓሳብ ኣይነበረንን፡፡ ኣብ ሞንጎ ጥንስን ሕርስን ኣጋጢሙ፡፡ ቈልዑ ኣደይ ትሕዘለይ ስለ ዝነበረት ግዱ፥ ካብ ትምህርቲ ኣይተዓንቀፍኩን፡፡ እቲ ቀዳማይ ሕርሰይ ኣብ ማይነፍሒ እናተመሃርኩ'ዩ ነይሩ፥ ድሕሪ ሕርሲ ድሕሪ ገለ ኣዋርሕ ክሳስ ኣትየ፥ ኣርከበ፥ እቲ

ኻልኣይ ድማ ኣብ ቀዳማይ ዓመት ናይ "ደንታል ስኩል" እዩ ነይሩ፣ ሽዑ'ውን እቲ ኮለጅ ኣብ ኢጋ ምምስራት ስለ ዝነበረ፣ ብዙሕ ኣይሓለፈንን፣ ምስ'ቶም ናተይ "ባች" ክቕጽል ኣይተጸገምኩን።

ትምህርቲ፣ ሓዳር፣ ቆልዑ ... ኣይከበደክን?

ሓዳረይ ኣብ ናቕፋ'ዩ ነይሩ። ደቀይ እውን ገለ ወሰኑን ኣዋርሕ ምሳይ ምስ ጸንሑ ናብ'ደይ እየ ዝሰደዶም ነይረ። ኣብ ቦርዲን እናተቐመጥኩ፣ ኩሉ ኣድህቦይ ኣብ ትምህርቲ ገይረ እየ ወዲአየ። እቲ ትምህርቲ ሓያል ምጽማምን ስፊ ምንባብን ዝሓትት እዩ ነይሩ። ዝጸናዕ ብዙሕ'ዩ ነይሩ። ኑቲ ዝተመሃርኩዎ ናብ ግብራዊ ስራሕ ምቕያር እውን ነይሩ'ዩ። ኮታስ እቲ ናይ ትምህርቲ እዋን ኣዝዩ ጽንኩር ከም ዝነበረ እየ ዝዝክር። ብሓገዝ ወላዲተይን ምትብባዕ ብዓል ቤተይን'የ ኑቲ ትምህርቲ ብዓወት ክዛዝሞ ክኢለ።

ኣብ መወዳእታ ትምህርቲኺ ዝገበርክዮ ምርምርን ርኽበትን እንታይ ነይሩ?

ምስ ደቂ ጉጅለይ ብዛዕባ ጥዕና ኣፍ (Oral Health) ኢና ኣጽኒዕና።

ስለ ምንታይ ብዛዕባ "ጥዕና ኣፍ"?

እቶም "መዲካል ስኩል" ኣብ ሓፈሻዊ ጥዕና እዮም ዝግደሱ ነይሮም። ሓደ ዓመት ሓቢርና ተማሂርና ስለዝነበርና፣ ብዛዕባ ሓፈሻዊ እምበር ብዛዕባ ጥዕና ኣፍ ዝህልዎም ኣፍልጦ ድሩት ክኸውን ከም ዝኽእል'ዩ ነይሩ ግምትና። ንሕና ድማ ቀንዲ ኣተኩሮና ኣብቲ ናይ ስኒ እዩ ነይሩ። ስለዚ ኣብ "ጥዕና ኣፍ" ገለ ሃንፍ ከም ዝነበረ ስለ ዝተገንዘብናን ምስ ትምህርትና'ውን ምትእስሳር ስለ ዘለዎን ኢና ኑቲ መጽናዕታዊ ምርምር መሪጽናዮ።

ግርም! ርኽበትኩምከ?

ናብ ቤት ትምህርቲ ካልኣይ ደረጃ ባርካ ኢና ንመጽናዕቲ ኼድና። ካብቶም ተመሃሮ ዝሓሰኽ ስኒ ዘይብሎም ብቑጽጣር ዝቖጸሩ እዮም ነይሮም። ኣብ ገሊኦም ሕሉፍ ሓሊፉ ናይ ግርጻን ጸገም ዝነበሮም ነይሮም። ደቂ 13 ዓመት ካብ ምሕሳኽ ስኒ ሓሊፎም ምብልሻው ግርጻን ኪጋጥሞም ኣይትጽበዮን ኢኻ። ስለዚ ከምቲ ዝገመትናዮ፣ ሕብረተሰብ ብዛዕባ ጥዕና ኣፍ ዘለዎ ኣፍልጦ ኣዝዩ ትሑት ምኳኑ ተረዲእና። ኣፍና ኣፍደገ ምሉእ ኣካላትና እዩ። ኣፍደገኻ ክጸጥዕ'ካ ውሽጣዊ ኣካልካ ጥዕና ክረክብ ኣጸጋሚ'ዩ። ንሱ'ዩ ነይሩ ርኽበትና።

እንታይ መፍትሒ ሓሳብ ኣቕሪብኩም?

ፍሉጥ'ዩ ነይሩ። ጽሬት።

ሕክምና ስኒ እንተ ዘይሰልጠኺ እንታይ ምኾንኪ ኔርኪ?

ጋዜጠኛ ምኳን ብንእሽተይ እንከለኹ ዝበህግ ዝነበርኩ ስራሕ'ዩ። ኣብ ቤት ትምህርቲ'ውን ብዙሕ እዋን መራሒት መደብ (host) ኾይነ እሰርሕ ነይረ'የ። ስለዚ ጋዜጠኛ ወይ

መራሒት መደብ ምኾንኩ ነይረ እብል።

ኣብ ሳዋ፣ እቲ ናይ ማሕበራውን ተፈጥሮኣውን ሳይንስ ንመሃሮ ስለዝነበርና፣ ማትሪክ'ውን ክልቲኡ ስለ ዝተፈተንና፣ መምህራነይ ናብቲ ናይ ማሕበራዊ ሳይንስ ገጸይ ዘዘዙ ይመስሉም ነይሩ። ብሕልፊ ናይ ታሪኽ መምህረይ፣ ንስኺ "ኣርከኦሎጂት" ኢኺ ክትኮኒ ይብለኒ ነይሩ። ቀዳማይ ዓመት ኣብ ኮለጅ ማይነፍሒ ክመሃር ከለኹ'ውን ናይ ሶሽዮሎጂ መምህረይ፣ ኑቲ ትምህርቲ ክቕጽሎ ኢሉ መተባብዒ፣ ፍሉይ ህያብ የምጽኣለይ ነይሩ።

ብኸመይ ናብ ስራሕ ዓለም ኣቲኺ? እቲ ዝተመሃርክዮ ናብ ግብራዊ ስራሕ ምስ'ተቐየረ ከመይ ረኺብክዮ?

ኣመዳድባና ብዕጫ'ዩ ነይሩ። ዕጫ ምስ ኣልዕልኩ ኣብ ኣስመራ ሆስፒታል ሓሊቡት በጺሑኒ። ክሳዕ ሕጂ ኣብኡ ኣለኹ።

ካብ ክልሰ-ሓሳብ ናብ ግብራዊ ስራሕ ክትኣቱ ከሎኻ፣ ብዙሕ ኣካብድትዮ ስለ ትጸንሕ፣ ምጡን ፍርሒ ይስመዓካ'ዩ። ካብቶም ኣብኡ ዝጸንሑኻ ነዊሕ ዝሰርሑ ሓካይም (Dental Therapist) ብዙሕ ስለ ትመሃር፣ ብግብሪ ምስ ኣተኻዮ ዝሓሸ ኾይኑ እዩ ዝጸንሓካ። ንሓድሕድካ እናተመሃሃርካን ተመኪሮ እናቐሰምካን ኢኻ ትኸይድ።

ሕጂኸ?

ናይ ሸሞንተ ዓመት ተመኩሮ ቐሊል ኣይኮነን። ኩሉ'ቲ ዝነበረ ጭንቀት ተቐንጢጡለይ እዩ።

ቅድሚ ናብ ዶክተራት ኣብ ስቱድዮ ዓይነት ምስጋርና፣

ብዛዕባ ውልቃዊ ሂወትኪ፥ መርዓን ሓዳርን መጠቓለሊ ሓበሬታ ክትህብና

እቲ ቀዳማይ መርዓ፥ ከምቲ ኣቐዲመ ዝገለጽክዎ ብስድራ ዝመጸን ብስድራ ዝተኻየደን እዩ ነይሩ። ክልተ ቘልዑ ወሊድና። ግን ኩሉ'ቲ ህይወት ክጠዓዓም ስለ ዘይከኣለ፥ ብምርድዳእ ተፈላሊና።

ሕጂኸ ከመይ ኣሎኺ?

ምስ ብዓል ቤተይ ስነ ጥበበኛ መሓመድ ዳፍላ ፍቕርን ስኒት ዝዓሰሎ ህይወት ኣስተማቕር ኣለኹ።

ስነጥበበኛ ብዓል ቤት ክህልወካ ከመይ እዩ?

ስራሕ ይጽዕቄ እዩ። ምሳይ ኣሎ እናበልካዮ፥ ሃንደበት ስራሕ ይጽዋዕ፥ መገሻ ይመጽእ። ኣድካሚ እዩ እቲ ስራሕ። ክልቴና ብስራሕ ጽሙዳት ስለ ዝኾንና፥ እናተረዳዳእናን እናተሓጋገዝናን ኢና ንኸይድ።

ስራሕ ገዛ ከመይ ተረኻኽቡሉ?

ጓል ኣንስተይቲ ንገዛእ ዝኾነውን ግዜ ኣይትሰእንን እያ። ተረኻኽበሉ እያ። ክንድ'ቲ ኣሸጋሪ ኣይኮነን።

ከመይ ዓይነት መጻሕፍቲ ተንብቢ?

ሞያይ ዘዕቢ መጻሕፍቲ ኣንብብ እየ። ናይ ሶሸዮሎጂ ናይ ሳይኮሎጂ መጻሕፍቲ'ውን እፈቱ'የ። ጋዜጣ፥ መጽሔት ምንባብ እውን እፈቱ'የ። ዓሚል መጽሔት መንእሰይ እውን'የ።

ሕውስትን ምቅልልትን ኢኺ። ክምስታ'ውን ኣይፍለየክን እዩ። ባህርያትኪ ኣብ ስራሕኪ እንታይ ጽልዋ ኣለዎ?

መጀመርታ የቐንየለይ። ከምዚ ትብለኒ ዘለኻ ክኸውን እደሊ'የ። ምኽንያቱ ሕሙም ቃንዛኡ ጥራሕ ዘይኮነ ካልእ ጸገማቱ'ውን ከዕልለካ ይደሊ'ዩ። ብዙሩህ ገጽ እንተ ዘይተቐበልካዮ ብዛዕባ ጸገማቱ ከዕልለካ ክጽግም ይኽእል'ዩ።

ብኩራት ከም ዘይትፈትውን እንሓንሳእ ቦታ ናይ ዝጠኾሩ ሓካይም ከም እትሽፍንን ሓበሬታ ረኺብ ኣለኹ።

እቲ ኑብሱ ዘኽብር እዩ ስርሑ ዘኽብር። ስለዚ ቅድም ንነብሰይ ኢለ እየ ስርሐይ ዘኽብር። ኣብ ሓለቦት ዘሎ ኣባል ክኣ ንሓድሕዱ ይወሃሃድ እዩ። እቲ ሓደ ኩቡር ከሎ እቲ ሓደ ይሸፍነሉ። ንሱ እዩ ኸኣ እቲ መቐረት። ኑቲ ስራሕ ክትፈትዎ እንተ ኼንካ ክትኣቱ፥ ክትወሃሃድ፥ ክትተሓጋገዝ፥ ክትሽፋፈን ኣለካ። ስለዚ በይነይ ዝገብሮ ነገር ኣይኮነን፥ እቲ ምሽፍፋን ምትሕግጋዝ ሓባራዊ እዩ።

ብኩራት ኣብ ሞያ ሕክምና ከመይ ትገልጽዮ?

ዓብዪ ጌጋ እዩ። ሰብ ሓሚሙ፥ ተቘንዚዩ ክመጸካ ምኳኑ እናፈለጥካ ኩተብኩር ከቢድ ነገር'ዩ። ሕልናኻ'ውን ኣይፈቕደን እዩ።

ትፈትውዮ ባህርያት ከመይ እዩ?

ዓቃል፥ ቅኑዕን ሓላፍነቱ ዝፈልጥን ሰብ ይብርሃኒ'ዩ።

ዘይትፈትውኸ?

መታለሊ፥ ቀሻሺ ሰብ ኣይፈቱን እየ።

ከዐርዮ ኣሎኺ ትብልዮ ባህርዩ ኣለኪ ዶ?

ሓድሓደ ግዜ እቕልጥፍ፥ እህወኽ እየ። ዓቃል፥ ትዕግስተኛ ክኸውን ኣለኒ እብል እየ።

መጻኢ መደብኪ እንታይ እዩ?

ዝያዳ ትምህርቲ እደሊ። ዝኾነ ሓዘዮ ዘለኹ ሞያ "ስፐሻያላይዝ" ክገብር። ኣብ ምርምራውን መጽናዕታውን ስርሓት ክሳተፍ'ውን እደሊ'ዩ።

እሞ ናብ ሞያዊ ምኽሪ ክንሰግር። ብጠንቂ ክንጅምር። ጠንቂ ምብልሻው ኣስናንን ኩራርምትን እንታይ እዩ?

እቲ ቀንዲ ጠንቂ፥ ዘይምጽራይ እዩ። ካልእ ከኣ ሽኮራዊ ነገር ብብዝሒ ምውሳድ። ከም ብዓል ቸኮላታ፥ ፓስተ፥ ቶርታ፥ ሌላሌካ ወዘተ. ኣብ ቈልዑ ብብዝሒ ይዝውተሩ እዮም። ሽኮራዊ ነገር ይወስዱ፥ ኑቲ ሽኮራዊ ኣየጽርይዎን። ኣፍና ሰፈር ባክተርያ እዩ። ከይተረድኣና ኢና ምግቢ ንቕርበሎም። እንተ ዘይኣጽሪናዮ ግድን ኑቲ ስኒ ከበላሸውዎ እዮም። ስለዚ እቲ መሰረታዊ ክንገብሮ ዝግባእ፥ ሽኮራዊ ምግቢ ዘይምውሳድን ቀጻሊ ጽሬት ኣፍና ምሕላውን እዩ።

ብኸመይ እዩ እቲ ጽሬት ዝሕሎ?

ብራሽን ብልምዲ ኮልጌት ኢልና ንጽውዖ ንመጽረዪ ስኒ ተባሂሉ ዝዳሎ ብዖታጥን "paste" እዩ። እዚ ድማ ብቐሊልን ኣብ ቀረባን ዝርከብ'ዩ። እቲ ብራሽ ድማ ልስሉስን ኣኣብ ሰለስተ ወርሒ ክንቅይሮን ይግባእ።

ካልእ ኣማራጺኸ እንታይ ኣሎ?

ኣማራጺ ወይ መተካእታ እኳ ዘይኮነ፥ ከም ተወሳኺ፥ ብሕልፊ ኣብ ወጻኢ ኣብ ማይ ፍሎራይድ የእትውሉ እዮም፥ ኣስናኖም መታን ክይሕስኽ። መምስ በላዕካ ማይን ጨውን ገይርካ ምጉጽጓጽ እውን ሓጋዚ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ብሓጺሩ እንተ በቲ እንተ በትሰ ኣስናንካ ክተጽርዮ ኣለካ። እቲ ምግቢ ኣብ ኣፍ ክሓድር የብሉን።

ኣብ ከርምቲ ቃንዛ እንተ ጀሚሩካ እንታይ ማለት እዩ?

እቶም ሓሳኹ ኑቲ ተረር ቀጸላ ስኒ (enamel) ሓሊፎም ኣብቲ ተኣፋፊ ክፋል በጺሖም ኣለዉ ማለት እዩ። ኣብቲ ውሽጢ ሰገሮም ስለ ዘለዉ'የም ቃንዛ ዝገብሩ ዘለዉ።

እሞ እንታይ ክንገብር ኣሎና?

ብቐዳምነት ብእተኻእለ መጠን ናብ ምሕሳኽ ክንበጽሕ የብልናን። እንተ ሓሲኹ ኸኣ ዝምላእ እንተ ኾይኑ ተቐላጢፍና ክንምልኦ ኣለና። ምኽንያቱ፥ ኣብቲ መጀመርታ ንብር ስምዒት ኢና ንበሎ። ቃንዛ ዘይብልና እንክሎ፥ ስንና ተፋሒሩ ወይ ጸሊማ እንተ ርኢናያ ናብ ሕክምና ስኒ ከይድና ክንረአ ይግባእ።

ሸዑ ክፃላእ ዝኽእል እንተ ኾይኑ ክፅምልኣ ኢና። እቲ ምሱዳድ ናይ መጨረሽታ ኣማራጺ እዩ ክኸውን ዘለዎ። ምኽንያቱ ምሱዳድ ስንክልና እዩ፡ ዝተሰደ ስኒ ኣይንመልሶን ኢና።

ቃንዛ ከርምቲ ሓንሳብ ይጀምረካ እሞ የቋርጽ። ጸኒሑ ድሕሪ ገለ ኣዋርሕ ከኣ ይመጽእ። እዚ ካብ ምንታይ እዩ?

ቃንዛ 'ተጀሚሩካ ገለ ጸገም ኣሎ ማለት እዩ። መጠንቀቕታ (alarm) እዩ። ዕድል ይህቡኻ ኣለዉ ማለት እዩ። ፈለማ እታ ብላዕ ንእሽተይ ጻዕዳ ነገር እያ ትኸውን፤ ሸዑ እናዮኽዮኸት እናዮኽዮኸት ትኸይድ'ሞ፡ ሸኮራዊ ወይ ዝሓሉል ነገር ክትሰቲ ከለኻ ጥራይ ተሕመካ። እዚ እቲ ሓሰኻ ናብ ውሽጢ ገጹ ይኣቱ ከም ዘሎ እዩ ዝሕብረካ ዘሎ። ኣብዚ እዋን ናብ ሕክምና ኬድካ ክትፅምልኣ ኣሎካ። ኑቲ ጉዕዞ ናይ ሓሰኻ ደው ክትብሎ ኣሎካ። ዝኾነ ስጉምቲ እንተ ዘይወሲድካሉ፡ እቲ ሓሰኻ ደው ኣይብልን እዩ።

ስኒ ክስደድ ኣለዎ ደዩ የብሉን ብኸመይ ይውሰን?

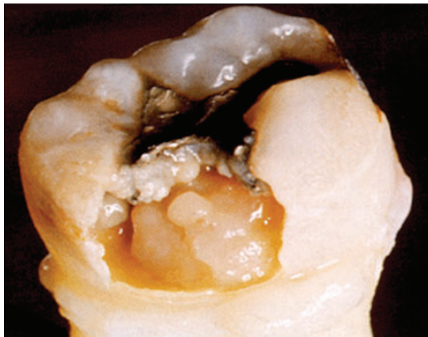
ምሱዳድ ስኒ ብዙሕ እዋን ከም ቀሊል ነገር እዩ ዝውሰድ። ዓብዩ ጌጋ እዩ። ትሰንክል ኢኻ ዘሎኻ። ሓደ ዝተቐንዘወ ሱብ ቃንዛ ክጸወር ስለ ዘይደሊ፡ ካብዚ ቃንዛ ዝኸፍእ እንታይ ከይመጽኒ'ዩ ኢሉ ስለ ዝሓስብ፡ ክፃላእ እናኸለ መጺኡ ሰደዱለይ ይብለካ። ትሰደሉ፡ ጸረ ረኽሲ ሂብካ ልቡጥ ማይን ጨውን ጊርካ ኣጽርዮ ኢልካ ተፋንዎ።

ናብ ሕክምና ስኒ እንተ መጺእካ፡ እንታይ ክትገብር ከም ዘሎካ በቲ ብዓል ሞያ ምኽሪ ኣይወሃበክን ደዩ?

ኣብ ሙብዛሕትኡ ይውሃብ'ዩ። እንሓንሳእ ግና ኑቲ ሱብ ኩተእምኖ'ውን ይኸብድ እዩ። ከስድዶ ኣለኺ ኢሉ ምስ ኑበሱ ወሲኑ'ዩ ዝመጽእ። ደረጃ ናይ'ቲ ክሊኒክን ሓኪምን እውን ወሳኒ እዩ። ኣብ ገሊኡ፡ ምሱዳድ ስኒ ኣቕሊልካ እዩ ዝውሰድ። ግና ኸኣ ብዙሕ ሕልኽላኻት ዘለዎ እዩ።

ኑቲ ሕልኽላኻት ክንምለሶ ኢና ዶክተር። ብዘዕባ ማስርሕ ምምላእ ከመይ ምኻኑ ክትገልጽልና

ደረጃታት ኣለዎ። ብመሰረት ዕምቈት ናይ'ቲ ምሕሳኽ እዩ ዝምላእ። እቲ ንብር ምምልእ ንበሎ፡ እቲ ሓሰኻ ኣብቲ ሱር ስኒ (palm) ከይበጽሐ እንከሎ፡ ኣብቲ ዘውዲ ስኒ እንከሎ ዝቐለለ እዩ። ሙብዛሕትኡ ግዜ ብሓደ ወይ ክልተ ግዜ ምምልላስ እዩ ዝኻየድ። ናብቲ ሱር ምስ በጽሐ ግን ድሮ እቲ ሱብ ብርቱዕ ቃንዛ ኣለዎ። ሓድሓደ ግዜ እውን ረኽሲ ክህልዎ ይኽእል እዩ፤ ምኽንያቱ ድሮ በቲ ሱር ገይሩ ናብ'ቲ "ኢናመል" በጺሑ ስለ ዝኾነ፡ እቲ ጉዳይ ዘይቀለል ክኸውን ይኽእል እዩ። እቲ ኣመላልኣ፡ እቲ ምምልላስ ከኣ ብኡ መጠን ይዓቢ። እቲ ዝጠዘሐ ግና እቲ ንብር'ዩ።

እቲ ንብር ምስዳድ ስኒ ከመይ ዝበለ'ዩ? እቲ ክስደድ ዘለዎን ዘይብሉን ብኸመይ እዩ ዝውሰን?

ንብር ምሱዳድ ስኒ (exodontia) ማለት፡ ኑቲ ሱር ናይ'ቲ ስኒ ካብቲ ሒዚዎ ዘሎ ግርጻን ወይ ዓጽሚ ብዘይ ቃንዛ ብቐሊሉ ምውጻእ ማለት እዩ። ክስደድ ዘለዎን ዘይብሉን ስኒ ኣሎ። እቲ ስኒ ኣዝዩ ዝተበልዐን ዝተበላሸወን እንተ ኾይኑ፡ መመልኢ ኣካል'ውን ስለ ዘይትረኽበሉ፡ ክስደድ ጥራሕ እዩ ዘለዎ፡ ካልእ ኣማራጺ የብልካን። ካልእ፡ ቀጻሊ ረኽሲ እናገበረ ዘሸግር ስኒ ኣሎ፤ ዋላ ማስርሕ ምምላእ ምስ ጀመርካ እቲ ረኽሲ ዘየቋርጽ (foci of infection) እንተ ኾይኑ ክስደድ ኣለዎ። እቲ ሱር ስኒ ክሕዞ ዘይክእል (non-vital pulp) እንተ ኾይኑ ወይ እቲ ስኒ ነቕነቕ እንተ ኢሉ'ውን ክሰደድ እዩ ዘለዎ። ምኽንያቱ ክሕዞ ዝኽእል ኣካል ወይ ግርጻን የብሉን። እቲ ስኒ ኣዝዩ ዝዮኽዮኸ እንተ ኾይኑ'ውን ብዘይካ ምሱዳድ ትገብሮ ነገር የብልካን። እንሓንሳእ ኣብ ሞንጎ ክልተ መርዓት ኣስናን ዝበቈለ ዝያዳ ወይ ዘይኣድላዪ ስኒ (supernumerary teeth) እውን የጋጥም እዩ። እዚ መልክዕ እውን ስለ ዘይብሉ፡ ዋላ ቃንዛ ከይጀመረ ክስደድ ዘለዎ እዩ።

ኣብ ግዜ ምሱዳድ ስኒ ኪጋጥም ዝኽእል ሕልኽላኻት ወይ ጸገማት'ውን ክትገልጽልና

ኣብ ክልተ መቒልና ክንርእዮ ንኽእል። እቲ ቀዳማይ፡ ኣብቲ ልስሉስ ኣካል ሃሲያ ወይ መቑሰልቲ (soft tissue injury) ምስ ዘጋጥም እዩ። ካልኣይ ከኣ ኣብ እዋን ምሱዳድ፡ ማስበርቲ ወይ መንቃዕቲ ስኒ (fracture of teeth) ኪጋጥም ይኽእል።

ስለ ምንታይን ብኸመይን ማስበርቲ ስኒ የጋጥም?

ብዝተፈላለየ ምኽንያታት ኪጋጥም ይኽእል'ዩ። ኣቐዲሙ ተመሊኡ ዝጸበረ ስኒ እንተ ኾይኑ ሃንደበት ክስበረካ ይኽእል እዩ። እቲ ስኒ ኣዝዩ ዮኽቢኹ እንተ ጸኒሑ'ውን ማስበርቲ ኪጋጥም ንብር'ዩ። ካልእ እቲ መትረብ ናይ'ቲ ሱር ስኒ ጠዋይ (curved or hypercementosed) እንተ ኾይኑ'ውን ክስበረካ ይኽእል'ዩ። ኣብ ላዕሊ ዘይኮነ ኣብ ሱር እዩ ዝስበረካ። ሳሕቲ ዘጋጥም

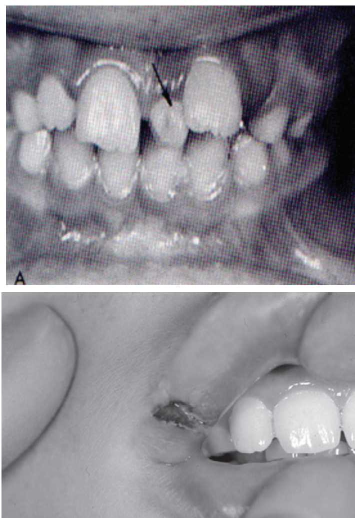
ምስ ዓጽሚ ዝተላገበ ሱር (ankylosed root) እውን ኣሎ። እቲ ሱር ምስ'ቲ ዓጽሚ ናይ ግርጻን ዝተላገበ እንተ ኾይኑ ኸኣ ናይ ምስባር ተኽእሎኡ ዝለዓለ እዩ። ስለዚ፡ ጥንቃቐ ናይ ሓኪም ወሳኒ እኳ እንተ ኾነ፡ ኩሉ ከም ናይ ሓኪም ጌጋ ጌርና ክንወስዶ ግና የብልናን።

ኣሂ፡ ናይ ሓኪም ጌጋ ኣየጋጥምን ድዩ?

ሳሕቲ ደኣ ከጋጥም ይኽእል'ዩ።

ከመይ?

እቲ መቖርቆር ወይ መሰደዲ ስኒ (forceps) ብጌጋ እንተ ተጠቒምካሉ፡ እቲ ስኒ ክስበረካ ወይ ክነቓዓካ ይኽእል እዩ። ኣጠቓቕማ መሰደዲ ስኒ ሓያል ጥንቃቐ ዝሓትት'ዩ። እቲ ዝለዓለ ጥበብ ዘድሊ'ውን ኣብኡ'ዩ።

ብዝዕባ ምሕደራ ጸገማት ምስዳድ ስኒ ክትገልጽልና

ዝዓበየ ኽፋል ናይ'ቲ ስኒ ኣውጺእካዮ ክንስኻ፡ ኣዚያ ደቃቕ ነገር ተሪፉ ኣላ ኢልካ ክተውጽኣ ሒኸ ክትብል የብልካን። ምኽንያቱ ነታ ደቃቕ ተረፍ ክተውጽእ ክትብል ኖቲ ኣብ ጥቓኡ ዘሎ "ቲሹ" ክትሃስዮ ትኽእል ኢኻ። ስለዚ ኣዚያ ደቃቕን ረኽሲ ዘይብላን እንተ ኾይና ክትሓድጋ እዩ እቲ ዝሓሸ ኣማራጺ። ዝጋገን ሳዕቤን ከተስዕብ ትኽእል'ውን ኣይከኣለትን።

እቲ ተረፍ ዕብይ ዝበለ እንተ ኾይኑኸ?

ግድን ክወጽእ እዩ ዘለዎ። ኣጸጋሚ'ውን ኣይኮነን። ጸገም ዝመጽእ ደቂቕ ነገር ክተውጽእ ኢልካ ውሽጢ ኣቲኻ ትጉብሮ ምፍሕፋር እዩ።

ንእሽቶ ኢልካ ዝሓደግካያ ተረፍ፡ ረኽሲ እንተ ፈጠራኸ?

ናብ ሕክምና ክትምለስ ግድን'ዩ። እቲ ሓኪም ራጂ ገይሩ ክርእያ ይኽእል'ዩ። እታ ስኒ ኹላ ክትወጽእ ደኣ'ኳ ዝሓሸ ምኻኑ ፍሉጥ'ዩ። እታ ተረፍ ናብ ውሽጢ ዓጽሚ እንተ ኣትያ፡ ንዕኣ ክተወጽእ ኢልካ ካልእ ተኣፈፍቲ ነገራት ካብ ትተናኽፍ፡ እንተ ገደፍካያ ይሓይሽ እዩ ዝበል ዘለኹ።

ሕራይ ዶክተር፡ ካልእ ኣብ ምስዳድ ስኒ ከጋጥሙ ዝኽእሉ ጸገማት እንተ ሃልዩም ክትገልጸልና

እታ ስኒ ብምልእታ ወጺኣ እናሃለውት፡ መሰበርቲ ናይ'ቲ ሱር ሓቝፉ ዝነበረ ዓጽሚ "fracture of tuberosity" ከጋጥም ይኽእል። መብዛሕትኡ ሱብ ስኑ ዝተሰበረ ኾይኑ ስለ ዝስምዖ፡ ስኒይ ተሰይሩ፡ ተረፍ ኣለኒ ኢሉ'ዩ ዝመጽእ። ኖቲ ዓጽሚ ብመልሓሱ ምስ ዝተናኸፎ እውን ነቓነቓታ ክስምዖ ይኽእል እዩ።

ንኣብነት፡ ኣብ ናይ ላዕሊ ስኒ፡ ነታ ሳልሰይቲ ከርምቲ ክተውጽእ ክትብል፡ ነታ ምስኣ ለጊባ ዘላ ኻልኣይቲ ሰንን ካልእ ብዙሕ ነገራትን ክትለኻኽፎ ትኽእል። ኩሉ ብሓንሳብ ይወጽኣካ፡ ትስንብድ ኢኻ፡ ኖቲ ኹሉ ዝወጸ ምስ ረኣኻ።

እንታይ ክኸውን ይኽእል እቲ ጠንቂ?

ክትሰዶ ከለኻ ዝያዳ ሓይሊ ምጥቃም።

ንቐጽል ዶክተር

ካልእ፡ እታ ሳልሰይቲ ከርምቲ፡ ሓድ ሓደ ግዜ ተቐቢራ ስለ ትጸንሕ ዘይክትረኣየካ ትኽእል እያ። ግና ኸኣ እታ ካልኣይቲ ኩርምቲ እያ ሓሲኻ ዘላ። ሕጂ ነታ ሓሲኻ ዘላ ካልኣይቲ ኩርምቲ፡ ኣብ ላዕሊ ስለ ዘላ ብቐሊሉ ክሰዳ እኽእል'የ ኢልካ ክትሓስብ ትኽእል ኢኻ። ሽዑ ክትሰዳ ከለኻ፡ ምስ'ታ ኣብ ውሽጢ ዘላ ሳልሰይቲ ከርምቲ ተታሒዛ ስለ ትጸንሓካ፡ ንሳ'ውን ክትወጽኣካ ትኽእል እያ።

ካልእ ጸገም'ውን፡ እታ ሱር ኣብ ጥቓ ኣፍንጫ ኣብ ሶርናኦ ኣላ ንበል። ነታ ስኒ ክትሰድድ ክትብል ውሽጢ ክትኣትወካ ትኽእል እያ። እቲ ሶርናኦ ኣብ ሞንጎ ኣፍን ኣፍንጫን ዘሎ ክፉት ቦታ እዩ። እታ ሱር ኣብ ውሽጢ ክትኣትወካ ትኽእል እያ። እዚ ሕጂ ከቢድ እዩ። ተሓጋጊዙካ ዝትግበር

ክኸውን ይኽእል'ዩ።

ኣብ ሞንጎ ኣፍንጫኒን ኣፍን እውን ከፋት ክፍጠር ይኽእል'ዩ። ብእኡ ቀጺሊ ከፃዚ ምጉሊ ወይ ደም ይወጽእ። ንእሽቶ ሰር ተሪፋትኒ ኢልካ፡ ኑታ ሰር ኩተውጽኣ በሊሕ ነገር ትጥቀም፤ ከፋት ገይርካ ኣለኻ ማለት እዩ። በቲ ኸፋት ምጉሊ ደዩ ደም ይመጽእ። ስለዚ እቲ ናይ ላዕሊ ሰኢ ምስ'ቲ ሶርኖ ኣዝዩ ቐረባ ስለ ዝኾነ፡ ሓያል ጥንቃቐ እዩ ዝሓተት።

ኑታ ክትሰዓ ዝደለኻ ሰለስተ ሰር ዘለዋ ሰኢ ክተውጽእ ክትብል፡ ኑታ ኣብ ጥቓኣ ዘላ ሓንቲ ሰር ዘለዋ ሰኢ'ውን ክተነቓንቓ ትኽእል ኢኻ። ምኽንያቱ እታ ሰለስተ ሱራ ጸቡቕ ገይራ ሒዛ ስለ ዘላ፡ ሓይሊ ክትጥቀም ክትብል ኑታ ኻልእ ክትልክማ ትኽእል።

ከይትልክማ እንታይ ክግበር ይከኣል?

በቲ ሓደ ኢድካ ክትድግፋ፡ ክትጥንቀቕ ኣለካ። በሊሕ ነገር ክትጥቀም የብልካን።

ንቐጽል ዶክተር

ሓይሊ ኸርምቲ ኣብ ምስዓድ ክትገብሮ ዝግባእ ጥንቃቐታት'ውን ኣሎ። ብሕልፊ እታ ሓይሊ ኸርምቲ ተቐቢራ እንተ ጸኒሓ፡ ንዕኣ ፍሒርካ ክተውጽእ ክትብል ኑቲ መትኒ ክትሃስዮ ስለ ትኽእል ሓያል ጥንቃቐ የድልየካ እዩ። ኑቲ መሳርሒታት'ውን ብዝግቡእ ክትጥቀመሉ ከድልየካ'ዩ።

ካልእ፡ ሰኢ እናሰደድካ ምምዛዛል መሊጋጊ እውን ኪጋጥም ይኽእል እዩ። እቲ ሕሙም ኣፉ ክዕጹ ወይ ክኸፍት ዘይክኽእል ይኽእል እዩ።

እንታይ እዩ እቲ ጠንቂ?

ብዙሕ'ዩ። ሓደ ኻብኡ፡ ባህርያዊ ጸገም ናይ'ቲ ሕሙም ክኸውን ይኽእል'ዩ። ባህርያዊ ናይ መሊጋጊ ጸገም ዘለዎም ኣለው። ኣብ ግዜ ምስዓድ፡ ነዊሕ ግዜ ሃህ እንተ ኣቢልካዮ፡ ብእኡ ገይሩ ክመዛበል ይኽእል እሞ፡ ናብ'ቲ ዝነበሮ ምምላስ ይኣቢ።

ካልእከ

መንጋጋኦም መሊቕዎም ዝመጽኡ ሰባት እውን የጋጥሙ'ዮም። ክፃለስ ይኽእል እዩ። ግና ተቐላጢፎም ናብ ሕክምና ክመጹ ኣለዎም። ሰሙን ክልተ ሰሙን ክጸንሑ የብሎምን። ኣብ እዋኑ እንተ መጺኦም ብቐሊሉ ናብ'ቲ ዝነበሮ ክትመልሶ ትኽእል ኢኻ።

ዘጋጠመኪ ግብራዊ ተመክሮ ኣሎ?

እወ። ሓንቲ ኣብ ዕስራታት ዕድመ እትርከብ ጓል'ንስተይቲ፡ መንጋጋኣ ሞሊቑ። ሰድራኣ ብቐጥታ ክንመልሶ ኢና ኢሎም፡ ንልዕሊ 24 ሰዓት ንሕክምና ከየምጽእዋ ጸኒሖም። ብድሕርዚ ናብ ሕክምና ምስ መጹትና፡ ናብቲ ንቡር ክንመልሶ ኣይተጸገምናን። ስለዚ ከምዚታት ዘይንቡር ኩነታት ኣብ ዘጋጥመሉ እዋን ተቐላጢፍና ናብ ሕክምና ክነምጽኦም ይግባእ።

ሰኢ ኣስዲዶም ናብ ቤቶም ምስ ተመልሱ፡ ዝኸበደ ቃንዛ ዘጋጥሞም ኣለው፧

የጋጥም'ዩ። ዋላ እኳ ናይ ሓደ ሰብ ሰኡ ተሰዲዳ ብጸቡቕ ንገዝኡ እንተ ተፋነው፡ ክሳዕ ሳልስቲ ኣብ ዘሎ ግዜ ክጽወር ዘይከኣል ቃንዛ ኪጋጥሞ ይኽእል'ዩ።

እንታይ ክኸውን ይኽእል እቲ ጠንቂ?

ብዙሕ'ዩ። ገለ ካብኣቶም ንምጥቃስ– ኣብ እዋን ምስዓድ፡ ሰር ናይ'ታ ሰኢ ተቐቢራ ነይራ እንተ ኾይናትሞ፡ እቲ ሓኪም ንዕኣ ንምስዓድ ሓይሊ ተጠቒሙ ነይሩ እንተ ኾይኑ፤ እቲ ሰኡ ዝሰደደ ሰብ ትንባኾ ሺጋራ ዝወሰድ እንተ ጸኒሑ፤ ካብ ካልኣይቲ መዓልቲ ብማይን ጨውን ገይሩ ዘይሓጸበ ጽሬት ዘጉደለ እንተ ኾይኑ ወዘተ. ክኸውን ይኽእል። ብሕልፊ ደቀንስትዮ ኸኣ በዚ ጸገም'ዚ ዝያዳ ይጥቅዓ'የን። መኽልከሊ ጥንሲ ዝወስዳ ደቀንስትዮ ዝያዳ በዚ ሕማም ተጠቃዕቲ እየን። ካልእ ምስ ዕድመን ሕዱር ሕማም ብዙተሓሓዘን እውን ክኸውን ይኽእል። ብሰንኪ ዘይመኸነ መሳርሒታት ምጥቃም'ውን ክኸውን ይኽእል። እቲ ሰብ ገዝኡ ምስ ከደ፡ ተሪር ነገር በሊዑ እንተ ኾይኑ፡ ምጉጽጓጽን ምምጻይን ኣብዚሑ እንተ ኾይኑ ወዘተ. እውን ጠንቅታት ክኾኑ ይኽእሉ'ዮም። ብሑበሶም ደመይቲ ሰባት'ውን ኣለው። መድሃኒት መቐጠኒ ደም ዝወስዱ እንተ ጸኒሖም'ውን መድመይቲ ክበዝሖም ግድን'ዩ። ዋሕዲ ቫይታሚን ዲ እውን ጠንቂ ክኸውን ይኽእል።

ገለ ሰባት'ውን ምስ ሰደዱ ኣፎም ሃህ ክብሉ ዘይክእሉ ኣለው። ኣፎም ይልከት። ጠንቂ ናይ'ዚ ድማ እቲ ጭዋዳ እንተ ተሃሰዩ፡ ደም እንተ ረጊኡ፡ ረኽሲ ወይ ሕበጥ እንተ ሃልዩ ኣፉ ክኸፍት ኣይኽእልን እዩ።

እቲ ቓንዛ ልዕሊ 5 መዓልቲ እንተ ቐጺሉ፡ ረኽሲ ገይሩ ኣሎ ማለት እዩ። እታ ሰኢ ድሮ ተሰዲዳ ስለ ዘላ፡ እቲ ረኽሲ ኣብቲ ዓጽሚ ኣሎ ማለት እዩ።

ሕበጥ'ውን የጋጥም'ዩ። እዚ'ውን ኣብ እዋን ምስዓድ ኣብቲ ጥቓ ሰኢ ዘሎ ውሽጣዊ ኣካላት ኣብ ከባቢ ከንፈሩ ወይ ናይ'ቲ ልስሉስ ኣካላት ጥቓ ሰኢ ዘሎ፡ ንኣብነት ክትሰድድ ክትብል ከንፈሩ ወይ ምዕጉርቱ በቲ በሊሕ ነገር እንተ ተንኪፍካዮ ኣብ ምዕጉርቲ ሕበጥ ኪጋጥም ይኽእል'ዩ።

መፍትሒ ናይ'ዚ ጠንቅታት እንታይ'ዩ?

ፍሉጥ'ዩ። ተቐላጢፍካ ናብ ሕክምና ምኻድ'ዩ። ጠንቁ ተፈሊጡ ዘድሊ ሕክምና ክግበረልካ ዘጸግም ኣይኮነን።

ኣብ ሕጻናትን ቁልዑን ኣብ ሰኢ ክንገብሮ ዝግባእ ክንክን ከመይ ዝበለ'ዩ ክኸውን ዘለዎ?

ሕጻናት ካብ'ታ ክጡበዉ ዝጀመሩላ ዕለት ሰኢ ከዩብቁሉ ኣትሒዝና፡ ጽሩይ ሻሽ ጌርና ግርጻኖም ክንጽርየሎም ኣለና። ንትሕቲ ዓሰርተ ዓመት፡ ወለዲ ባዕላቶም ክጽርይሎም ተመሪጺ እዩ። ንቑልዑ ሰኢ ናይ ምጽራይ ልምዲ ክነትሕዞም ኣለና። ካብ ፈለምኡ ብጽሬት እንተ ሐዚናዮ፡ ናይ ምሕሳኽ ተኽእሎኡ ኣዝዩ ድሩት'ዩ።

ኣብ ቁልዑ ኣብ ምስዓድ ሰኒ ክንገብሮ ዝግባእ ጥንቃቐታት?

ኣብ ቁልዑ ዝግበር ምስዓድ ሰኒ ኣቕሊልካ ዝረአ ኣይኮነን። ብዙሕ ጥንቃቐታት ዝሓትት እዩ። እታ ጸባ ሰኒ ነታ ኣብራት ሰኒ ቦታ ሒዛትሉ'ያ ትጸንሕ። ጸባ ሰኒ እንተ ተሰዲዳ ብዘዕባ መዐቀቢ ቦታ ክንሓስብ ኣለና። እዚ ስለ ዘይኸተብሀሉ፡ ብሰንኩ እተን ኣስናን ናይ ምቅርራብ ኩነታት የርኢያ። ሓንቲ ሰኒ እንተ ተሰዲዳ ወይ ቦታ እንተ ለቒቓ፡ እታ ኻልእ ሰኒ ናይ ምቕራብ ባህሪ እዩ ዘለዋ። ስለዚ፡ ነታ ጸባ ሰኒ ሓሲኻ ኢልና ባዕልና እንተ ደኣ ሰዲድናያ፡ ነታ እትበቁል ኣብራት ሰኒ ቦታ ንኸልኣ ኣለና ማለት እዩ። በዚ ኸኣ፡ እታ ሰኒ ቦታ ሰኢና ኣብ ዘይቦትኣ ወይ ፍጮ ኰይና ትበቁል። እቲ ቑልዓ ምስ ዓበየ ድማ ኣብ ምስትኽኻልን ካልእ ጸገማትን ነእትዎ። ስለዚ፡ ጸባ ሰኒ ሓሲኻ ኢልካ ምስዓድ ወይ ምኽላእ ሰኒ ኣይተባብዕን እዩ። ኣቓዲምና፡ ብጽሬት ክንሕዘሉ ወይ ብቐጻሊ ናብ ሕክምና ክንወስዶ ይግባእ።

ዘይዓዳ መብርሂ ምደለኹ

እታ ጸባ ሰኒ ሱር ስለ ዘይብላ እንተ ደኣ ነብረ ሰኒ በቓላታ፡ ባዕላ ኑቀይ ኑቀይ ኢላ ባዕላ ክትወድቕ ትኽእል እያ ወይ ስድራኡ ብቐለሉ ክሰድሉ ይኽእሉ እዮም። እንተ ተደሪባ ግና ናብ ሕክምና ክወስድዎ የድሊ።

ኣብ ኣፍና ባክተርያ ስለ ዘለው፡ ኑቲ እንብልዖ ምግብታት፡ ሽኮራዊ ነገራት ወዘተ. ቀልጢፍና እንተ ዘይኣጽሪናዮ፡ ኣስናንና ክቡኽቡኽ ግድን ስለ ዝኾኑ ኸኣ ንምውጋድ፡ ኣስናን ደቅና ብግቡእ ነጽርዮ፤ ናብ ሕክምና እናወሰድና ኸኣ ብቐጻሊ ምክትታል ንግበረሉ እየ ዝብል።

ብዛዕባ መጻዕደዊ ሰኒ እንታይ ትብልና?

ኣሎ እንድዩ፡ ግና ንብዓል ሞያ ተወኪስካ እዩ ክኸውን ኣለዎ። ኣብ ማሕበራዊ መራኸቢታት ርእየ ኢልካ ክኸውን የብሉን።

ብጨውን ማይን ጎርካ ምጉጽጻጽ ከም ኣማራጺ ክኸውን ይኽእልዶ?

ከም ኮልጌት ዝኣመሰለ መጽረዩ ሰኒ፡ ስለዝዋፍር ኣገዳስነቱ ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ዝኣቱ ኣይኮነን። ከምቲ ብማይ ጥራይን ብማይን ሳሙናን ጎርካ ዝሓጽብዮም ፍልልዮም ፍሉጥ ዝኾኑ ኣብ ኣስናን እውን ተመሳሳሊ እዩ። ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ሽዱሽተ ወርሒ፡ ናብ ሕክምና ሰኒ ኼድካ ኣስናንካ ምሕጻብ እውን ኣገዳሲ'ዩ።

ገለ ኻብ ደቀንስትዮ ጥንሲ ክሕዘ ከለኹ ግርጻይ ይሓምም ዝብላ ኣለዋ።

ምስ'ቲ ኣብ ግዜ ጥንሲ ዝኽሰት ምቅይያር ናይ ሆርሞን ዘጋጥም'ዩ።

እንታይ ክገብራ ኣለወን?

እተን ናይ ምጥናስ መደብ ዘለወን ቅድሚ ጥንሲ ምሓዘን ናብ ሕክምና ኺደደን ኣመት ኣስናነን ክገብራ ይግባእ። ኣስናነን ክሕጽባን ክመልእኦን ኣለወን። ምምላእን ምስዓድን ሰኒ ከከም ኩነታቱ መደንዝዚ ክደሊ ዝኽእል እኳ እንተ ኾነ ምሕጻብ ግና መደንዝዚ ስለ ዘይደሊ፡ ዋላ ጥንሲ ምስ ሓዘ'ውን ክትግብርኦ ይኽእላ'የን።

ነፍሰጾር ሰኒ ክትሰድድ የብላን ይብሃል'ዩ።

ናይ ጥንሲ ግዜ ኣብ ሰለስተ ኢና ንመቕሎ። ናይ ፈለማ ሰለስተ ወርሒ (first tri-semester)፡ ቀጺሉ ዘሎ ሰለስተ ወርሒ (Second tri-semester)ን ኣብ መወዳእታ ዘሎ ሰለስተ ወርሒ (Third tri-semester) እዩ። እቲ ውሑስ ወይ ዝሓሸ እንብሎ ግዜ፡ እቲ ኣብ ማእከል ዘሎ ሰለስተ ወርሒ እዩ። ንጥንስቲ እቲ ዝበለጸ ሕክምና ሰኒ ምግባር ግን ቅድሚ ወይ ድሕሪ ሕርሲ ምኻኑ ክፍለጥ ኣለዎ።

ጸጸር ሰኒ ዝበሃል እንታይ እዩ?

ጸጸር ሰኒ ብተረፍ ምግቢ፡ ባክተርያን ምራኞን ዝፍጠር ብጭው ዝበለ ወይ ጸልም ዝበለ ሕብሪ ዘለዎ ተረር ነገር እዩ። መብዛሕትኡ ግዜ ኣብ ታሕተዋይ ወገን ውሽጢ ሰኒ ዝርአ እዩ። ኣብ ሕክምና ብመሳርሒ'ዩ ዝጸረ። ሓደ ካብ ቀንዲ ሕማም ግርጻን ድማ'ዩ። ቃንዛ ዘይብሉ እኳ እንተ ኾነ ምስ ግዜ ግን ኑቲ ሰኒ ካብ'ቲ ግርጻን እናፈለዮ እዩ ዝኸይድ። እታ ሓንቲ እንርእያ ኣብ ግዜ ብራሽ መድመይቲ ምፍጣር ጥራይ እያ። ስለዚ ኣስናንና ኣሕጺቢና እንተ ዘይኣጽሪናዮን ኑቲ ጸጸር ሰኒ እንተ ዘይኣልገስናዮን ብዘገምታ ሰኒ ካብ ርግጻን ትፍለ'ሞ፡ ነቓነቕ ክትብል ትጅምር፡ ንኽሰራ ማለት እዩ። እዚ ኹሉ ኸኣ ብሰንኪ ኣሰንና ዘይምሕጻብ ዝመጽእ እዩ።

ሰኒ ምእሳር ክሳብ ክንደይ ውጽኢታዊ'ዩ?

ሕክምና ስለዝኾኑ ውጽኢታዊ እዩ። ዝተባበዕ እውን'ዩ።

ብዛዕባ ምውቃጥ ግርጻን?

ንመመላኽዒ ወይ'ውን ግርጻን ስለ ዝደሚ ተባሂሉ ዝግበር እዩ። ብሓፈሻ ምውቃጥ ጽቡቕ ስለ ዘይኮነ ክውገድ ዘሎዎ እዩ። ምኽንያቱ ኣብ ልዕሊ'ቶም ደም ዘመላልሱ ስራውር ደም ኢኻ ሃሲያ ተውርድ ዘለኻ።

የቐንየልና ዶክተር።

ማሰፍን ገብረሂወት

“ዓወት ምርጫ’ምበር ዕድል ኣይኮነን”

ተመሃራይ ሃኒባል በረኸት

ሳሙኤል መንግስተኣብ

ምስጢር ዓወቱ፡ **“ጻዕሪ፡ ግዜኻ ብግቡእ ምጥቃም፡ ተወፋይነት።”** ምዃኑ ዝገልጽ፡ ኣብ ናይ ማእከላይ ደረጃ ሃገራዊ መርመራ ምሉእ ነጥቢ (ሚእቲ) ዘመጸአ **ተመሃራይ ሃኒባል በረኸት**

ሞያን ፍልጠትን ዝተዓጥቐ ተካኢ ወሎዶ፡ ውሕስቲ ሎሚ ፈጢሩ ትስፉውቲ ጽባሕ ይሃንጽ። ነዚ ባህጊ ዘውድን ቅርጡው ኣልያ የድሊ። ኩሉ ኣካል ሕብረተሰብ ቡብወገኑ ኢእጃሙ ከልዕል ወትሩ ምዝኽኻር ዘጽላእ ኣይኮነን። ኣብ ኣካዳምያዊ መስርሕ ትምህርቲ፡ እቶም ብቐጥታ ዝምልከቶም ኣካላት ከም ኣካል ንጥፈታቶም፡ ምስ ግዜ ብተዓቃኒ ሸነኹ ለውጢ ዘምጽእ መንገዲ ክኽተሉ ግዴታ’ዩ።

ሃማመተኤ ቡቲ ‘መንእሰይ ይንቃሕ፡ ይወደብ፡ ይዕጠቕ!” ዝብል መሪሕ መትከሉ ተቓንዩ፡ ኣብ’ቲ ዕማም እጃሙ ኣልዒሉ ተርኡ ይዋጽእ ኣሎ። ምስ ኩሎም መሻርኽቲ ኣካላት ብዝኻኑ ዕዉታትን ጸለውትን መንእሰያት ንምኽሱኳሱ ከም ኣካል ንጥፈታቱ ዓቲቡ እዩ ዝሰርሓሉ። ዝተፈላለየ ሞያታት ምዕጣቑ፡ ኣብ ኩሎም ደረጃታት ትምህርቲ ንዘለዉ ተመሃሮ ኺ ኺ ስሩዕ ኣካዳማዊ ትምህርቶም ሓገዝቲ ንጥፈታት የካይድ`ዩ።

ነዚ ዝምስክር ሓደ ኣብነት ኣልዒልና ንሓሳብና ክንድርዖ። ኣብ ከተማ ተሰነይ ምስ ዝድምቕ ዘሎ ሓደ ሃብሮም ተማሃራይ ከላልየኩም። ኣብ’ቲ ንእሰ ዕድመ ኩትትናእ፡ ንመዛንኡ ብኣብነት ክጸሉን ናይ ተዓዋትነት ወኒ ክቕስቅሰን ብጉህዶ ይምስክር። ኣንደቡቱን ኣኪያይድኡን ምስ ተዓዘቦ፡ ‘እኾኽ ብበላሓ ትፍጠር!” ዝብል ምስላ ንእለት ቅድል ይብለካ። ኣብ ውሽጡ ኾይኑ ዝቃጻል ባህጊ ፍልጠት፡ ኪኖ ቃላት ሰጊሩ ባዕሉ ዝድህሰስ’ዩ።

ሃኒባል በረኸት ኣብ ማእከላይን ካልኣይን ደረጃ ቤት ትምህርቲ ሳግም ተሰነይ፡ ናይ ታሸዓይ ክፍሊ ተመሃራይ እዩ። ብ2007 ኣብ ከተማ ተሰነይ ተወሊዱ ዓብዩ። ኣብ 2021-22 ኣብ ናይ ማእከላይ ደረጃ ሃገራዊ መልቀቒ ፈተና /ጀነራል/ ምሉእ ነጥቢ፡ ሚእቲ፡ ብምምጻእ’ዩ ተዓዊቱ።

ነዚ ዝሰምዐ ድሕሪ’ቲ ዓወት ንዘሎ ሚስጢር ናይ ምፍላጥ ድሌት ክሕድር ባህርያዊ’ዩ። “ጻዕሪ፡ ግዜኻ ብግቡእ ምጥቃም፡ ተወፋይነት።” ክብል’ዩ ተመሃራይ ሃኒባል ዝገልጽ። ብጥምር ዝበለ ኣበሃህላ፡ በዞም ቃላት ጾሚቑ ይግለጾ ድኣ’ምበር፡ ኪንኦም ሰጊርካ ንዘርዝሮም ምፍታሽ’ዩ እቲ ኣገዳሲ ጉዳይ።

ንኣብነት “ግዜኻ ብግቡእ ምጥቃም” ክብል ንዘጠቓሶ ሓሳብ ምስ እነልዕል፡ ምስ ዝነብረሉ ከባቢን ማሕበራዊ ሂወትን ኣጣሚርካ ክትምልከቶ ይከኣል እዩ። ከም ዝፍለጥ ከተማ ተሰነይ ብምድራዊት ወደብ’ያ እትፍለጥ። ካብን ናብን ውሽጥን ደገን ሃገር ውዕወዕ ንግዳዊ ንጥፈታት’ዩ ዝኻየደላ። ቀሊል ቁጽሪ ዘይብሉ ነባሪ’ታ ኸተማ፡ ኣብ ንግዳዊ ንጥፈታት ዝተመርኰሰ ሂወት’ዩ ዝመርሕ። ስድራ ተምሃራይ ሃኒባል እውን፡ ኣብ ሸቐጥ ዓለም ዝተዋፈረት’ያ። ኣብ’ቲ ወለዱ ዘካይድዎ ስራሕ ከም ኣባል ስድራ ተርኡ ከበርክት ግቡእ’ዩ። ይኹን ድኣ’ምበር ወለዱ፡ ዚያዳ ኣብ ትምህርቱ ጸቒጡ ንኽተኩር’ዩ ምርጫኦም። ሃኒባል ብዙሓት መዛንኡ ኣብ ዕለታዊ ሸቐጥ ወፊሮም ስድርኦም ክሕግዙ ስለ ዝዕዘቦ፡ ብኢኦም ተጸልዩ ኣብ’ቲ ናታቶም መንገዲ ክኣቱ ኣይመረጸን። ከም ባህጊ ስድርኡ ብመጠኑ እናተሓጋገዞም ዝዓበየ ጸዕቱ ግን ናብ ትምህርቱ ስለ ዘቕንዖ’ዩ ንዓወቱ ጋህዲ ክገብሮ ዝኸኣለ። “ግዜኻ ብግቡእ ምጥቃም” ንዝበሎ ሓሳቡ ብግብሪ ከም ዝኣበረሉ፡ ሓደ ህያው ኣብነት ክኣ እዚ’ዩ።

ሃኒባል በረኸት ሰረት ናይ’ዚ ድሙቕ ዓወቱ በዚ ዝሕጸር ኣይኮነን። ካብ ናይ ቅድሚ 12 ዓመታት ኣትሒዙ፡

ኣብ ሃገራዊ መልቀቒ ናይ ማእከላይ ደረጃ ዝወሃቡ ዝነበሩ ፈተናታት ኣከቢ፣ ደጊሙ ብፀጋናዕን ብምምላስን ከም`ኡ እውን ካብ ተመሃራይ ሻዱሻይ ክፍሊ ኣትሐዚ፣ ሳላ ዝተተሓሓዘ እኹል ቅድመ ምድላዋት ምኻኑ`ዩ ዝጠቅስ። ኣብ ክርከብ ዝኽእል ውጽኢት ቅንጡብ ጥርጣረ ከም ዘይነበሮ፣ ብርእሰ ተኣማንነት ንኽዘረብ ዝደፋፍኦ ረቛሒ ኸኣ እዚ`ዩ።

ኣብ ሂወት ተማሃራይ ብፍላይ ኣብ`ቲ ተኣፋፊ መድረኹ፣ ጽልዋ መዘና ወሳኒ ተራ ኣለዎ። ኣሉታዊ ኮነ እወታዊ ኣንፈቱ ኣብ ምትሓዛዝ ብግሉሕ ንጹር`ዩ። ኣብ`ዚ`ዩ እቲ ምርጫ ዝመጽእ። ከም`ቲ ተማሃራይ ሂባል በረኸት፣ `ዓወት ምርጫ ድኣምበር ዕድል ኣይኮነን` ኩቡል ዝገለጸ እዩ። ናብ`ቲ ዝሓረኻዮ ንምብጻሕ እቲ መረጽካዮ ዘሎኻ መንገዲ`ዩ ዝእንፍተልካ። መንእሰያት ፍቐሪ ትምህርትን ስራሕ ክኹስከሱ፣ ሃገራዊ ንቕሓቶም ከዕብዩ፣ ብሓፈሽኡ ናይ ኣመለኻኽትኦም ዓንኬል ንኽስፍሑ ዘኽእል ድሉው ባይታ የድሊ። እቲ ብሃማመተኤ ከም ቀንዲ ንጥፈት ተወሲዱ ብኣተኩሮ ዝስርሓሉ ዕዮ ከኣ፣ መንእሰያት ተኣኪቦም ዝኸቕሕሉን ፍልጡት ዝዖጥቅሉን ባይታ ምውዳድ`ዩ። እወታዊ ባህግምን ዓቕሞምን ምእንቲ ብዝበእ ክምዝመዝ ባዕሎም ዝቕልስዎ ሃዋሁ ምፍጣር`ዩ። ካብ`ቲ ዝተሓተ ክሳዕ`ቲ ዝለዓለ መልክዕ ውዳቤ ከከም ደረጅኦም ወዲቡ ፍልጡት ንኽመንጭውን ንኽለቓቕሑን ከኣ ብዕትብት ይሰርሕ። ሂባል ገና ኣብ ንኡስ ዕድሚኡ ኣብ`ዚ ጽላል ተሓቚፉ ስልጠና ፈተውራርን ጸኒሑ ሕመረትን ብምውሳድ፣ ኖቲ ናይ ኣካዳምያዊ ብልጸቱ ተወሳኺ ድርዒ ሂብዎ። ምስ ናቱ ንጥፈትን ባህግን ዘለዎም መዛንኡ ኮይኑ፣ ኖቲ ዕቑር ጸግኡ ዚያዳ ኣብ ምብርባሩ፣ ጸላዊ ተራ ከም ዝነበሮ ብቃላቱ የረጋግጽ። ማሕበር እውን ንመንእሰያት ንምሕጋዘን ንምትብባዕን ኣብ ሰሙን ክልተ ግዜ ዝህቦ ተወሳኺ ናይ ቋጽርን እንግሊዝን ትምህርቲ ልዑል ደገፍ ከም ዝነበሮ ኣትሓሒዙ የብርህ። ንዕዉታት ተምሃሮ ኣፍልጦን ምስጋናን ምሃብ፣ ንተሸላሚ ደፋኢ ሞራል ከም ዝሁብ ኣብ ሕቶ ዝኣቱ ኣይኮነን። ብማሕበር ተወዲቡ ኣኣብ ዞብኡ ዝወሃብ ሽልማታት ንዕዉታት ተምሃሮ፣ ቅዱስ ቅንኢ እናሕደረን ናይ ተወዳዳርነቶም መጠን ዘበርኽ ዘሎ ሓደ ካብ ግሉሓት ንጥፈታት ማሕበር'ዩ። ተማሃራይ ሂባል ቡቲ ዘምጽኦ ኣንጸባራቒ ዓወት ዞባዊ ሽልማት `ታምፌዳ` ክወሃብ ዝኽኣለ ኮይኑ፣ ቡቲ ገፊሕ ስእሉ ኣብ`ዚ መቓን ዝሕቆፍ`ዩ። ተወሳኺ ከም ፍሉይ መተባብዒ እውን ብማሕበር ታኘለት እውን ተሸሊሙ እዩ።

መስርሕ ምምሃርን ምስትምሃርን ሰሉሳዊ ሽነኽ ዝምድና`ዩ ዘለዎ። ኣዚ ከም ናይ በዓል ሂባል ዝኣመሰሉ ብልጻት ዘለዎም ተመሃሮ ክስተት ግሁድ ንምግባሩ፣ ተራ መምሃራን ናይ ቁጽሪ ሓደ ቦታ ይሕዝ ምባል ልክዕ መግለጺ`ዩ። `ካብ ሻዱሻይ ክፍሊ ኣትሒዝና ጀነራል ንኽንዳሎ ብመምሃራን ዝግበረልና ዝነበረ ደገፍ ዓቢ`ዩ። ብስሩዕ ተወሳኺ ትምህርቲ እናሃቡን ሓገዝቲ ፈተናታት እናዳለዉን ዝጉበርዎ ዝነበሩ ዓቢ ደገፍ፣ ናይ ዓወተይ መሰረታዊ ምኽንያት`ዩ።` ክብል ተማሃራይ ሂባል በረኸት ዝገለጾ፣ ኖቲ ሓቂ ኮሊዑ ዘጽር`ዩ።

መንእሰያት ኣብ`ቲ ጉዕዞ ሂወቶም ንምንጻር፣ ሞያ ኮነ ፍልጡት ንኽዕጥቁ ዝጉበርዎ ኩልንትናዊ ጻዕሪ፣ ካብ ተመኩሮ እዚ ንኡስ ተማሃራይ ክረጋገጽ ዝከኣል እንተ`ሉ፣ ዓወት ትኸዶ ድኣምበር ከም ዘይመጽካ ዘጽር'ዩ። `ዓወት ምርጫ ድኣንምበር ዕድል ኣይኮነትን `ብምባል'ዩ ሂባል፣ ቡቲ በሊሕ ኣንደቡቱ ኖቲ ሓሳብ ዘዕንግል። ሕልምን ጻዕርን ሂባል፣ ተጠቓሊሉ ናብ ሓደ ማዕልቦ ኩብጽሖ`ዩ። እናሳዕ ንዘሕደስ ጸዓት ዝዘለዎ በዓል ባህጊ ብርግጽ ማዕልብኡ ወሰኑን ደረት ኣለዎ ክበሃል እኳ እንተ ዘይተኻእለ፣ ሂባል ኣብ ሳዕለዋት ደረጃ ትምህርቲ ምስ በጽሐ `ኮምፒተር ኢንጂነሪን` ኣጸኒዑ፣ ቡቲ ዓውዲ ሓደ ዝጬብጥ ለውጢ ከበርክት ጽኑዕ ዕላማ ኣለዎ። ኣብ`ዚ ንኡስ ዕድሚኡ ኮይኑ ዝተለሞ ሹቶ ንኽጬብጥ ዘኽእል መሰረታዊ ሚስጢር ዓወት ድሮ ጨቢጥዎ ስለ ዘሎ፣ እዚ ክዉን ከም ዝኸውን ኣፍካ መሊእካ ክምስክር ይከኣል።

ንተመሃራይ ሂባል ብኣካል ረኺቡ ኣዚ ቃለመጠይቕ ዘቀደ ጋዜጠኛ ፍርቱናቶ መሓመድ ሳልሕን ዕቱብ ምትሕብባር ዝገበረ ሃማመተኤ ዞባ ጋሽባርካን ብስም ምድላው መጽሔት መንእሰይን ኣንባቢታን ኩብ ዝበለ ምስጋና ይብጽሓዮም።

ሱራፌል ተ.

ኣብ ቀጽሪ ክትነፍዑ
ዝሕግዙ እንዶታት

ቀጽሪ፡ ንብዝሒ (ክልሰ-ሓሳብ ምቍጻር)፡ ቅርጺ (ኣልጀብራ)፡ ቦታ (ጂኦሜትሪ)፡ ከምኡ'ውን ለውጢ (ቀጽርኣዊ ትንተና) ዘጽንዕ ዓውዲ እዩ። ንሓደ ግምት ወይ መጽናዕቲ ሓደ ዝልለ ኵትሞ ብምድላይን ብምጥቃምን ድማ ፍሉጥን ቅቡልን ቅማረ ይፈጥረሉ። በቲ ቅማረ ኸኣ ንሓቅነትን ሓሶትን እቲ ግምትታት ወይ ትዕዝብትታት የረጋግጽ። ብቍጽሪ ኣቢሎም ዝግለጹ ኣምራት፡ ኣብ ተፈጥሮ ዘለና ግምትታትን ንቕሓትን የዕብዩ።

ኵሉ ዓይነታት ትምህርቲ፡ ነናቱ ፍሉይነትን ባህርን ኣሎዎ። ቀጽሪ እውን ካብ ካልኦት ዓይነታት ትምህርቲ ዝፈልዮ ኣሎዎ። ቀጽሪ ከም ገሊኦም ዓይነት ትምህርቲ ልኡም ኴንካ ክትምሃሮ ኣየፍቅድን'ዩ። ቀጽሪ፡ ብሓደ ዝለመድካዮ መስመር ወይ ኵነታት ክትከዶ ኣየፍቅድን። ኵሉ ሳዕ ሓድሽ ምንቅቓሕን ኣገባብ ኣቀርቦትካን ይጠልብ። መብዛሓትኦም ኣብ ቀጽሪ ዝርከቡ ኣምራት ንሓድሕዶምን ምስ ህይወትን ዝተተሓሓዙ እዮም። እዚ ምትሕሓዛት ከነለልዮም ዘይንኽእል እንተ ኴንና፡ ቀጽሪ ምጽናዕ ዝያዳ ዝተሓላለኸን ዝኸበደን ክገብሮ ይኽእል። ነዚ ምትሕሓዝ ዝያዳ ክንርድኦ ኣብ ዝጀመርናሉ፡ ቀጽሪ ዝያዳ እናቐለለ ይኸይድ።

ቀጽሪ፡ ስነ-ፍልጠትን ተፍጥሮን ዝግለጸሉ ቋንቋ እዩ። ስለዚ፡ ንኽልቲኡ ክፋል ስነ-ፍልጠት፡ ማሕበራውን ተፈጥሮኣውን፡ ድማ የገድስ። ቀጽሪ ከም ኣገዳሲ ዓይነት ትምህርቲ ወሲድና፡ ዝያዳ ምእንቲ ክንደፍኣሉ ዝሕግዙ እንዶታት ይስዕብ፦

1- ቅድመ ምዝናይ

ቅድሚ ናይ ቀጽሪ ክፍለ ግዜ ምእታውና ወይ መጽናዕቲ ምጅማርና ብዝተኻእለ መጠን ክንዛነ ኣለና። ብዙሕ ግዜ "ዘይቀጽሪ'የ ከጽንዕ" ኢልና ኣብ ህድኣት ዘይብሉ፡ ሙዚቃ ዝዓብለሎ፡ በቲ ካልእ ወገን እናኣዕለልና፡ ተለቪዥን እናረኣና፡ ነጽንዕ ኢና። እንተ ኾነ ቀጽሪ ከም ኵሎም ዓይነት ትምህርቲ ምሉእ ኣድህቦ ስለ ዘድልዮ፡ ህዱእ ሃዋህው ፈጢርና ከነጽንዕ ይምረጽ። ቀጽሪ ልዕሊ ዝኾነ ዓይነት ትምህርቲ ክፉት ኣእምሮ ዝጸበ ብምዃኑ፡ ተዛኒና መጽናዕትናን ትምህርትናን ከነካውን ኣለና።

2- ጽፉፍ ኣታሕዛ ኖት

ሓደ ኣርእስቲ እናተማሃርና ኣብ ጥራዝና እንጽሕፎ ኖት ደጊምና ከነንብቦ ዘየሸግር ክኸውን ኣለዎ። ማዕረ-ማዕረ መምህርና ምእንቲ ክንከይድ ክንብል። ደጊምና እንክንርእዮ ዘይብረሃናን ዘይንበበልናን ጽሕፈት ኣይኹን። ብታህዋኽ ክንጽሕፍ ክንብል እቲ ዕዮ ዝፍተሓሉ ደረጃ (ስተፕ) ከይንዘልል'ውን ምጥንቃቕ የድልየና። ብጽቡቕ ጽሕፈትን ጽፈትን ዝተጻሕፈ ኖት ደጊምካ ንኽተምብቦ ይብረሃካን ናይ ምስራሕ ሸውሃትካን ይኸፍት'ዩ።

3- ንናይ ቀጽሪ ዕዮ-ገዛ ብዙሕ ግዜ ምሃብ

ካብ ቤት ትምህርትና ገዛና ምስ ተመለስና ቀዳማይ እንሰርሖ ዕማም ዕዮ-ገዛ ወይ ዘይወዳእናዮ ዕዮ-ክፍሊ ምስራሕ ይኹን። ዕዮ-ገዛ ከም ዘለና እናፈለጥና ካልእ መጽናዕቲ እንተ ጀሚርና ጸቕጢ ክገብረልና ስለ

ዝኽእል። ዕዮ-ገዛ ኣቓዲምና ከነጻፍፍ ይሓይሽ። ቍጽሪ ሕልፊ ካልኦት ዓይነት ትምህርቲ ብድግጋም ዕዮታት ዝጽንዕ ብምዃኑ ኸኣ ዚያዳ ግዜ ሂብና። ብምሉእ ዕጋበት ክነጻፍፎ ኣለና። ኵሉ ግዜ እቲ ዝኸበደ ዕዮ ኣቐድምና እንተዓመምናዮ ዝበለጸ ይኸውን።

4- መጽናዕቲ

ቍጽሪ ዕቱብ መጽናዕቲ'ውን የድልዮ እዩ። ኣብ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርትና ኩነ ኣብ ኮለጃት ቍጽሪ እቲ ዓቢ ግምት ዝወሃቦ ዓውደ-ትምህርቲ እዩ። ስለ ዝኾነ ኸኣ ትብዕ ኢልና ክንሕዞ ንግደድ። ኵሉ'ቲ ዝተመሃርናዮ ተመሊስና ነጽናዖ። ካብ ዝተፈላለዩ መጽሓፍቲ ምስ ደረጃናን ኣርእስትናን ዝኸይድ ሕቶታት ንስራሕ፡ ኣብ ዝኸበደና እዋን ከኣ ናብ መምህርና ወይ ካልኦት ሓገዝትና ኬድና ንሕተተሉ። እቲ ክንሓተሉ ዝሓሰብና ሕቶታት ምእንታን ከይንርስዖ ግን ብኣጋኡ ጽሒፍናዮ ንጽናሕ።

5- ንሓደ ምዕራፍ ናቱ መዝገበ ቃላት ኣዳልወሉ

ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ምዕራፍ ዘጋጥሙና ሓደሽቲ ቃላት ምስ ትርጕሞም ፈሊና ንሓዞም። እዚ ኣብ ዝዝመጽእ ምዕራፍ እነዳልዎ ንኡስ መዝገበ ቃላት ንመዝግቦ። ኣብቲ ናይ ቍጽሪ ጥራዝና ቅድሚ ምዕራፍ ምጅማሩ ወይ ምውድኡ ናቱ ገጽ ፈሊና ንጽሓፎ። ኵሉ ግዜ ጥራዝና ኣብ እንግንጽለሉ እዋን ስለ ዝጸንሖና ቀልጢፍና ክነጽንዖም ይሕግዘና እዩ። ብተወሳኺ ቍጽሪ ናቱ ቋንቋ ዝሓዘ ብምዃኑ። ከይሓዋወስና ክንፍጦም ክኽእለና እዩ።

6- መሓዛ ወይ ጕጅለ መጻንዕቲ

ብምፍላይ ምስ ካልኣይና ወይ ብጕጅለ ኴንና እነጽንዓሉ ናይ ሓባር ናይ መጽናዕቲ ግዜ ንፍለ። ብሓባር ምጽናዕ ብዙሕ ረብሓታት ኣለዎ። ቅድሚ ናብ ብጻይና ወይ ጕጅልና ምኻድና ግና። እቲ ብሓባር ከነጽንዖ ዝሓሰብናዮ ኣንቢብናዮ ክንጸንሕ ኣለና። ሚዛን እቶም ብሓደ ዘጽንዑ ክመጣጠን ስለ ዘለዎ ኸኣ ናይ ሓበር መደብን ኣካይዳን ክህሉ ኣለዎ። ብሓባር ኴንካ ምጽናዕ ነቲ እትፈልጦ ፍልጠት የራጕዶ። ሓድሽ ፍልጠት ትረክብ። ከይሓፈርካ ሓሳብካ ክትለዋወጥ ካልኦትን ብዙሓት ጥቕምታት ኣለዎ።

7- ብዝተኻእለ መጠን ኣብ ናይ ቍጽሪ ክፍለ ግዜ ዘይምብኳር

ናይ ቍጽሪ እንመሃሮም ምዕራፋት ንሓድሕዶም ዝተኣሳሰሩ ስለ ዝኾኑ ሓንቲ ክፍሊ እንተ ኣብኩርና ወይ ከይተረዳኣና እንተ ሓሊፋ። ነቲ ዝስዕብ ክትሓላልኾ ስለ ትኽእል ኣይንብኩር። ዘይተረድኣና እንተ ኾይኑ'ውን ኣብታ መዓልቲ ፈሊጥናያ ክንውዕል ንጽዓር። ሓንቲ ክፍሊ ምስ ተመሃርና ሸዑ ናይ መጽናዕቲ ግዜ ንፍለዮ። ብዝኾነ ምኽንያት እንተ ሓሊፋትና ኸኣ ኣብ ካልእ ክፍሊ ወይ እብረ ኬድና ክም እንመሃራ ንግበር። ምኽንያቱ ናይታ ዝሓለፈትና ክላስ ተሓተትቲ ባዕልና ስለዝኾና።

8- ግድላት ዝፍትሕሉ ጥበባት ኖት ግበር

ኣብ ቍጽሪ እንጥርዮ ግድላት ናይ ምፍታሕ ጥበብ ወይ ብቕዓት። ንምሉእ ህይወትና ክጸልወና እዩ። ህይወት ብግድላት እተመልአት እያ። ኣብ ማሕበራዊ። ቍጠባዊ። ከምኡ'ውን ፖለትካዊ ሽነኻት ህይወት ወድሰብ ግድል ዝመልአ'ዩ። ኣብ ኵሉ ኸኣ ግድላት ናይ ምፍታሕ ጥበብካ ዝለዓለ ክኸውን ይድለ። ቍጽሪ እናተመሃርና እንረኽቦም ግድላት ዝፍትሕሉ ጥበብ ምጽናዕን ምልላይን ንኣእምሮና ዘብልሕ ኣገዳሲ ንጥፈት እዩ። ግድላት ቍጽሪ። ክፍትሑ እንክለው ዘሎ ኣገባብን ኣካይዳን ኣተኩርካ ምርኣይ ኣብ ቍጽሪ ዘለካ መረዳእታ ከዕብዮ ይኽእል። ኣብቶም ኵሎም በብእዋኑ እትመሃሮም ግድላት ቍጽሪ ናይ ምፍታሕ ጥበብ። ኖት እናገበርካ ተዘማድነቶምን ፍልልዮም ምልላይ። ንቍጽሪ ብምጽናዕ ዘይኩነ ብፍልጠትን መረዳእታን ክትሕዞ የኽእል።

7- ኣብ ግዜ ፈተና

- ቅድሚ ዝኣገረ ንፈተና ዝኸውን ልምምድ ንግበር። ጽቡቕ ጌርና ዝመለኽናዮ ኣርእስቲ ኣብ ክንደይ ግዜ ክም እንሰርሖ ንፍለጥ። ቍጽሪ እቲ ዝበዝሐ ግዜ ዝወስደልናን ምጥንቃቕ ዘድልዮን ዓይነት ትምህርቲ ብምዃኑ። ናይ ግዜ ልምምድ ንግበር።
- ከምቲ ቅድሚ መጽናዕቲ እንገብሮ ምዝናይ ቅድሚ ፈተና'ውን ክንዛነ'ዩ ዘለና።
- ቅድሚ እዋን ፈተና ኣብ ቦታ ፈተና ክንርኩብን ንፈተና ዘድልዩና ኣቑሑ ክም ዝቐረብና ክነረጋግጽን ኣለና።

ኣራንሺ ዝፈትዉ ዓሰርተ ዓሩኽ ኣለዉኻ። ንነፍሲ-ወከፎም ኣብ ዘምቢል ሓሓንቲ ዝብጽሖም ኣራንሺ ሒዝካ መጺእካ ዓደልካዮም፡ ኵሎም ከኣ ሓሓደ ኣራንሺ ሓዙ፤ ግዳ ኣብታ ዘምቢል ሓንቲ ኣራንሺ ኣላ። ከመይ ኢላ ክትህሉ ክኢላ?

ንትሽዓተ ኣዕሩኽካ ኣብ ኢዶምም ሓሓደ እንተ ሂብካዮም፡ ነቲ መበል ዓስራይ ከኣ ምስ ዘምቢላ ክትህቦ ትኽእል ኢኻ፡ ኵሎም ሓሓደ ኣራንሺ ሒዞም ኣለው። ናይ ሓደ ካብኦም ግን ኣብ ውሽጢ እታ ዘምቢል ኣላ ማለት'ዩ፡

ሓታቲ ኣእምሮ

ወትሩ ተማራመራይ

ሓድሽ ፍልጠት ዝመጽእ ሕቶ ምስ ዝለዓል እዩ። ኲሉ እቲ እንሰምዖ፡ እንመሃሮ፡ እንዕዘቦ፡ ዘደንቕናን ዝምስጠናን ብዓይኒ ሕቶ ምርኣዩም፡ ብዝያዳ ድርኺት ናብ ካልእ ፍልጠት ይመርሕ። ሓታቲ ምኳን ተጠርጣሪ ምኳን ዘይኩነ ምኽንያታዊ ወይ ርትዓዊ ምኳን ማለት እዩ። ቀዳሞት ኣቦታትና፡ ገለ ብስነ-ፍልጠት ቅቡላት ዘኾኑ ልምድታት ኣጽኒሖምልና'ዮም። መግቢ እናበላዕና ክንስገድ እንክለና ነቲ መግቢ ክንሸትቶ ይነግሩና፣ ኣብ መውስቦ'ውን ክልተ መጻምድቲ ክሳብ ሻውዓይ ወለዶኦም ዘራኽብ ክህልዎ ከም ዘይብሉ ይምዕዱና፣ ብስነ-ፍልጠት ቅቡላት ካብ ዘኾኑ ገለ ኣብነታት እዮም። እንተኾነ ካብ ባህልና ብዙሓት ኣሉታዊ ጽልዋ ዘለዎም ብሂላት ኣለዉ። "ኣታ ቈልዓ! ከምዚ ኣይትግበር ነውሪ'ዩ፡" ዝተበሃልናሉ ኣጋጣሚታት ውሑድ ኣይኩነን፣ ከምኡ ኣብ ዝበሉና እዋን "ስለምንታይ?" ኢልና ክንሓትት፡ ውሽጡ ክንፈልጥ እናተገበኣና ዝበዝሐ ግዜ ፈሪሕና ከም ነውሪ ተቐቢልናዮም ንኸይድ ንኸውን። ብዙሓት ካብ ቅድሚ ሕጂ ዝሓለፉ ከምዚኦም ዝበሉ ኣጋጣሚታት ምኽንያትቶም እንታይ ኩን ነይሩ ይኸውን ኢልና ንሕሰብ ወይ ንሕተት? ኣብነት ክህበኩም፤ ምሸት ስንኻ ኣይምወጽእን'ዩ ይብሃል ስለምንታይ? ምሸት ጨብ ኣቢልካ ማይ ኣይኩዖን'ዩ ይብሃል ስለምንታይ?

ኣብ ናይ ትምህርቲ ህይወትና እቶም ኣብ ክፍሊ ዝተባህሉ ወይ ዝተመሃርናዮም ቀሊብና እንዕዘር ተመሃሮ ብዙሓት ኢና። ገለ ክሰኣሉና ወይ ክንኣምኖም ዘጸግሙና ትምህርትታት ከጋጥሙና ይኽእሉ እዮም። ስለ ዝተመሃርናና ከም ዘለዎ ካብ እነጽንዖ ግን ካብ ቤት ንባብ፡ መምህራን፡ ኣሕዋትናን ዝኾኑ ይፈልጥ'ዩ ዝበልናዮ ሓላፊ መገድን ሓቲትና ፍልጠትና ከነዕብዮ እንተ ኺእልና'ዩ ኣብ ኣእምሮና ዝነብርን ካልእ ዝዓበየ ከሕስበና ዝኽእልን። ንዝመጽኡና ሕቶታት ከነቃልሎምን ከሕፍሩናን የብሎምን። ከምቲ ቓይናውያን ዝመሰልዎ፡ ብምሕታቱ ዓሻ ከይመስል ፈሪሁ ዘስቅጥ ንዘልኣለም ብዓሻኡ ይነብር፣ እቲ ተቢዑ ዝሓትት ግን ንሓሙሽተ ደቓይቕ ጥራይ'ዩ ዓሻ ዝመስል። ንስሕበት መሬትን ካልኦት ኣገደስቲ ስነ-ፍልጠታዊ ምርምራትን ዘካየደ ኣይዛክ ኒውቶን፡ ኣብ ትሕቲ ገረብ ቱፋሕ ደቂሱ እንከሎ ካብቲ ገረብ ፍረ ቱፋሕ ወዲቓ ምስ ሃራመቶ "ዝኾነ ከይተንከፋ ከመይ ኣቢላ ትወድቕ?" ዝበል ሕቶ ምስ መጽኦ ከም ዕሽነት ኣይወሰዶን፣ ንሕቶኡ ክምልስ ተቓሊሱ፡ ኣጽኒዑን ተመራሚሩን። ንሓደ ዘይትፈልጦ ዝነበርካ ምፍላጥ ሽውሃት ፍልጠትካ ዝኸፍት ኲይኑ፡ ንስሕበት መሬት ኒውቶን ምስ ዳህሰሶ ንብዙሓት መሃዝቲ ዝተዓጽዎም ኣፍደገ'ዩ ከፊቱ። ኣብ 1800ታት ዝተማህዘ ኤሌክትሪክሲቲ'ውን እንተ ኾነ፡ ብዙሓት ምህዞታት ክወልድ ክኢሉ።

ሎሚ ምህዞ ልዕሊ ካልእ እዋን ብኣዝዩ ዝተዓጻጸፈ ብዝሕን ዓይነትን ይቅጽል ኣሎ። ዝኾነ ሰብ ክምህዝ ዓቕሚ ክህልዎ እንከሎ፡ ክርእዮን ክጥቀምሉን ዘሎ ተኽእሎ ካብን ናብን ይፈላለ እዩ። ምህዞ ምስ ዋሕዝኡ ዘየቋርጽ ፈለግ ከነመሳስሎ ንኽእል ኴንና፡ ወድሰብ ክሳብ ዘሎ ንዝገጥምዎ ሕቶታት ዝመልሰሉ መገዲ ንምፍጣር ሓድሽ ሓሳብን መሳርሕን እናመሃዘ ክነብር እዩ። እቶም ኣብ መጀመርታ ዝነበሩ ናይ ጥንቲ ደቂሰብ ንመዓልታዊ ናብራኦም ዝጥቀምሉም ዝነበሩ መሳርሒታት፤ ንመሕረዲ ጽንጽሕለ (በላሕቲ ኣእማን) ተጠቒሞም፡ ንሃድን ብዝበልሐ ዕንጨይቲ፡ ንመውዓዩ መግቦምን መሞቒ ኣካሎም ዘድልዮም ሓዊ ድማ ብኣዝሒትን ብፍሕፈሐን ፈጢሮም፡ ወዘተ. ካብ ከባቢኦም እናተጠቐሙ ክምህዝዎም ክኢሎም። ብተወሳኺ፡ ንመግቦም ዝኸውን ሕርሻዊ መንገድታት፡ ኣገባብ ኣተኣላልያ እንስሳትት፡ ዓረብያ፡ ዓታሩን ካልእን ክምህዙ ክኢሎም። ንሕና'ውን ብዓቕምና ኣብ ከባቢና ብቐረባ እንረኽቦም ጥረ ነገራት ብዙሕ ነገር ክንገብር ንኽእል ኢና። ነቲ ልሙድ ጌርና እንወስዶ ካልእ መልክዕ ከነትሕዘሉ ንኽእል መንገዲ ንሕሰብ። እቶም ኣብ ስድራና፡ ገዛውትና፡ ቤት ትምህርትናን ካልእን እንርእዮም ጸገማት ብተበላሕነትና ክንፈትሖም ንሓስብ እንተ ኼንና ናብ ምህዞ ንቐርብ ኣለና ማለት'ዩ። እንተወሓደ ኣብ ገዛና ኣደታትና መንከሽከሽ፡ መንቀርቀር ወይ መጽሓር ሓዊ ክስእና እንክለዋ፡ ቴኖ ቀዲድና ባዕልና ክንሰርሓለን ምሓሰብናዶ? "ኣብዛ ዓለም እንታይ ዘይተማህዘ፡ ንዓና ዝተርፈ የለን፡ " ንብል ኣይንሰኣንን ንኸውን። ምህዞ ብሕቶ'ዩ ዝብገስ፡ መልሲ እቲ ሕቶ ኸኣ ሓሳባት እዩ። ነቲ ሓሳባት ንምግሃድ ድማ ጥረ ነገራት ከድልዩ ይኽእሉ ይኾኑ፡ እንተ ኾነ እቲ መልሲ ሕቶና ዝኾነና ሓድሽ ሓሳብ እንተ'ለና ምህዞ ዘውደኣሉ መገዲ የለን። ሕቶ እንተ'ለና ምህዞ ኣሎ። ኲሉ እዚ ኣብዛ ዓለምና ተበጺሑ ዘሎ ፍልጠት ካብ ሕቶ ዝተላዕለ እዩ።

ሓቂ 'ሓይሽ ሓቂ'ዩ ኣርእስተይ

ሳሙኤል ሃብተሚካኤል

ሓቂ ክዛረብ ብዛዕባ'ዚ ኣርእስቲ ዕምቆት ዘለዎ ኣፍልጦ የብለይን። ግን ብዛዕባኡ ካብ ባሕሪ ብጭልፋ ክጽሕፍ ብሂገ። ትርጉምን ኣገዳስነትን ሓቂ ንምግላጽ ብዙሕ ተባሂሉ'ዩ። ሓቂ ትብል ቃል ከም መድመቒ ኣርእስታት መጽሓፍቶም ዝተጠቕሙ ጸሓፍቲ ክንደይ ክንብሎም። "ኣብ ሓቐኛ ታሪኽ ወይ ፍጻመ ዝተመርኮሰ" ዝብል ሓረግ ዝተለጠፎ ድርሰት ኣተኩሮ ሰማዕቲ፡ ተዓዘብትን ኣንበብትን ክስሕብ ንቡር'ዩ።

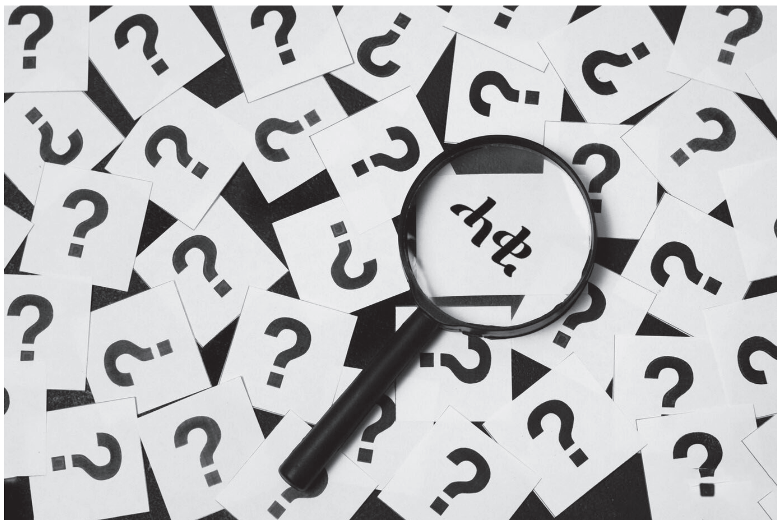
ኣብ ኩሉ መዳያት ህይወትና ሓቀኛታት ክንከውን ኣዝዩ ኣገዳሲ'ዩ፣ ምስ ስድራናን ብጾትናን ጥራይ ዘይኮነ ዋላ'ውን ምስ ገዛእ-ነብስና። ኣብ ሓቂ ዘሎ ኣራኣእያን መረዳእታታን ካብ ሰብ ናብ ሰብ ክፈላለ ይኽእል። ኣብ ዝኸድና ኸድና ክልተ ባእታታት 'ሃይድሮጅን'ን ሓደ ባእታ 'ኦክስጅን'ን ማይ ከምዘቖሙ፣ ማይ ኣብ ሚእቲ ዲግሪ ሰንቲግሬድ ከምዝፈልሕ፣ ኣብ ባዶ ሰንቲግሬድ ድማ፡ ከምዝበርድ ይፍለጥ። እዚ ስነ-ፍልጠተኛታት ከረጋግጹልና ስለዝኸኣሉ፡ ሓቂ'ዩ ኢልና ንኣምነሉን ንቕበሎን። ሓቂ ኣብ ኩሉ ቦታ ተቐባልነት ከምዘለዋ ከምኡ'ውን ሓቂ ኣብ ትወጸሉ፡ ሓያል ተቓእውሞ ኪጋጥማ ንቡር ምኳኑ ዝምጉቱ ኣይተሳእኑን። ትኽክለኛ ባህርያት ሓቂ ግን እንታይ'ዩ፧

ሓደ ካብ ኣምራት መራኸቢ ብዙሃን ምኳኑ ዝሕበረሉ 'ኣጀንዳ ሰቲንግ ትዮሪ' (Agenda setting theory)፡ ማዕከናት ሓበሬታ፣ ኣገዳሲ'ዩ ዝበላኦ ዛዕባታት ሰሪዐን ኣተኩሮ ሰባት ንኪቃንያ፡ ብዝተፈላለየ ኣገባባት ከምዝዓያ የረድእ። በዚ ድማ ሰባት፡ ሃሞምን ቀልቦምን ኣብቲ ዝተሓርየ ጉዳያት ንኽገብሩ ዘሎ ተኽእሎ ይዛይድ። 'ኣጀንዳ ሰቲንግ ትዮሪ'፣ ኣብ ፖለቲካ፡ ፈነወታት ራድዮን ተለቪዥንን፡ ንጥፈታት ምውዕዋዕን ህዝባዊ ርክባትን ኣዝዩ ልዑል ተራ ኣለዎ። ሓበሬታ ደጋጊምካ ምስተቓልሖ ኣብ ኣእምሮ'ቲ ዝቕበሎ ክሰርጽ ልዑል ተኽእሎ ከምዘለዎ ይሕበር። ሓሶት ምሂዝካ ምንብድባዱ ቀሊል'ዩ። ሓሶት እንተ ተደጋገመ፡ ሓቂ ክመስል ይኽእል'ዩ። ሓቂ ብዝበለጸ ክትመሓላለፍን ክትሰርጽን ድማ፡ ምዕብዓብ ዘይኮነ ምድግጋም የድልያ።

ምምስራሕን ምዝርጋሕን ትምዩን-ዜና 'ፌክ ኒውስ' (Fake news) ኣዛራቢ ዛዕባ ካብ ዝኸውን ነዊሕ ኣቑጺሩ'ሎ። መጽናዕቲ ዝሓትት'ኳ እንተ ኾነ ትምዩን-ዜና 'ፌክ ኒውስ' የወሃት ከደናግር፡ ንጣብ ሓቂ ኣይበቅቕን'ዩ። ህላወ ትምዩን-ዜና፡ ነቲ እነህልኾ ጻብጻባት ሓቅነቱ ከነረጋግጽን ብጥንቃቐ ክንመምዮን ደሪኹ ኣሎ። ብሰማይ ይቐበለን ኣደይ ኣብርሀት "ወዲ ወደይ ነጊሩኒ'ዩ - ማዕከን ዜና 'እከሊት' ሓቢሩ'ያ።" ይብላ ምንባረን ትዝ ኢሉኒ። ወሪዱወን - ነዚ መንጸሮር'ዛ ፕላኔት ኮይኑ ዘሎ ትምዩን-ዜና ኣበይ ኢለናኦ።

'ኮንስፒራሲ' (Conspiracy) ዝብል ቃል ሽርሒ፡ ውዲት፡ ተንኮል፡ ... ወዘተ. ኢልካ ክትርጎም ይከኣል። 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ' (Conspiracy theory) ድማ፡ ቃል ብቓሉ፡ "ክልሰ-ሓሳብ ሽርሒ" ብምባል ምተተርጎመ። ንምርዳኡ ክጥዕመና ንግዜኡ ከም ዘለዎ ንጠቕመሉ። 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ'፡ ሓደ ልዑል ኣገዳስነት ዘለዎ ፍጻመ ወይ እኩባት ኩነታት፡ ብውዲት ወይ ትልሚ ሓያላን ምስጢር ኮይኑ ክተርፍ ከም ዝተደልየ፡ ከረድእ ዝጽዕር ሓሳብ'ዩ።

ሙብዛሕትኡ እዋን 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ'፡ ኣብ ሰባት ሰሪጹ ዘሎ ርድኢትን ኣተሓሳስባን ጌጋ ወይ ዝተጠምዘዘ ምኳኑ ንኸረድእ ይጋዋሕ። ብዝተፈላለየ መንገዲ እንረኽቦ ሓበሬታ ከም ዘለዎ "ሓቂ'ዩ" ኢልና ከይነህልኾ ዘገንዝብ፣ በንጻሩ ድማ፡ ሰባት ንምድንጋርን ንምህውታትን ዝዝርጋሕ 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ' ብርክት ዝበለ'ዩ። 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ'፡ ምቹእ ባይታ ቅልስ ሓቅን ሓሶትን ኮይኑ ጸኒሑን ኣሎን። 'ኮንስፒራሲ ትዮሪ' ዝተሓዋወሰን ሓቅነቱ ከተረጋጋጽ ዝድርኽን ባህርያት'ኳ እንተ 'ለዎ፡ ዝተኸወለ ገጻት ሓደ

ዛንታ ተገንዚብካ ከተመዛዝንዎ ሓጋዚ'ዩ።

ብጌጋ 'ላይ ዲቴክተር' (Lie detector) ዝብል ሳጓ ዝወሃባ 'ፖሊግራፍ' ኣብ 1921 ብኣመሪካዊ ጆን ኣጉስተስ ላርሰን ከም ዝተማህዘት ይሕበር። ኣብ ፍልቀትን ምዕባለን'ዛ ምህዞ ብኣበርክቶ ዝጥቐሱ ተወሰኽቲ ውልቀሰባት'ውን ኣለዉ። ፈተናታት 'ፖሊግራፍ' ንመርመራ ዝቐርብ ውልቀሰብ ንምግምጋም ዝተነድፉ ኮይኖም፡ ብዓቢኡ ኣብ መርመራታት ገበን ከምኡ'ውን ንፍሉያት ኢጋጣሚታት ቃለ-መሕትት ኣብ ጥቕሚ ይውዕል።

ብዓንደ ርእሱ፡ 'ፖሊግራፍ' መሃወሲት ሓሶት - 'ላይ ዲቴክተር' (Lie detector) ከምዘይኮነትን ንመርመራ ዝቐርብ ሰብ የታልል ወይ ሓቂ ይዛረብ ምህላዉ ብቀጥታ ከም ዘይትሕብርን ዝእምቱ ጽሑፋት ኣለዉ። እዛ መሳርሒት ኣብ ክንዳኡ፣ ሓደ ንመርመራ ዝቐርብ ውልቀሰብ፡ ተኸታታሊን ብጥንቃቐ ዝተዳለወን ሕቶታት ኣብ ዝምልሰሉ፡ ዘንጸባርቑ ፊዝዮሎጂያዊ ምልክታት ከምትዕቅን ይንገር። በዚ ድማ 'ፖሊግራፍ'፡ ኣብ እዋን መርመራ ንዝኸሰት ጸቕጢ'ምበር ምትላል ወይ ሓቅነት ከም ዘይትዕቅን ይሕበር።

ዋላ'ኳ ዝተፈላለየ ኣገባባት መርመራ 'ፖሊግራፍ' እንተሎ፡ መብዛሕትኡ እዋን ሰለስተ ሜላታት ኣብ ጥቕሚ ይውዕሉ። በዚ መሰረት 'ፖሊግራፍ'፡ ኣብ ኣፍልብን መናድቕ ከብዲን ብዝዕጠቕ 'ኒሞግራፍ' (pneumograph) ዝተሰምየ መሳርሒ፡ መጠንን ዕምቈትን ምስትንፋስ፡ ኣብ ምናት ብዝጥምጠም 'ስፊግሞማኖሜተር' (sphygmomanometer) ዝበሃል መሳርሒ፡ መትነ-ልባዊ (Cardiovascular) ንጥፈታትን ጸቕጢ ደምን፡ ከምኡ'ውን ኣብ ጫፍ ኣጻብዕቲ ብዝጥቐለል 'ኤለክትሮ ደርማል ሪስፖንስ' (Electro Dermal Response - EDR) ዝተባህለ መሳርሒ፡ ካብ ቈርበት ዝንዛዕ ረሃጽ ብምዕቃን፡ ድምር ውጽኢት ትህብ።

ፖሊግራፍ ኣብ ኣካላት ተመርማሪ ጠቢቓ ዘርኢ ስእሊ ምንጪ፡ 'ክራይም ሳይኮሎጂ ረቪው' – 2015

ዛጊት ንርጡብነት 'ፖሊግራፍ' ዝምርምሩ ብዙሓት መጽናዕትታት ከም ዝተኻየዱ ይሕበር። ውጽኢት 'ፖሊግራፍ'፣ ብኑዛዜ'ቶም ንመርመራ ዝቀርቡ ጥርጡራት ከምኡ'ውን ገበነኛታት ተደሪዑ ኣበርክቶ'ኳ እንተ 'ለዎ፡ ክሳብ ሎሚ ኣካታዒ ኣርእስቲ'ዩ። ግን - 'ፖሊግራፍ' ትሕስዶ ትኸውን፤ ኣብ 'ፖሊግራፍ' ዝምርኰስ ውሳነኸ ሓቅነቱ ማዕረ ክንደይ'ዩ፤ ምህዞ 'ፖሊግራፍ' ሓቅነት ተቐርቦ ጸብጻባት እንተንሓታስ፡ ስም መልኣኽቲ እናጠቐሰት "ወላሂ!"፣ "ብሓቂ!" ምበለትዶ ይመስለኩም፤

እዚ ኣርእስቲ ኣብ ዘይትኣትዎ የብሉን እንድዩ፡ ሕጂ ድማ ናብ ቤት-መስተ ከመርሓና'ዩ። "ሓቂ መራር እያ'ሞ፡ ኣብ ምርር ዝበለ'ያ ትርከብ።" ዝብል ርእይቶ ዝህልዎም ውሑዳት ኣይኮኑን። "ኣረቂ መዛረቢ ሓቂ" ዝብል ብሂል ዋላ'ውን ሓንሳብ ሰሚዕኩሞ ትኾኑ ኢኹም ኢለ ይግምት። 'ዘ ትሩዝ ኢዝ ኢን ዘ ዋይን' (The truth is in the wine)፣ 'ኔል ቪኖ ቺ ስታ ላቨሪታ' (Nel vino ci sta' la verita) ዝብል ምስላ ንበሎ ብሂል እንግሊዝ ከምኡ'ውን ጥልያን፣ "ኣብ ነቢት ሓቂ'ሎ" ምኧኑ'ዩ፣ ንሓሳብ ኣረቂን ሓቂን የራጉድ። ኣረቂ እንተ በዚሑ የስክር'ዩ። ሰኽራም ናይ ልቡ'ዩ ዝዛረብ ከኣ ይበሃል'ዩ። ወየ'ኳ "ሰኺሩ ዓልካ ዝለመነካ ኣይትኸለኣዮ።" ዝተባህለ።

ክንደይ ካብ ፈለጥኹምዮም ሰተይዕም ምስ ሰኸሩ፡ ሕቡእ ጠባዮቶም በጨቕ ዘብሉ፣ ማለት - ሓቀኛ ምስሎምን ኣተሓሳስባኦምን ዘንጸባርቑ፤ 'ድራንክ ኣክሽንስ ኣር ሶበር ቶውትስ' (Drunk actions are sober thoughts.) — "ሓደ ሰብ ምስ ውነኡ እንክሎ ዝሓስቦ'ዩ፡ ምስ ሰኸረ ብተግባር ዘንጸባርቖ።" ክበሃለክ ሰሚዕኩምዶ፤ ምስ ሰኸሩ ቀላጽሞም ዘዐንትሩን እምባጋሮ ዝፈጥሩን ብዙሓት ምኧናም ኣብ ቤት-መስተ ዝወዓሉ፡ ዘምስዩ ይጽወይኹም። ኣብቲ ወጠጥ - ሕነቅ ተሓናነቕ፡ እቲ ተገዲዱ ናብ ባእሲ ዝኣተወ፡ ነቲ ብሰኸራን ተደሪኹ ባእሲ ዘለዓዓለ፣ "ምስ ሓቀኛ ምስልኻ - ጽባሕ ጋሕጋሕ ማይ ሰቲኻ ርኸበኒ!" ይብሎ።

እሞ ናብ ምዝዛም ገጽና ኢና፡ ሰብ ስግር ባሕሪ ብዛዕባ

ሓቂ ዝበሉዎ ጥቕስታትን ብሂላትን እንተ ኣውካእናልኩምከ። ቅድሚኡ ግን፡ ናትና እንድዩ ናትና፡ ብናትና ንፈልም። ብሂል ኣበው "በትሪ ሓቂ ትቐጥንምበር ኣይትስበርን።" "ሓቂ ተዛራብካ ኣብ መንገዲ ደቕስ።" ድዩ "ሓቂ ተዛራብካ ኣብ መንገዲ ባቡር ደቕስ።" "ሓቂ ብእግራ እንተ ቐበርካያ፡ ብርእሳ ትወጽእ።" "ሓቂ ዘረባ ሞት ቀረባ።" ይብል፡ "ርሑቕ ዓዲ መሐሰዊ።" ከኣ ይውስኽ።

ኣቦ ዜማ ሃገር ብዝብል ቅጽል ዝልለዩ፡ ነፍስሄር ስነ-ጥበበኛ ኣቶ ኣተውብርሃን ሰጊድ፡ ሓቂ ማእከል ገይሮም ምኡዝ ዜማ ዘይሞምዮም።

ሓቂ ኣበለኺ ኣበይ ኣለኺ) ኪደልየኪ
ንጌጋኻ ባዕልኻ ለውጦ
ሓቂ ሒዝካ ንፍቕሪ ጨብጦ
ንበጸይካ ልቡ ኣይተሕብጦ
ፍቕሪ ንኸስ፣ ከይትኸውን ሃማም
ሓቂ'ያ መራሒት ናይ ሰላም
ቀንዲ ብርሃን፣ ተውጽእ ካብ ጸላም

"ንኹሉ እንቋዕ ኣርከብክሉ" ብዙሕ ኣድናቖት ዘትረፈት ጣዕመ-ዜማ ገዲም ድምጻዊ ነፍስሄር ኣቶ ተኽልንክኤል ገብሩ (ወዲ-ገብሩ)'ያ። እዛ ጣዕመ-ዜማ ነቲ "ሓቂ መራር'ያ" ዝብል ኣበሃህላ ዘራጉድ ንጹር ሓረጋት ወሪቓ ኣላ።

ፋይዳ የብሉን ሓሶት እንተ መቐረ
ሓቂ 'ሓይሽ ዋላ እንተ መረረ

ብድምጻውያን ብርኽቲ ክፍለማርያም (ታንኪ)፡ ኣብርሀት ኣንከረ (ጓል ኣንከረ)፡ ሃብተ ገብረየሱስ (ወዲ ሻውል) ከምኡ'ውን ነፍስሄር ድምጻዊ ዓብዱ የሱፍ እትዝየም "ሓቂ" ዘርእስታ ጣዕመ-ዜማ፣ ሓቂ፡ ሚዛን ርዝነትን ፍኹሰትን ምዃና ተሰምረሉ።

ሓቂ ኢኺ ሓቂ ሚዛን ኢኺ ወርቂ
ሰላም ንኽሰፍን ኣብ ኩሉ ንገሲ
ምስጢር ናይ ዓወትና ካብ ኮንኪ ንስኺ
ሓቂ ስንቕና ኢኺ

ሓቂ'ዩ ምርጫና ሓቂ'ዩ መትከልና
ሓቂ'ዩ እምነትና ሓቂ፡ ሓቂ ህላወና ሓቂ

መጽሓፍ ርቀትካ ዕጣን - እኩብ ግጥምታት ብግርማይ ኣብርሃም - 2017፡ ንሓቂ ዝወፈየቶ ገጽ ኣለዋ። "... ሓቂ ስዑር ዝበሉ፡ መቓብሮም ቃዲሩ፡ ሓቂ ይስዕር ዝበሉ፡ መቓብሮም ሰቲ ኣብቀሎ!" ዝብል ትሕዝቶ ድማ ኣብ ገጽ 15 ንረኽቦ።

ሓቂ

ሓቂ'ዩ ሓቂ ስዑር
ሓቂ ስዑር 'ናበሉ ዝነበሩ
እነሆ፡
መቓብሮም ቃዲሩ፡

ሓቂ'ዩ - ሓቂ 'ስዕር
ሓቂ 'ስዕር 'ናበሉ ዝነበሩ
እነሆ፡
መቓብሮም ሰቲ 'ብቍሉ!

*ግጥሚ **"ሓቂ"** ብግርማይ ኣብርሃም*

ብገጣሚ ገብረሂወት ጸሃየ ተሓዲማ፡ ብድምጻዊ መርሃዊ ኪዳነ (ቃርያ) ዝተደርፈት "ሓቂ ድዩ፧" ዘርእስታ ጣዕመ ዜማ፡ "... ሓቂ ድዩ'ቲ ሓቂ - እቲ ዝበሃል ዘሎ፧ ሓቂ ድዩ'ቲ ሓቂ - እቲ ሰብ ዘዕልሎ፧" ዝብል ትሕዝቶ ኣብ መስመራታ ኣስፊራ'ላ።

ሓቂ ዝብል ቃል ብቋንቋታት ሃገርና ምስ ኣደማምጻኡ'ኸ፧

ራሻይዳ - حقيقة (ሓቂቃ)፣ ሳሆ - Xaghe (ሓቀ)፣ ቢዳውየት - Sdik (ሰድክ)፣ ብለን - Ēmēn (እ'ምን)፣ ትግረ - ኣማን (ኣማን)፣ ትግርኛ ሓቂ (ሓቂ)፣ ናራ - Ammaan (ኣመን)፣ ኩናማ - Keka (ኬካ)፣ ዓፋር - Numma (ኑማ)

ሰብ ስግር ባሕሪ ኣይረሳዕናዮምን፡ ንሳቶምከ እንታይ በሉ፧

"ሕብረተ-ሰባት ካብ ሓቂ እናተኣልዩ ኣብ ዝኸድሉ እዋን፡ ነቶም ሓቂ ዝዛረቡ ብዝያዳ ይጸየንዎም።"

ጆርጅ ኦርወል

"ሓቂ እንተ ተዛራብካ ዝኾነ ነገር ምዝካር ኣየድልየካን እዩ።" ሳሙኤል ላንግሆርን ክለመንስ

ማርክ ትዌን

"ሓቂ ከም ጸሓይ'ያ፣ ንግዚኡ ክትጋርዳ ትኽእል ትኸውን፡ ናብ ተብሎ ግን የብላን።"

ኤልቪስ ፕረስሊ

"ሓቂ ግምጃ ኩሎም ደቂ ሰባት'ምበር፡ ንበረት ውልቀሰባት ኣይኮነትን።"

ራልፍ ዋልዶ ኢመርሰን

መንዩ ሓቐኛ - እቲ ሓቀኛ ሰብ ከመይ ዝበለ'ዩ፡ ፈጺሙ ዘይሕሱ፧ ሓቂ'ኸ ኣበይ ትርከብ - መንዩ ዝደልያ፡ መን እዩ'ኸ ዝረኽባ፡ ንሙ'ኳኑ ትስወር ወይ ትሕባእ ድያ፧ ትፈሓርዶ - ትወጽእ በሎ'ኹ ኢላ፧ ኣረ መንዩ ዝቀብራ - መን እዩ'ኸ ዝፍሕራ፧ በ'ጃኹም ኢለኩም ሓቂ ግን ኣበይ'ያ ትርከብ፧ ኣብ እምነት፣ ኣብ ልቢ፣ ኣብ ፍቅሪ፧ መዓስ እያ'ኸ ትደምቕ - እዋኑ፡ ወቕቱን ወርሓቱን፡ ምሸት፣ ንግሆ፣ ረፋድ፣ ቀትሪ፣ ሓጋይ፣ ክረምቲ፣ ሰነዶ ጥሪ፧ እትብህሎ ኩነታት ኣየር - ራህዲ፡ ሃሩር ወይሲ ቁሪ፧ ኣበየናይ ኩነትከ - ኣብ ፍርሒ፣ ተርባጽ፣ ወይሲ ዓቅሊ፧ መን ኢኻ ኣብ ኣረቂ ዝበልካ፧ እስከበሉ ንሓድሕድኩም ተላዘቡ። ሓቂ ዘረባ ይሓይሽ፡ ብዛዕባ'ዚ ዝተላዕለ ኣርእስቲ ብሓቂ - ብሓቂ'የ ዝብለኩም ኣውግዕ ምወዓልና ግዳ፡ ነዚ'ውን ኣይተስተዋሕድዎ - እዚ ወደሓንኩም።

ሕምባበ ስነ-ህንጻ ቻይና

ብሃብተገርግስ ተስፋማርያም (ጠዊል)

እታ ንነዊሕ ዓመታት ኣብ መስርዕ ድኻታት ሃገራት ተቘሪና ዝነበረት ሃገረ ቻይና፡ ነቲ ዝነበረ ማሕንቈታት ብጻዕራ በናቕ፡ራ፡ ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ዝፈስስ ሃብቲ ኣኻዕቢ.ታ ኣብ ምምዕባል ንዘለዋ ሃገራት ኣብ ተለቒሓሉን ትሕግዘሉን ደረጃ በጺሓ ኣላ። ኣብ ቁጠባ ዓለም ቀዳማይ ተርታ ክትሕዝ ብሓያል ናህሪ ትግስግስ ኣላ። ካብ'ተን ንሃገራት ኣፍሪቃ ዝድግፋ ሃገራት ኣብ ዝለዓለ ኣርከን ክትሓኾር እውን ትመባጻዕ ኣላ።

ኣብ ዝቕጽል 2 ዓመታት ቻይናውያን ኣልማዕቲ ሰብ ጸጋ፡ ክሳዕ 10 ቢልዮን ዶላር ዝበጽሕ ካፒታሎም ኣብ ኣፍሪቃ ከም ዘውፍሩ፡ ሓገዝን ናይ ምትብባዕን ስራሓት ከም ዝሰርሑ እዩ ዝግለጽ ዘሎ። ህዋወ፡ ሆሊ፡ ጃንግሱ፡ ቻይና ማርትን ኪንጊደልን ዝበሃሉ፡ ካብ'ቶም ዝለዓለ እጃም ናይ ወፍሪ ዝገብሩ ዘለዉ፡ ብቐዳማይ ደረጃ ተሰሪዖም ካብ ዘለዉ ናይ ውልቂ ኩባንያታት ቻይና እዮም። ተክኖ፡ ኢንፊኒክስን ኣይተልን ዘመናውያን ቴለፎናት ዘፍርዩ ትካላትን ትራንዝሽንን ሆልድን ዝተባህሉ ኩባንያታትን እውን፡ 48% ናይ ኣፍሪቃ ዘመናዊ ተለፎናት ዕድጊ ብጽሒት ሒዞም ይርከቡ። እዚ ካብ ናይ ሳምሶን ብ3 ዕጽፊ ከም ዝዛይድ እዩ ዝፍለጥ። ብሓፈሻ ቻይና ኣብ ኣፍሪቃ ትገብሮ ናይ ልቓሕን ሓገዝን ኣበርክቶ ኣብ ንግዲ፡ ወፍርን ልምዓታዊ ህንጻትን፡ ክሳብ'ዛ ሰዓት እዚኣ ዝኾነት ሃገር በዚ ዓቕንን መንገድን ዝገበርት የላን ዝበሃለሉ ደረጃ ተበጺሑ ከም ዘሎ እዩ ዝተፈላለዩ ማዕከናት ዜና ዘጓውሑ ዘለዉ። ኣብ 12 ኣፍሪቃ ሃገራት ዘለዋ ወፍሪ፡ 1/3 ናይ ኣብዚ ከባቢ ዘለዋ ተሳታፍነት ብጽሒት ከም ዝሕዝ ይፍለጥ። ግብጺ፡ ናይጀርያ፡ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ጋናን ዛምብያን. . . ከኣ ዝዓበየ እጃም ካብ ዝወስዳ ተጠቀስቲ ሃገራት እየን።

ዋሽንግተን ፖስት ኣብ ዘቕረቦ ትንታነ፡ ኣብ 2018 ኣፍሪቃ ንህንጻት መሰረተ ልምዓት ካብ ዝነበራ 100 ቢልዮን ብጽሒት፡ 25% ቢልዮን ዶላር ዝኸውን ናይ ቻይና እዩ ነይሩ። ብዙሓት ተንተንቲ፡ ኣፍሪቃ መጻኢት ቻይና ብምባል፡ ትንበያ ናይ ምዕባይ ዕድላት እውን ይገልጹ። ኣብ ዝቕጽሉ 50 ዓመታት ፍርያት ቻይና ዝብል ጽሑፍ ዝተለጠፈሉ ምህርቲ፡ ኣብ መጻኢ ፍርያት ኣፍሪቃ ብዝብል ክቕየር እዩ። ግን ቀጻልነት ዘለዎ መሰጋገሪ ስልቲ የድሊ ዝብል ትንታነ ምሁራት እውን በብኹናው ይቐርብ ኣሎ።

ቻይና ምስ ኣፍሪቃ ብቢልዮናት ዶላር ናይ ንግዲ ምልውዋጥ ብምግባር ላዕለዋይ ኢድ ትሕዝ ኣላ። ዝዓበየት ናይ ንግዲ መሻርኽቲ እውን ክትከውን ክኢላ እያ። ሰበስልጣን ቻይና ኣብዚ ቀረባ ግዜ ኣብ ዘውጽእዎ መግለጺ፡ ኣፍሪቃ ናይ ሓባር ገንዘብ ወይ ኖት ብምትእትታው፡ ፍሉይ ናይ ቁጠባን ንግድን ማእከል ከተቕውም እያ ዝብል ተስፋታት ኣሎ።

ኣብዚ እዋን ሃገራት ኣፍሪቃ ስለምንታይ ቻይና ምርጫኣን ትኸውን ኣላ ንዝብል ሕቶ ብዙሕ ዘማእት ኣይኮነን። ናይ ልቓሕ ምንጪ ምኳና፡ ቅልጡፍ ኣገልግሎት፡ ሕሱር ኣቕሑ ምሻጥ፡ ናይ ሰላም ሓለዋ ፋንድ ምቕራባን፡ ኣማራጺ ናይ ኤኮኖሚ መግለጺ ዘለዋ ምስ ምኳናን እዩ። ቻይና ኣብ ዝሓለፉ 40 ዓመታት ቅልጡፍ ናይ ኤኮኖሚ ሰውራ ዝፈጠረ፡ ሽሞንተ ቢልዮን ዜጋታት ካብ ድኽነት ዘገላገለት ምኳና እውን ንኣፍሪቃውያን መምሃሪ ባይታ እዩ። ከምኡ'ውን "ሃብቲ ሃገርና ካልእ ዘይኮነ፡ ህዝብና'ዩ" ካብ ዝብል መሪሕ ስነሓሳብ ተበጊሳ፡ ኣብ መንእሰያት ትገብሮ ዘላ ምስግጋር ተክኖሎጂ፡ ዕድላት ስራሕ፡ ምምችቻእ ጥጡሕ ናብራን ቀረብ መንበሪ ኣባይትን፡ ሃገራት ኣፍሪቃ ኣብ ኣተሓሕዛን ኣመዓባብላን መንእሰያተን ክኽተላኦ ዘለወን ሰፊሕ ተመክሮ እዩ። ብፍላይ ኣብ ምዝማን ተክኖሎጂን ስነ-ህንጻን ኣማዕቢላቶ ዘላ ሜላ ብቀረብ ንህንጻት ሃገራት ኣፍሪቃ ዓቢ ትምህርቲ እዩ።

ስነ-ህንጻ ቻይና ነዊሕ መዋእል ዘቍጸረ፡ ኣብ ታሪኽን ባህልን መነባብሮን ህዝቢ 'ታ ሃገር

ዝተመርኰሰ እዩ። ቀዳሞት ቻይናውያን መንግስተ ሰማይን መሬትን ኣርባዕተ ኵርናዕ ዝሓዘ ቅርጺ እዩ ዘለወን ዝብል እመነታት እዩ ነይርዎም። ዝበዝሐ ህንጻታቶም ከኣ ውህደት ናይ መንግስተ ሰማይን መሬትን ክውክሉ ተባሂሎም፡ እዚ ክልቲኡ ዓይነት ቅርጺ ዘማእከሉ ኮይኖም ከም ዝተሃንጹ እዩ ዝንገረሎም። እዚ ቅርስታት ዓቢ ጽልዋ ኣብ ምብራቕ ኤስያ ሃገራት - ጃፓን፡ ኮርያን ሞንጎልያን ብመጠኑ ኸኣ ኣብ ደቡብ ኤስያ ሃገራት - ማለዥያ፡ ሲንጋፖር፡ ኢንዶነዥያ፡ ቬትናም፡ ሲሪላንክ፡ ታይላንድ፡ ላኦስ፡ ካምቦዲያን ፊሊፕንስን ከም ዘለዎ ይፍለጥ። ብሓፈሻ ስነ-ህንጻ ቻይና ሃገራዊ መንነት ዘንጸባርቕ፡ ንሓድነት ዝተፈላለያ ብሄራትን ቀቢላታትን እዛ ሃገር ዘማእከለ፡ ባህሊ፡ እምነት፡ ጂኦግራፍያዊ ኣቀማምጣን ኩነታት ከባብያዊ ኣየር ኣብ ግምት ዘእተወ እዩ። ብዓቢኡ ከኣ ፈታሕ ሽግር፡ መንበሪ ኣባይቲ ዜጋታት፡ ናይ ስራሕ ቦታታትን ልምዓታዊ ከባቢታትን ምዃኑ እዩ ዝሕበር።

ኣብዚ እዋንዚ ኣብ ቻይና ዝህነጹ ዘለዉ ኣገረምቲ ህንጻታት፡ ብዘመናዊ ተክኖሎጂ ተደጊፎም ኣብ ሓጺር ግዜ እዮም ዝዛሙ ዘለዉ። ኣብዚ ቀረባ እዋን ብኣማኢት ዝቑጸሩ ምጡናት መንበሪ ኣባይቲ፡ ኣብ ውሽጢ ሓንቲ መዓልቲ፡ ብሓገዝ ዘመናዊ ተክኖሎጂ 3ዲ ፕሪንተር ኣብ ውሽጢ ሓንቲ መዓልቲ ተሃኒጾም፡ ብዝሓሰረ ዋጋ ንማእከላይ መነባብሮ ዘለዎም ዜጋታት ብምቕራቦም፡ ናይ ብዙሓት ነበርቲ ሽግር ፈቲሖም እዮም። ኣብዚ እዋን ከኣ፡ ንጥንታዊ ባህልን መነባብሮን ህዝብታት እዛ ሃገር ኣብ ግምት ዘእተዉ፡ ንመሃዝትን ሰናዕትን መንእሰያት ሓደስቲ ተመረቕቲ ዩኒቨርሲቲታትን ኮለጃትን መንበሪ ኣባይቲ ዘገልግል፡ ብቴክኖሎጂ ዝተደገፉ ዘመናዊ መንበሪ ህንጻታት ተሰሪሖምን ይስርሑን ኣለዉን።

ቤት መጽለሊ ንዕድለኛ ኸኣ መዕቆቢ ከም ዝበሃል፡ ንወዲ ሰብ ኣድለይቲ ካብ ዝበሃሉ መሰረታውያ ነገራት ብቀዳማይ ደረጃ ዝጥቀሱ መንበሪ ኣባይቲ እዮም። ሃገራትን መንግስታትን ከኣ፡ ነዚ ኣብ ግምት ብምእታው ንድሕነትን ሽግርን ዜጋታተን ንምውሓስ ኣባይቲ ብምህናጽ ከም ዓቕሞም ከም ዝነብሩ ይገብራ። ሓንቲ ካብ'ዚኣን ከኣ ቻይና እያ። ከባቢ ሓደ ሚልዮንን 455 ሽሕን ብዝሒ ህዝቢ ከም ዘለዋ ዝንገረላ ቻይና፡ ብብዝሒ ቆጸራ ህዝቢ ቀዳመይቲ ካብ ዓለም እያ። ንህዝባ ከኣ ብሰብ ጸጋ ይኹን ብመንግስቲ ዝተፈላለዩ ዓበይቲ ህንጻታት ብምስራሕ፡ ብተመጣጣኒ ዋጋ ከም ዝነብሩ'ያ ትገብር ዘላ። ኣብዚ ቀረባ እዋን 206 ሜትር ንውሓት ዘለዎ፡ ንሆቴል ተባሂሉ ዝተጀመረ ህንጻ ናብ መንበሪ ኣፓርታማ ብምቕያር፡ ዜጋታታ ብተመጣጣኒ ዋጋ ዝነብርሉ ሃዋህው ተጣጥሕ ኣላ። እዚ ኣፓርትመንት ብዲዛይኑን ብዝሕዞ ቁጽሪ ብዝሒ ህዝብን ዓለም ኣዛሪቡ ኣሎ። እዚ ብቕርጺ "S"፡ ኣብ ኪንግ ጃንግ ሰንቹሪ ከተማ፡ ኣብ ሃንግ ዙ ጎደና ዝተደኮነ ህንጻ፡ መጋየጺ ሆቴል ተባሂሉ ዲዛይን ኮይኑ ዝተጀመረ እኳ እንተ ነበረ፡ መንግስቲ ብዝወሰዶ ተባዕ ስጉምቲ፡ ክሳዕ ሕጂ መወዳድርቲ ብዘይተረኸቦ ናብ ዝዓበየ ኣፓርታማ ተቐይሩ፡ ንመንበሪ 20 ሽሕ ሰባት ክኸውን በቒዑ መዛረቢ ብዙሓት ኮይኑ ኣሎ። እዚ ተቐማጦ ዝመርጽዎ ኣገልግሎት ኣይስእንሉን እዮም እናተባህለ ዝዝረበሉ ኣፓርታማ፡ ኣብ ውሽጡ ዝተፈላለዩ ናይ መዘናግዕን ስፖርትን ክለባትን ማእከላት ዕዳጋታትን ዘጠቓለለ ምስ ምዃኑ፡ ንዘለዎ ሰሓብነት ደሪዕዎ ኣሎ።

እዚ ህንጻ፡ በቲ ኣብ ሲንጋፖር ዝርከብ ናይ ዓለም ዝጸበቖን ዝኸበረን ህንጻ ምዃኑ ዝንገረሉ ሳንዲስ ሆቴልን ረጀንት ኢንተርናሽናል ህንጻን ዲዛን ዝገበረ፡ ኣሊስያ ሉ ዲዛይን ዝኾነ እዩ። እዚ ኣፓርታማ ግን፡ ብዲዛይኑን ቅርጹን ከምኡ'ውን ንሰባት ናይ ምእንጋድ ዓቕሙን ጥራይ ኣይኮነን ህቡብነት ኣጥርዩ ዘሎ። መብዛሕትኦም ነበርቲ ናይ'ዚ ህንጻ፡ ኣብዚ ቀረባ እዋን ካብ ኮለጃት ዝተመረቑን ገና ንምምራቕ ዝዳለዉ ዘለዉን መንእሰያት፡ ከምኡ'ውን መንበሪ ናይቶም ጸለውትን መሃዝትን መንእሰያት ምዃኑ እዩ፡ ነዚ ህንጻ ንዘለዎ ግርማ ብዝያዳ ከማዕርጎ ክብሪ ክውስኹሉ ክኢሉ ዘሎ። እዚ ናይ ነበርቱ ጁባ ዘማእከለ ተባሂሉ ዝንገረሉ ህንጻ፡ ክራዩ ካብ 220 ስጋብ 520 ዶላር ይበጽሕ። እዚ ብኣርባዕተ ቅርጺ ተሰሪቱ S ቅርጺ ዝሓዘ ዓቢ ህንጻ ኣብ 260 ካሬ ሜትር ስፍሓት ኣብ ዘለዎ ቦታ ዝተዶኮነ፡ ኣብ ዝተፈላለዩ ናይ ምዕራብ ማሕበራዊ ሚድያታት ብቪድዮ ምስ ተዘርግሐ፡ ብሚልዮናት ዝቑጸሩ ሰባት በጺሖሞ። ልባዊ ኣድነቆቶም'ውን ገሊጾም። እዚ ኣብ ብዙሓት ሃገራት ተኣታትዩ ዘሎ ምህናጽ ሰማይ ጠቀስ መንበሪ ኣባይቲ ዳግመ ግምት ክገብርሉ፡ መንግስታትን ውልቀ ትካላትን ከኣ ብዝተመጣጠነ ዋጋ ንዜጋታቶም መንበሪ ኣፓርታማታት ክሰርሑ ከም ዝኽእሉ፡ ካብዚ ፈታሒ ሽግር ሓደስቲ ተመርቕትን ገና ኣብ ሓዳር ምምስራትን ዘለው መንሰያትን ኮይኑ ዘሎ ዘመናዊ ህንጻ፡ ክመሃሩ ኣለዎ ዝብል ርእይቶታት እዮም በብኸርናዑ ዝፈሱ ዘለዉ።

ህንጻ ወርቃዊ ሳንቲም
(Gold Coin Building)

እዚ ህንጻ'ዚ ስሙ ከም ዝሕብሮ፡ ከቢብ ናይ ሳንቲም ቅርጺ ዘለዎ ኾይኑ፡ ካብ ማዕዶ ክትበጽሖ ዝዕድመካ፡ ብወሓላሉ ዲዛይነራት ዝተሰርሐ ህንጻ እዩ። እዚ ኣብ 2010 ዝተጀመረ ህንጻ ድሕሪ 3 ዓመት እዩ ናብ ፍጻመ በጺሑ። ኣብዚ ሕጂ እዋን ከኣ ምሉእ ኣገልግሎት ኣብ ምሃብ ይርከብ፡፡ እዚ ህንጻ ብጣልያናዊ መሃንድስ ዮሴፍ ዲ ቁቓላ እዩ ተሃኒጹ። እዚ ናይ ሳንቲም ቅርጺ ዘለዎ ህንጻ ቁመቱ 138 ሜትሮ ክኸውን ከሎ፡ 38 ምድሪ-ቤት (ኣፓርታማ) ኣብቲ ከቢብ ቅርጺ ከምዘለዉ እዩ ዝፍለጥ። እዚ ኣብ ውሽጢ 86 ስኴር ሜትር ተደኲኑ ዝርከብ ህንጻ፡ ክሳዕ 130 ሚልዮን ዶላር እዩ ወጻኢታት ተገይርሉ።

ብዙሓት ኣይኹኑ እምበር፡ ኣብ ዓለምና ብኽምዚ ቅርጺ ሳንቲም ዘለዎም ህንጻታት ተሰሪሖም እዮም፡፡ እዚ ህንጻ ፍልይ ዝብሎ ግን፡ እቲ ከቢብ ቅርጺ ዝሓዘ ዲዛይን ኣብ ማእከሉን ኣብቲ ከቢብ ቦታታትን ብብዝሒ ክፉት መሳኹቲ ስለ ዘለዎ እዩ። እቲ ኣብ ውሽጢ 29 ዲያ ሜትር ኣብ ማእከል (center) ዘሎ ክፉት ቦታ'ውን፡ ዝኾነ ይኹን መስትያት መሳሊ ዘይተገጥመሉ ምዃኑ ፍሉይነት ኣለዎ። መሰረታዊ ቅርጺ ናይ'ዚ ብኽልተ ሪጋ ዘለዎ ብሎካት ዝተሃንጸ ህንጻ፡ ካብቲ ጥንታውያን ቻይናውያን ንዕድጊ ዝግልገልሉ ዝነበሩ፡ ናይ ነሓስ ሳንቲም ዝተበገሰ ምዃኑ እዩ ዝቃላሕ። መልእኽቲ ምስሊ ናይ'ዚ ሳንቲም ከኣ፡ ጽቡቕ ዕድልን ተስፋን ዝውክል ምዃኑ እዩ። ናይ'ዚ ህንጻ ግዳማዊ ጽባቐ ኸኣ፡ ንውሽጣዊ ትሕዝቶ እቲ ህንጻን ሓቝፍዎ ዘሎ ኣባይትን ዘንጸባርቕ ምዃኑ፡ ብዙሓት ነዚ ህንጻ ክዕዘቡ ዝመጹ ቱሪስት ይመስክሩ።

እቶም ኣፓርመንታት ብቕድሚትን ብድሕሪትን ብኣለሚንዩም ብዝተሰርሐ ሽሓኒታት ዝተሸፈኑ እዮም፡፡ እቶም ዝተጠዋወዩ ናይ ጎኒ መናድቕ ብቐጻሊ ብዘንጸባርቕ ነገራት ዝተሰርሑ ክኾኑ እንከለዉ፡ እቲ ህንጻ ብነጸብራቕ ናይ'ቲ ባሕሪ ከብለጭልጭ ከሎ፡ ጥንታውያን ስርዓት ቻይና ዝጥቀምሉ ዝነበሩ ቻድ ዝተባህለ ዝተደረ0 ስልኪን፡ ከምኡ'ውን ክፉል ናይ ቁጽሪ 8ን ዝውክል ምስሊ ከምዘለዎ እዩ ዝንገረሉ። እዚ ህንጻ ንቤት ጽሕፈትን ካልእ ኣገልግሎታትን ዘገልግል ኮይኑ፡ ዝተፈላለያ ትካላት መወዋውዒ (advertisement) ፖስተራትን ስእልታትን ክሰቕላሉ ዝኽእላ ቦታ ስለዘለዎ እውን፡ ዝተደራረበ ኣገልግሎት ክህብ ዝኽእል ስፍራ ምዃኑ እዩ ዝንገረሉ፡፡፡ ምስ'ቲ ዘለዎ ሰሓብነት፡ ንዓማዊሉ ዘዕግብ ሓደ ካብ'ቶም ዝድነቑ ዘመናዊ ህንጻታት ዓለምና ኾይኑ፡ ሓደ ካብ መስሕብ ቦታ ቻይና ክኸውን ክኢሉ ኣሎ።

ሃብተገርግሽ ተስፋማርያም (ጠዊል)

መስከረም 2023

ተጋዳላይ ሃብተገርግሽ ተስፋማርያም ሃይለ (ጠዊል) ሓደ ካብ'ቶም ጽሑፋት ብምብርኻት ንመጽሔት መንእሰይ ዘተባብዑ ዝነበሩ እዩ ነይሩ። ካብ ነዊሕ እዋን ኣትሒዙ ድማ፡ ቡቲ ዝተማህረሉ ሞያ፡ ከም ኣዳላዊ ዓምዲ "ሳይንስን ተክኖሎጅን" ኮይኑ ምቕሉል ኣበርክቶኡ ክገብር ጸኒሑ። ብ27 መስከረም 2023 ብዘጋጠሞ ሃንደበታዊ ሕማም፡ ሃንደበት ተፈልዩና። ምድላው መጽሔት መንእሰይ ብመስዋእቱ ዝተሰምዖ መሪር ሓዘን እናገለጸ፡ ንስድራቤቱ ጽንዓት ይሃብኩም ይብል።

“ኣኣብ ሞያና ብወኒ ንስራሕ”

ስነጥበበኛ ሃኒባል በለጾም

ዘርኢሰናይ ዓንደብርሃን

መንእሰይ ስነ ጥበበኛ ሃኒባል በለጾም፡ ኣብ ዓውዲ ምውሳእ፡ ምጽሓፍን ምእላይን ፊልምታት ካብ ግዜ ናብ ግዜ ብቕዓቱ እናመስከረ ዝርከብ ሞያተኛ ስነጥበብ'ዩ። 'ኢንቪተሽን'፡ 'ደላዪ ነብሱ'፡ ማሪታውን ካልእ ፊልምታትን ጽሒፉ ብምእላይ ኣድናቖት ዝረኸበ እዩ። ብዘይካ'ዚ ኣብ ተኸታታሊት ፊልም ኤሪ ቲቪ 'ማጨሎ' ከም ኣላዪ ዝዓየየ ኣብነታዊ መንእሰይ እዩ። ኣብ ዓውዲ ምውሳእ እውን ኣብ ሓጸርቲ፡ ነዋሕትን ተኸታተልትን ፊልምታት ዝተፈላለዩ ገጸ ባህርያት ተላቢሱ ብምውሳእ ኣድናቖት ዝረኸበ እዩ።

ኣብ 1992 ኣብ ደበዚቶ - ኣስመራ ዝተወልደ ሃኒ በለጾም፡ ናይ መባእታን ማእከላይ ደረጃን ትምህርቱ ኣብ ቤት ትምህርቲ ኣዱሊስ፡ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርቱ ኸኣ ኣብ ኢሳቕ ተወልደመድህን (ገዛ ከኒሻ) ተኸታቲሉ። ኣብ 25 ዙርያ ንሳዋ ብምውራድ ከኣ ናይ 12 ክፍሊ ትምህርቱን ወተሃደራዊ ታዕሊሙን ፈጺሙ። ኣብ 2017 ኸኣ ካብ ኢንስቲትዩት ስማፕ ብቲያትሪካል ኣርት ብዲፕሎማ ተመሪቑ። እዚ ካብ ንእስነቱ ኣትሒዙ፡ ዓብዩ ኣበርክቶ ክገብር ዝጸንሐን ዘሎን ስነ ጥበበኛ ናይዚ ሕታም ዕዱምና ክኸውን መሪጽናዮ ኣሎና፡-

ሃኒ ከም ቁልዓ ከመይ ትዝክር?

ርእሰ ተኣማንነት ዘለዎ ደፋርን ዘይጠራጠርን'ዩ ነይሩ። ምስትብሃል ዝፈቱን ትኩርን'ዩ ነይሩ። ዋላ'ውን ናይ ዓበይቲ ዕላል ጽን ምባል ዝፈቱ፡ ንዘረኣየ ናይ ሰባት ጠባያትን ኣዘራርባን ምድጋም ዝፈቱ ዓይነት ቁልዓ'ዩ ነይሩ። ልዕሊ ኹሉ ኸኣ ፈታዊ ጽውጽዋይ'ዩ ነይሩ። ልዕሊ ጸወታን ምዝዋርን ምስማዕ ታሪኽ'ዩ ዝፈቱ። ሻብዓይን ሕሳስ ልደን ብምንባሩ፡ ሕንቁቕ፡ ዘድልዮ እናረኸበ እዩ ዓብዩ።

ኣጀማምራኻ ኣብ ዓውዲ ስነጥበብ ከመይ ይመስል ነይሩ?

ተማሃራይ ሓሙሻይ - ሻድሻይ እንክለና'ዩ። ኣብ'ቲ እዋን ኣብ ምስቃል ባንዴራ ይኹን ካልእ ንጡፍ'የ ነይረ። በዚ ኸኣ ብመምህራነይ ተሓጺየ፡ ናይ መዓልቲ ናጽነት ክሳስተኒክስ ክሳተፍ ተላኢኸ። እቲ ልምምድ ኣብ ቤት ትምህርቲ ባርካ'ዩ ነይሩ። ብንጥፈተይ ከኣ መራሒ ብሎክ ኮይነ። ኣብቲ ኣጋጣሚ

ኣብ ቅድሚ'ቲ ኹሉ ተመሃራይ፣ ናይ ብዓል ባራክዮ 'ወያነና ብጊሓቱ ዱባይ ኣትዩ'፣ ናይ መም. ሰሎሞን ገብረእግዚኣብሄር ናይ ኮሜዲ ዝርርባትን ምንቅስቓሳትን ይደግም ነይረ።

ብድሕር'ዚ፣ ኣብ ትሕቲ መምህር ዓብዱ ኾይነ ናይ ቤት ትምህርቲ ድራማታት ኣብ ምጽሓፍን ምእላይን ክሳተፍ ጀሚረ። ጐድኒ ናይ'ዚ ኸኣ፣ ኣብ ሃማመተኤ ንኡስ ዞባ ሰሜናዊ ምብራቕ ኣባል ቀያሕቲ ዕምባባ ኾይነ ይሳተፍ ነይረ። ኣብኡ ናይ ድምጺ፣ ምንቅስቓስ፣ ሳዕስዒት፣ ምንቅስቓስ ኣካላትን ካልእ ስልጠናታትን ይወስድ ነይረ። ንዓይ ከኣ ሓጋዚን መሰረት ዝፈጠረለይን'ዩ ነይሩ።

ኣብ 2003፣ ስነ ጥበበኛን መምህርን ኤፍሬም ካሕሳይ (ወዲ ኾዳ) 'ሚሎዲ ናይ'ቲ ምሸት' ትብል ብዛዕባ ግዳም ሓደራትን ጸገማትን እተተኩር ፊልም ይሰርሕ ነይሩ፣ ናብኡ ኸይደ ብድፍረት ዕድል ክህበኒ ሓቲተዮ። ኣብኡ ኸኣ ከም ተዋሳኣይ ሰሪሐ። ዓቢ ተመኩሮ ዝቐሰምኩሉ'ዩ ነይሩ።

8ይ ክፍሊ ኣብ ዝሰገርኩሉ፣ ኣብ ሚኒስትሪ ትምህርቲ ዞባ ማእከል ኑብሱ ይምሓር ብመምህር ንጉሰ ማእከለ ትእለ ጉጅለ ባህሊ ነይራ። ኣብኡ ተጸንቢረ ከም ተዋሳኣይን ተላሃያይን ኮይነ ይሰርሕ ነይረ። እታ ጉጅለ ከም ብዓል ክፍሉ ዳኘው፣ ሕሩይ ዳንኤልን ካልኦትን ዝሓቘፈት'ያ ነይራ። ምስ'ዛ ጉጅለ ናብ ዝተፈላለዩ ኮሌጃትን ከተማታትን ዑደት ገይርና ምርኢት ነቕርብ ነይርና።

እቲ ዝዓበየ ነጥበ መቐይሮ ዝኾነኒ ግን፣ ናብ ናይ ኣወል ስዒድ ክሪው ዝተጸንበርኩሉ ኣጋጣሚ'ዩ። ኣብቲ ናይ ኣወል ፊልምታት ዘፍሪ ዝነበረ ዓሰቢ ፊልም ፕሮዳክሽን ከም ላይትማንን ሳውንድ ማንን ኮይነ ይሰርሕ ነይረ። ኣብቲ ኣወል ዝኣልየሉ እዋናት ከኣ፣ ከም ተኸታታሊ ናይ'ቲ ስራሕ ኮይነ ይዓዪ ነይረ። ኣብቲ ጉጅለ ዝነበሩ ዓበይቲ ተዋሳእቲ ዓቢ ተመኩሮ ኣቐሲሞምኒ'ዮም። ኣወል ስዒድ ከም ኣላዪ፣ ከረድኦም እንኽሎ ዝያዳ ግብራዊ ትምህርቲ ኮይኑኒ።

ዝቐጸለ ጉዕዞኻ ኣብ ስነ ጥበብ ከመይ ይመስል?

ብድሕሪኡ ኣብ ዝተፈላለየ ፊልምታትን ድራማታትን፣ ከም ተዋሳኣይ ኮይነ ክዓዪ ጀሚረ። ጐድኒ ጐድኑ ነቲ ካብ ግዜ ንእስነተይ ኣትሒዘ ዘማዕብሎ ዝነበርኩ ጽሑፋት፣ ድሉው ገይረ ናብ ምፍራይ ኩዳልዎ ክጽዕር ጀሚረ። ኣብ 2014 ከኣ፣ 'ኢንቪቴሽን' ትብል ናይ መጀመርታ ፊልመይ ኩዳሉ በቒዐ።

ፊልም 'ኢንቪቴሽን' ጽቡቕ ተቐባልነት ዝረኸበት ፊልም እያ። ብዛዕባ ኣበጋግሳኣን ዝሓለፈቶ መስርሕን ኣዕልለና?

ሓደ ደራሲ ምስ ድርሰቱ ኣይቋጸርን'ዩ። ኣእምሮኡ ኩሉ ግዜ ቅሩብ ክኸውን ኣለዎ። ካብ ስቱድዮ እንዳ ተኸለ (ዓሰቢ) እናወጻእኩ፣ ሓደ ዕብይ ዝበለ ኤዲተር ንሰእሊ ናይ መርዓት እናርትዐ ርእየዮ። ከም ላግጺ ነዛ መርዓት፣ እዚ ኣርታዒ እንተ ዘፍቅራኸ ዝብል ሓሳብ መጺኡኒ። ኣነ ውሽጣዊ ሓሳብ ምግላጽ ደስ ይብለኒ'ዩ። ደገ ወጺአ ትዝ ኢላትኒ። እዛ ሓሳብ ጸጸኒሓ ብዕቱብ ክሕዛ ደሪኻትኒ።

ፒሮ ኣውጺአ፣ ሓደ ናይ መርዓ ግዜ ዝሓለፎ ሰብ ወይ ኣርታዒ ነዛ ንመርዓ ትቀራረብ ዘላ ጓል እንተ ዘፍቅራ ኢለ ጽሒፈ። ጸኒሐ ነታ እንተ ዘፍቅራ ደምሲሰ፣ ኣፍቂሩዋ ኢለ ደምዲመ ጽሒፈ። ስለ ምንታይ ኣፍቂሩዋ? ስለ ምንታይ ክሳብ ሕጂ ጸኒሑ? ክምልሶ ዝነበረኒ ሕቶታት'ዩ። ከም ዛንታ ኸኣ ከማዕብላ ጀሚረ። ኣብ ኩነተ ኣእምሮ ናይ'ዚ ገጸ ባህሪ ክኣቱ ፈቲነ። እቲ ገጸ ባህሪ ክሳብ'ቲ ግዜ ዘጽንሖ ምኽንያት፣ ነታ ኣብ ውሽጡ ብሓሳቡ ዝፈጠራ ሰብ ከይረኸባ'ዩ ዝብል እዩ። ብድሕር'ዚ ናብ ዝርዝራት ኣትየ ክሰርዓን ክጽሕፉን ጀሚረ።

ካብ ጽሑፍ ናብ ምፍራይ ምስ ኣተኹ፣ እቲ መስርሕ ቀሊል ኮይኑ ኣይጸንሓንን። ብዙሕ ፍርሒ ኣይነበረንን፣ ግን ድኻም ነይርዎ። ብተገዳስነት ክሰርሖ ፈቲነ። ኣብቲ ስራሕ ዝተሳተፉ ተዋሳእቲ፣ ብተመኩሮ ይኹን ብዕድመ ዓበይቲ ተዋሳእቲ'ዮም ነይሮም። ከም ዕድመይ ዘይኮነ፣ ከም ዕድመ ናይ'ቲ ስራሕ ርእዮም ብዙሕ ሓጊዞምኒ። ከም ፊልም ድልውቲ ኾይና ከኣ ናብ ተዓዘብቲ ቀሪባ።

ዝረኸብካዮ ግብረ መልሲ ከመይ ይመስል ነይሩ?

ጽቡቕ ግብረ መልሲ'ያ ረኺባ። ልዕሊ ኹሉ ኣብ ሲነማ ከርእያ ብምኽኣለይ ዝተሰማዓኒ ሓጐስ ልዑል'ዩ ነይሩ። ልዕሊ ኹሉ ናይ ቅድሚ 16 ዓመታት ሙብጽዓይ ዘተግበርኩላ ኣጋጣሚ ስለ ዝነበረት።

እንታይ ዝብል መብጽዓ?

ኣብ ግዜ ቁልዕነተይ፣ ኣብ ሓንቲ ፊልም ተሳቲፈ ነይረ። ኣብ ገዛውትና ክስእሉ ምስ መጹ፣ ኣሰርሑኒ ኢለ ምስ ረበሽኩዎም፣ ኣብ ሓደ ድኳን እትው ኢለ ገዚአ ክወጽእ ተርኢ ምርኢት ሂቦምኒ። ነዛ ስእሊ ክስኣል ምሉእ መዓልቲ'የ ተጸብየዮም። እታ ፊልም 'ኪዳነይ'ያ ትብል ነይራ። ኣብቲ መዓልቲ ምርኢት ምስ ትሽዓተ መተዓብይተይ ክንርእያ ከይድና። ናይ ኩሎም ከፊለ ስርሐይ ክርእዩለይ'የ ወሲደዮም። ኣጋጣሚ ኾይኑ እታ ምርኢት ተቘሪጻ። ሕማቕ ተሰሚዑኒ። እቶም ኣዝዮም ዝቐርቡኒ ከማይ ተሰሚዕዎም፣ ገሊኦም ግን ዝሃደድኩዎም መሲልዎም ስሒቒምኒ።

ኣብዛ ሲነማ ዋላ ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት ይኹን ናተይ ፊልም ከርኢ ኣለኒ ዝብል መብጽዓ ንነብሰይ ኣትየላ። ክብሪ ይኹኖም ከይተረድኦም ኒሕ ፈጢሮምለይ። ድሕሪ 16 ዓመታት፣ ንኢንቪቴሽን ናብ ህዝቢ ኣቕሪበያ። ኣብቲ ናይ ምርኢት መዓልቲ ኣዳላዊ ናይ'ታ ፊልም መጺኡ ምስ ረኣኹዎ ኸኣ ዝያዳ ተሓጒሰ።

ኢንቪቴሽን ናይ መወዳእታ ኣብ ሲነማ ዝቐረበት ስራሕ እያ። ጽቡቕ ግብረ-መልሲ ረኺባላ።

ዝቐጸለት ስራሕካ 'ደላዪ ኑብሱ' ዝርእስታ ተኸታታሊት ፊልም'ያ ነይራ። ብዛዕባኣ ከዕልል?

እዛ ፊልም ብዛዕባ ዝተዋህቦ ጸጋን ድላይን ከለሊ ብዛዕባ ዝጓዓዝ ገጸ ባህሪ እያ። መበገሲኣ ካብ ኑብሰይ እዩ። ብኸምኡ'የ ደላዩ ኑብሱ ኢሊያ። ፈጣሪ ንሓደ ሰብ ኣብ ህይወቱ የገልግሎ'ዩ ዝበሎ ጸጋን ተልእኾን ይህቦ'ዩ። እቲ ጠባይ ከኣ፡ ነቲ ዝተዋሃቦ ጸጋ ረኺቡ ክጥቀመሉ'ዩ ዝደሊ።

ኣብቲ ፊልም ናይ ስነ ልቦና ምርቓቲ ገጸ ባህሪ ኣላ። ነቲ ጸግኡ ደልዩ ክረኽቦ እትድርኾ ንሳ'ያ። ብናታ እምነት ሓደ ሰብ ባዕሉ ደልዩን ብጻዕርን እንተ ረኺብዎ'ዩ ዋጋ ጸግኡ ዝርድኦ በሃሊት'ያ። እቲ ጌጋ ግን፡ እቲ ገጸ ባህሪ ነቲ ጸግኡ ኣብ ውሽጡ ዘይኮነ፡ ኣብ ግዳም'ዩ ክደልዮ ዝፍትን። እቲ ዝዓበየ ጸገም ዝኸውን ከኣ ንሱ'ዩ። እዚ ኸኣ መሰረታዊ ነገር'ዩ። ጸጋኻ ኣብ ግዳም ክትረኽቦ ምፍታን፡ እቲ ዝዓበየ ጸገም እዩ። ሰብ ንኑብሱ ኣብ ኑብሱን ኣብ ውሽጡን ክረኽቦ ክፍትን ኣለዎ።

ኣብ ፊልም ማጨሎ ከም ኣላዩን ተሳቢሶካዮ ዝሰራሕካ ገጸ ባህርን ልዑል ተራ ነይሩካ። ብዛዕባ ማጨሎ ኣዕልለና?

ማጨሎ ንዓይ ዓባይ ኑጥበ መቐይሮን ቤት ትምህርትን እያ። ከም'ቲ ኣርእስታ መእለዩ እኽልን ጉርድን ዝወከለ፡ ኣነ'ውን ነቲ ከም መንእሰይ ክጉብሮ ዘለኒ ነገር ዝተመኮርኩላ'ያ።

ናብታ ስራሕ ዳንኤል ዝበሃል ጠባይ ክዋሳእ'የ መጺአ። ኣብ መስርሕ ዝርርብን ልምምድን፡ 'ሳሰ' ከም ገጸ ባህሪ ክፍጠር ተወሲኑ። ነዚ ከም ጠባይ ኣብ ምምዕባል ሰሪሕና። ጉድኒ ጉድኑ ኸኣ፡ ኣብ ኣልያ ክሳተፍ ብተኣምራት የሃንስ (ማሕታ) ዕድመ ቀሪቡለይ። ከም ሓደ ዓቢ ፈተነ'የ ርእየዮ። ሓሲበን ብዝግባእ ተዳልየሉን ከኣ ተቐቢለዮ፡

ምስ ኩሎም ኣባላት ናይ'ታ ፊልም ቀልጢፈ ክወሓሓጥ ኣይተጸገምኩን። ምስ ንኣሽቱን ዓበይቲን ጽቡቕ ናይ ምርድዳእ መንፈስ ነይሩና። ደራሲ ደበሳይ ወልዱ ከም ሰብ ክፉትን ሓሳባት ዘይነጽግን ብምንባሩ፡ እናተመላላእና ሰሪሕና። ጽቡቕ ግብረ መልሲ ረኺብናላ ከኣ! ንደራሲ፡ ንማሕታን ንኹሎም ነዚ ዕድል ዝፈጠሩን ከኣ በዚ ኣጋጣሚ ኣመስግኖም።

'ሳሰ' ከም ገጸ ባህሪ ከመይ ረኺብካዮ?

ከም ገጸ ባህሪ ዝተሓዋወሰ ሸነኻት ዘለዎ ጠባይ እዩ። ቡቲ ሓደ ወገን ኣዝዩ ስሱዕን ፈታዊ ኑብሱን ዓይነት ሰብ'ዩ። ብዛዕባ ኑብሱ እንተ ዘይኮይኑ ብዛዕባ ኻልእ ሰብ ስለ ዘይሓስብ፡ ዋላ ንዓይ ኣዝዩ የቖጥዓኒ ነይሩ'ዩ። ቀረባይ ዝኾኑ ተዓዘብትን ቤተ ሰብን ከይተረፈ ብእኡ ክሓርቁ ክርእዮም እንከለኹ፡ ይስመዓኒ ነይሩ። ዋላ ኣብ መንገዲ ዘጋጥመኒ ዝነበረ ወቐሳታት'ውን ነቲ ጠባይ ከም ዝጸልኦ ይገብረኒ ነይሩ።

ብገለ ሸነኹቱ ኸኣ፡ ገለ ሓልዮት ትርእየሉ። ኣብ ልዕሊ ስድርኡ ዘለዎ ነገራት ከኣ ከም ትድንግጸሉ ይገብረካ። ከም ገጸ ባህሪ ከም 'ሳሰ' ዝኣመሰሉ ዕሽራት ኣብ ኩሉ ስድራቤታት ኣለዉ። ኣብ ሓደ ኣጋጣሚ፡ ሓንቲ ተዓዛቢት ደዊላ ንገዛኣ ዓዲማትኒ፡ ምስ ኣዲኣ ኣራኺባትኒ። 'ሳሰ' ዝስሙ ብብዙሕ ጠባዩ ዝመሳሰል ውዑይ፡ ነዲኡ እግራ ዝሓጽባ፡ ዝተሸገራ ደቀንስትዮ ናብ ገዝኦም የእትዩ ዘዕቁብ ዝነበረ ስዉእ ወዳ ከም ዝነበራ ነጊራትኒ።

ሳሰ'ውን ከምኡ ዓይነት ባህርያት ብገለ ሸነኹቱ ዝሓዘ ብምንባሩ፡ ከም ትፈትዎን ትድንግጸሉን ይገብረካ'ዩ። ነዚ ዝተሓዋወሰ ግብረ መልሲ ክርኢ እንከለኹ፡ ልዕሊ ምምሳል ንሳሰ ኮይነዮ ኢለ ሓሲበ። እዚ ኸኣ ሞያይ እዩ።

ዋላ ኣብ ካልእ ገጸ ባህርያት'ውን ደቀንስትዮ ምብስጫው ትፈቱ ገጸ ባህርያት ሒዝካ ኢኻ ትዋሳእ። ምስ ሳሰ ኣብዚ ጉዳይ ዘመሳሰል የብልካን?

መጀመርታ ኣደይን ሕጽይተይን ደቀንስትዮ'የን። ስለዚ ንነፍሲ ወከፍ ጓል ኣንስተይቲ ብዓይኒ ኣደይን ሕጽይተይን'የ ዝጥምተን፡ ብዓቢኡ ኸኣ ኤርትራዊ'የ። ኤርትራዊ ኸኣ እንታይ ይፈልጥ መሰለካ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ብብርተዐዓን ሓይላን ክሳብ መሰል ጤሳ ዘረጋገጸት እንኮ ንሳ ምኻና። ክብሪ ሕብረተሰባ ከይተነግራ ትርዳእ፡ ሓሙሽተ ኢድ እትውንን'ያ። ቡቲ ሓደ ኢዳ ትመሃር፡ ቡቲ ሓደ ኢዳ ትሰርሕ፡ ቡቲ ሓደ ኢዳ ንውሉዳ ተዐንግል፡ ቡቲ ሓደ ኢዳ ስድራቤታ ተኸብር፡ ኣብቲ ሓደ ኢዳ ብዘሎ ቃልኪዳን ከኣ ኪዳና ተኽብር። ነዚ

ኽብሪ እዚ ትውንን ኤርትራዊት ፍጥረት ከመይ ገይረ ከም ዝጥምታ ከይነገርኹኻ ፍለጦ።

ብፊልም ማጨሎ ናብ 'ሽልማት ሶቲጐ' ቡርኪናፋሶ ተጓዒዝካ ነይርካ፡ ከመይ ነይሩ እቲ ተመኩሮ?

ኣዝዩ ዓቢ ኣጋጣሚ'ዩ ነይሩ። ብፍላይ ንዓይ። በቲ ንነዊሕ እዋን ዝጸዓርኩሉን ዝተወፈኻሉን ሞያ፡ ኮቲ ዓውዲን ሃገርካን ወኪልካ ክትከይድ ዓቢ ነገር እዩ። ናይ ፊለማ መገሻይ'ውን ስለ ዝነበረ፡ ጽቡቕ ምዕራፍ'ዩ። ናይ ጻዕራይ ግብረ መልሲ ዝረኸብኩሉ'ዩ ነይሩ።

ኣብ ቡርኪናፋሶ ብዙሕ ብልጫታትን ድኻማትን ክርኢ ክኢለ። ንሕና ብቛንቋናን ብባህልናን ኢና ፊልምታትና ንሰርሕ። እቶም ኣብኡ ዝጸንሑና ኣፍሪቃውያን ብምሉኦም ብቋንቋ ፈረንሳ ዝሰርሑ፡ ናይ መግዛእቲ ኣተሓሳስባን ባህልን ዝሓዘ'ዩ ነይሩ። ብመንነትና ዝያዳ ክሕበን ዘኽኣለኒ'ዩ ነይሩ። ኩልና ኣብቲ ኣጋጣሚ ዝኸድና መሳርሕቲ፡ ንባህልና ዘንጸባርቕ ኩዳንን ባንዴራን ገይርና ኢና ቀሪብና።

ሓላፍነት ሓደ ስነ ጥበበኛ እንታይ'ዩ ትብል?

ስነ ጥበበኛ መራሒ ሃገር እዩ፡ ከም ፈረስ ንሰረገላ ማለተይ'የ። ንሕብረተሰቡ ዘገድስ ኣቓዲሙ ብምፍላጥን ኣብ ጸጋታት ሕብረተሰቡ ብምምርኳስን ክኸውን ዝግብኦ ኣስተውዒሉ ዘኣንፈት ወይ ዝሕብር እዩ። ብተወሳኺ ስነ ጥበበኛ ኣብ ቅድመ ግንባር ናይ ኩሉ ተጻብኦታት ደው ክብል ዘለዎ ኣካል እዩ። ኤርትራዊ ስነ ጥበበኛ ከኣ ብፍሉይ፡ ብሉጽ ባህልናን ክብርታትናን ሃገርና ንምዕናው ዝግበር ዘሎ ወራር ክቃለሶ ረዚን ሓላፍነት ኣለዎ። ከምቲ ጅግና ሓይልታት ምክልኻል ኣብ ወሰናስን ሃገር ኮይኑ ግንባሩ ንዓረር ኣዳልዩ ዝሕልወና ዘሎ፡ ስነ ጥበበኛና'ውን ኣብ ትኩር ሓለዋ ክህሉ ኣለዎ።

ተራ ፊልምታት ኣብ ሃገር እንታይ'ዩ ኢልካ ትኣምን?

ፊልም ኣብ ሓደ ሃገር ከም መስኮት ናይ ሓደ ገዛ እዩ። መስኮት፡ ብርሃን ናብቲ ገዛ ዘእቱን፡ ትሕዝቶኣዊ ነገር ናይ'ታ ገዛ ንግዳም ንዘሎ ዘርኢ ወይ ዝሕብር እንተ ደኣ ኾይኑ፡ ፊልም ናይ ሓንቲ ሃገር ከምኡ እዩ። ነዚ ተራ ክጻወት ኣለዎ። ፊልምኻ ምስልኻ ተንጸባርቐሉን መልእኽትኻ ተመሓላልፈሉን ነገር እዩ። ንኣብነት ቀደም ንኣሽቱ እንከለና፡ ብናይ ህንዲ ፊልምታት ኢና ዓቢና። ሕጂ'ውን እንተ በልካ ናይ ሆሊዉድ ፊልምታት ኣብ ውሽጢ ሃገርና ብዝተፈላለየ መንገድታት ይኹሕኹሑና ኣለው። ኣነ ድማ ሕልመይ ኣብዚ ዓውዲ እዚ ሕነ ምፍዳይ እዩ፡ ኤርትራዊ ክብርታት ናብ ዓለም ዝዝርጋሓሉን ዝኽበረሉን መድረኽ ሕጂ ስለ ዝኾነ፡ ኣብዚ ጉዳይ እዚ ዓቲበ ክሰርሕ እየ።

ክብርታት ናይ ሕብረተሰብና ኣብ ስነ ጥበባዊ ትሕዝቶና ብዝግባእ ክንገልጾ ኣለና። ምኽንያቱ መስዋእቲ ተኸፊልዎ ዝመጸ ክብሪ እዩ። ከምቲ ኤርትራ ሃገርና ልኡላዊት ሃገር ንኽትከውን ብዙሕ መስዋእቲ ዝተኸፍለላ ማለት'ዩ። ወለድና ኸኣ፡ ውልቃዊ ድሌታቶምን ስምዒታቶምን ሓዲጎም፡ ከምኡ'ውን ካብ ዝወረደና ዝተፈላለየ መግዛእታዊ ጽልዋ ነጺጎም ዝተኸልዎ ክብርታት እዩ ዘለና። ንኣብነት ሓንቲ ጠማሪትን ቃል ኣምቢሮሙልና እዮም 'ነውሪ' ትብል። ነውሪ ኣብ ሕልናና ከም መከላኸሊ መሳርሒ እንተ ኣቐሚጥናያ፡ ካብ ብዙሕ ሕብረተሰብ ዘየፍቅዶም፡ ዘየድልዩ፡ ሕማቕ ነገራት ክንድሕን ኢና። ክሳብ ሎሚ ንጥቀመላ ስለ ዘለና'ውን ንድሕን ኣለና ኢና። ሕብረተሰብና ሓላፍነታዊ ዜጋ እዩ። ኣነ ዘሐጉሰኒ፡ ዝኾነ ሓላፊ መገዲ ኣብ መገዲ ሕማቕ ክትገብር ርእዩካ፡ ዘለካ ቅርበት ብዘየገድስ፡ ክእርመካ ግዴትኡ እዩ። ንስኻ ክትሰምዖ'ውን ግቡእ እዩ። እዚ እዩ ኸኣ ክብርታት ሕብረተሰብና፡ እዚ ኣብ ስነጥበባዊ ፍርያትና ክኣተት ድማ ሕጊ እዩ።

ዕምቆት ዘለዎ ስራሕ ክትሰርሕ እንታይ የድልየካ?

ሓሳባት ደጋጊምካ ተኮማስዕ ክትከውን ኣለካ። ምኹምሳዕ ሓሳባት ንሓደ ደራሲ ከም ምኹምሳዕ መግቢ ጥራይ ክንወስዶ ኣጸጋሚ እዩ። ሓደ ደራሲ ንሓሳባት ከኾምስዕ ከሎ ልክዕ ከም ናይ ገመል መጕሰዕ እናመለሰ እዩ ክኸውን ዘለዎ። ኮቲ ዝመጸ ናይ ድርሰት ሓሳባት እናመላለሰዩ ዘድቅቖ፡ ውጽኢቱ ድማ ዝጸፈፈ ገፊል ዘይብሉ ወይ ክርዳድ ዘይብሉ፡ ሱቕ ኢሉ ዝወሓጥ'ሞ ፍረ ዝሁብ ፍርያት ጥቡብ መታን ኩዳሉ ይጠቕሞ።

ኣንባቢ ዲኻ? ንልምዲ ንባብ ከመይ ትርእዮ?

ግድን ኣንባቢ ክኸውን ኣለኒ። ስርዓተ ሕጊ ናይ ሞያይ ስለ ዝኾነ፡ ሕጊ ኸኣ ክኽበር ዘለዎ ነገር እዩ። ስነጥበበኛ ስርሑ ምንባብ ስምዒት ሕብረተሰብ ስለ ዝኾነ፡ መጻሕፍቲ ምንባብ ከኣ እቲ ቐንዲ መሳርሒ ናይ ሞያኡ እዩ። ከይፈለጠ ክፍልጥ ኣይክእልን እዩ፡ ክፈልጥ እንተ ኾይኑ ኸኣ ከንብብ ኣለዎ።

ናይ ንባብ ልምድና ግን ቁሩብ ኣሰካፊ'ዩ። ንሓደ ብናይ ጥዕና ዶክትረይት ዝተመረቐ፡ ኣብ ዕለተ መመረቕታኡ፡ ንምንታይ ኢኻ ኣረቂ ሒዝካሉ ትኸይድ። ብእኡ ዝእለዩ ሕሙማን ንምብዛሕ ድዩ (ሰሓቕ)፡ ንምንታይ ኢና መጻሕፍቲ ሒዝና ዘይንበጽሖ፡ መጽሓፍ ሒዝካ እንተ በጺሕካዮ ግን ኣብ ዘለዎ ፍልጠት ፍልጠት ብምውሳኽ ሓጎስካ ትገልጸሉ ኣለኻ። ንእግሪ መገደይ ግን መጽሓፍቲ ምንባብ ከም ባህሊ ተኣታትዩ፡ ኣብ ውራያት ጥራይ'ውን ዘይኮነ፡ ኣብ ነንሕድሕድና መጽሓፍቲ እናተለዋወጥና ፍልጠትናን ንቕሓትናን ከነዕቢ በዚ ኣጋጣሚ ክላቦ እደሊ።

ኣመለኻኽታ ሓደ ስነ ጥበባኛ ኣብ ሂወት ከመይ ክኸውን ኣለዎ ትብል?

ሓደ ስነ ጥበባኛ ጥራይ ዘይኮነ፡ ኩሉ ኣብ ዓለም ዘሎ ሰብ ኣመለኻኽትኡ ከዐርን ቅኑዕ ኣመለኻኽታ ክህልዎን ጽቡቕ እዩ። ንሂወት ከመይ ኢኻ ትርእያ፡ ሂወት ንዓኻ እንታይ እያ፡ ክምለሱ ዘለዎም ሕቶታት እዮም። ሓደ ሰብ ኣብ ሂወቱ

ኑቲ ዝመልአ ድዩ ዝርእይ ወይስ ኑቲ ዝጎደለ ክፋል ናይ ሂወት እዩ። ሂወት ምርጫ እያ። ንተቐዲሓ ትመጸካ ቡን እታ ፍንጃል ድያ ተገድሰካስ እታ ቡን እያ። መብዛሕትና ግን ዓይነት ናይ'ታ ፍንጃል ተገድሰና እዩ ዝመስለና። ኣነ በዚኣ 'ተሰትየ እየ እዛ ቡን ትርደኣኒ እናበልና፡ ትሕዝቶ እታ ቡን ከየስተማቐርናያ ንሓልፍ። ኣብ ሂወት ድማ ከምኡ፡ ኑቲ ዘለና ውሽጣዊ ጽባቐ ከየስተባሃልና ኣብ ግዳም ዘሎ ነገራት ንምኑ። ሓጎስ ዝበልካ ተበልካ ኣብ ውሽጥኻ እምበር፡ ኣብ ቦታ፡ ኣብ ገንዘብ፡ ኣብ ምውናን ንብረትን ካልእ ጥረ ነገርን ፈጺማ ትርኩብ ኣይኮነትን። ስለዚ እወንታዊ ሓሳብ ከነሰላስል ኣብ ንጅመረሉ እዋን፡ ሓጎስ፡ ደስታ፡ ፍቕሪ፡ ዕዉት ምኳን፡ ምሉእ ጥዕና. . ኩሎም ኣወንታዊ ነገራት እናጨበጥናዮም ኢና ንመጽእ'ሞ፡ ኣወንታዊ ኣመለኻኽታ ሂወት የድልየና በሃላይ እየ።

ልቦና ንዓኻ እንታይ'ዩ? ካብ ምንታይ'ዩኸ ዝምንጩ?

ሕልናና ኣምባሳደር ናይ ኣምላኽ ኣብ ኑብስና እዩ። ስለዚ መግለጺ ልቦና ኑቲ ኹሉ ነገር ባዕሉ ዝሰርሖ ሕልና ምጽራይ እዩ። ልቦና መጀመርታ ካብ ተሞክሮ ዝምንጩ ኾይኑ ይስመዓኒ፡ ሓደ ብዙሕ ተሞክሮ ዘለዎ ሰብ ብፍላይ ንቑሕ ኮይኑ፡ እቲ ናይ ሂወት ተሞክሮ እንተሓሊፍዎ፡ ኣዚዩ ለባም ክኸውን ይኽእል እዩ። ዓቢ ተሞክሮ'ውን ክንብሎ ንኽእል ኢና። ልቦና ንዕቅነሉ መሳርሒ ኣለና - ንሱ ድማ ትሕትና እዩ። ኣብ ዝሃለኻ ሃሉ ትሑት እንተ ኾንካ ለባም ኢኻ ክብለካ እየ።

ከም ሞዴል እትርእዮም ሰብ ጥበበኛታት?

ዝኾነ ዕዉት ሰብ ንዓይ ሞዴለይ እዩ። ንዓይ ኣብኦት ዝኾኑኒ ዘድንቐምን ንምጥቃስ ግን፡ ጸሓፍን ተመራማሪ ታሪኽን ኣለምሰገድ ተስፋይ ልዑል ክብርን ኣድናቖትን ኣለኒ። ደራሲ በየነ ሃይለ ስርሓቱ ኣዝዩ ይፈትዎም'የ። ዶክተር ክብርኣብ ፍረ ኣብ ኣነጋግራ ዛንታ ይምስጠኒ'ዩ።

ኣብ ዓውዲ ፊልም፡ ኢሳያስ ጺጋይ ልዑል መሃዝኦቱን ብቐዓት ስርሑን የድንቐም'የ። ኣብ መበቁላውን ባህላዊን ክብርታትና ዝተመርኮሰ ብሉጽ ስራሕ ዘቕርብ፡ መምህር ኤፍሬም ካሕሳይ (ወዲ ኳዳ) ክብርን ኣድናቖትን ኣለኒ።

እቲ ኣብ ኩሉ ዓውድታት ብሉጽ ዝኾነ፡ ንዓይ ከኣ ብቐረባ ዝጸለወኒ መምህረይ ኣወል ሰዒድ'ውን፡ እቲ ዝዓበየ ሞዴለይ እዩ። ንኹሎም ክብሪ ይግብኦም። ኣብ ወለዶይ'ውን ብዙሓት ኣለዉ።

ፊቲኑኒ ትብሎ ገጸ ባህሪ?

ኩሎም ነናቶም ብድሆታት ኣለዎም። ግን ኣብ ቀረባ እዋን ኣብ ዝሰራሕኩዋ፡ 'ልቢ ወላዲት' ዘርእስታ ፊልም ዘሎ ገጸ ባህሪ፡ ነታ ኣምላኽ ኣብ ኩሉ ገዛ ክህሉ ስለ ዘይክእል ንውክልና ኢሉ ዝፈጠራ ኢለ ዝሓስባ 'ኣደኡ' ተቐይምዋ ዝኑበር፡ ኣልኮሊዛቶ ገጸ ባህሪ ብብዙሕ ሸነኽ በዲሃትኒ'ያ። ብብዝሒ ሽጋራ ዘትክኽ ብምኳኑ ከትክኽ፡ ንዕኡ ንምምሳል ብዙሕ ሜክኣፕ ክጥቀም ክሳብ ኣብ ዘይሕማመይ ዝበጽሕ ዝገበረኒ ጠባይ እዩ።

ሂኒ ከም ሰብ ከመይ እዩ?

ኣነ ኣይሕሱን'የ፡ ኑበሰይ ምንኣድ ከኣ ኣይጸልእን'የ። ሓቂ ስለ ዝኾነ። ነገራት ኣቕሊሉ ዝርኢ ሰብ'ዩ። ኣብ ዝሓዞም ጉዳያት ግን ብዕቱብ ሐዚ ክሰርሕ ዝደሊ'ዩ።

ብልጫታት ሂኒ?

ኣብ ነገራት ዘለዎ ኣረዳድኣ። ንነገራት ቡቲ ክኾና ዝግብኦ ገይሩ እምበር፡ ቡቲ ኮይንዎ ዘሎ ኣይርእዮን'ዩ።

ድኻማት ሂኒ?

ልዕሊ መጠን ዝኸደ እምነት። ከም ድኻም ክርእዮ ግን ኣይደልን'የ።

ኣዚኻ ዝተሓጉስካሉ ኣጋጣሚ?

ኣብ ስማፕ ብቲያትሪካል ኣርት ዝተመረቕኩሉ ኣጋጣሚ። ምኽንያቱ ኣብቲ እዋን ብተደጋጋሚ ይሓምም ነይረ። ኑቲ መሰናኽላት ሓሊፈ ብምምራቐይ ሕጉስ'የ።

ኣዚኻ ዝጓሃኻሉ ኣጋጣሚ?

ሰዒድ ኣንዋር ዝሞተሉ መዓልቲ!

ሂኒ ክኾኖ ዝደሊ ዝነበረ ግን ዘይኮኖ?

እቲ ዝዓበየ ትምኒተይ ኮይኑ'የ ዝብል። ዚያዳ ክበቕዖ ግን ኣብ ቀጻሊ ጻዕሪ ኣለኹ። ግን ጉድኒ ጉድኒ ስነ ጥበብ፡ ናይ ሕጊ ብዓል ሞያ ክኸውን ድሌት ነይሩኒ።

ኣብ መወዳእታ ክትብሎ ትደሊ?

ኩሉ ሰብ ኑቲ ኣጸቢቑ ክገብሮ ዝኽእል ጥራይ 'ተ ገይሩ፡ እቲ ቅኑዕ ነገር ሸዑ'ዩ ዝፍጠርሞ፡ ኣኣብ ሞያና ብወኒ ንስራሕ። የቐንየለይ።

የቐንየልና!

ግርማይ ኣብርሃም

‘ብዘይ ስድራ’

ንእሽቶ ምስትምቓር ናይ’ታ ኤርትራውነት ዝተላበሰት መጽሓፍ

ብ11 ሕዳር 2023፡ በጺብዕ እንቕጸር ግዱሳት ኣንበብቲ፡ ነታ ብኤክቶ ማሎ እተደርሰት፡ ብኣቦና ደራሲ ተኪኤ ተስፋይ ከኣ እተተርጐመት መጽሓፍ ‘ብዘይ ስድራ’ ኣስተማቒርናያ ነበርና። ገለ ኸንብል፤

ጽማቑ ትሕዝቶ መጽሓፍ

እዛ መጽሓፍ ብፈረንሳዊ ኤክቶ ማሎ ዝተደርሰት ኲይና፡ ናይ ሓደ ብሸርሒ ተደርብዩ ዝተረኽበ’ሞ፡ ምቕሉት ፍቕሪ ኣቦን ኣደን ከይረኸበ ኣብ ህይወት ዝኸርተተ፡ ዝተመኩረን ዝለበመን ረሚ ዝስሙ ቈልዓ እተዘንትዩ’ያ። ረሚ ምስ ስድራ እንዳ ኣቶ ባርበሪን እዩ ኣብ ጭውው ዝበለ ገጠር ዓብዩ። እዚ ይኹን’ምበር፡ ንሱስ ነታ ብሕንቃቐ ብገዛእ ጡባ ዘዕበየቶ፡ መዘናኡ ውሉዳ ብሞት ዝሰኣነት ወይዘሮ ባርበሪን ደኣ’ምበር፡ ንብዓል ቤታ (ወይ ነቲ ኸም ኣቦኡ ዝግምቶ) ይፈልጦ ኣይነበረን። ኣቶ ባርበሪን ኣብ ከተማ ፓሪስ ኣብ ስራሕ ምንዳቕ ተዋፊሩ ህይወቱ ዝመርሕ ሰብ’ዩ ዝነበረ። ባርበሪን፡ እቲ ኣብ ብዓልቲ ቤቱ ኣኽብሮት ዝበሃል ዘይነበሮ ሰብ፡ ኣብ ስራሕ ድሕሪ ዘጓነፎ መሰበርቲ ሕቖን ካሕሳ ንኽረክብ ዘካየዶ ዝነበራኦ ገንዘብ ዝነገፈ ከንቱ ፈተነን፡ ንረሚ ናብ ሓደ እንስሳታት እናዓለመ፡ ኪነታዊ ምርኢት ዘቕርብ ዝነበረ ቪታሊ ዝስሙ ሰብኣይ ሸጦ። ረሚ፡ ኣቦን ኣደን ዘይብሉ ቈልዓ ምኳኑ ሽዓ ተረዲኡ። ብድሕሪ’ዚ፡ ኣይጥዓሞን። እንተኾነ፡ ኣይተበድሀን።

ምስ ቪታሊን እንስሳታቱን (ኣኽላብን ህበይን) ፍቕዳ ዓድታትን ከተማታትን ዘወን እናበሉ፡ ምርኢታት ኣቕረቡ። ምውሳእ መሊኹ፡ ፈደላት ቈጺሩ፡ ግብራዊ ተመኩሮ ህይወት ቀሲሙ። ቪታሊ (ኣብቲ ዛንታ ድሒሩ ይግለጽ)፡ ህቡብ ድምጻዊ ነይሩ። ጸኒሑ ግና ጕረሮኡ ተለኺቱ። እንተኾነ፡ ኢዱ ኣይሃበን። ትኳቦ ዝጸልእ፡ ዘይመሻኽን፡ ሰብኣውነት ዝነበሮ፡ መልሓሱ ዝእድብ፡ ክሩዕን ጭዋን ሰብኣይ ነይሩ። በዚ ኸኣ ብዝወደቐ ናይ ቀደም ዝናኡ ኸይተሰናበደ ማንም ዘይገብሮ፡ ንእንስሳታት ናብ ጥቓ ሰብ ምኳን ኣደይቡ፡ ምስኣቶም ብምሽራኽ ምርኢት እናቕረበ ድራር እለቱ ክምእርር ሒኾ ይብል። ረሚ ምስ ከምዚ ዝኣመሰለ ክሩዕ ቪታሊ ሰሪሑ። ሰብ ጥራይ ዘይኰነ፡ እንስሳ’ውን ከፍቅር ከኣ ኣኽኢልዎ።

ቪታሊ፡ ኣብ ገለ እዋን ብሰንኪ ዘጓነፎ ቀ፡ጠባዊ ጸገም ንረሚ ንምንባይ ስለ ዝተጸገመ፡ ናብ እንዳ ኽዋጃ ማለት ቈልዑ ነዛ ኹብዶም ጥራይ ንኽዕንገሉ ዝተፈላለየ ኣህላኺ ስራሕ ዝዓዩሉ መናበዪ ዘኽታማት ግዒዙ። ኣብኡ፡ ድንዳነ መዘመዝቲ ኣብ ልዕሊ ትሕቲ ዕድመ ህጻናት ርእዩን ኣስተንቲኑን። እቶም ህጻናት ነቲ ጭቈና ኽለምድዎን ንሓድሕዶም ምልውዋህ ክስእኑ ኸለዉን ብዓይኑ መስኪሩ። እንተኾነ፡ ናይ ሓዋሩ ዓርኪ ዘኾኖ ማትያ ዝስሙ ቈልዓ ኣብዚ መናበዪ ዘኽታማት ተላልዩ።

ረሚ፡ ኣብ ዘዝኸዶ ቦታ ዘይተጸበዮ ማሕለኻታት እናጓነፎ፡ ማዕረ ማዕረኡ ኸኣ ጥዑማትን ሕሱማትን ሰባት እናተላለየን እናተጓነጸን ክኸይድ ከሎ ኣብዚ መጽሓፍ ይዝንቶ። ምስ ዝተፈላለያ ስድራታት ምልላዩ፡ ንሽግሩ መፍትሒ ይኹኖ’ኳ እንተ ነበረ፡ ንሱ’ውን ኣይሓመቐን፣ ነተን ስድራታት ዝሕግዘ ልቦናዊ ደገፉት ካብ ምግባር ኣይዕገትን ነበረ። እዚ ጥራይ ዘይኰነ ኸኣ ስለቲ ዝተገብረሉ የመስግንን ሞሳ ይህብን።

ነታ ድሒሩ ቓል ኪዳን ዝኣሰረላ

ሊዛ (ጓል'ቶም ዑቕባ ዝሃብዎ እንዳ ኣይተ ኣኩን)፡ ጌና ብዓባሳ ኸላ ብሙዚቃ የዛንያ ነይሩ። ኑቲ ኣብ ተንሳፋፊት መርከብ ተጠሚሩ ዝኸይድ ዝነበረ ኣካላቱ ዝተደነሰ ጸኒሑ ሓው - ወዲ ኣቦኡ ወዲ ኣደኡ ዝኾነ ኣርተር፡ ከመይ ኣቢልካ ዛንታታት ትዝክር ሚላ ኣትሒዝዎ። ኑቲ ኣብ እዋን ጸገሙ መጓርንቱ ዝነበረ ማትያ ውዕለቱ መሊሱሉ። ንበ'ሾሪ ወዱ ብስም'ዚ ዝፈትዎ ብጻዩ ሰምይዎ። ኑቲ ተቐዲሑ ዘይውዳእ ልቦና ዘስተምሃሮ ቪታሊ ንመዘከርታ ሓደ ሳምዕ ኣዳልዩሉ። ኑታ ብጸባ ጡባ ዘዕበዮቶ ማማ ባርበሪን ምስ ሓሰማ ንዕዳጋ ንዘውረደታ ላሕሚኣ ተኪኡላ።

ረሚ ኣማሲያኡ ሰድራኡ ይርከቡን በዚ ልዕል ኢሉ ዝተጠቐሰ ኣገባብ ን'ሾሎም ሰብ ጽቡቒ ምስጋናኡ ይገልጽን ሞሳኦም ከኣ ክመልስ ይፍትንን።

ኣስተማቕርቲኸ እንታይ በሉ፧

ረሚ
እቲ ዋና ናይ'ቲ ዛንታ

ረሚ እቲ ቐንዲ ገጸ ባህርይ ናይዛ መጽሓፍ፡ በንጻር'ቲ ዘጓንፎ ብድሆታት፡ እሞ ኸኣ ጌና ኣብ ህጻንነቱ፡ ፍታሕ ኣብ ምንዳይን ምቕጻልን ሰለ ዘድህብ፡ ምሉእነት ዘለዎ ጠባይ ይገብሮ። ሕያውነትን ርህራህን ካብ ማማ ባርበሪን፡ ብ'ሾነታት ክምህ ዘይምባልን ዘይምዕዝምዛምን ካብ ቪታሊ፡ ሰብኣውነትን ምትሕግጋዝን ካብ ስድራቤታት ማሊጋንን ኣይተ ኣኩንን እናተማህረ ኣብ ህይወት ዓ'ኹኹ ዘወጽአ እዩ። ካብ ትጽቢቱ ወጻኢ ኽስተታት ከጓንፎ ኸሎ ሰገጥ ኣይብልን'ዩ። ካብዞም ሰብ ልቦና ኣለይቱን መ'ቕርቡን ናይ ብጻይነት፡ ሰብኣውነትን ትዕግስትን ኣርኣያነት ክመሃር ከሎ፡ ንዓመጽ፡ ንስርቂ፡

ካብ ጺጋም ንየማን ግርማይ ኣብርሃም፡ ኣሕመዲን፡ ልዋም ተስፋልደት፡ ሑርያ ሱልጣን፡ ራሄል ኣስገዶም፡ ሃክ ዮሃንስ

ኮታስ ንዘይሞራላዊ ተርእዮታት ዘበለ ይጽየኖን ይነጽጎን። በዚ ምኽንያት'ዚ፡ ንእኡ ኹይኑ፡ ንኻልኦት ምኳን ዝበ'ቕዐ ገጻባህርይ ኩይኑ ኽወጽእ ንርእዮ።

ፈትሊ ዛንታ/ ትልሚ

እቲ ዛንታ ብዙሕ ናይ ህይወት ተመኩሮ እትርእየሉ፡ ከም ሰብ ቀለብ ዝኾነካ ቀምነገራት ከም ዘለዎ ዘተሓታትት ኣይኩነን። ነዛ መጽሓፍ ከኑብባ ሕቶኣ ዘቕረበት መንእሰይ ኣደሊና፡ ከም ዘንብዓታ እያ ገሊጻትልና ዝነበረት። ሃክ'ውን ብተምሳጥ ተዋሒጡ ንብዓት ክስዕሮ ምስ ደለየ፡ ኑቲ ኣደሊና ዝበለቶ እናዘከረ'ዩ መስኪሩ። እዚ፡ እቲ ዛንታ ንልብን ኣእምሮን ብምቅጽጻር ሒዙካ ዝዕዘር ም'ኳኑ የርእይ። እንተ'ኹኑ፡ ከምቲ ራሄል ኣስገዶም ዝበለቶ፡ መብዛሕትኡ ናይ ቀደም ዛንታታት ብሕጉስ ዕልባት ክዛዘም ምርኣይ ልሙድ ምንባሩ ኣብ ግምት ብምእታው፡ 'ብዘይ ስድራ' ብስነ-መጉት ክትሓስብ ከሎ'ኻ ምምጻእ ዝኣብዩካ ገለ ኣጋጣሚታት ኣይተሳእናን። እዚ ይ'ኹን'ምበር፡ ብትሕዝቶ ሃብታም ስለ ዝ'ኾነት፡ ብዙሕ ኣይተድህበሉን ኢ'ኻ።

ናይ'ቲ እዋን'ቲ ሕብረተሰብ

መጽሓፍ 'ብዘይ ስድራ' እግረ-መገዳ፡ ውልቃውን ሕብረተሰባውን ባህርይን ኩነታትን ሃገራት ኤውሮጳ'ውን ትገልጾ'ያ። ረሚ ሸግሩ ናብ ሃገራት ኢጣልያ፡ ፈረንሳን እንግሊዝን ገጹ ስለ ዘምርሐ፡ ሽዑ ዝነበረ ማሕበራውን ቁጠባውን ሕሰም ናይቲ ሕብረተሰብን ንሱ ዝፈጥሮ ዘይሰብኣዊ ባህሪ ወይ ከኣ ዘይሞራላዊ ተግባራትን ኣብዚ መጽሓፍ'ዚ፡ ጉሊሑ ኽረኣይ ኣ'ኽኢልዎ'ዩ። ደራሲ ኤክቶ ማሎ፡ ነዚ ተርእዮታት እዚ፡ ክምጉት ብምባል ንረሚ ዝፈጠረ ይመስል።

እቶም እንስሳታት

ከምቲ ልዕል ኢሉ ተገሊጹ ዘሎ፡ ኣብ ቪታልን እቶም መሳንይቱ እንስሳታትን (ኣ'ኽላብ ዘርቢኖ፡ ካፒን ዶልሺን ከምኡ'ውን ህበይ ጻዕዳ ልቡን) ዘሎ ዝምድና ምሒር ጥቡ'ቕ'ዩ። ሰብ ብንቕሓት (consciousness) ናብ ደረጃ እንስሳ ኽወርድ እንተ ኽኢሉ፡ ኑቶም እንስሳታት ናብ ደረጃ ሰብ ክደይቦም ከም ዝ'ኽእል ድማ የስተምህረና። እዚ ኣብ ቦታኡ እናሃለወ፡ እቶም ተዋሳእቲ እንስሳታት ንባህርያት ሰባት ወከልቲ ኹይኖም ኢና እንረ'ኽቦም። ዘርቢኖ፡ ብዊንታኡ ጥራይ ዝኸይድ፡ መግናሕቲ ብዙሕ ዘይምህሮ ኣማሲያኡ ኸኣ ብሰንኪ ውዑይ ም'ኳኑ፡ ኣብ ኢድ ተ'ኳሉ ኽወድ'ቕን ህይወቱን ኽስእንን ንርእይ። እታ ምጭውትን ግርህትን ዶልሺ እውን ብዞርቢኖ ተገሪዛ ኣደዳ ተ'ኳሉ ኹይና ህይወታ ስኢና።

ጻዕዳ ልቡ ዕሩፍ ኣእምሮ ዘይነበሮ፡ ኣብዚኣ ኣሎ እናበልካዮ ኣብቲኣ ዝጸንሐ፡ ፍጹም ክትግምቶ ዘጸግም ህበይ'ዩ። እዚ፡ ነቲ ኣብ ምብራቓዊ መንፈሳዊ ፍልስፍና 'ማንኪ ማይድ' ርእሲ ህበይ ኢልና'ውን ክንትርጉሞ እንኽእል ንዘይዕሩፍ ኣእምሮ ደቂ ሰብ ዘንጸባርቕ ውክልና'ዩ።

ካፒታኖ ናይ ሓቂ ብጻይ፡ እሙን ልኡኽ ኩይኑ ኽሳዕ መጠረሽታ ዓይዩ። ነቲ፡ "ከልቢ እሙን ዓርኪ'ዩ፡ " ዝብል ብሂል ብግብሪ ኽላበሶ ኢና እንርእዮ። ካፒ፡ ገታእ ርእሱ ጥራይ ዘይኮነ፡ ነቶም ብጾቱ እንስሳታት'ውን ሓብሓቢኦምን ኣላይኦምን'ዩ ዝነበረ። እቲ እንኮ ብህይወት ክሳዕ መጠረሽታ ምስ ረሚ ዝተጓዕዘ እዩ።

እዚ ይኹን'ምበር፡ ባህሪኦም ብዘይ የገድስ፡ ቪታሊ ጸኒሑ ኸኣ ረሚ ንዘህብዎም መምርሒታት ብግቡእ ዘተግብሩ ዝነበሩ እንስሳታት ምኳኖም ኣይከሓድን።

ገለ መሳጢ ብህሎታት ናይ'ዛ መጽሓፍ

ኣስተማቕርቲ ናይዛ መጽሓፍ፡ ንገለ ገጻታ እናገናጸሉ'ዮም፡ ቀምነገራ ኹብርሁ ፈቲኖም። ትንተና ኸይሓወስካ ንርእሱ ዝገልጽ ዓሚቕ ትምህርቲ ስለ ዝኾነ እንሆ ቓል ቪታሊ ኸም ዘለዎ፤

"ንስኻ መስተውዓልን ንቑሕን ኢኻ። ምእዙዝ ኩን፣ ነቲ እትገብሮ ዘበለ፡ በቲ ዝበለጸ ዓቕምኻ ግበሮ። ምሉእ ዕምርኻ እዛ ምኽሪ እዚኣ ኣይትረስዓያ።"

"ምስ ሓረስቶት ከም ዝዓበኻ በዚ ትፍለጥ። ንሳቶም፡ እንስሳ ዚምእዘዙ፡ እንተ ኣከላበትካዮን በትሪ እንተ ኣወጣወጥካሉን ጥራይ እዩ ዚመስሎም። እዚ ዓቢ ጌጋ'ዩ! ጨካን ብምኳን ሓንቲ ነገር'ኳ ኣይርከብን፣ ብሕያውነት ግና ብዙሕ፡ ካብኡ ሓሊፉ'ውን ምሉእ ረብሓ ይርከብ። እንስሳታተይ፡ ከምዚ ሕጂ ኾይኖምዎ ዘለዉ ንምኳን ዝበቕዑ፡ ስለ ዘይጭክነሎም'ዩ። እንተ ዝሃርሞም ድሁላት ፍጥረታት ምኾኑ፣ ፍርሒ ንምስትውዓል የልምሶ'ዩ። ብጀካዚ፡ ኣነ'ውን ንቑጥዓ እንተ ዝህንደድ፡ ከምዚ ሕጂ ዘለኽዎ ክኸውን ኣይምኸኣልኩን፣ ኣባይ እምነት ንኼሕድሩ ዚድርኾም ትዕግስቲ ኣይመጥረኹን። እዚ፡ እቲ ንኻልኦት ዚምህር ንርእሱ'ውን ከም ዚምሃር የርኢ። ከምቲ ኣነ ንእንስሳታተይ ትምህርቲ ዝሃብክዎም፡ ኣነው'ውን ካብኣቶም ትምህርቲ ቐሲመ ኣለኹ። ኣነ ንምስትውዓሎም ኣማዕቢለ፡ ንሳቶም ድማ ንባህርያተይ ቅርጺ ኣትሒዞምዎ።"

"ከልቢ ኣሰር ጉይታኡ እዩ ዚስዕብ። ከልብኻ'ሞ ኣርእየኒ፡ መን ምኳንካ ኽነግረካ ዚብል ምስላ ኣሎ። ገበነኛ ዚውንኖ ኸልቢ ጉሒላ'ዩ።"

ካብታ ድሒራ ኣደኡ ዝኾነ ወይዘሮ ማሊጋን ክፍለ ኸሎ፡ ቪታሊ ንወይዘሮ ማሊጋን ብዛዕባ ረሚ ኸምዚ ኢልዋ ነበረ፤

"እቲ ወድ'ቲ እፈትዎ'የ፡ ንሱ ድማ ይፈትወኒ'ዩ። እቲ ኣነ ዝህቦ ናይ ህይወት ተመክሮ ንእኡ ኣዝዩ ዚጠቅምን፡ ካብቲ ምሳኺ ኾይኑ ኪረኽቦ ዚኽእል ድማ ዝሓሸን ዝበለጸን እዩ። ርግጽ'ዩ ኣብ ቤት ትምህርቲ ተምህሮ ትኾኒ፣ ግና ንኣእምሮኡ ደኣ'ምበር ንባህርያቱ ክትሃንጾዮ ኣይክትክእልን ኢኺ። እቲ ናይ ህይወት ገድልታት ጥራይ እዩ ነዚ ኺገብሮ ዚኽእል።"

ቪታሊ ብሰንኪ ስእነት ገንዘብ፡ ንረሚ ናብ እንዳ ኸዋኛ ኸረክቦ ኸሎ፡ ረሚ ለዋህ ኣቦ ምኳኑ ይገልጸሉ'ሞ፡ ቪታሊ ኸኣ ትኽብል ኣቢሉ፦

"ንስኻ ኢኻ ለዋህ፡ ኣንታ ሃብሮም ሓቦኛ ቈልዓ። ይውዓል ይሕደር፡ ሰብ ኣብ ዕምሩ ነዚ ነገራት'ዚ ዜስተማቕረሉ እዋን ኣሎ። ኲሉ ነገር ኣብ ዝጠጥሓሉ ግዜ፡ ሰብ መን ምስኡ ኸም ዘሎ ኺይተገደሰ እዩ ኣብ ህይወቱ ዚጉዓዝ፣ ኲነታት ምስ ዚበላሾ፡ ኣብ ጌጋ ምስ ዚወድቕ፡ ልዕሊ ኹሉ ድማ እርጋን ምስ ዜርክቦ ግና ጸግዒ ናይ ካልእ ሰብ ይደሊ። ኣነ'ውን ጸግዒ ኽትኾነኒ እየ ዝደልየካ ነይረ እንተ በልኩኻ ይገርመካ ይኸውን። እቲ ሓቂ ግዳ ንሱ እዩ። ኣዒንትኻ ቕጽርጽር እናበለ ኽትሰምዓኒ ጥራይ'ኳ የጸናንዓኒ'ዩ ረሚ ወደይ። ኣዝየ ጉህየ እየ ዘለኹ።"

ተራ ተርጓሚ ኣቶ ተኪአ ተስፋይ

ተኪአ ተስፋይ፡ እቲ ኣመና እንሕበነሉ ኣብ ቋንቋ ትግርኛ ግሉሕ ኣበርክቶ ዝገበረ ጸዓተኛን ኣብነታውን ምሁርን መምህርን ምኳኑ መቸም ኣየካትዕን'ዩ። ነቲ ብግዜን ብጂኦግራፊን ካባና ኣዝዩ ዝረሓቐ ግና ኸኣ ግዜ ዘየባህስሶ ዛንታታትን ድርሰታትን ሃገራት ወጻኢ ብጥቅውን ላዛ ዘለዎን ትግርኛ ገይሩ ናባና የቕርቦ ኣሎ።

መጽሓፍ 'ብዘይ ስድራ' ከተንብባ ኸሎኻ፡ ሃዳሙ፡ ኣጓዱ፡ ደንበታትን ስንጭሮታትን ዓድኻ እናተራእየካ ስለ እተንብባ ሓንቲ ድንቂ ዝኾነት ኤርትራዊት ጽሑፍቲ ኾይና እያ እትስምዓካ። ነዚ፡ ኲሉ ኣስተማቓሪ ዝተሰማምዓሉ ነጥቢ'ዩ ዝነበረ። እቲ ምኽንያት፡ ቋንቋ'ዩ። ቋንቋ ብቛንቋኡ ሃብታም ኣጠቓቕማን ርዕመትን ዘለዎ ቋንቋ።

እቶም ገጸባህርያት፡ ደቂ ኻልእ ዓዲ ኽነሶም፡ ምስ ባህልናን ቋንቋናን ልዝበት ዘለዎም ምስ ምኳኖም ካባኻ ዝርሓቑ ኹይኖም ኣይስምዑኻን። ከም ኣንበብቲ ሓያሎ ኣብ ጥቕሚ ኸነውዕሎ እንኽእል ቃላትን ኣበሃህላታትን ሓቚፉ እትርከብ መጽሓፍ'ያ። ነዚ፡ ዝተረድኦ እዩ ዝመስል፡ ሃክ ዮሃንስ፡ "ነታ መጽሓፍ ምስ ወዳእክዋ፡ ንበይነይ ኩይነስ ኣጣቚዐ፡" ዘበለና። ንሕና ንረሚ መሲሉና ነይሩ። ንሱ ግና ነታ ነዛ መጽሓፍ ከነስተማቕር ዘብቅዓና፡ ኣቦናን ኣያናን ተኪኤ ተስፋይ'ዩ ዘጣቕዓሉ።

በዚ ኣጋጣሚ ብስም ኣንበብቲ፡ ንኣቶ ተኪኤ ምስጋናና ንገልጸሉ።

ምርኣዩን ምንጋርን

መብርሂ፦ ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፡ **"ኣብ ዛንታታትና ኣርእይዶ ንዛርብ"** ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ፡ ዕዮ ገዛ ተዋሂቡ ምንባሩ ይዝከር። ዝያዳ ንምዝኽኻር ኣተን ሕቶታት እናደገምና፡ ንሎሚ ንኽልተ ካብ'ተን ምልኡኣት ሓሳባት ካብ ኣንበብትና ንዝመጽኣና መልሲ ነኣንግድ።

ዕዮ ገዛ

ነዚ ዝስዕብ፡ ነገር ምልእሓሳብ፡ ንኽፍስወከፉ ካብ ሓሙሽተ ምልእሓሳብ ብዘይ ውሕድ መገዲ፡ ኣርኣዩ ሕጡብ-ጽሑፍ ግበረሉ። ዘርእይ፡ ዘስምዕ፡ ዘሻትት፡ ዘዳህስስ፡ ዘስተማቕር ቃላት ወይ ህዋሳት ምጥቃም ኣብ ግምት ይኣቱ።

1. ብሓቂ ተጸሊለ'የ ነይረ።
2. ነዊሕ ብምጽባይ ረብሪባ'ያ ነይራ።
3. እቲ ገዛ ንምርኣዩ ዘሰገድግድ'ዩ ዝነበረ።
4. እቲ መምህር ሕማቕ ተሰሚዑዎ።
5. ሄኖክ ሓወይ ጥሜት ኣየኽእሎን'ዩ።

መልሲ ዕዮ ገዛ

1. ነዊሕ ብምጽባይ ረብሪባ'ያ ነይራ።

ደጋጊማ ንሰዓታ ኽትምልከታ ኸላ፡ እዋን ንምፍላጥ ዘይኮነስ ሃለዋት ኣብ ኢዳ ዘኣሰረታ ሰዓት ከተረጋግጽ ዝደለየት'ያ እትመስል ዝነበረት። ነዛ ንብሕታ፡ ኣብ ውሽጣ ብዘቑመቶ መድረኽ፡ 'ተጸባዪ ምኳን ሕሱም'ዩ ብሓቂ/ ዘገም ይብል ግዜ ምውዳእ ይኣቢ' ንዘርእስታ ደርፊ ኣበባ ሃይለ ተዘይማ ነበረት። ኣብቲ መገዲ ኣርብዑ፡ ከም ሸጣኻ ተዓኒዳ ደው ኢላ ኽትጽበ ኸላ፡ እታ ዘይትምለስ ጸሓይ ዕራብ ስራሓ ዛዚማ ትፋኖ ነበረት። ንሳ ኸኣ ኣይከትፋኖ፡ ኣይከተፋኑ ተዓዚማ ጥራይ። ኢዳ ናብ ጁባኣ ሰደደት'ሞ፡ ሞባይላ ኣውጺኣ ደወለት። "ዝደወልኩምሉ ዓሚል ኣይተረኽበን" ዝብል መልሲ ተቐባበላ። "ተሌፎን ከኣ ሓሳዊት፡ ዋላ ኣብ ጉንዲ እዝኑ ከሎስ ኣይተረኽበን እንድኣላ ትብል" ብውሽጢ መልሓሳ ተዛረበት። ኑቲ ልበይ ወሲዱለይ እትብሎ ሰብ ብኸምዚ ዝኣመሰለ ዘይርብርብ ደውታ ኽትጽበዮ ኸላ፡ ብደዋ ንዝብል ዘቑናጽብ ብሂል ኣደታት ኣዘከራ'ሞ፡ ብመላሲ ዘይብሉ ውሳነ እግራ ናብታ ዝመጽኣታ ቤታ ኣምረሐቶ።

"ከም ጡብ ኣደይ ክቕብጸካ'የ፣ ኣፍቃሪት እምበር፡ ኣምላኺት ኣይኮንኩን፡" ምስ ኑብሳ ተላዘበት።

ሕልና ተኪኤ ካብ ኣስመራ

2. ሄኖክ ሓወይ ጥሜት ኣየኽእሎን'ዩ።

ናይ ሄኖክ ሓወይ ነገር ጸዊኻ ዝውዳእ ኣይኮነን። ኩላ ኑብሱ ኹብዲ'ያ። ማማ ኸይተረድኣ ጊባቦ ወሊዳትልና ብምባል ኢና እንጩርቀሉ። ተመስገን እትብል ቃል፡ ንተመስገን ወዲ ተኽላይ ክጽውዕ ከሎ ጥራይ እዩ ዝጥቀመላ። መኣዲ በሊዕና ኣእዳውና ኽንሕጹብ ከሎና፡ ንሱ ሓድሽ መኣዲ እንቕርብ ዘሎና'ዩ ዝመስሎ። ሄኖክ ሓወይ፡ ንኽኑበር ዘይኮነ፡ ንኽበልዕ እዩ ዝነብር።

ወሓዚት ሰመረ ካብ ከረን

ዕዮ ገዛ

ነዛ እትስዕብ ጽሕፍቲ፡ ብኸሉ መዳያታ ምልእቲ ጌርኩም ጸሓፍዋ። (ምትካእ ወይ ምትዕርራይ'ምበር፡ ቃል ወይ ቃላት ምውሳኽ ኣይፍቀድን) - መልሲ ኣብ ዝመጽእ ሕታም

ሓሰን፡ ሓደ ካብ'ቶም ኣብ ባርካ ትምህርቲ ቤት ዝተማህረ ተምሃራይ እዩ። ንሱ እቲ ስነ ጥበባዊ ሓደ ካብ'ቶም ምሁራትን ማሰኛን ድማ እዩ። ሓንቲ ልቢ ወለድ መጽሓፍ ኣሕቲሙ ከኣ ኣሎ። ብርሑቕ ክትርእዮ ከሎኻ፡ ንፋስ ባሕሪ ንጸው ነጀው ዘኸንዋ ንቑጽ ላኻ እዩ ዝመስል። ኣመና ጥንቁቕ ብምኳኑ ቃላት ሰለክቱ እንዳ ገበረ ዝዛረብ እኳ እንተ ኾነ፡ ሓደ ሓደ እዋንስ ዘየድሊ ዘረባ ይመልቕ እዩ።

ሓደ መዓልቲ፡ ካብ'ቲ ብዙሕ ጊዜ ምስ ፍጹም ሻሂ ዝሰትዩላ ዝነበረት ቤት ቀርሲ ወጺኡ፡ ንፍጹም ብማዕዶ ረኣዮ'ሞ፡ ኣንታ ርእሲ ኮቦ! እምበኣር ከምኡ እዩ ዝግበር ብምባል ተጻረፎ። ፍጹም፡ ኣብ ህጻንነቱ ጀሚሩ ክሳብ ዝጉብዝ ሓንቂቑ ዝዓበየ ብምኳኑ፡ ብጣዕሚ ተቖጥዐ። ንሓጺር ጊዜ ቀው ኢሉ ድሕሪ ምጥማት ከኣ ሰልችዩኒ ስለ ዘሎ ኣይምልሰልካን 'የ ኢልዎ ተዓዘረ። ሓሰን ካብኡ ንንጸው ብዘረባኡ ተጣዒሱ ኣብ ስክፍታ ኑብሱ ወዲኡ ደርኩቡ። ብስራሕ ምኽንያት ክረኽቦ ከሎ'ውን ኣይዛረቦን። ክልቲኦም ኸኣ ክሳብ'ዚ ቐረባ ጊዜ፡ ሕቖን ዝባንን ኾይኖም ክኸዱ ጸኒሖም እዮም። ሎሚ ግና መጽሓፍ ቅዱስ ጠቒሶም ስለ ዝተዓረቁ፡ ማይን ዘይትን ኮይኖም እዮም።

(ደራሲ ሰሎሞን ድራር ንመምሃሪ ኻብ ዘዳለዎ)

ኣሌክሳንደር ኢሳቕ

ምስ መበቈል ሃገሩ ዝምድናኡ ዘይበተኸ ዝኸበረ ተጻዋታይ ኒውካስትል...!

ኣማኑኤል ኣልኣዛር

ካብ ዝዓበያ መርበባት ሓበሬታ ስፖርት፡ Goal.com፡ መጋቢት 2023 ንኤርትራዊ ሸወደናዊ ኣሌክሳንደር ኢሳቕ ኣመልኪታ ኣዳልያቶ ኣብ ዝነበረት ሰፊሕ ዓምዲ፡ “ካብ ዝበለጹ ቁጽሪ 9 ኣጥቃዕቲ ዓለምና እዚ ጊዜ ንምኳን ኣብ መድረኽ ፕረምየር ሊግ ንዝገጥሞ ዘሎ ፈተና ኣብ ምስጋር ይርከብ፤ ንብድሆ ኣብ ኣካላዊ ብቕዓት ዝምርኮስ ጸወታ ፕረምየር ሊግ መሊኡ ብዝመለኾ፡ እቲ ሓድሽ ‘ትየሪ ሄንሪ’ ክኸውን እዩ።” ኢላ ገሊጻቶ።

ኣብ መእተዊ ጽሑፋ ተጠቂማትሉ ዝነበረት ሓበሬታ’ዚ ዝኸበረ ተጻዋታይ ኒውካስትል፡- “ኢሳቕ 21 መስከረም ኣብ ሸወደን ከተማ ሶሎና ድኣ ይወለድ’ምበር፡ ምስ መበቆል ሃገሩ ጥቡቕ ምትእስሳርን ዝምድናን ዘለዎ፡ ብባህልን ክብርታትን እዛ ኣብ ምብራቕ ኣፍሪቃ እትርከብ ኤርትራ ዝተባህለት ሃገር እዩ ዓብዩ። ስለዚ ድማ’ዩ ብ2018 ናብ ኣስመራ ብምኻድ ምስ ኩዕሶ እግሪ እታ ሃገር ብፍላይ ድማ ኣብ ግራስ ሩት ዝካየድ ዝነበረ ሰፊሕ ፕሮጀክት ክላለ ዝኸኣለ።” ዝብል ነይሩ።

ኢሳቕ ኣብ ስታድዮም ኣስመራ ንዝረኣዮ ናይ ግራስ-ሩት ስልጠና ኣመልኪቱ፡ “እቶም ህጻናት መጻኢኦም ክሃንጹ ምስ ረኣኽዎም ፍሉይ ነገር እዩ ተሰሚዑኒ። ኣነ’ውን ኣብ ጊዜ ንእስነተይ ብኸምኡ መገዲ እየ ሓሊፈ። ብዙሓት ህጻናት ኣብ ሓንቲ ሜዳ ንውዕል ነይርና። ኣዝዩ ደስ ዝብል ፕሮጀክት እዩ።” ኢሉ። ኣብ ምዕባለ ኢሳቕ፡ ኤርትራዊ ኣሰልጣኒ ናሆም ግደይ ዝዓበየ ተራ ዝነበሮን ቀዳማይ ኣሰልጣኒኡን ምንባሩ ካብ’ቲ ንድሕሪ ባይታኡ ፍሉይ ዝገብሮ እዩ። ኤርትራዊ ብኤርትራዊ እናተባህለ ብብዙሓት ጋዜጠኛታት ሸወደን ይግለጽ።

ኢሳቕ፡ AIK ዝተባህለት ካብ ዝዓበያ ክለባት ሃገረ ሸወደን ዝኾነት ክለብ ተዶኪናቶ ኣብ ዘላ ከባቢ እዩ ዓብዩ። ንኣካዳሚኣ መሲጡ ኣባላ ኾይኑ ክጻወት ብዝጀመረ፡ ብቕጽበት ነታ ዓብላሊት ሳጉኡ ዝነበረት

“ዘራፍ” እትብል ንቼማት ተኸለ ሰብኑቱን ነዊሕ ክሳዱን ክትገልጽ ብመጻወትቱ ጠቢቓቶ ዝነበረት... “እቲ ሓድሽ ኢብራሂሞቪች” ብእትብል ተተኪኣ። ወዲ 17 ዓመት እንክሎ’ያ ዓባይ ሃገራዊት ጋንታ ሽወደን ጻውዒት ጌራትሉ። ቅልጡፍ ምዕባሊኡ ንብዙሓት እናʼገረመ ድማ’ዩ ኣብ ግጥም ኣንጻር ስሎቬንያ 6ብ0 ኣብ ዝተዓወትዎ ቀዳመይቲ ሸቶኡ ኣመዝጊቡ። በዛ ሸቶ እቲ ዝነኣሰ ኣመዝጋቢ ኣብ ታሪኽ ሃገራዊት ጋንታ ሽወደን ዝብል ክብረ-ወሰን ብምሓዝ ክሳብ ሎሚ ይጎዓዝ ኣሎ። ድሕሪ 105 ዓመታት ዝሰበሮ ክብረ-ወሰን ብምንባሩ፡ ስሙ ኣብ መላእ ሽወደን ግኑን ክኸውን ግዜ ኣይወሰደን።

ከም ኩሉ ሽወደናዊ፡ ኣብ ልዕሊ’ቲ “ተካእየይ” ኢሉ ገሊጽዎ ዝነበረ ዝላታን ኢብራሂሞቪች ዕዙዝ ኣድናቖት ዘለዎ ኢሳቕ፡ ሞዴሉ ንፈረንሳዊ ኣጥቃዓይ ኣርሰናል ዝነበረ ትየሪ ሄንሪ ገይሩ’ዩ ዓብዩ። ኣብ ኒውካስትል ዝወድያ ቁጽሪ 14 ማልያ፡ ምስ’ታ ትየሪ ሄንሪ ኣብ ኣርሰናል ዝወድያ ዝነበረ ቁጽሪ 14 ዝተመሳሰለትሉ ብሃውሪ ኣይነበረን።

ኢሳቕ ምስ ምንኣስ ዕድመ ዝተኣሳሰር ካልእ ክብረ-ወሰን’ውን ኣብ ሃገሩ ኣጽሒፉ ይርከብ። ንኽለብ AIK ኣብ ኵዕሶ እግሪ ሽወደን ቀዳማይ ጸወታ ክካይደላ እንከሎ፡ ወዲ 16 ዓመትን 199 መዓልታትን እዩ ነይሩ። ክሳብ ሎሚ ምንኣስ ኢሳቕ ኣብ ላዕለዋይ ውድድራት ኩዕሶ እግሪ ሽወደን ኣይተሰለፈን።

ተጻወትቲ ኣብ ንኡስ ዕድሚኦም ትሰፋው መገዲ ሒዞም ምስ ተበገሱ፡ ንጻውዒት ዓበይቲ ክለባት ተሃንዲዶም ክኣትውዎ ኣይመርጹን’የም። ኣብ’ተን ክለባት ቦታ ስኢኖም ንዕቤቶም ዝገትእ ተርእዮ ከየጋጥሞም ስለ ዝሰግኡ። ነርወጃዊ ማርቲን ኦዴጋርድ (ሓለቃ ጋንታ ኣርሰናል) ወዲ 16 ዓመት ኮይኑ ዓለም ዘዛረበ ብቕዓት ሒዙ ምስ ተቐልቀለ፡ ርያል ማድሪድ ብዘለዋ ዝና ተጠቒማ ኣፈሪማቶ። ኣብ ጉዕዞኡ ኣሉታዊ ተራ ብምጽዋት ግን እኹል ናይ ጸወታ ጊዜ ክትህቦ ስለ ዘይከኣለት ናብ ኣርሰናል ኣፋንያቶ። ኢሳቕ ነዚ መገዲ ንዘይምድጋም ንጻውዒት ርያል ማድሪድ ነጺጉ እዩ ናብ ጀርመናዊት ክለብ ቦርሲያ ዶርቱሙንድ ተጸንቢሩ።

ብድሙቕ ብሜ ዝሕብሩ ማልያ እትልብስ ቦርሲያ ዶርቱሙንድ፡ ብመገዳ ኣማዕቢላ ናብ ዓበይቲ ክለባት ዝሸጠቶም መንእሰያት ተጻወትቲ ብዙሓት’የም። ንምጥቃስ ዝኣክል፦ ዑስማን ደምበለ ናብ ባርሴሎና፤ ክርስትያን ፑልሲች ናብ ቸልሲ፤ ጆይደን ሳንቾ ናብ ማንቸስተር ዩናይትድ፤ ማርዮ ጎትዘ ናብ ባየር ሙኒኽ፤ ኤርሊን ሃላንድር ናብ ማንቸስተር ሲቲ፤ ሕጂ ድማ ብሉጽ መንእሰይ ተጻዋታይ 2023 ዝተጸውዐ ጁድ በሊንግሃም ናብ ርያል ማድሪድ...ከም ኣብነት ክትጽውዕ ይከኣል። እዛ ክለብ እዚኣ እቲ ኹሉ ውሕልነታ፡ ኣብ ኢሳቕ በጺሓ ግን ወዲቓ’ያ። ክተማዕብሎ ስለ ዘይከኣለት...ንስጳኛዊት ክለብ ርያል ሶሲዳድ ብ8 ሚልዮን ኤሮ ጥራይ

ሸይጣትላ። መጻኢ ኢሳቕ ትኽሕዶ ስለ ዘይነበረት ግን ንሶሲዳድ ኣብ ሓደ ውዕል ኣእትያታ'ያ፡ ክትሸጦ እንከላ ንምዕዳት ቀዳማይ ሓይሊ ክወትህባን ኣብ 33 ሚልዮን ኤሮ ዘይኩበር ክትሸጠላን ዝብል።

ርያል ሶሲዳድን ኣሌክሳንደር ኢሳቕን ማይን ጸባን ኮኑ። ኣብ ላሊጋ እቲ ድሙቕ ኣጥቃዓይ ንምኳን ጊዜ ዘይወሰደ ኢሳቕ፡ ብቐንዱ ንዓበይቲ ክለባት'ቲ መድረኽ ዝኾና ርያል ማድሪድን ባርሴሎናን ኣብ ዝረኸበን ሸቶታት ከመዝግበለን ብዝጀመረ ዋጋኡ ኣብ ውሽጢ ሓደ ዓመት ናብ 70 ሚልዮን ፓውንድ ነሃረ። ዓበይቲ ክለባት ኤውሮጳ ድማ ንምዕዳኑ ባጀት ክካውና ጀመራ። ዶርቱሙንድ ናብ ሆላንዳዊት ክለብ ዊለም ኣለቂሓቶ ኣብ ዝነበረቶ ዓመት ውድድር፡ ኢሳቕ ኣብ ኤርዲቪዝዮን (ክለባት ኲዕሶ እግሪ ሆላንድ) እውን ሓደ ፍሉይ ክብረ-ወሰን ሐዙ እዩ። ኣብ ሓደ ጸወታ 3 ፍጹም ቅልጥት ዘመዝገበ ቀዳማይ ተጻዋታይ ክኸውን ብምኽኣሉ።

ንኢሳቕ ሙዚቃ ምስማዕ ፍሉይ ሓይሊ ይፈጥረሉ። "ቅድሚ ጸወታ ሙዚቃ ምስማዕ ኣብ ልምድታተይ እዩ። ተነቓቒሐን ጽቡቕ ተሰሚዑኒ ክኣቱን ይሕግዘኒ'ዩ። ንጸወታ ብምሉእ ርእሰ ምትእምማን ምስ ትኣትዎ ኢኻ ኣድሚዕካሉ ትወጽእ... ሙዚቃ ኣብ ቀንዲ መሳርያተተይ እየ ዝጥቀመሉ።" ኢሉ ነይሩ ምስ መደበር ቲቪ ላሊጋ ኣካይድዎ ኣብ ዝነበረ ቃለ-መጠይቕ።

ክብርታት ኣሌክሳንደር ኢሳቕ ኣብ ክለባት ሸወደንን ሆላንድን ጥራይ ተሓጺሩ ኣይተረፈን። ካብ 5 ዓበይቲ ሊጋት ኤውሮጳ ዝዕቀንን ምስ ፕሪምየር ሊግ ኣብ 1ይን 2ይን ተርታ ዝሰራዕ ላሊጋ እውን ሓደ ክብረ-ወሰን ኣጽሒፉ'ዩ። ኣብ 21 ክፍለ ዘበን ኣብ 5 ተኸታታሊ ጸወታታት ላሊጋ ሸቶ ዘመዝገበ ዝነኣሰ ተጻዋታይ ዝብል ክብሪ ኣብ መበል 21 ዓመትን 145 መዓልትታትን ኣጽሒፍዎ። ብውሩይ ኣርጀንቲናዊ ኣጥቃዓይ ኩን ኣጌሮ ተጻዋታይ ኣትለቲኮ ማድሪድ ከሎ ሒዝዎ ኣብ ዝነበረ ክብረ-ወሰን ብ75 መዓልታት ኣውሪድዎ ኢሳቕ። ውሩይ ካሜሩናዊ ኣጥቃዓይ ሳሙኤል ኤቶ ድማ ብ22 ዓመትን 62 መዓልታትን ኣብ ሳልሳይ ደረጃ ተሰሪዑ ንረኽቦ።

እታ ዝደመቐት ጸወታ ኣሌክሳንደር ኢሳቕ ተባሂላ ትግለጽ፡ ብውልቁ ንርያል ማድሪድ ኣዕንዩ ኣብ ፍርቂ ፍጻመ ኮፓ ደልረይ ዝገለፉ'ያ። ርያል ሶሲዳድ 4ብ3 ኣብ ዝረትዓትሉ ግጥም 2 ሸቶታት ኣመዝጊቡ፡ ሓንቲ ተሰሪዓቶ፡ ነተን ክልተ ደቂ ጋንትኡ መዝገብወን ቀሪብ ብምግባሩ "ምርኢት ኢሳቕ" ዝብል ስያመ ዝተዋህባ ተዘኻሪት ጸወትኡ ኮይና ንረኽባ። ኣብ ላሊጋ 3 ዓመታት እዩ ኣሕሊፉ፡ ኣብ ቀዳመይቲ ዓመቱ ወዲ 19 ዓመት እናሃለወ 16 ሸቶታት ኣመዝጊቡ፡ ኣብ ዝሰዓበት ዓመት ከኣ ወዲ 20 ዓመት ኮይኑ 17 ሸቶታት ኣቆጺሩ።

ኢሳቕ ሓደ ካብ'ቶም ብመፍረ ናውቲ ስፖርት ኩባንያ ኣዲዳስ ውልቃዊ ምወላ ዘለዎም ጸለውቲ ኣትለታት እዩ። ብፍላይ ናብ'ቲ ዓመታዊ ልዕሊ 5 ቢልዮን ፓውንድ ዓለምለኻዊ ተረኣይነት ዘለዎ መድረኽ ፕሪምየር ሊግ፡ ዝኸበረ ተጻዋታይ ዝሃብተመት ክለብ ዓለም ኒውካስትል ብምኳን ካብ ዝሰጋገር ንደሓር፡ ጽልዋኡ ልዕሊ ኻልእ እዋን በሪኹ ንረኽቦ።

ኣፍሪቃውያን ኣትለታት ንኣፍሪቃውያን ሃገራቶም...!

ሃገራዊት ጋንታ ፈረንሳ ንዋንጫ ዓለም 1998፣ 2018 ክትዓትር ከላ ልዕሊ ፍርቂ ኣባላታ ኣፍሪቃዊ መበቆል ዝነበሮም እዮም። 1998 ኣብ መዛዘሚ ግጥም ንብራዚል 3ብ0 ክትስዕራ እንከላ ን2 ሸቶታት ዘመዝገበ ዘይነዲን ዚዳን ኣልጀርያዊ'ዩ። ዋንጫ ዓለም 2018 ከተልዕል ከላ ጸላውን ወሳንን ተጻዋታያ ዝነበረ ኪልያን ምባፐ ካብ ሃገራት ካሜሩንን ኣልጀርያን እዩ ዝውለድ። ሎሚ ኣብ እንግሊዝ ጸላዊ ተጻዋታይ ኮይኑ ዘሎ ኣጥቃዓይ ኣርሰናል ቡካዮ ሳካ ናይጀርያዊ እዩ። ኣብ ሃገራዊት ጋንታ ጀርመን ቅድሚ ሕጂ ብዙሕ ልሙድ ዘይነበረ ካብ ሰራልዮናዊ ኣንቶኒ ሩዲገር ጀሚርካ ብርክት ዝበሉ ኣፍሪቃዊ መበቆል ዘለዎም ተጻወትቲ ተሓቝፎም ንረኽቦም።

ሃገራዊት ጋንታ ስጳኛ እውን በዚ ተርእዮ ካብ ዘይፍለጣ ሃገራት ጸኒሓ፣ ሕጂ ግን ኣንሱ ፋቲ፣ ባልደ፣ ያማል፣ ካብ ጋናውያን ደቂ ዊልያምስ፣ ንእሽተይ ኒኮን ክጥቀሱ ይከኣል። ኣብ ሃገራዊት ጋንታ ኢጣልያ ብማርዮ ባሎተሊ ዝጀመረ ተኸላኻላይ ቶተንሃም ደስቲኒ ኡደጊ ምጥቃስ ይከኣል። ፕረዚደንት ላይበርያ ዕዉት ባሎን ዲኦር 1995 ጆርጅ ዊያህ ንሃገራዊት ጋንትኡ ገንዘቡ እናኸፈለ ባዕሉ ኣብ ውድድራት የሳትፋ ምንባሩ ጽልውኡ ናብ ወዱ'ውን ክሰግር ኣይከኣለን። ሎሚ ፕሮፌሽናል ተጻዋታይ ወዱ፣ ቲሞቲ ዊያህ ንሃገራዊት ጋንታ ኣሜሪካ ኣብ ምውካል ይርከብ።

እዚ ንኡስ ኣብነት ካብቲ ኣብ ምዕቡል ጸወታ ኩዕሶ እግሪ ልሙድ ኣሰራርሓ ኾይኑ ዘሎ'ዩ። ኣፍሪቃ ዘፍረየቶ ታለንት ዞቒቕካ ምውሳድን ናብ ረብሓኻ ምውዓልን ብሃገራውያን ጋንታታት ኤውሮጳን ኣሜሪካን ብዕቱብ ይስርሓሉ ኣሎ። እቲ ጸገም ግን ናብ'ቶም ተጻወትቲ ጥራይ ተጸግዩ ኣይኮነን፣ ዘይቅርዑይ ኣሰራርሓ ፌደረሽናት ኣብ ሃገራት ኣፍሪቃ ንብዙሓት ተጻወትቲ ንቐሊል ሂወት ክመርጹ ዘገድድ'ዩ። ተኸላኻላይ ሊቨርፑል ጆኤል ማቲፕ ንማንም ካልእ ሃገር'ኳ 'ተዘይወከለ ብሰንኪ ዘይጥዑይ ኣሰራርሓ ፌደረሽን ኩዕሶ እግሪ ካሜሩን ካብ 2015 ንደሓር ንሃገሩ ምውካል ጠጠው ኣቢሉ። ወዲ ሃገሩ ሓላው ልዳት ማንቸስተር ዩናይትድ ኣንድሬ ኦናና ካብ ዋንጫ ዓለም 2022 ተባኢሱ ካብቲ ውድድር ወጺኡ። ጠቒስካ ዘይትውድኦ ንኣፍሪቃውያን ተጻወቲ ንምሕደራ ምኽንያት ገይሮም ማልያ ካልኦት ሃገራት ክኽድኑ ገይርዎም'ዩ።

ናይ ኣሌክሳንደር ኢሳቕ ካብዚ ዝተፈልየ ዝገብሮ፣ ኣብ ሽወደን ተወሊዱ ስለ ዝዓበየን ሃገራዊት ጋንታ ኤርትራ'ውን ኣብ ስሩዕ ውድድራት መጻረዪ ኣብ ምስታፍ ስለ ዘይጸንሐትን ንኻልኣይ ዜግነቱ ወኪሉ ክጻወት ኣብ ከቢድ ምርጫ ክወድቕ ኣይገበሮን። ሃገራዊ ፌደረሽን ኩዕሶ እግሪ ኤርትራ ግን ካብዚ ክወስዶ ዝኽእል ሓደ ትምህርቲ ኣሎ፣ ንሃገራዊት ጋንታ ሽወደን ዘይበቕዑ ግን ክኣ ልዑል ታለንት ዘውንኑ ኤርትራውያን ተጻወትቲ ብቑጽሪ ብዙሓት ምህላዎም። ቅድሚ ሕጂ ምስ ሄኖክ ጎይትኦም ካብ ካልኣይ ዲቪዝዮን ሽወደን ብምምጻእ ማልያ ሃገራዊት ጋንታ ኤርትራ ለቢሱ ድንቂ ብቕዓት ዘንጸባረቐ ሰናይ ዝተባህለ ተኸላኻላይ ነዊሕ ከይከድና ን2016 ተመሊስና ክንዝክሮ ይከኣል።

ሃገራዊት ጋንታ ኤርትራ ኣብ ስሩዕ መጻረዪ ውድድራት ዋንጫ ኣፍሪቃን ዋንጫ ዓለምን ክትሳተፍ ክሳብ ዘይጀመረት ከም ኢሳቕ ዝመስሉ ንመቦቆል ሃገሮም ክውክሉ ድላይ ክህልዎም ዝኽእል ዝነበረ ተጻወትቲ ከም ኩለን ሃገራት ኣፍሪቃ "ፍርያታን ታለንታን" ኣሕሊፉ ካብ ምሃብ ኣማራጺ የብላን።

መለሳ

ዜስደምም ሓቅታት

ሺሃብ ኣርኣያ

ብማህረምቲ ሰበይቱ ዘማረረ ስፖርተኛ

ሓደ ሰበይቱ እናሃረመት ዳር ትርኢቱ ዘርኣየቶ ሰብኣይ፡ ናብ ፖሊስ ብምጥራዕ ካብኣ ክናግፉዎ ተማሕጺኑ። እዚ ወዲ 37 ዓመት ሆላንዳዊ ምስ መጻምድቱ ኣርባዕተ ዓመታት ዘቑጸረ ዕድመ ዘለዎ ሓዳር'ዩ ጸኒሕዎም። ኮነታቱ ክገልጽ እንከሎ ድማ፡ "ንኽልተ ዓመታት ብፍቕሪ ምስ ዘርና ኢና ተመርዒናና። ፍቕራት እንከለና፡ ዋላ'ኳ ናይ ምቁጽጻር ባህርያት ይርእየላ እንተ ነበርኩ፡ ሓንሳብ ጥራይ'ያ ጸፊዓትኒ። ሽዑ ይኹን ሰለ ዘበለትኒ ድማ፡ ኑቲ ጉዳይ ሸለል ኢለዮ። ካብ'ታ ሓዳርና ዝጀመርናላ ግዜ ግና፡ ብዝጠቅምን ዘይጠቅምን እናኣመኻነየት ብዝሓዘቶ ክትሰሃለኒ ጀሚራ። ኣብ መውዳእታ ኣማራጺ ስለ ዝሰኣንኩ'የ ድማ፡ ካብኣ ክናገፍ ጥርዓን ዘቕረብ ዘለኹ" ይብል።

እዚ ግዳይ ተደጋጋሚ ዘቤታዊ ጎነጽ ኩይኑ ዘሎ ሆላንዳዊ፡ ኣብ'ቲ ፈለማ ሕፍረት ተሰሚዕዎ ክኸሰስ ከም ዘይደፈረን፡ ብርክት ዝበሉ ደቂ-ተባዕትዮ ድማ ግዳያት'ቲ በንሱቶም ዝወርዶም ዘቤታዊ ጎነጽ ምኻናምን ከይከዓቡ ብምስጋእ ክኸሱ ከም ዘይደፍሩን ኪራስቲን ሸናይደር ዝተባህለት ክኢላ ስነ-ልቦና ትገልጽ። እቶም ንድሕነቱ ዝመጽኡ ኣባላት ፖሊስ ነንሓድሕዶም የኽመስምሱ ምንባሮም ዝሓበረ'ቲ ግዳይ፡ እቲ ኣብ መንጎኡን መንጎ መጻምድቱ ዘሎ ናይ ጉልበት ፍልላይ ሰማይን ምድርን ብምኻኑ፡ ከምኡ ምግባሮም ከም ዘይገርሞ ብምግላጽ፡ ኑቲ ኣብ ደቂ-ተባዕትዮ ዝወርድ ዘሎ ዘቤታዊ ጎነጽ ተገዳስነት ክሁብዎ ተላብዩ።

ሓደ ካብ ኣባላት ፖሊስ ብወገኑ፡ "እቲ ግዳይ፡ ብስፖርት ዝተሃንጸ ድልዱል ኣካላትን ገዝፍቲ ቀላጽምን ዘውንን'ዩ። መጻምድቱ ግና ኣዝያ ደቃቕ ብምኻና፡ እቲ ኣብ መንጎኦም ዘሎ ፍልልዩ ኣብ መንጎ ሓርማዝን ጸጸን ዘሎ'ዩ። ሓርማዝ ንጸጸ ጨፍሊቑዎ'ምበር፡ ጸጸ ንሓርማዝ ተሳሂሉዎ ዝብል ነገር ሰሚዕና ብዘይ ምንባርና ኢና ተገሪምና" ብምባል'ዩ ምኽንያት ምግራሞም ዝገልጸ።

"ሰብኡት፡ ጀጋኑ ኾይኖም ክቐርቡ ሰለ ዝደልዩ'ዮም እምበር፡ በንሱቶም ዝኽተኩቱ ኣዲኦም ትቕጽሮም። ኣብ'ቲ ቀድም እታ መጻምድቲ ኣብ ልዕሊ መጻምድታ ንዋታዊ ወይ ኣካላዊ ጸብለልታ ምስ ዝህልዋ'ዩ ጠንቂ'ቲ ዘቤታዊ ጎነጽ ዝኸውን ኔሩ። ኣብ'ዚ ግና፡ እቲ ግዳይ ንመጻምድቱ ብሓንቲ ጽፍዒት ኣላዲዱ ሃለዋታ ከጥፍኣ ዝኽእል ምስ ምኳኑ፡ ኣብ ልዕሊኡ ጎነጽ ምፍጻሙ፡ እዚ ተርእዮ ሓደገኛ ኣንፈት ክሕዝ ምጅማሩ ዘርኢ'ዩ" ትብል ክኢላ ስነ-ልቦና ክራስቲን ሸናይደር ኣብ መወዳእታ።

ክልተ ሰረቕቲ ሓሙኽሽቲ ስኘቑም

እቲ ፍጻመ ኣብ ግብጺ ከተማ ጂዛ'ዩ ኣጋጢሙ። ክልተ ሰረቕቲ ንሓንቲ ገዛ'ዮም ንምስራቕ ኣብ ነንበይኑ እዋን መጽናዕቶም ኣጻፊፎም። ኣብ ተመሳሳሊ ግዜ ድማ፡ ነቲ ኣብ ውሽጣ ኣሎ ኢሎም ዝገመቱዎ ክቡር ንብረት ክዘምቱ ናብ'ታ ገዛ ወፊሮም። እቲ ሓደ ንኽሸነ ክጉርጉር ጸኒሑ ናብ ሳሎን፡ እቲ ኻልኣይ ድማ ኣብ መደቀሲ ኽፍሊ ጸኒሑ ናብ ሳሎን ምስ ኣምረሐ፡ ክልቲኦም ጎፍ ንጎፍ ተራኸቡ። ኣብ ኢዶም ዝነበረ መሳርሒታት፡ ካብ'ቲ ገዛ ኣቐዲሞም ዘሚቶም ኣብ'ታ ኣብ መንኩቦም ዝነበረት ሳንጣ ዘንበሩዎ ንብረትን ካልእን ሰረቕቲ ምኻኖም ዝገልጽ ብምንባሩ፡ "መን ኢኻ" ክበሃሃሉ ኣድላዩ ኣይነበረን። እንተ ኹነ ግና፡ እቲ ሓደ ትም ኢሉ ኣብ'ቲ ሳሎን ዝነበረ ንብረት ናፈታተሸ እንከሎ፡ ብስሰዐ ዝዓወረ ካልኣዩ፡ ካብ'ቲ ገዛ ክወጽእ ስለ

ዝኣዘዞ፡ ኣብ መንጎ ክልቲኦም ናብ ጥምጥም ዘምረሐ ክትዕ ተላዒሉ።

ሓላፊ ማእከል ፖሊስ'ታ ከተማ ሜጀር ናሲር ኣልሃሺሚ፡ ንጋዜጣ ኣልኣህራም ኣብ ዝሃቦ መግለጺ፡ "ኣብ መንጎ'ቶም በብውልቀም ነታ ገዛ ንምስራቕ ዝኣተዉ ክልተ መንእሰያት ጓሓላሉ፡ ኣነ'የ ቐዲመ ነታ ገዛ ኣጽኒዐያ ዝመበገሲኡ ክትዕ'ዩ ናብ ጥምጥም ከም ዘምርሖ ጌሩ። ክልቲኦም ተረዳዲኦም ትም ኢሎም ዘምጽኦም ጉዳይ እንተ ዝገብሩ ኔሮም፡ ኣብ'ቲ ገዛ ዋጋ ሚልዮናት ዝግምት ንብረት'ዩ ነይሩ። እንተ ኹነ ግና ስሰዐ ዘይገብሮ የብሉን" ብምባል፡ ኣብ'ቲ ነዊሕ ናይ ፖሊስ ናይ ስራሕ ተመክሮኡ ከምኡ ዓይነት ነገር ኣጋጢሙዎ ከም ዘይፈልጥ ብኣንክሮ ይገልጽ።

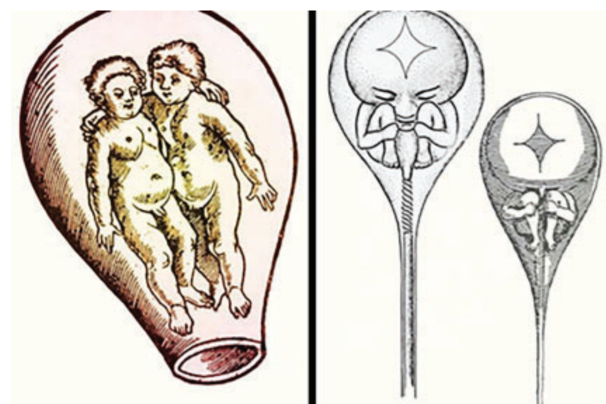
እዞም ስሞም ዘይተገልጸ ኣብ ክሊ ዕድመ 20ታት ዝርከቡ ሰረቕቲ፡ ነንሓድሕዶም በቲ ኣብ'ቲ ሳሎን ዝነበረ ንብረት ክተሃራረሙ ብዝፈጠሩዎ ድምጺ፡ ካብ ልዋም ድቃሱ ዝተበራበረ ዋርድያ'ቲ ገዛ ስለ ዝሰምዖም፡ ናብ ፖሊስ ብምድዋል'ዩ ረዲኤት ሓቲቱ። ናብ'ቲ ቦታ ዝመጽኡ ኣባላት ፖሊስ ድማ፡ ነንሓድሕዶም ክበኣሱ ብድኻም ዝተሰነፉ ክልተ ሰረቕቲ'ዮም ጸኒሖሞም።

" ቅድሚ ናብ መዳጎኒ ቦታ ምውሳድና፡ ነቲ ኣብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ኣካላቶም ዝወረዶም ማህሰይቲ

ካብ ግጉይ መረዳእታ ዝተበገሰ

ኣብ እዋን ጸልማት ዘመን ተባሂሉ ዝግለጽ ማእከይ ክፍለ-ዘመን ኣዝዮም ኣገረምቲ ዝኾኑ መረዳእታታት ዓብለልቲ ነይሮም። ቀጺልና ንገለ ካብኦም ናባኹም ከነብሎም፦

- ኣብ መበል 17ን 18ን ክፍለ ዘመን ዝነበሩ ሊቃውንቲ ኣብ ዘርኢ ደቂ-ተባዕትዮ ብዓይኒ ክንርእዮም ዘይንኽእል ደቀቕቲ ህጻናት ከም ዘለዉን እዮም ዝውለዱ ህጻናት ድማ ኣቐዲሞም ኣብ'ቲ ዘርኢ ከም ዝፍጠሩን ኣብ ከብዲ ወላዲቶም ድማ ከም ዝዓብዩ ይኣምኑ ኔሮም።
- እቶም ናይ ሽዑ ሊቃውንቲ፡ ማህጸን'ታ ጓል-ኣንስተይቲ ኪኖ ንቶም ህጻናት ምሕቋፍ ካልእ ተራ ከም ዘይብሉ ይኣምኑ'ኳ እንተ ነበሩ፡ ምስ ግዜ ግና እዚ ዝጻረር ካልእ መረዳእታ'ዩ ተፈጢሩ። እዚ መረዳእታ ድማ መሰረት ህይወት ኣብ ገለ ካብ ክፋላት'ታ ጓል-ኣንስተይቲ ከም ዝርከበን፡ ቀንዲ ኣገዳስነት ዘርኢ'ቲ ወዲ ተባዕታይ ድማ፡ ነዚ ህይወት ምብርባር ምኳኑ ዝገልጽ'ዩ ኔሩ።
- ሓደ ሱብ ድሕሪ ምማቱ ኣብ ርሕቕ ዝበለ ቦታ ክቕበር ምስ ዝላቦ'ሞ፡ እዚ ምፍጻም ከቢድ ምስ ዝኸውን፡ ልቡ ንበይና ካብ ኣካሉ ብምፍላይ፡ ኣብ'ቲ ዝደለዮ ቦታ ትቕበር ነይራ።
- ኣብ ማእከላይ ክ\ዘ እንስሳታት ይቕየዱን ናብ ቤት-ፍርዲ

ይቐርቡን ኔሮም። ንኣብነት ብርክት ዝበሉ ጸለምቲ ደማሙ መንፈስ ሰይጣውንቲ ኣብ ውሽጦም ኣሎ ብዝብል ክሲ ንሞት ተፈሪዶም'ዮም።

- ንህቢን ሃመማን መንጉበጉብ ስለ ዘለዎም፡ ምስ ኣዕዋፍ ይምደቡ ኔሮም።
- እቲ ዘገርም ግና፡ "ሓንጎል ህጻናት ገና ዘይማዕበለ ብምኳኑ፡ ዝኾነ ቃንዛ ኣይስምዖምን'ዩ" ካብ ዝብል ግጉይ መረዳእታ፡ ኣብቶም ህጻናት ዝግበር ዝነበረ መብጣሕታዊ ሕክምና ብዘይ መደንዝዚ'ዩ ነይሩ።

ብ300 ሽሕ ዶላር ዝተሸጠ ድንግልና

ኣብ ምዕራባዊ ዓለም ወጻኢታት ላዕለዋይ ደረጃ ትምህርቲ ኣዝዩ ክቡር ብምኳኑ፡ ናይ ዩኒቨርሲቲ ትምህርቶም ንምዝዛም ዘድልዮም ወጻኢታት ክሸፍኑ ኣብ ዝተፈላለዩ ስርሓት ይዋፈሩ'ዮም። ቅድሚ ሒደት ዓመታት ጀሚሩ ድማ፡ እተን ንወጻኢታት ትምህርተን ክሸፍና ዝደለያ ተመሃሮ ብመንገዲ ማሕበራዊ መራኸቢታት ድንግልናአን ናብ መሸጣ ከቕርባ ይርኣያ'የን።

ሮዛሊን ቶምፕሶን ዝተባህለት ጓል 19 ዓመት ምልክዕቲ መንእሰይ ብወገና፡ "ዝሸየጥ ድንግልና ኣሎ" ብዝብል ኣርእስቲ ስእላ ኣሰንያ ኣብ ማሕበራዊ ሕሳባ ድሕሪ ዘውጸኦቶ ጨረታ፡ ብርክት ዝበሉ ተጫረትቲ ስለ ዝተሳተፉ፡ ኣብ መንጎኦም ብዝተላዕለ ህልኽ፡ ዋጋ'ቲ ንምሻጥ ዘቕረበቶ ድንግልና ኣብ ሓጺር ግዜ ሰማይ

ክዕርግ ተራእዩ።

ሮዛሊን ኣብ ጨረታኣ፡ “ጽቡቕ መልክዕን ሃነን ዘብል ማራኺ ቅርጽን ዘውንን መንእሰይ'የ። ብድንግልናይ ዘለኹ፡ ዝኾነ ናይ ግብረ-ስጋ ተሞክሮ የብለይን። ነዚ ክቡር ድንግልና ንምውናን ዝደሊ ሰብ ድማ ንጨረታ ይዕድም” ብምባል፡ ኣብ ዝርዝር'ቲ ጨረታ፡ ሮዛሊን ምስ'ቲ ተዓዋታይ ንሓደ መዓልቲ ጥራይ ከም እትሓድር፡ ባዕሉ ዝሸፍኖ፡ ኣብ 5 ከዋኽብቲ ዘለዎ ምዕሩግ ሆቴል መሕደሪ፡ ናይ ድራርን መስተን እንግዶት፡ ብሊሞዚን ማኪና ኣምጺኡ ብኣኣ ጌሩ ናብ ቤታ ክመልሳ፡ ጎነጽ ክጥቀም ከም ዘይብሉ፡ ብንቡር ኣገባብ'ምበር ብዘይ ንቡር ኣገባብ - ማለት ብኢዱ ወይ ድማ መሳርሒ ተጠቒሙ - ድንግልናኣ ከየፍርሰላ፡ ኣብ'ታ ምሸት ብናቱ ምኽንያት ድንግልናኣ ከፍርሰላ ምስ ዘይክእል ንሳ ተሓታቲት ከም ዘይኮነትን ዳግማይ ኣብ ጨረታ ክሳተፍ ከም ዘለዎን፡ ድሕሪ'ታ ምሸት ምስ'ቲ ተዓዋቲ ዝኾነ ርክብ ክህልዋ ከም ዘይትደሊን ብምግላጽ፡ ዝሓሸ ኣማራጺ እንተ ረኺባ ድማ በቲ ጨረታ ከም ዘይትግደድ ኣስፊራ። ኣብ'ቲ ብወገና ክትገብሮ ዘለዋ ነገራት ክትዝርዝር እንከላ ኸኣ፡ ኣብ'ታ ምሸት ማራኺት ኮይና ከም እትቐርብን፡ ነቲ ተዓዋቲ ናይ ሓንቲ ምሸት ኣፍቃሪት ብምዃኑ፡ ዕማሙ ብዓወት ከሳልጥ ኩሉ'ቲ ብወገና ክትገብሮ ዘለዋ ምትሕብባር ከም እትገብረሉ ገሊጻ ኣላ።

እቲ ጨረታ ስሙ ዘይተገልጸ ሃብታም ታይላንዳዊ'ዩ ብ300 ሽሕ ዶላር ተዓዊቱሉ ዘሎ። እዚ ጉዳይ ሰፊሕ ናይ ክትዕ ዛዕባ'ዩ ኮይኑ ዘሎ። ገለ ንተግባራ ብምድጋፍ ነቲ ትምህርታ ናይ ምዝዛም ዘለዋ ድልየት ይገልጽ'ዩ ክብሉ እንከለዉ፡ ካልኦት ድማ፡ ነዚ ተግባር ብምንቃፍ መንግስቲ ኣመሪካ ንልዑል ወጻኢታት ትምህርቲ ቀላሕታ እንተ ዝገብረሉ እዚ ኹሉ እምበይ መጋጠመን ብምባል፡ ርእይቶኦም ይገልጹ ኣለዉ። እንተ ሮዛሊን ግና፡ “እኹል ትሩፍ ገንዘብ ረኺበ ኣለኹ። ካብ ድንግልናይ ንጽባሕ ዝጠልመኒ ብናጻ ዘረክብ፡ ክኸስበላ ይሕሸኒ” ብምባል፡ ንእግረ መንገዳ ካልኦት ኣሰራ ክስዕባ መኺራ ኣላ።

እቲ ስሚ ዘይቀትሎ ንጉስ

ንጉስ ሚስራዳትስ ሻዱሻይ ኣብ 135 ቅድሚ-ልደት ኣብ ንግስነት ጶንቱስ'ዩ ተወሊዱ። እዚ ምስ ንግስነት ሮማ ክቱር ጽልኢ ዝነበሮ ንጉስ ስሚ ዘይቀትሎ ምንባሩ'ዩ ዝዝንቶ።

ኣብ 120 ቅድሚ ልደት ወላዲ'ዚ ንጉስ ዝኾነ ሚስራዳትስ 5ይ ብስሚ ክቕተል እንከሎ፡ ወዱ ወዲ 12 ዓመት'ዩ ኔሩ። “ሰበይቱ'ያ ብስሚ ቀቲላቶ” ዝብል ጥርጣረ ይናፈስ ብምንባሩን፡ ኣዲኡ ድማ ነቲ ንእሽቶ ሓው ልዕሊኡ ትፈትዎ ብምንባራ፡ ሚስራዳትስ 6ይ ኣዲኡ ከም'ቲ ነቦኡ ብስሚ ዝቐተለቶ፡ ንዓኡ'ውን ከይትቐትሎ ፍርሒ ክሰምዖ ጀሚሩ። ምግቢ ምስ በልዐ ክቕረጽ ብምጅማሩ ድማ፡ እቲ ዝነበሮ ጥርጣረ ስለ ዝዛየደ፡ ክሳብ ወዲ 17 ዓመት ዝኾነ ውን ኣብ ጫካታት ተሰዊሩ ክነብር ጀሚሩ። ብድሕሪ'ዚ ናብ'ታ ንግስነት ብምምላስ ንወላዲቱን ሓውን ኣብ ቤት-ማእሰርቲ ዳጕኑ ንዘውዲ ንግስነት ተቖጻጺሩ። ከም ወላዲኡ ከይስመም ብምስጋእ ድማ፡ ምስ'ቲ መዓልታዊ ዝምገቦ ዝነበረ ምግቢ፡ ዓቐኑ ዝተሓለወ ስሚ ክሰቲ ጀሚሩ። እዚ ኣገባብ ምስ ግዜ

እቲ ንጉስ ኣንጻር ስሚ መከላኸሊ ክማዕበል ስለ ዝሓገዞ፡ ኑዩም ብስሚ ንምቕንጻሉ ዝተኻየድሉ ፈተናታት ከምክኖም ክኢሉ'ዩ። ኣንጻር ሮማውያን ኣብ ዝተኻየደ ኲናት ድሕሪ ምስዓሩ፡ ከይማረኽ ዝሰግአ ንጉስ ሚስራዳትስ 6ይ ዋላ'ኳ ልዑል ዝኾነ ዓቐን ስሚ እንተ ወሰደ ስለ ዘይሞተ፡ ነቲ እሙን ሓላዊኡ ብሴፍ ክቐትሎ ብምእዛዝ ከም ዝሞተ'ዩ መዛግብቲ ታሪኽ ዝገልጹ።

ኣገረምቲ ሓቅታት ብዛዕባ ባጤራ

ባጤራ ኩወይት ዲናር ኣብ ዓለምና 'ቲ ዝኸበረ ምዃኑ ዝተፈልጠ'ዩ። እንተ ኾነ ግና፡ ንፈለማ እዋን ዝተሓተመ ባጤራ ናይ መን ምዃኑ፡ ወይ ድማ 100 ሽሕ እትሽረፍ ሓንቲ ናይ ኣመሪካ ዶላር ምንባራኽ ትፈልጡዶ? ኣሰዒብና ኣገረምቲ ሓቅታት ገንዘብ ከነቕርበልኩም፦

- እታ ንፈለማ እዋን ስእላ ኣብ ዶላር ዝተዘርገሐ ጓል-ኣንስተይቲ ማርታ ዋሽንግቶን'ያ። ስእሊ'ዛ ሰበይ ፕረሲደንት ኣመሪካ ዝነበረ ጆርጅ ዋሽንግተን ዝኾነት ማርታ ካብ 1886 ክሳብ 1891 ኣብ ሓንቲ ዶላር ይሕተም ኔሩ።
- ኣብ ናይ ሓጺን ሰናቲም ዘሎ ሕርገሕርጎ ንጽባቐ ተባሂሉ ዝግበር ኣይኮነን። ቅድም ሰናቲም ካብ ወርቅን ብሩርን ክስራሕ እንከሎ፡ ተምዮንቲ ንጫፍ'ቶም ሓጻውን ብሙብረድ

ብምጽራብ፡ ኑቲ ዝተኣከበ ማዕድን ይእክቡ ኔሮም። ነዚ ንምክልኻል'ዩ ድማ፡ ጫፍ'ቶም ሰናቲም ሕርጎሕርጎ ክኸውን ዝተወሰነ። ኣብ'ዚ እዋን ናይ ሓጺን ገንዘብ ካብ ክቡር ማዕድን ምስራሕ'ኳ እንተ ተረፈ፡ ጫፎም ግና ክሳብ ሕጂ ሕርጎሕርጎ'ዩ ዘሎ።

- ዝተጨማደደ ገንዘብ ኣብ ፎርኖ ማክርወይቭ ን20 ካልኢታት ምስ እነእትዎ፡ ናብ'ቲ ናይ ቅድም ምስሉ ይምለስ።
- ክሳብ ሕጂ ዝተሓተመ ዝለዓለ ዋጋ ዘለዎ፡ ባጤራ ዶላር፡ እቲ ኣብ 1934 ተሓቲሙ ክሳብ 1945 ዘገልገለ ናይ 100 ሽሕ ዶላር'ዩ። ብዘይካኡ ድማ፡ ናይ 10 ሽሕ፡ 5 ሽሕን ሓደ ሽሕን ባጤራ ዶላር'ውን ኔሩ'ዩ።
- ባጤራ ዓባይ ብሪጣንያ ዝኾነ ፓውንድ እቲ ዝገደመ ክሳብ ሕጂ ኣብ ኣገልግሎት ዘሎ ናይ ዓለምና ባጤራ'ዩ። እዚ ኣብ መበል 8ይ ክ\ዘ ንፈለማ እዋን ተሓቲሙ ኣብ ኣገልግሎት ክውዕል ዝጀመረ ፓውንድ ክሳብ ሕጂ ልዕሊ 1300 ዓመታት ዕድመ ኣለዎ።
- ንፈለማ እዋን ኣብ ታሪኽ ዓለምና ኣብ ኣገልግሎት ዝወዓለ ባጤራ ግና፡ ኣብ ግሪኻዊት ደሴት ኤይጂንያ ዝተሓተመ'ዩ። እዚ ኣብ እዋን ንገስ ኣሊያትስ ዝተሕተመ ባጤራ ንልዕሊ 20 ዓመታት እቲ ንገስ ክሳብ ዝመውት ኣብ ኣገልግሎት ዝበረ'ዩ።
- ሓንቲ ባጤራ እዛ ደሴት ክንዲ ወርሓዊ ደሞዝ ሓደ ሰራሕተኛ'ዩ ዝበጽሕ ኔሩ። 11 ኣባጊዕ ንምግዛእ'ውን ይኣክል ኔሩ። እዚ ባጤራ ካብ ኤሌክትሩም ዝባሃል ሕውሰዋስ ወርቅን ብሩርን ዝተሰርሐ'ዩ ኔሩ።
- ዝኾነ ባጤራ ኣብ ኣገልግሎት ክውዕል እንተ ኾይኑ፡ ካብ ውዱብ ሕቡራት ሃገራት ኣፍልጦ ክወሃቦ ኣለዎ። ኣብ ዓለምና ካብ ዘለዉ ባጤራታት እቶም 22 ዶላር ዝብል መጸውዒ ኣለዎም። ናይ ኣመሪካ ዶላር፡ ናይ ካናዳ ዶላር ናይ ኣውስትራልያ ዶላር ምህላዎም ብዙሓት ዝፈልጥዎ ሓቂ'ዩ። ብዘይካኦም ግና፡ ከም ታይዋን፡ ኒውዚላንድ፡ ጃማይካ ሆንግ-ኮንግን ካልእ ብርክት ዝበላ ሃገራት'ውን ንዶላር ከም ሕጋዊ ባጤራኦን ይጥቀማ። እቲ ዶላር እንትርፎ ኣብ ስም ኣብ ምስሊ ይፈላለ'ኳ እንተ ኾነ፡ ንዶላር ኣመሪካ ከም ሃገራዊ ባጤራኦን ዝጥቀማ ሃገራት'ውን ኣለዋ።
- ናይ ዓለምና ዝገደመ ባንክ፡ ኣብ ሃገረ ኢጣሊ ዘሎ፡ ባንክ ሞንተ ዲ ባሽኪ እዩ። እዚ ኣብ 1472 ስራሑ ዝጀመረ ባንክ ክሳብ ሕጂ ኣብ ኣገልግሎት ኣሎ።
- ኣብ ዓለምና ካብ ዘሎ ብዝሒ ባጤራ'ቲ 10% ጥራይ'ዩ ተሓቲሙ ዘሎ'ምበር፡ እቲ ዝተረፈ ግና፡ ኣብ ቁጽሪ ዝተመዝገበ ዲጂታላዊ'ዩ። ኣብ'ዚ እዋን እቲ ዝበዝሐ ፋይናንሳዊ ንጥፈታት ብመንገዲ መራኸቢ ኢንተርኔትን ሞባይላትን ይፍጸም ብምህላዉ፡ ኣገዳሲ ካሽ እናንገደለ'ዩ ዝኸይድ ዘሎ። ምስ ግዜ ድማ፡ ናይ ወረቐት ባጤራ ካብ ዕዳጋታት ዝጠፍእ ግዜ ይመጽእ ምህላዉ፡ ክኢላታት'ዚ ዓውዲ ይገልጹ።
- ሃገር ሃንጋሪ ኣብ ካልኣይ ኩናት ዓለም ድሕሪ ዘጋጠማ ዝዓበየ መጠነ ዝቕባበ፡ ናይ 100 ቢልዮን ዋጋ ዘለዋ ባጤራ ኣሓቲማ ኔራ። ኣብ'ታ ባጤራ ድማ፡ ኑቲ ምልክት ቢልዮን ዝኾኑ ዜሮ ገዲፎም "100 B" ዝብል መለለዪ'የም ጽሒፎም። እዛ ኣብ 1947 ዝተሓትመት ባጤራ ኣብ ተግባር ክትውዕል ስለ ዘይከኣለት ግና፡ መንግስቲ 'ታ ሃገር፡ ኑቲ ፒንጎ ዝብል መጸውዒ ዝነበሮ ባጤራ'ታ ሃገር፡ ፎሬንት ብዝጽዋዕ ሓዲሽ ባጤራ ድሕሪ ምትካእ፡ እዛ ታሪኻዊት ባጤራ ካብ ስራሕ ወጻኢ ኾይና።
- ኣብ ኣመሪካ ባጤራ ቅድሚ ምምሃዙ፡ ንግዳዊ መስርሕ ብቑርበት እንስሳታት'ዩ ዝካየድ ኔሩ። ኢልክ ባክስ ዝጽዋዕ ቆርበት ተባዕታይ ዓጋዜን ተደላይነት ስለ ዝነበሮ፡ እቲ ንግዳዊ ንጥፈታት ብእኡ'ዩ ዝካየድ ኔሩ። ከምኡ ስለ ዝኾነ'ዩ ድማ፡ ሎሚ ብዙሓት ንዶላር "ባክስ" ብዝብል መጸውዒ ዝጽውዕዎ ዘለዉ።

ምኽሪ ጃፓን

ዘይናትካ እንተ ኾይኑ፡ ኣይትውሰዶ።
ዘይቅኑዕ እንተ ኾይኑ፡ ኣይትግበሮ።
ዘይሓቂ እንተ ኾይኑ ኣይትዛረቦ።
ዘይትፈልጦ እንተ ኾይኑ፡ ትም በል!

CALENDAR 2024

ጥሪ JANUARY

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

ለካቲት FEBRUARY

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29			

መጋቢት MARCH

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

ሚያዝያ APRIL

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

ግንቦት MAY

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

ሰነ JUNE

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

ሓምለ JULY

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

ነሓሰ AUGUST

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

መስከረም SEPTEMBER

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

ጥቅምቲ OCTOBER

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

ሕዳር NOVEMBER

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

ታሕሳስ DECEMBER

MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT	SUN
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

